

PANORMIA III

*Tertia pars*¹

Tertia pars continet, De electione et consecratione pape², archiepiscoporum³, episcoporum⁴. De ordinibus. De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis⁵. De mutatione episcoporum. De ordinatis non reordinandis. De continentia ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatibus, qui omnino sunt⁶ deponendi et qui misericorditer⁷ reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possunt⁸ accedere. De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare. De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis, qui debeant manere in ordine, qui non. De clericis ebriosis scurrulatoribus. De monachis. De etate qua possint parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt. De viduis et virginibus⁹ velatis. De abbatissis.¹⁰

¹ Tertia pars QeTb; Incipit tertius Ph; *om.* PrVm

² et *add.* PrVm, *om.* PhQeTb

³ et *add.* Pr

⁴ episcoporum PhPrQeTb; *om.* Vm

⁵ et de non ord. PhQeTb; et non ord. Pr; *om.* Vm

⁶ sunt *add.* PrVm, *om.* PhQeTb

⁷ sunt *add.* PrQeVm, *om.* Tb

⁸ possunt PhPrQeTb; possint Vm

⁹ vid. et virg. PrTbVm; virg. et vid. Ph

¹⁰ Tertia - abbatissis LaPhQeTbVm; *om.*

AdBdBcCaCbCcCeDaDbEaEgFcGcHaLcLdLfLgLjLkMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOdOeOfPaPcPdPfPkPqPrPtPwRaSbSgSITcTdTfVpVqWc. *Vo has here a complete list of rubrics, numbered from i to ccviii*

Incipit liber tertius¹

¹ Inc. lib. tert. BePfPk(*after insc. to c 1*)TbVo; Incipit tertius de electione et consecratione pape Db; Incipit tertius de electione et consecratione pape et archiepiscoporum (et episcoporum Of) OfTc; Incipit tertius AdBdCaCbEaFcHaLdLjMgMkMqOaObOdPcPqRaSbSl; Incipit tertia pars Ce(*mg.*)EgGcMfVmWc; Tertius Lc *mg.* Incipit tertia pars de electione et consecratione summi pontificis Lm; Liber tertius OePt; Incipit tertia pars et liber quintus Pa; Incipit quartus Sg; *om* DaPhPkPwQeVp (*Pw does not break here*)

1

[*Quomodo et a quibus personis facienda sit electio summi¹ pontificis*]². *Ex³ decretis*

Nicolai pape⁴, cap. i⁵

¹ *ss after pont.* Ad²

² Quomodo – summi pont. (pont. summi Ad) *in text* DbMq(*before Expl. lib. ii*)PaVm; *in mg.* AdBeCeDaMgMPfPr; *as heading to whole book* Pk; Quomodo et a quibus personis electio summi pontificis facienda sit *in mg.* Ca, *in text* QeTb; Tercius liber. i. De electione et consecratione pape, archiepiscoporum, episcoporum *in mg.* Bd²; De electione et consecratione pape et archiepiscoporum et episcoporum Mg *mg.*; De electione et consecratione pape Oe(*head of leaf*)Sg *mg.*; De electione pape quomodo fiat Pt; Qualiter Romanus pontifex eligendus sit Vo; In nomine Domini Vp; *om.* PhSbTcWc. *i add. in mg.* Be²

³ Ex BdCaLkPfTc; *om.* CeDaGcPcPhPkSbVmVoVp; *insc. in mg.* Ha

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri⁶ Iesu Christi⁷, anno ab Incarnatione eius MLIX⁸, mense Aprili⁹, indictione xii, prepositis¹⁰ sacrosanctis evangeliiis, presidente quoque reverendissimo ac beatissimo Nicolao apostolico¹¹ papa, in basilica Lateranensi¹² patriarchii¹³ que cognominatur¹⁴ Constantiniana¹⁵, considentibus etiam reverendissimis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, seu venerabilibus presbiteris atque¹⁶ diaconibus, isdem¹⁷ venerabilis pontifex, auctoritate apostolica decernens, de electione summi pontificis inquit, Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres et coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit, defuncto pie memorie domino Stephano decessore¹⁸ nostro, hec apostolica sedes cui, auctore Deo deservio, quot¹⁹ adversa pertulerit, quot²⁰ denique per Simoniace heresis trapezitas²¹ malleis crebrisque tusionibus subiacuerit, adeo ut columna Dei viventis iam iam²² pene videretur nutare²³, et sagena summi piscatoris procellis intumescens cogreretur in naufragii profunda submergi. Unde, si placet fraternitati vestre, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere²⁴, et ecclesiastico statui ne rediviva quod absit mala prevaleant²⁵, in posterum providere. Quapropter instructi predecessorum nostrorum aliorumque sanctorum patrum²⁶ auctoritate decernimus atque statuimus ut, obeunte huius Romane universalis ecclesie pontifice, inprimis cardinales episcopi diligentissima simul consideratione tractantes mox sibi clericos

⁴ decr. Nicholai pape PfVo; decr. Nich. AdCa; Nich. pape decr. DaFcCb; Nich. pape Pc; Nicholai dec. PhPrVm; decr. pape Pt; dictis Leonis Tc; In nomine Domini. Nicholai pape decr. Vp

⁵ cap. i AdBeDaOaPfPhPrPtTcVmVoVp; cap. ii Ca; om. Pc. Ex - i om. MgMqPwTb

⁶ Dei Salv. nost. GcPfTcVmVo; nost. Dei Salv. BeCaMgVp; nost. Oa; Salv. nost. PhTb

⁷ I. Chr. CaMgPfTcVmVp; om. Tb

⁸ MLX Vp

⁹ -ili CaGcMgTbTc; -ilis PfVp

¹⁰ prep- AdBeCaPfTc; prop- MgTbVmVp

¹¹ ap. CaMgPfTbVp; om. Tc

¹² -anensi CaPfTbVm; -anensis MgTcVp

¹³ -archii BePfVmVp; -archi AdMgVo; -archali Ca; -arche Gc; -archiali Tc

¹⁴ cognom- MgPfTbTcVp; nom- Ca

¹⁵ -tiniana CaMgTbTcVmVp; -tiana Pf

¹⁶ atque MgPfTbTc; ac Ca; om. Vp

¹⁷ isdem BeCaMgPfVo; idem TbTc; eiusdem, id est Vp

¹⁸ dec- CaPfTb; predec- MgTcVp

¹⁹ quot CaPfTbTc; quod Mg

²⁰ quot CaPfTbTc; quod Mg

²¹ trap- CeDaGcPaPfPhPkPqPrSbVmVo; repetitis AdBdLk; trap. (trapegetas Ca) repetitis BeCaMg

Pc(corr. fr. trapeatas)PwTcVp; tap- Tb

²² iam PfTbVoVp; om. CaMg; iamque Tc

²³ nutare MgPfTbTc; militare Ca

²⁴ occ- CaMgPfTc; conc- PhTb

²⁵ preleant Tc

²⁶ patrum CaMgTbTc; lacuna Pf

cardinales adhibeant, sicque reliquus clerus²⁷ et populus ad consensum nove electionis accedant, ut nimirum ne venalitatis morbus²⁸ qualibet occasione subripiat²⁹, religiosi³⁰ viri preduces sint in promovendi³¹ pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certe rectus³² atque legitimus hic electionis³³ ordo perpenditur, si perspectis diversorum patrum regulis sive gestis, etiam illa³⁴ beati predecessoris³⁵ Leonis sententia recolatur. Nulla, inquit, ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi³⁶, nec a plebibus expetiti³⁷ nec a comprovincialibus³⁸ episcopis³⁹, cum metropolitani iudicio consecrati. Quia vero sedes⁴⁰ apostolica cunctis in orbe terrarum prefertur ecclesiis, atque ideo super se metropolitanum habere non potest⁴¹, cardinales episcopi procul dubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum antistitem⁴², ad apostolici culminis apicem provehunt⁴³. Eligatur autem de ipsius ecclesie gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur ex alia assumatur, salvo debito honore et reverentia⁴⁴ dilecti filii⁴⁵ nostri Henrici⁴⁶ qui inpresentiarum rex habetur et futurus imperator, Deo concedente, speratur, sicut iam sibi concessimus et successoribus illius qui ab hac apostolica sede personaliter hoc ius impetraverint⁴⁷. Quod si pravorum atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera atque gratuita electio⁴⁸ fieri in urbe non possit, cardinales episcopi cum religiosis clericis catholicisque⁴⁹ laicis⁵⁰, licet paucis, ius potestatis obtineant eligere apostolice sedis pontificem, ubi congruentius iudicaverint. Plane

²⁷ rel. cl. MgPfTbTc; cl. rel. Ca

²⁸ morbus CaMgPfPhTc; moribus Tb

²⁹ -ipiat PfPhTb; -epat CaMgTcVp

³⁰ -iosi PfPhTb; -iosissimi CaMgTcVp

³¹ -endi CaPfPhTb; -enda MgTcVp. summi *add.* Tc, *om.* CaMgPcPfPhTb

³² certe rectus BdCaMgPaPcPfPkPwSbTcVmVp; certus PhTb

³³ ele- CaMgPfPhTcVm; le- Tb

³⁴ illa MgPfTbTc; *om.* Ca

³⁵ nostri *add.* TcVp, *om.* CaMgPfTb

³⁶ sunt el. CaMgPfTb; el. sunt Tc

³⁷ expet- MgPfTb?Tc; exped- Ca

³⁸ compr- CaMgPfTc; pr- PhTb

³⁹ -opis MgPfTbTc; -opi Ca

⁴⁰ sedes MgPfTbTc; sede Ca

⁴¹ hab. non pot. PfTbTc; non pot. hab. CaMgVp

⁴² el. ant. CaPfPh; ant. el. MgTbTc

⁴³ -unt PfPhTb; -ant CaMgTc

⁴⁴ rev. *after* Henrici Tc

⁴⁵ *obsc. corr.* Ca

⁴⁶ *corr. fr.* eHen- Tb

⁴⁷ -int CaMgPfPhTcVm; -unt Tb. Hinc usque ad alium titulum *add. in mg.* Cb

⁴⁸ elictio Tc

⁴⁹ catholicisque CaPfTbTc; et catholicis Mg

⁵⁰ *obsc. corr.* Ca

postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscumque hominum conatus, malignitatis studio restiterit, ut is⁵¹ qui electus est, in apostolica sede iuxta consuetudinem intronizari non valeat, electus tamen sicut papa auctoritatem obtineat regendi sanctam Romanam ecclesiam, et disponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante suam consecrationem⁵² fecisse cognoscimus⁵³. Quod si quis contra hoc⁵⁴ nostrum decretum⁵⁵ sinodali sententia promulgatum per seditionem vel presumptionem aut quodlibet ingenium electus, aut etiam ordinatus seu intronizatus fuerit, auctoritate divina, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli⁵⁶ perpetuo anathemate cum suis auctoribus⁵⁷, fautoribus, sequacibus, a liminibus sancte Dei ecclesie separatus subiiciatur, sicut antichristus et invasor atque⁵⁸ destructor totius christianitatis, nec aliqua super hoc audientia aliquando ei⁵⁹ reservetur, sed ab omni ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat, sine retractatione deponatur. Cui quisquis⁶⁰ adhererit, vel qualemcumque tanquam pontifici reverentiam⁶¹ exhibuerit, aut in aliquo illum⁶² defendere presumpserit, pari sententia sit mancipatus. Quisquis huius nostre decretalis sententie temerator extiterit, et Romanam ecclesiam sua presumptione confundere et perturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate atque excommunicatione dampnetur, et cum impiis qui non resurgent⁶³ in iudicio reputetur. Omnipotentis scilicet⁶⁴ Dei Patris et Filii et Spiritus sancti contra se iram sentiat, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quorum presumit confundere ecclesiam, in hac vita et in futura furorem sentiat. Fiat habitatio eius deserta, et in tabernaculis eius non sit qui inhabitet. Fiant filii eius orphani et uxor eius vidua. Commotus amoveatur⁶⁵ ipse atque eius filii⁶⁶, et mendicent⁶⁷ et eiciantur de

⁵¹ is MgPhTbTc; his CaPfVp

⁵² suam cons. CaMgPfPhTcVm; ordinationem suam Tb

⁵³ -oscimus PfPhTbVm; -ovimus CaMgTc

⁵⁴ hoc MgPfTbTc; *om.* Ca

⁵⁵ nost. dec. CaMgPfTb; dec. nost. Tc

⁵⁶ et *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁵⁷ auct- CaMgPfTc; act- Tb. et *add.* Ca, *om.* MgPfTbTc

⁵⁸ atque CaMgPfTc; et TbVp

⁵⁹ *ss* Tb

⁶⁰ quisquis CaMgPfTb; si quis Tc

⁶¹ -iam CaMgTbTc, -ia Pf

⁶² illum CaMgPfPhTc; ipsum Tb

⁶³ ad vitam *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁶⁴ scilicet CaMgPfTb; *om.* Tc

⁶⁵ Comm. am. CaMgPfPhTc; Commoveatur Tb

⁶⁶ eius filii MgPf; fil. eius CaTbTc

⁶⁷ -ent CaPfTbTc; -et Mg

habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam eius et diripiant⁶⁸ alieni⁶⁹ labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum, et cuncta elementa sint ei contraria et omnia⁷⁰ sanctorum quiescentium merita illum confundant, et in hac vita super eum apertam⁷¹ vindictam ostendant. Observatores autem huius nostri decreti⁷² Omnipotentis gratia protegat, et auctoritate⁷³ beatorum apostolorum⁷⁴ Petri et Pauli ab omnium peccatorum⁷⁵ vinculis absolvat⁷⁶.

⁶⁸ -iant PfPhTb; -ient Mg; d. CaTc

⁶⁹ omnes *add.* MgVp, *om.* CaPfTbTc

⁷⁰ omnia CaMgPfTb; omnium BeGcTcVp

⁷¹ *corr. fr.* op- Mg

⁷² nostri dec. CaPfPhTcVoVp; modi dec. Mg; dec. nostri Dei Tb

⁷³ -tate] -tas Vp

⁷⁴ apost. CaMgPcPfTb; *om.* Tc

⁷⁵ pecc. CaMgPfTb; delictorum Tc

⁷⁶ -at CaMgPfTb; -atur Tc

¹Nicolaus episcopus sancte catholice et apostolice Romane ecclesie² huic decreto a nobis promulgato sicut superius legitur subscripsi³. ⁴Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus subscripsi⁵. ⁶Humbertus⁷ sancte⁸ ecclesie⁹ Silve Candide subscripsi¹⁰. ¹¹Petrus Ostiensis ecclesie episcopus¹² subscripsi. Et ceteri episcopi numero lxxvi¹³ cum presbiteris et diaconibus subscripserunt.

¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfPhTcVp

² eccl. *after* cath. Ph, *before* cath. Tb; et Rom. eccl. Be; eccl. Rom. CaPa; et Rom. Gc; Rom. eccl. MgPfTcVp; Rom. Vm

³ -ipsi CaMgPfTb; -ipsit Tc

⁴ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

⁵ -si CaPfMg; -sit TbTc

⁶ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfPhTc

⁷ Humb- CaMgPaVp; Himb- Be; Gumb- DaVo; Gunb- GcPrVm; Ymb- LkPf; Amb- Mq; Hinb- Oa; Umb- PhQeTb; Hump- Tc

⁸ Dei *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

⁹ Dei *add.* Vp

¹⁰ -si CaPfMg; -sit TbTc

¹¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPfPhTc

¹² eccl. ep. PfPrTbTc; ep. eccl. CaMgVp; eccl. <ep.> Gc; ep. Ph

¹³ lxxvi CaGcMgPfPhQeTc; lxxvii Tb

¹*Stephanus papa*²

Quia sancta Romana ecclesia cui Deo auctore³ presidemus a plurimis⁴ patitur violentias, pontifice obeunte, que ob hoc inferuntur⁵ quia absque imperiali notitia et suorum legatorum presentia pontificis fit consecratio nec⁶ canonico ritu et consuetudine ab imperatore directi intersunt nuntii, qui scandala vetent fieri, volumus ut cum instituendus est⁷ pontifex, convenientibus episcopis et universo clero eligatur, ex⁸ presente⁹ senatu et populo, qui ordinandus est, et sic electus¹⁰ ab omnibus¹¹ presentibus legatis imperialibus consecratur, nullusque sine sui¹² periculo iuramenta vel promissiones¹³ aliquas, nova adinventione audeat extorquere, nisi que antiqua exigit consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur vel¹⁴ imperialis honorificentia minuatur.

D 23 c 1 to vinculis peccatorum absolvat, D 63 c 28: Stephanus papa. Quia sancta to end

¹ Stephanus – minuatur *om.* CePaPkOa

² Stephanus papa AdCaCbCcDaGcMgOdPcPhPrPtTb(*mg.*)Tc; Ex decr. Steph. Pf; De eadem re (Steph. papa *as first words of text*) Vo

³ *ss* Ra²

⁴ plurimis CaMgPfPhTc; pluribus Tb

⁵ inf-] off- Vp

⁶ nec CaMgPf²PhTc; necnon PfTb

⁷ est CaMgPfTc; sit PhTb

⁸ ex CaPfTb; *om.* MgTc

⁹ -ente CaMgPfPhTc; -enti Tb

¹⁰ *corr. fr.* elatus Ra²

¹¹ vel hominibus *in mg.* Ra²

¹² sui CaMgPfTc; sive Tc

¹³ promissiones Tc

¹⁴ vel MgPfTbTc; ex Ca; et Vp

2

[Quorum vota debeant prevalere in electione Romani¹ pontificis]². In decretis

Simmachi³, cap. iii⁴

Si quod absit transitus pape inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris non possit⁵ ante decernere⁶, siquidem in unum se⁷ totius inclinaverit ecclesiastici ordinis electio, consecratur electus episcopus. Si tamen, ut fieri solet, studia ceperint

¹ Romani BeGcLcMgPfVm; summi CePaTc

² *in mg.* AdBeCeDaGcPfPrSbTc; *in text* MgMqPaVmVo; Quorum vota in electione Romani pontificis debeant prevalere *in mg.* Ca; *om.* OaPcPtTbVp

³ pape *add.* CaMgTbTdVo, *om.* BeDaGcPcPfPhPrTcVmVp

⁴ cap. iii *om.* Pc

⁵ possit BeCaPfTbTc; possint MgVp

⁶ -ernere CaCbCcMgPfVm; -erni Tc; ut super placuit *add.* Brant

⁷ se Da²MgPfTbTc; *om.* CaDa

esse diversa, eorum de quibus certamen emerit convincat⁸ sententia plurimorum, sic tamen ut sacerdotio careat qui captus promissione non recto iudicio de electione decreverit.

4L 2.3] D 79 c 10

⁸ convincat GcOaPfTbTcVmVoVp; vincat AdCaMg

3

¹Ex libro Romanorum² pontificum qui dicitur diurnus³

Profiteor diligentius et vivacius⁴ omnia decreta canonica predecessorum apostolorum⁵ nostrorum⁶ pontificum, que vel sinodaliter statuerunt et probata⁷ sunt confirmare⁸, et indiminuta conservare, et sicut ab eis statuta sunt in sui vigoris stabilitate custodire. Queque vel quosque condempnaverunt vel⁹ abdicaverunt, simili sententia condempnare et abdicare.

Ars. 713 fo. 139v] C 25 q 1 c 12 widely var.

¹ Professio apostolici consecrati *add. in mg.* Ca; Quid profiteri debeat apostolicus vel episcopus (vel presb' *add. and canc.* Pr) in consecratione *add. as rubric in mg.* Pr, *in text* Vm; Quod decreta canonica nostrorum predecessorum sint indiminuta *in mg.* Sb

² *corr. fr.* regum Ra²

³ Ex - (regum *add.* Vp) Romanorum pont. qui dicitur diurnus (divernus Vp) CaGcPcTcVmVpA; Ex libro pontific. Ad; Ex - Rom. pont. BeCbCeDaFcPaPf Ra²Tb; Ex - Romanorum episcoporum Mg; Ex libris Rom. pont. Mq; Ex libro Ro. pontificis PtSb; De professione Romani pontificis Vo

⁴ firmitus Vp

⁵ -lorum BeGcPfTbTcVm; -olicorum CaMg; *om.* Vp

⁶ ap. nost. CaMgPfTbA; nost. ap. Tc

⁷ -ata CaMgPfTbA; -ati Tc

⁸ confirmare CaMgPfTcVmA; firmare PhTb

⁹ vel BeCaGcMgTbTcVmVoA; et RfPfQa

4

¹Ex libro pontificum qui dicitur diurnus²

Nihil de traditione³ quam a probatissimis predecessoribus⁴ meis traditam et⁵ servatam⁶ reperi, diminueri vel mutare aut⁷ aliquam novitatem admittere, sed

¹ De eodem *add.* Vo

² Ex - diurnus *AdBeCbCeDaGcMgPaPfPhPrPtPwSbTbVmVo; Ex libro Romanorum pont.- diurnus Ca; Ex libris pont. Mq; Ex eodem libro Pc; Item ex eodem Ra; Item in eodem Tc; Ex libro pont. Vp. Urbanus papa cap. i (cf c5) *add. in text* Ca, *in mg.* Mg; Urbanus papa capit. i *in mg.* Ra²

³ de trad.] detractio Sb

⁴ viris *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁵ vel Vp

⁶ serv- *CaMgPfTbVo; observ- Tc; conserv- Vp

⁷ aut *GcPfTb; vel BeCaMgTc; ad PrVm; an Vo

ferenter ut eorum vere discipulus et sequipeda totis⁸ mentis mee⁹ conatibus que tradita canonice comperio¹⁰, observare¹¹ ac venerari profiteor.

ID 4.197]

⁸ totis *CaMgPfTb; om. PcTc

⁹ mee *CaCbMgPfPhVm; mee totius PcTc; om. Tb

¹⁰ -erio *CaPfTbTc; -erior Mg

¹¹ observatione Ca (observare in mg. Ca³)

5

[In quibus ordinibus debeant eligi quilibet episcopi]¹. Ex Beneventana² sinodo, Urbanus papa³ cap. i⁴

Nullus in episcopatum⁵ eligatur⁶, nisi qui in sacris ordinibus religiose vivens inventus est. Sacros autem ordines dicimus, diaconatus, presbiteratus. Hos siquidem⁷ solos primitiva legitur ecclesia⁸ habuisse. Super his solis preceptum apostoli habemus⁹. Subdiacones vero quia¹⁰ et ipsi altaribus administrant¹¹, opportunitate exigente, concedimus, sed rarissime si tamen spectate sint religionis et scientie. Quod ipsum non sine Romani pontificis vel metropolitani licentia¹².

ID 5.72b] D 60 c 4

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLjMgPfPrSbTc, in text LmMqPaVmVo (adding v); om.

CbLcLfOaPcPtTbVp. ii add. in mg. Be

² -ana *BeMgOaPfTbTcVm; -ano CaLd

³ Urb. papa (II add. Vp) BeCbLdLfLjMgPfTbVmVoVp; Urbani pape MqPt; om. Tc

⁴ Ex - i CbGcMqOaPfPtRaTbTcVmVp; om. CaCcMg(cf c 4); Ex - sin. Ca; Ex Ben. - papa BeLd. ii add. in mg. Be²

⁵ episcopatum CaMgPfTbTc; episcopum CaDaVp; vel episcopum add. ss Mg²

⁶ eli- *BeCaCbCcLdLfLjMgPh²PtTcVmVoVp; deli- LmPfQeTb

⁷ siquidem *BeCaCbMgPfPtTbTcVmVp; quidem Lf

⁸ prim. leg. eccl. *BeCaCbGcLdLfLjMgPfPtTbVmVo; prim. eccl. Cc; leg. prim. eccl. Tc; prim. et leg. Vp

⁹ ap. hab. *BeCaCbCcLdLfLjMgPfTbVm; hab. ap. Tc

¹⁰ ss Cc

¹¹ ministrant *CaCbGcMgPfPtTbTcVo; ministrant BeLfVp

¹² vel met. lic. AdBdCaCbEgLGmGcOaPfPkPwSeSlTcVmVoVp; vel met. lic. fiat BePtTf; lic. vel met. PhQeTb; vel met. fiat lic. Ra; firmiter fieri permittimus add. Brant, cf Gratian

6

[Si plures eligantur, quis cui¹ debeat preponi]². In decretis Leonis pape³, cap. v

Cum de summi sacerdotis⁴ electione tractabitur, ille omnibus preponatur quem cleri plebisque consensus concorditer postularint⁵, ita ut si in alium fortasse partium⁶

¹ cui CaPfTc; om. Mg

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MqPaVmVo; om. PcPtTb

³ pape CaPfRfVo; om. AdBeCbGcMgPrTbTcVm

se vota diviserint, metropolitani iudicio, is alteri preferatur qui maioribus et⁷ studiis iuvatur et meritis, tantum⁸ ut nullus invitis et non petentibus ordinetur, ne plebs invita episcopum non optatum aut contempnat aut oderit et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licet habere quem⁹ voluit.

4L 2.27; ID 5.347] D 63 c 36 begins Si forte quod nec reprehensibile nec inreligiosum iudicamus vota and ends at aut oderit.

⁴ sacerdotis *BdCeGcPaPfPhPkPqPrSbTbTcVm; pontificis AdBeCaDaMgPwTf; (pontificis *canc.*) sacerdotis Pc

⁵ -arint *PfTc; -averint BeCaGcPrVmVo; -averit MgPhTb

⁶ alium (aliam GcPhPr) fort. partium AdBeCbCeGcMgMqPaPfPhPrRa²TcTfVo; alium partium Ca; aliam fort. partem Tb; aliam forte partium RaVm; aliam fort. personam ID

⁷ et *Gc²PfPhTb; om. CaMgTc

⁸ tantum *GcPfTbTc; tamen CaMg

⁹ quem CaGcMgPfTcVm; quod PhQeTb

7

[Quod¹ clerus episcopum sibi² non de altera, sed de sua eligat ecclesia, nisi dignus in sua³ non inveniatur]⁴. In decretis Celestini, cap. v⁵

Nullus invitis detur episcopus, cleri, plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur. Tunc alter de⁶ altera eligatur ecclesia si de civitatis ipsius⁷ clero cui⁸ est episcopus ordinandus⁹ nullus dignus, quod evenire non credimus, potuerit¹⁰ reperiri. Primum¹¹ enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis¹² ecclesiis merito¹³ preferantur. Habeat unusquisque sue fructum militie in ecclesia, in¹⁴ qua suam per omnia officia transegit etatem. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii¹⁵ debitam alter sibi¹⁶ audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi si se

¹ De Vo

² sibi CaMgPfVm; om. Tc

³ in sua CaPfTcVm; om. Be; infra Mg

⁴ in mg. AdBeCaDaGcPfPrMgSbTc; in text MqPaVmVo; om. CeOaPcPtTbVp

⁵ cap. v BeCaCbGcPfPhVmVoVp; pape cap. xvii Mg; pape cap. v OaTb; pape Tc

⁶ ss Ca

⁷ civ. ips. *MgPfTbTc; ips. civ. Ca

⁸ cui *Be²CaPfTbTc; cuius Mg

⁹ est ep. ord. GcTcRaVm; ep. est ord. AdBeCaMgPfVp; ep. ord. Oa; est ord. ep. PhTb; ep. est ordinatus Vo

¹⁰ potuerit CaMgPfTb; poterit Tc

¹¹ Primum *CaMgPfTc; Primo PhTb

¹² alienis *CaMgPfTb; aliis Tc

¹³ merito *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ in *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁵ alii *CaMgPfPhTc; alteri Tb

¹⁶ alter sibi *MgPfTbTc; sibi alter Ca

viderint pregravari, ut¹⁷ quem sibi ingeri ex transverso agnoverint¹⁸, non timeant refutare. Qui si¹⁹ non debitum premium vel liberum de eo qui eos rector est, debent habere iudicium.

4L 2.23, cf ID 5.61] D 61 c 13

¹⁷ after corr. Mg

¹⁸ agn- AdBdBcCaCeDaGcLkMgOaPaPcPfPhPkPrPw Ra²SbTbTfVmVoVp; cogn- *RaTc

¹⁹ in ecclesia sua add. Vp

8

[Quod laica persona nullam habeat vocem in electione¹ episcopi]². Ex³ canone apostolorum⁴, octava⁵ sinodus, cap. xi

Promotiones et consecrationes⁶ episcoporum concordans prioribus conciliis clericorum electione ac decreto et episcoporum collegio fieri hec sancta et universalis sinodus definivit et statuit atque iure promulgavit, neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni⁷ patriarche vel metropolitani aut⁸ cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata et incongrua hinc fiat contentio vel confusio, presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum⁹ vel ceterorum laicorum habere conveniat sed silere et attendere sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie¹⁰ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si vero quis¹¹ laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab ecclesia, licet huiusmodi cum reverentia, si forte voluerit obtemperare se asciscentibus. Taliter enim dignum pastorem¹² sibi regulariter ad suam ecclesie salutem promovet¹³. Quisquis autem secularium principum vel potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem ac¹⁴ consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere temptaverit,

¹ -ione CaMgPfTc; -ionem Vm

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MgPaVmVo; om. OaPcPtTbVp

³ Ex CaMgPfTcVm; om. Tb

⁴ Ex can ap. is the inscr. to ID 5. 119; om. Vp

⁵ octava *BeCaCbFcOaPcPfPtPwRfSbTbVmVo; viiii Da; septima MgTc; viiii Sb²

⁶ congreg- Vp

⁷ corr. fr. -ione Mg

⁸ aut *MgPfTbTc; vel Ca

⁹ potestativorum *CaPfTbTc; potestivorum Mg

¹⁰ coll. eccl. *CaFcMgPfTb; om. Tc

¹¹ vero quis *CaMgPfTb; quis vero Tc

¹² pastorem *Ph(obsc. letter added)PrTbVpBrant, om. CaMgPfTc

¹³ ad suam (sue CaMg) ecclesie (-siam Tb) salutem prom. CaMgPfTb; prom. ad salutem sue ecclesie Tc

¹⁴ ac CaMgPfTb; et Tc

anathema sit, donec obediat et consentiat quod ecclesia de electione et ordinatione proprii presulis¹⁵ se velle monstraverit.

ID 5.122] D 63 c 2b to salutem promovet, c 1b from Quisquis secularium principum to end

¹⁵ presulis *CaMgPfPrTc; episcopi PhTb

9

[Quod¹ quilibet² electus regia vi³ vel potestate careat episcopi dignitate]⁴. Canones Parisiaci⁵ sub Ludovico imperatore

Si per ordinationem⁶ regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate presumpserit a comprovincialibus loci ipsius⁷ episcopis recipi penitus nullatenus mereatur, quem indebite⁸ ordinatum agnoscunt⁹. Si quis¹⁰ de comprovincialibus¹¹ recipere contra interdicta presumpserit sit a fratribus omnibus segregatus, et¹² ab ipsorum omnium caritate semotus.

ID 5.123 med.] +D 63 c 5

¹ Quod AdCaMgPfTc; *om.* PrVm

² *corr. fr.* libet Mg

³ reg. vi CaCeMgPfVm; reg. (*pc*) vi et dignitate Pa; vi reg. Tc

⁴ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; *in text* MqPaVmVo(*adding* viii); *om.* PcPtTbVp

⁵ -iaci *CaMgPfTc; -isii Tb

⁶ per ord.] pro ordinatione Ph *after corr.*

⁷ ipsius BeGcPfTbVmVo; illius CaMgTc

⁸ honoratum vel *add.* PhTb, *om.* *CaCeMgPaPfTcVm

⁹ agn- *CaMgPfTcVm; cogn- Tb

¹⁰ talem *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹¹ comprov- *BeCaGcMg; prov- PfPrTbTcVmVo

¹² et *CaMgTbTc; etiam Pf

10

[Quo ordine et¹ a quibus vel quot² personis sit consecrandus archiepiscopus³] ⁴. In decretis Annicii⁵, cap. i⁶

Anicius⁷ episcopus omnibus episcopis⁸. Si archiepiscopus obierit⁹, et alter ordinandus archiepiscopus¹⁰ electus fuerit, omnes¹¹ eiusdem provincie episcopi ad sedem metropolitanam¹² conveniant, ut ab omnibus ipse ordinetur. Oportet autem ut ipse qui¹³ illis omnibus preesse debet ab omnibus illis eligatur et ordinetur¹⁴. Reliqui vero comprovinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus a tribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi¹⁵. Sed melius est si ipse¹⁶ cum omnibus eum qui dignus est elegerit, et eum pariter consecraverit¹⁷ pontificem. Et licet¹⁸ istud necessitate cogente concessum sit, illud autem quod de archiepiscopi¹⁹ consecratione²⁰ preceptum atque predictum est²¹, id est ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui²² illis preest, ab omnibus episcopis quibus preest debet constitui. Sin autem aliter presumptum fuerit²³, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius²⁴ secus acta ordinatio.

4L 1.113; ID 5.139b] D 64 c 4 has Comprovinciales episcopi si – consecrari possunt only; D 66 c 1 has short paraph. at beginning, then more or less as here from autem quod de archiepiscopi

¹ et CaMgTcVm; om. Pf

² vel quot MgPfTcVm; om. CaSb

³ archiep. AdBe²CeDaMgMqPaPfPrSbTcVm; episcopus BeCaVo

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MqPaVmVo (adding x); A quot episcopis episcopus debeat ordinari Vp; om. OaPcPtTb

⁵ pape add. Oa

⁶ no insc. Pt

⁷ Ean- Vp

⁸ omn. ep. GcPfTcVmVo²; ep. omn. CaMgPhTbVo; Ancius – ep. om. Py

⁹ arch. ob. *BeCaMgRaTcVp; arch. diem ob. CeGcOaPaPfPhPrTfVmVo; die ob. Pc; archiepiscopi dies obitus evenerit Tb

¹⁰ arch. *CaMgPcPfTb; om. Tc

¹¹ quidem add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹² -itanam *PcTc; -im BeCaGcLkMgPfPrTbVm; -im Ph; -ani RaVp

¹³ ut ipse qui BeCaMgOaVmVp; qui PcTcBrant; qui in Pf; ut ipse qui in PhTb

¹⁴ Oportet - ordinetur suppl. at foot of leaf Ce²; it is in IDm, but not in IDcpbd

¹⁵ -opi CaMgPfTcVm; -opis Tb

¹⁶ om. Ca, add. in mg. Ca³

¹⁷ cons. *PhSb²TbTc; sacraverit BdCaCeDaGcMgPaPcPfPkPrPwSbTfVm. Da mg. add. al.... et cuncti pariter consecraverint

¹⁸ licet *MgPfTbTc; libet Ca

¹⁹ -opi CaMgPfTbTc; -opis PrVm

²⁰ cons. *MgPfTb; sacratione Ca; om. Tc

²¹ atque pred. est MgPfTbVm; est atque pred. Ca; et pred. est Tc

²² in add. CaMg, om. *GcPfTbTcVm

²³ fuerit *CaMgTbTc; om. Pf

²⁴ eius *CaMgPfTb; om. Tc

11

[Quod archiepiscopus post suam consecrationem ab¹ apostolico² pallium debeat³ suscipere, et fidem suam ibidem exponere]⁴. Ex⁵ decretis Damasi pape, cap. i⁶

Quoniam quidam metropolitanorum fidem suam secundum priscam consuetudinem sancte sedi apostolice exponere⁷ detrectantes, usum pallii neque expetunt⁸, neque percipiunt, ac per hoc episcoporum consecratio viduatis ecclesiis non sine periculo protelatur, placuit ut quisquis metropolitanus ultra tres menses consecrationis sue⁹ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitanis aliis post secundam et tertiam commonitionem¹⁰ viduatis ecclesiis cum consilio¹¹ Romani pontificis¹² ordinando episcopos¹³ subvenire. Si vero consecrandi episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menses ecclesia viduata¹⁴ consistat, communione privetur quousque aut loco cedat, aut se consecrandum prebere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neque ibi neque alicubi consecrationis donum percipiat, immo metropolitani sui iudicio cedat.

ID 5.136] D 100 c 1

¹ ss Mg

² apostolico CaDaMgPfVo; apostolica sede BeCeGcMqPaPrTcVm

³ pal. deb. CaPfTcVm; deb. pal. Mg

⁴ Quod – exponere ibidem (ib. exp. Vo) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MqPaVmVo; om. OaPcPtTbVp

⁵ Ex *CaMgPfTbVm; In Tc

⁶ i *CaPfTbTcVm; ii Mg

⁷ sed. ap. exp. *CaMgPfTb; apostolice sedis Tc

⁸ neque exp. in mg. Sb

⁹ cons. sue *CaMgPfTb; sue cons. Tc

¹⁰ comm- CaPfPhTcVm; amm- Mg; admon<it>ionem Tb

¹¹ -ilio *CaMgPfTb; -iliis Tc

¹² in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹³ -opos BeMg²PfTbVmVo; -opus Ca; -opo GcRaTc; -opis Mg

¹⁴ eccl. vid. *CaMgPfTb; vid. eccl. Tc

12

[Quo¹ die, qua² hora, quo ritu fieri debeat consecratio³ non archiepiscopi sed episcopi]⁴. In decretis Anacleti⁵, cap. i⁶

Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia⁷ episcopis sunt celebrande, qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum convenientibus⁸ precibus celebrent, et manus cum sanctis evangeliiis que predicaturi sunt imponentes, dominica die, hora tertia⁹ orantes, sacraque unctione more prophetarum et regum capita eorum more apostolorum¹⁰ et Moisi ungentes¹¹, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus invisibilis sancto est chrismati permixta, et hoc ritu solemnem celebrent ordinem¹².

4L 1.112a; ID 5.69a] D 75 c 1

¹ corr. fr. Quada to Qua Ca

² qua CaMgPfTcVo; vel GcVm

³ cons. here BeFcPfPrSbVmVo, after episcopi AdCaDaMgTc

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text PaVmVo; part in text, part ss Mq; om. OaPcPtPwTbVp

⁵ pape add. BeTc, episcopi add. GcPrVm, om. CaMgPfPhTb

⁶ i *CaPfTbTcVm; ix MgVp

⁷ fuer. prov. *CaMgPfTb; prov. fuer. Tc

⁸ conv. *MgTcVp; omnibus BeCaGcOaPfPrSbTbVmVo

⁹ hor. tert. *CaMgTbTc; tert. hor. Pf

¹⁰ obsc. corr. Ca

¹¹ unge- PfTbTc; ungue- CaMg

¹² sollempnem celebrent ordinem (ordinationem Pa²PcID) CaDaMgPaPcPfTbVm; sol. cel. ordina<tionem> Sb; celebrent sollempne consecrationem Tc

13

[Qua auctoritate pontificum¹ benedictio die dominico fieri debeat.² Ut in die Resurrectionis levitica et sacerdotalis fiat ordinatio]³. Ex epistola Leonis⁴ ad Dioscorum

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex apostolica novimus venire doctrina, scriptura manifestante, quod⁵ cum apostoli Paulum et Barnabam ex Spiritus sancti precepto ad evangelium gentibus⁶ mitterent predicandum⁷, ieiunantes et orantes imposuerunt eis

¹ -icum CaMgTc; -icis Pf

² Qua – debeat in mg. here AdCaCeDaGcMgPfPrSbTcWc, against Et ideo pie below Vo; in text MqVm; Qua auct. pont. benedictio fieri debeat die dominico Be mg.; om. BdOaPaPcPtTbVp

³ Ut (Quod Ad) in die Resurrectionis (Res. die PhTb) levitica et sacerdotalis (sac. et lev. Pa) fiat (sit Tb) ordinatio *AdBdCaCbCeGcMgMqOaPaPcPhPrRfSbTbVmVoWc (MqPaPr after insc.); om. BeDaPfVp; Tc here repeats in text marg. rubr. from c 12: Quo die – episcopi; for Vo see later in cap.

⁴ pape add. PcTcVp, om. *BeCaCbGcMgPfTb

⁵ quod *CaMgPfTb; quia Tc

⁶ in mg. Ra

manus, ut intelligamus quanta et dantium et accipientium devotione curandum sit, ne⁸ tante benedictionis sacramentum negligenter videatur⁹ impletum. Et ideo pie et laudabiliter apostolicis morem gesseris¹⁰ institutis. Si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias quibus Dominus preesse te voluit¹¹ etiam ipse reservaveris¹², ut his qui consecrandi sunt, nunquam benedictio nisi in die resurrectionis dominice tribuatur. Cui a vespere Sabbati initium¹³ constat¹⁴ ascribi que tantis divinarum dispensationum misteriis est consecrata, ut quicquid a Domino est insignius constitutum¹⁵, in huius diei dignitate sit gestum. In hoc mundus sumpsit exordium, in hac¹⁶ per resurrectionem¹⁷ Christi et mors interitum et vita accepit principium¹⁸.

ID 6.71] +D 75 c 5

⁷ mitt. pred. CaMgPfTc; pred. mitt. Tb

⁸ ne *CaPfTbTc; nec Mg

⁹ neg. vid. *CaMgTbTc; vid. neg. Pf

¹⁰ mor. gess. CaMgPfTb; gess. mor. Tc

¹¹ voluit *MgPfTbTc; voluerit Ca; noluit Oa

¹² etiam ipse reservaveris CaGcMgPfTcTfVmVo; etiam ipse serv- OaRa; ipse etiam servaveris Ph; etiam te serv. TbVp; et ipse serv. ID

¹³ usque hic add. in mg. Cb²

¹⁴ Cc ends c here, then leaves half blank line (for rubric) and begins 4.65 Statuimus

¹⁵ const- *CaMgPfTb; inst- Tc

¹⁶ hac *GcMgVm; hoc CaPfTbTc

¹⁷ et add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁸ exordium Vp

14

[Quid¹ pontifex², quid diaconus, quid notarius³ facere debeant⁴ in ordinatione episcopi⁵]

Ordinando episcopo pontifex manum imponit, evangelicam vero lectionem minister legit, confirmationis vero epistolam notarius scribit.

ID 5.109 med.] +C 1 q 2 c 3b, Palea

¹ De Vo

² et add. Db

³ quid not. om. Ad (text)

⁴ -eant CaPfTbVo; -eat GcMgTcVm

⁵ in mg. BeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text DbPaRaVmVo, in mg. and text Ad. Quid - ordinatione, in mg FcOe, in text Tb; Tc also has Quid - debeant in text before insc.; om. BdOaOePcPhPkPqPtPwVp. Ex concilio Aurelianensi, add. cap. v LdLf(marked for moving to c 15)Pt, cf c 15, Gregorius add. Lk, Item idem add. Pf, Gregorius (magnus add. ss Sb) in concilio Romano cap. vi add. DaSb, cf XP 3.10.3; Gregorius de eodem add. Tc, Idem add. Vp, om. AdBdBeCa(with lacuna)CeDbFcGcMgOaPaPcPhPkPqPwRaTbVmVo

15

[Quod nullum episcopum metropolitanus consecret¹ sine tribus episcopis, ad minus, aliis episcopis² assensum dantibus³]⁴. Ex concilio Aurelianensi⁵, cap. v⁶

Nullus episcopus sine metropolitani permissu⁷, nec episcopum⁸ metropolitanus, sine tribus episcopis comprovincialibus presumat episcopum⁹ ordinare, ita ut alii comprovinciales episcopi¹⁰ admoneantur, ut se suo responso consensisse significant. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori¹¹ numero metropolitanus in electione consentiat¹².

ID 5.138] X 1.11.7

¹ corr. fr. ordinet Be², ss Vm

² ad minus - episcopis (om. Pa) Ad²BeCaPaPfTcVm; om. AdGcMg

³ ass. dant.] consentientibus Pa

⁴ in mg. AdBeCaDaGcLdMgPfPrSbTc, in text DbLmMqPaVmVo (adding xvi); om.

CbCeLfLjMjMoOaPcPtTbVp

⁵ Aurel. MgPfTbTc; Arelatensi *DaSb (also XP 3.9.2(1), Burchard, ID etc)

⁶ Ex - v CaDbMgMjPfTbTcVmVo; In decretis Gregorii, cap. vi Ld (cf cc 14, 16); Item Pt

⁷ corr. fr. iussu Be²

⁸ -pum BeCaCbCeLdLjLmMfMhMkMoPaPdPfPhPrPtRaTbVm; -pus DaGcLd²MgPtTcVoVp

⁹ episcopum *BeDa²GcMfMgMhMjMkMoPdPfPhPrPtTcVmVo; om. CaDaLfRaTb

¹⁰ com. ep. *BeCaPfPtTbVo; ep. com. LfVp; com. ep. epistolis MgTc

¹¹ maiori *BeCaCeLdLfLgLjLmMgObOfPa²PtPhVmBrant; maiora Pa; a maiori Tb; maiorum Tc

¹² *Quod - consentiat (cons. in el. Oa) Bd(in el. cons. in mg.)BeCaCbCeGcLdLfLgLjLmMgOaObOdOfPaPcPhPtPwSgTbTcVmVpWc; Quod - dubitatio in mg. to c 16, rest om. Pf; om. all FcOe; Vo has the text twice, first as a rubric and then as a separate canon

16

¹In decretis Gregorii pape², cap.vi³

Gregorius papa Augustino Anglorum episcopo⁴. Fraternitatem tuam⁵ ita volumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi⁶ episcopi longo intervallo minime⁷ disiungantur, quatenus nulla sit necessitas ut in ordinatione episcopi convenire non possint. Nam episcoporum⁸ ordinatio sine aggregatis tribus aut quatuor episcopis fieri nullatenus debet.

4L 1.115] +D 80 c 6

¹ Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat *add.* in mg. Sb, De eodem *add.* Vo

² pape CeRfTbTcVmVp; om. BeCaDaGcMgOaPaPfPhVo

³ v Pt

⁴ Greg. - episcopo BeCaMgOePaPfTbTcVmBrant; Gregorius Cb; om. Migne

⁵ -itatem tuam CaPfTbTc; -itate tua Mg

⁶ ipsi sibi CaMgPcPfTb; sibi ipsi Tc

⁷ minime CaMgPfTb; non PcTc

⁸ episc. CaMgPfTb; ipsorum Tc

17

¹*In decretis Anacleti*², *cap. i*³

Si omnes simul convenire non potuerint⁴ assensum⁵ tamen suis precibus prebeant ut ab ipsa ordinatione animo⁶ non desint. Porro et⁷ Hierosolimitarum primus episcopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur et⁸ secundum⁹ carnem Domini¹⁰ nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo et Iohanne apostolis est ordinatus, successoribus¹¹ videlicet dantes formam eorum, ut¹² minus quam¹³ a tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum prebentibus, nullatenus ordinetur, et communi voto ordinatio celebretur.

4L 1.112b; ID 5.69b] D 66 c 2 from Porro et Ierosolimitarum

¹ De eodem *add.* Vo

² episcopis Italie *add.* Da (not Sb), *cf* XP 3.9.2 (3); pape *add.* Tb, *om.* CaMgPfTcVm

³ xviii *add.* Vo

⁴ -uerint *CaLfMg; -erint BeGcPfTbTcVmVoVp; -uerit Oa

⁵ -sum *CaMgPfTc; -sus Tb

⁶ -imo *CaMgPfTbTc; -ima Lf

⁷ et *CaMgPfTbTcVm; *om.* CbLj

⁸ *obsc. corr.* Pf

⁹ *corr. fr.* scilicet Vo

¹⁰ *suppl ss* Mk

¹¹ -ibus *MgPfTbTc; -ibusque Lf

¹² *ss* Da². non *add.* Bb²LdMgTc, *om.*

*AdBbBeBdCaCeDaGcLkMfMjMkMkMoMqPaPcPfPhPkPrPtRaSbTbTfVmVo

¹³ ut minus quam *suppl ss* Mh; quamquam Mq

18

[*Quid faciant episcopi in ordinatione alterius episcopi*]¹. *Ex concilio Cartaginiensi*

IV, *cap. ii*

Episcopus, cum ordinatur², duo episcopi ponant et teneant evangeliorum codicem, super caput et super³ cervicem⁴ eius, et uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

ID 5.124] D 23 c 7

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; *in text* MqPaVmVo (*adding xx*); *om.* OaPcPtTbVp

² Ep. cum ord.] Et cum ordinatus episcopus Oa

³ *ss* Mq

⁴ cervicem BdBeCeDa(? *over*

erasure)DbLgLkMfMhMkMmMq²OaObOfPaPdPfPhPkPrPtPwTbTdTfVmVoVp; verticem

AdBbCaGcMgMjMoMqOdOePcRaSbTcWcBrant; cervicum Pq

19

*[Quid ordinator et¹ quid ordinatus debeat facere²]³. Ex dictis⁴ Theodori⁵
archiepiscopi⁶*

In ordinatione episcopi ipse qui ordinat missam celebrare debet, et qui
ordinatur similiter.

ID 5.338]

¹ et AdPfVm; om. BeCaGcMgTc

² deb. fac. AdCaDaMgPfVm; fac. deb. Tc

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MqPaVmVo (adding xxi); om. OaPcPtTbVp

⁴ dictis *CaMgPcPfRfTbVm; decreto Tc

⁵ Theodosiani Gc; Theodoci Vm

⁶ Ex – arch.] Ex concil' Arausico cap. xx Mq

20

¹Ex concilio Arausico, cap. xx²

De abiectioe eius quem duo presumpserint ordinare episcopi³ in⁴ nostris⁵
provinciis placuit⁶ de presumptoribus ut sicubi contigerit duos episcopos tertium
consecrare⁷, et ipse et auctores dampnabuntur⁸, quo cautius ea que sunt antiquitus
statuta serventur.

ID 5.141] +D 64 c 3, Palea

¹ De abiectioe eius quem duo presumpserunt ordinare episcopi in mg. Sb

² xx CaOaPfTbTcVm; iii Mg; Ut is (Vis Vo) episcopus qui a duobus tantum ordinatus est, ipse et ipsi
condempnentur xxii TdVo, xxii add. Vo; conc. – xx] eodem Theodori Mq

³ ord. ep. CaMgPfTbTc; ep. ord. GcVm

⁴ om. Gc

⁵ nostris CaGcMgPfPrTbTc; vestris Vm

⁶ prov. plac. *CaMgPfTb; plac. prov. Tc

⁷ consecrare *CaMgPfTc; ordinare Tb

⁸ dampn- *CaMgPfPhTb; condempn- Tc

21

*[Quod clerici ordinandi debeant convenire in civitate¹ quarta feria ante
ordinationem]². Ex concilio Nannetensi³, cap. iii⁴*

Episcopus⁵ quando ordinationes⁶ facere disponit, omnes qui ad sacrum
ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad

¹ -ate CaGcPfTc; -atem Mg

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no inscr.)MqPaVo; (ii. Bd) De ordinibus in mg. Bd,
in text Ph; om. LcOaPcPtTbVp

³ Nan- *BeCaDaMgOaPfPwTbVm; Man- FcPcRfTc; Nam- Mq

⁴ cap. iii *CaFeMgPfPwTb; cap. iiii Ce; cap. ii Pa; om. Tc

⁵ Christus Py

civitatem, una cum presbiteris qui eos representare⁷ debent. Et tunc episcopus e latere suo eligere debet⁸ sacerdotes et alios prudentes viros⁹ gnaros legis divine¹⁰ et exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint¹¹ bene litterati, si in lege Domini¹² instructi, diligenter investigent, ante omnia, si fidem catholicam firmiter¹³ teneant, et verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur, cavere debent ne aut favoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti a vero deviant, ut¹⁴ indignum et minus idoneum ad sacros gradus¹⁵ suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, et ille qui indigne accesserit ab altari removebitur, et illi qui donum sancti Spiritus¹⁶ vendere conati sunt, coram Deo iam dampnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur¹⁷ per tres continuos dies¹⁸ diligenter examinentur, et sic¹⁹ Sabbato qui probati inventi sunt episcopo represententur.

ID 6.21] D 24 c 5

⁶ corr. fr. ordines Lc

⁷ representare *BeCeEaCaGcMgOaPaPfPhVo; presentare PrTbTcVm

⁸ debet *CaMgPfTc; om. PhTb

⁹ debet add. PhTb, om. *CaMgPfTc

¹⁰ leg. div. *CaMgPfPhTc; div. leg. Tb

¹¹ sint *CaMgPfTb; sunt Tc

¹² bene add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹³ firmiter *CaMgPfPhTc; om. Tb

¹⁴ ut *CaMgPfTc; aut PhTb

¹⁵ gradus *CaMgPfPhTc; ordinationes Tb

¹⁶ s. Sp. *CaMgPfPh; Sp. s. TbTc

¹⁷ Igitur *CaPfTbTc; Ubi Mg

¹⁸ tres cont. dies *CaPfTbTc; cont. dies tres Mg

¹⁹ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

22

[Quod presbiteri et diaconi debeant facere¹ professionem castitatis cum ordinantur]². Ex concilio Toletano IV, cap. xxvii³.

Quando presbiteri aut diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut caste et pure⁴ vivant sub Dei timore, ut⁵ dum eos tali professione obligaverit, sanctam disciplinam retineant⁶.

¹ fac. deb. Sb

² in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)PaVmVo (adding xxiii); part in text, part in mg Mq; om. OaPcPtTbVp

³ IV cap. xxvii DaRaSb²Tc; IV cap. xxvi FcPtVo; cap. xxvii GcMgOaPrSb; III Mq; xxvii PhTb; Ex Toletano concilio Vp; om. BeCaCePaPf. iii add. in mg. Be²

⁴ pure BeCaMgPfPhTc; pie Tb

⁵ ut *DaOaPrTcVm; et BdCaCeEaGcMgPaPfPhPkPwSbTbVoVp; et ut Be

⁶ ret- *BdCaCeDaEaGcLkMgMqPaPhPkPrTbTcVmVo; opt- BePfPwRaSbVp

ID 3.130, 6.248 less close] +D 28 c 3

23

[Quid significet liber officialis datus presbitero cum¹ ordinatur]². Ex concilio Toletano IV³, cap. xxvi⁴

Quando presbiteri in parochiis ordinantur, libellum officialem a sacerdote suo⁵ accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant⁶, ne⁷ per ignorantiam etiam⁸ ipsis divinis sacramentis offendant⁹, ut quando ad litanias vel ad concilium venerint¹⁰, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium¹¹ celebrent vel baptizent.

ID 3.129] +D 38 c 2

¹ omnino Ad

² in mg. AdCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVmVo; Que debeant necessario scire presbiteri Be mg. (and cf c 24); om. OaPcPtTbVp

³ conc. Tol. IV *BeCaFcMgPfTbVm; eodem IV Pw; eod. conc. Tol. Tc; no insc. Gc; no insc. no break Oa; Item Pt

⁴ xxvi BdCeLkMgPaPfTb; xxvii GcPrVm; xxxvi TcVo. cap. xxvi om. Pt

⁵ suo *CaMgPfTb; om. Tc

⁶ succ- *CaMgPfTb; acc- Tc

⁷ ne *MgPfTbTc; et Ca

⁸ etiam BeCaEaMgOaPfRaTbVm; in FcTc; etiam in Ra²ID; de Brant

⁹ -dant *CaPfTbTc; -derat Mg

¹⁰ venerint *MgPfTbTc; venit Ca

¹¹ sus. off. *CaMgPfPhTc; off. sus. Tb

24

[Que debeant necessario scire¹ presbiteri]². Ex dictis³ Augustini⁴

Que⁵ ipsis sacerdotibus necessaria sunt⁶ ad discendum, id est liber sacramentorum, lectionarius, baptisterium, compotus, canon penitentialis, psalterium, homilie per circulum anni, dominicis diebus et singulis festivitibus apte. Ex quibus omnibus, si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valde periculose sunt mine evangelice quibus dicitur. Si cecus ceco ducatum prestet, ambo in foveam cadunt.

ID 6.22] D 38 c 5

¹ sc. nec. Pa

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLjMgPfPrTc, in text Ea(after insc.)LmMqPaVmVo (adding xxvi); Que debeat nec. scire presbiter in mg. Sb; om. CbLfOaPcPtTbVp; omelia, id est popularis sermo Bb mg

³ sancti add. Cb, om. *MgPfTbTc

⁴ Ex - Aug. *CbDaEaMgPfTbTc; Aug. xviii Pt; om. CaMq

⁵ []t Oa

⁶ sunt *CeLmMhMjPaTc; sint AdBeCaCbEaGcLdLfLjMfMgMkMmPdPfPhPrTbVoVp

25

[*Quibus temporibus ordinandi sint presbyteri et¹ diaconi*]². *Ex decr' Gelasii pape, cap. xiii*³

Ordinationes⁴ etiam⁵ presbyterorum et diaconorum, nisi certis temporibus et diebus⁶ exerceri non debent⁷, id est quarti mensis ieiunio⁸, septimi et decimi, sed etiam quadragesimalis initii, ac⁹ mediane¹⁰ Quadragesime die¹¹ Sabbati ieiunia circa vesperam¹² noverint celebranda¹³ nec cuiuslibet utilitatis¹⁴, seu presbyterum seu diaconum his¹⁵ preferre qui ante ipsos fuerint¹⁶ ordinati.

ID 6.74] D 75 c 7

¹ et BeCaEaPa²Pf; *om.* CeGcMgMqPaPrVo; vel Tc

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; *in text* EaMqPaVo (*adding* xxvii); *om.* OaPcPtTbVp

³ Ex dec. (conc. GcVm) - xiii (xi Da) *CaDaGcMgPfSbTbVm; *om.* EaTb

⁴ Ordinationes *CeGcHaMo²MqOaPaPhPkPqPtSb²TbTcVmVo; Ordines AdBbBdBeCaEaDaDbLjLkMgMoObOdOfPcPfPwSb?TdTfVpVqBrant

⁵ etiam AdGcMgPfRaTbTcBrant; vero [enim *canc.*] Pt; *om.* MhMmMq

⁶ et diebus ss Da

⁷ diebus ex. non deb. *BeDa²EaGcPfTbVmVo; ex. non deb. CaDa; ex. non deb. et diebus Mg; diebus ex. deb. Tc

⁸ ieiunio *CaEaPfTbVp; ieiunii DbMg; ieiunio et Tc

⁹ ac *CaMgPfTc; aut Tb

¹⁰ -iane *MgPfRaTbTc; -iate Ca; -iante Ra²

¹¹ Quad. die *CaEaMgPfTbTcBrant; hebdomade et Migne

¹² iei. circa vesp. *CaMgPfPhTc; circa vesp. iei. Tb

¹³ *corr. to* celebrandas Mm²

¹⁴ gratia *add.* CaLk(*over erasure*)MoPcPtTc, causa *add.* Mm²IDm, Migne; *om.*

AdBbBdBeCaEaDaDbGcLgMfMgMhMjOaObOdOeOfPaPfPhPkPrPwSbTbTfVmVoVpIDcpdBrant

¹⁵ qui *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁶ -erint *CaMgPfTb; -erant Gc; -erunt Tc

26

[*Quod certis locis ordinandi sunt¹ presbyteri*]². *Ex concilio Meldensi, cap. vi*³

Si qui ordinari petunt nullatenus ordinentur, nisi in loco certo et religioso, vel etiam⁴ in civitate, saltem uno anno immorentur, ut de vita et⁵ conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosci.

ID 6.24]

¹ sunt CaEaPfTc; sint MgMqSb

² Quod - presb. AdBeCaCeDaEaGcMgMqPaPfPrSbTcVo(*adding* xxviii); De ordinandis et non ordinandis Vp; *om.* OaPcPtTb

³ iiii Vo; Ex - vi *om.* EaVp

⁴ etiam *CaPfTbTc; *om.* Mg

⁵ et *CaMgTb; *om.* Pf; *add.* Tc

27

Ex concilio Chalcedonensi, cap. xi¹

Nullum absolute ordinari debere² presbiterum, aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter³ ecclesie civitatis aut possessionis, aut martirii, aut monasterii cui ordinandus est pronuntietur⁴. Qui vero absolute ordinantur, decrevit synodus irritam haberi⁵ huiusmodi⁶ manus impositionem, et nusquam⁷ posse ministrare ad ordinantis iniuriam.

ID 6.26] D 70 c 1a, widely var.

¹ xi MgPfTbTc; vi DaSb, with BD, IDcbm. Ex - xi om. CaEa.

Quod ante xxx annos non ordinatur presbiter *add. in mg.* Ca; Hic incipit superioribus dimiss' *add. in mg.* Pr, in text Vm; Quod nullus debeat ordinari nisi certissime sciatur unde fuerit *ad. in mg.* Sb; De eodem *add.* Vo

² deb. *CaMgPfTb; posse Tc

³ specialiter *PfTbTc (?); spiritualiter CaMg

⁴ cui ord. est (ss Da, om. Oa) pronuntietur (pronuntiet Pt, nuncietur MhMmMq)

*AaAbAdBbBdBeCaCbCeDaDbEaEbEcEgFcGcKaLgMfMgMhMmMoMqOaObOdOeOfPaPcPdPfPh PkPqPrPtPwQaRaSbSdSeSlTbTcVmVoVpWaWbWcZa; cui ord. est nomen pronuntietur MjVo; nomen cui ordinandus est titulus pron. Sg; hic qui ordinetur mereatur ordinationis publice vocabulum *Brant*

⁵ *corr. fr.* -ere Mg

⁶ huiuscem. *CaMgPfPhTb; huiusm. Tc

⁷ nusq- *MgPfTbTc; numq- Ca

28

[Quod ante triginta annos non ordinetur presbiter¹]². Ex concilio Laodicensi³

⁴Episcopum⁵ vero vel presbiterum ante triginta annos, id est antequam ad viri perfecti etatem perveniat⁶, nullus metropolitanorum ordinare presumat, ne per etatem quod aliquando evenit aliquo errore⁷ detineantur.

ID 6.29] +D 77 c 6b

¹ -entur presbiteri Pa; -etur episcopus nec presbiter Sb

² in mg. AdBeCeDaGcMgPfPrSbTc; in text EaMqPaVo(*adding xxx*); om. CaOaPcPtTbVp

³ Ex - Laod. BeCaGcPfPrRaTbTcVm; Ex concilio Agatensi cap. vii (xvii DaSb, xvi *Migne*, cap. vii om. *Brant*) DaMgSbVp*Brant*; Ex conc. Lavodicensi Vo; om. Ea

⁴ Rf omits whole canon, placing text of c29 below insc. to c 28

⁵ Cpm Pf

⁶ -iat *EaMgPfPhTc; -iant CaTb

⁷ al. err. *CaMgPfTc; err. al. PhTb

29

*[Qua auctoritate presbiteri sint ordinandi¹ in hac etate]². Ex decreto Fabiani³ pape
orientalibus missis*

Si quis triginta etatis sue⁴ non⁵ impleverit annos, nullomodo presbiter
ordinetur, etiam si valde sit dignus⁶, quia et⁷ ipse Dominus triginta annorum
baptizatus est, et sic cepit docere. Non oportet ergo eum⁸ qui ordinandus est, usque ad
hanc etatem legitimam consecrari.

ID 6.30] +D 78 c 1 to valde sit dignus

¹ pres. sint (sunt Be) ord. BeCaEaPfPr; ord. sint pres. Mg; ord. pres. Tc

² in mg. AdBeCaCeDaEa(no insc.)GcMgPfPrSbTc; in text MqPaVo(adding xxx); om. OaPcPtTbVp

³ Fabiani *CaMgPfPwTb; Damasi Tc

⁴ trig. et. sue *CaMgPfTc; et sue trig. PhQeTb

⁵ non *CaPfTbTc; obsc. corr. Mg

⁶ sit dig. *CaMgPfTc; dig. sit PhTb

⁷ et *CaMgPfTc; om. PhTb

⁸ op. ergo eum *GcOaPrRaTbTcVmVp; op. ergo CaEaMgVo; ergo op. Pf

30

*[¹Quod ante viginti quinque annos non ordinetur diaconus]². Ex concilio
Cartaginensi, cap. xvi³*

Placuit ut ante viginti quinque annos etatis⁴ nec diaconi ordinentur, nec
virgines consecrentur, et ut lector populum non salutet.

ID 6.31] +D 77 c 5, +C 20 q 1 c 14

¹ Placuit add. Mg, om. CaPfTc

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxii); om. OaPcPtTbVp

³ Cart. cap. xvi BeCaGcMgPcPfPrTbVo; Cart. cap. xiii Ad; Cart. III cp. iiii DaSb, cf XP3.10.3 (3);
Cart. episcopi Mq; Cart. IV. Huic interfuit August' Tc; decr' Cartag. cap. xvi Vp

⁴ sue add. PhTb, om. *CaEaMgPfPrTc

31

*[Qua auctoritate diaconi ordinandi sunt¹ in² supradicta³ etate]⁴. Ex concilio
Toletano V⁵, cap. xx⁶*

In veteri lege ab anno vigesimo quinto levite in tabernaculo servire
precipiuntur, cuius auctoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos et divine

¹ diac. ord. sunt PfPrTcVm; ord. sint diac. Ca; diac. ord. Gc; diac. ord. sint Mg

² om. Vo

³ predicta Sb

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVmVo(adding xxxiii); om. PcPtTbVp

⁵ V AdCaGcMgPcPrVoBrant; IIII DaSb (cf XP 3.13.3 (4); episcopo Mq; om. BeOaPfPhRaTbTcVp

⁶ cap. xx om. Be

legis et conciliorum precepti⁷ immemores, infantes et pueros levitas facimus ante legitimam etatem et ante experientiam vite. Ideoque ne ulterius⁸ fiat a nobis⁹ et divine legis et canonum admonemur sententiis, sed viginti quinque annorum diaconi ordinentur¹⁰, ita ut secundum apostolicum preceptum probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes.

ID 6.32] +D 77 c 7, end widely var.

⁷ conc. prec. *CaEaMgPfPhTb; preceptorum con. Tc

⁸ ulterius *CaMgPfTc; ultra PhTb

⁹ fiat a nobis *CaMgPfTc; a nobis fiat PhTb

¹⁰ diac. ord. BdCaCeFcMgPaPfPhPkPqPwSbTbVm; etatis vite (om.Pc) levite consecrentur PcTc (cf Pol. 2.27.4, though with different inscription)

32

[Qua etate¹ ordinandi sunt² subdiaconi]³. In⁴ decretis Nicolai⁵, cap. v

De ordinatis⁶ infra annos grave nobis periculum imminet, quia prius se de victoria iactitant⁷ quam bellare viderint⁸ aut sciant, id est, prius officia sacre castitatis conscia⁹ per cupiditatem arripiunt quam iacula incentiva nature experiri possint¹⁰. Idcirco sacri canones sanxerunt ut subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim annos, nec diaconus ante viginti quinque, nec presbiter ante triginta annos¹¹. Deinde si dignus fuerit, ad episcopatum¹² eligi potest. Quod nos quoque pari modo servari iubemus¹³.

4L 2.76b]

¹ auctorite Ca; auctoritate (vel etate ss) Gc

² sint DaEaMq

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxiiii); om. OaPcPtTbVp

⁴ In BeCaGcMgPrPtRfTbTc; Ex DaRaPfVoVp

⁵ episcopi add. Mq, pape add. PtTb, om. CaGcMgPfPhPrTc

⁶ -atis CaGcMgPfRa²Tb; -andis RaTc

⁷ iactitant GcPfPrTbVo; iactant CaMgOaTcVp

⁸ corr. fr. vidant Ca

⁹ conscia CaPfTbTc; conscientia Mg

¹⁰ -int MgPfTbTc; -unt ?Ca

¹¹ annos Pf; om. CaMgPhTbTc

¹² fuerit ad ep. EaMgPfPrTb; fuerit in episcopatum Ca; ad episcopum fuerit Tc

¹³ Quod nos - iubemus CaCeEaFcMgPaPcPfPhPkPqPrPtPwSbTbVmVp; om. Tc. Ego Berhardus archipresbiter can[onic]us (?) et archi add. in mg. Ld² (fo. 38v)

33

[Quod presbiteri manus suas¹ debeant ponere super caput² alterius presbiteri³ cum⁴ ordinatur⁵]⁶. Ex concilio Cartaginensi IV⁷, huic⁸ interfuit Augustinus⁹

Presbiter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manum super caput eius tenente, etiam omnes presbiteri qui presentes sunt, manus suas iuxta manum¹⁰ episcopi super caput illius teneant.

ID 6.12] D 23 c 8

¹ suas CaPfTc; om. GcMg

² om. Vo

³ om. Sb

⁴ cum CaMgPaTc; dum CePf

⁵ -atur CeMgPaPfTc; -etur Ca; -antur Mq

⁶ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text MqPaVo(adding xxxvi); om. EaOaPcPfTbVp

⁷ om. Ea

⁸ huic BeCaFcMgTbTc; cui Pf

⁹ Augustinus *BeCaFcGcPaPfPhPrTb; Aug. cp. iii DaSb (cf XP 3.14.1 (1)); sanctus Augustinus Ea; Mg obsc.; Augustus PcTc; huic – Aug. om. Qe

¹⁰ -num *BeCaMgTbTc; -nus EaPf

34

*[Quod solus episcopus¹ manum suam ponat super caput² diaconi cum ordinatur]³.
Ex eodem, cap. iiii⁴*

Diaconus cum ordinatur, solus episcopus qui eum benedicit manus super caput illius⁵ ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

ID 6.13] D 23 c 11

¹ om. Vo

² pon. sup. cap. BeCaMgMqPfVo; sup. cap. pon. Ea

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxvi); Quemadmodum diacones constituentur Ra mg; om. OaPcPfTbVp

⁴ Ex eodem cap. iiii CeGcOaPaPfPhPrRaTb; Ex eodem conc. cap. iiii Ad; De eodem cp iiii Be; In decretis Nicholai, cap. v CaMg (cf c 35); Ex eodem iiii Da; Ex eodem iiii cap. SbVo; Ex eodem Tc; cap. v in decretis Nicholay Vp

⁵ cap. ill. *CaMgPfTb; eius cap. Tc

35

[Quid¹ subdiaconus debeat² accipere³ de manu episcopi, quid⁴ de manu archidiaconi⁵ cum ordinatur⁶]⁷. Ex eodem, cap. v⁸

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuum et calicem vacuum. De manu vero archidiaconi accipiat urceolum⁹ cum aqua, et aquamanile ac¹⁰ manutergium.

ID 6.14] D 23 c 15

¹ Quid BeCaEaPfPrTc; Quod Mg

² subdiaconus debeat BeEaMgPrTc; subdiaconi debeant CaDaVo

³ deb. acc. here BeCaEaMgPrTc, after ordinatur Pf

⁴ quid BeCaEaPfTc; quod Mg

⁵ archidiaconi BeMgPrVo; archid' Ca; archidiac' Ea; arcidicani Pf; archiep' Tc

⁶ -atur MgPfPrTc; -antur Ca

⁷ Quid – ordinatur in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text EaMqPa; Quemadmodum subdiaconi ordinantur MqOaRa(mg.); Quemadmodum – ord. Quid – cum ordinatur xxxvii Vo; om. PcPtTbVp

⁸ Ex - v GcPaPfPrRaTbTcVp; Item ex eodem cap. v DaSb; om. AdBeCaCeEaMqOaPhPtVo; Concilium vi Mg

⁹ acc. urc. *PaPfPhTb; urc. acc. EaMg; urc. CaPcTc

¹⁰ ac CaMgPfTb; et Tc

36

[Quid acolithus accipiat de manu archidiaconi cum ordinatur]¹. Item cap. vi²

Acolithus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda luminaria ecclesie mancipari. Accipiat et urceolum³ vacuum ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

ID 6.15] D 23 c 16

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; Quid - arch. in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxviii); om. OaPcPtTbVp. Deus meus pone illos inter [?] vos et sinit add. Ld²

² Item cap. vi CaPfTbTc; Ex eodem cap. vi BeDaGcPrPtSbVp; cap. vi Ca; Item vii Mg; De eodem cap. vi PhTbTc; Ex eodem cap. vii Ra; Ex eodem cap. Vo

³ urceolum *CaMgPfTb; urceum Tc

37

[Quid exorcista accipiat de manu episcopi¹ cum ordinatur²]³. De eodem⁴, cap. vii⁵

¹ acc. de manu ep. CeMgPaTc; de man. ep. acc. AdBeCaDaEaGcLmMqPrSb; de manu acc. Ld; de manu ep. Pf

² cum ordinatur BeLmMgTc; om. Pf

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdMgPfPrTc, in text Ea(no insc.)LmPaMqVo(adding xxxviii); om. CbLfLjOaPcPtTbVp

⁴ De eodem BeCaCbCeDaLjLmOaPaPhPtRaMgSbTcVp; De eodem concilio LdTb; Ex eadem Lf; Ex eodem MqVo; Rursus Pf

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe et commenda memorie, et habeto potestatem imponendi manus super inerguminum⁶ sive baptizatum, sive catechumenum.

ID 6.16] D 23 c 17

⁵ cap. vii BeCaDaGcLfLmMgMqOaPfPtRaTbVo; vii cap. CbLj; cp. vi Ph; cap. viii Tc; om. Ld

⁶ corr. fr. erguminum Lm²Mh². id est demonio arreptum, quam potestatem habebant filii Iudeorum ss Ca²; id est insanum, Grecum est add. Pf, id est arreptici, id est a demonibus possessi add. ss Fc²; id est insanum add. ss. Vo; id est obsessum Vp; om.

*AdBbBeCbCeDaEaGcLmMfMgMhMjMkMmMoMqOaPaPdPhPrPtRaTbTcVm

38

[*Quid lector de manu episcopi accipiat cum ordinatur*¹]². De eodem³ cap. viii⁴

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est dicens: Accipe, et esto relator⁵ verbi Dei, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei⁶ ministraverint⁷.

ID 6.17] D 23 c 18

¹ de manu episcopi (om. Vo) accipiat cum ordinatur BeCaFcMgMqPaSbTc; om. Pf

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xl); om. OaPcPtTbVp

³ De eodem BeCaFcOaPtPwTbTc; om. Mg; Ex eodem GcMqVo; Iterum Pf

⁴ viii *BeDaMgMqPfPtTbTc; v Vp; om. Ca

⁵ lector (vel relator in mg Ra²) Ra

⁶ verb. Dei ss Be

⁷ ministraverint *BeCaGcMgOaPaPcPfPr; ministrant CePhTb; ministraverunt EaTc

39

[*Quid hostiarius accipiat de manu episcopi cum ordinatur*¹]². De eodem³, cap. viiii

Hostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei⁴ debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradit ei episcopus claves ecclesie de altario⁵ dicens ei, Sic age quasi redditurus Deo⁶ rationem, pro his rebus que istis clavibus recluduntur⁷.

ID 6.18] D 23 c 19

¹ accipiat - ordinatur CaMgTc, de manu ep. accipiat cum ord. Be; om. Pf

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xli); om. OaPcPtTbVp

³ De eodem BeCaGcTbTc; om. Mg; Ex eodem MqVo; Item Pf

⁴ habent add. and canc. Mg

⁵ corr. to altari Mg

⁶ Deo *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁷ recl- *CaGcMqOaPfPrSbTbVo; incl- AdBeDaMgPcTc

40

¹*De eodem*², *cap. x*³

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi, sola iussione presbiteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero: Vide ut quod ore cantas, corde credas, et quod corde credis operibus probes.

ID 6.19] D 23 c 20

¹ Quid psalmista *in mg.* Pf; Quod psalmista potest officium suum facere solo precepto alicuius presbiteri *add in mg.* Sb; Quid sit officium hostiarii, psalmiste, exorciste, lectoris, acoliti, subdic', diac', presbiteri xlii Vo; *om.* BeCaDaEaFcMgMqOaPcTbTcVp

² De eodem BeCaEaGcFcMqPaPhPtPwTbTc; *om.* CeMg; rursus Pf; Ex eodem Vo

³ *cap. x* *BeCaPfPtTbTc; *om.* CeEaPa; x Mg; *insc. in mg.* Ha

41

[*Quid sit officium ostiarii, psalmiste*¹, *exorciste, lectoris, acoliti, subdiaconi, diaconi*², *presbiteri*]³. *Incipit epistola Isidori episcopi Hispalensis*⁴ *ad Ludefridum Cordubensem episcopum directa*⁵

Perlectis sanctitatis tue litteris, gavisus sum quod optatam salutem tuam earum relatu cognovi. De his autem que in consequentibus insinuare eloquii tui⁶ sermo studuit, gratias ago⁷ Deo⁸ quod sollicitudinem officii pastoralis⁹ impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentie vestre sint cognita¹⁰, tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo expediam, et de omnibus ecclesie gradibus, quid ad quem pertineat, eloquar. ¹¹Ad ostiarium namque pertinent claves ecclesie, ut claudat et aperiat¹² templum Dei, et omnia que sunt intus extraque¹³ custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles¹⁴ excipiat. ¹⁵Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super

¹ et *add.* CePa

² *om.* Ad; et *add.* CePa

³ Quid sit - presbiteri *in mg.* AdBeCaCeDaGcPrSbTcVm, *in text* EaMqPa; Que sint eorum officia MgPfmg.; *om.* BdOaPcPtPwTbVoVp

⁴ ep. Hispalensis BeCaDaGcMgOaPf; ep. Hispanensis AdPcRfTc; ep. Hipalensis Ph; Hispalensis ep. Tb; ep. Hispalanensis Vo; ep. Ispanensi Vp

⁵ Hisp. - directa *om.* Ea; ad Ludef. - directa *om.* Pw

⁶ tui *EaMgTbTcVp; *om.* BeCaCeDaGcOaPaPfPhPrSb

⁷ ago *Be²CaMgTbTc; *om.* BePf

⁸ meo *add.* BeCaPfTc, *om.* *MgPhTb

⁹ tibi *add.* MgTc, *om.* *CaPfTb

¹⁰ vest. sint cog. CaMgPfTc; tue sint cog. Ph; tue cog. sint Tb

¹¹ De hostiario *in mg.* Be

¹² cl. et ap. *CaMgPfPhTc; ap. et cl. Tb

¹³ extraque *CaMgPfTc; et extra PhTb

¹⁴ non *add.* Pf², *om.* *CaMgPfTbTc

¹⁵ De exorcista *in mg.* Be

energumenos¹⁶ et catechumenos in exorcizando imponere.¹⁷ Ad acolithum pertinet preparatio luminariorum¹⁸ in sacrario, ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistia calicis¹⁹ preparat.²⁰ Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones²¹, laudes, sacrificium, responsoria et quicquid pertinet ad cantandi peritiam.²² Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, et ea que prophete vaticinaverunt²³ populis²⁴ predicare.²⁵ Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad²⁶ altare Christi deferre, et levitis tradere, eisque ministrare, urceolum quoque et aquamanile et manutergium²⁷ tenere, episcopo et presbitero et levitis pro lavandis ante altare manibus aquam prebere.²⁸ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis²⁹ Christi in baptismo scilicet in chrismate, in patena et³⁰ calice. Oblationes quoque inferre³¹ et disponere in altare³², componere etiam mensam Domini atque vestire, crucem ferre, et predicare evangelium et apostolum. Nam sicut³³ lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus novum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum³⁴ et recitatio nominum. Ipse premonet aures ad Dominum³⁵, ipse hortatur orare, ipse clamat, et pacem ipse annuntiat³⁶.³⁷ Ad presbiterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere et benedicere dona Dei.³⁸ Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris et confectio chrismatis. Ipse predicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras

¹⁶ et exorcizandos *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

¹⁷ De acolito *in mg.* Be

¹⁸ -ariorum *CaMbPfTb; -arium Tc

¹⁹ -icis *CaMgPfPhTc; -ici Tb

²⁰ De psalmista *in mg.* Be

²¹ -iones *MgPfTbTc; -ionem Ca

²² De lectore *in mg.* Be

²³ vatic- *CaMgPfTb; predicaverunt Tc

²⁴ Dei *add.* MgTc, *om.* *CaPfPhTb

²⁵ De subdiacono *in mg.* Be

²⁶ ad *CaMgTbTc; *om.* Pf

²⁷ manuterium Mg

²⁸ De diacono *in mg.* Be

²⁹ -tis *CaMgPfPhTc; -to Tb

³⁰ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

³¹ inferre *AdBeMgPaPfPr; inferri Ca; offerre PhTbTc

³² -are CaMgPfTb; -ari Tc

³³ ss Tc

³⁴ precum CaMgPfTc; preconii Tb

³⁵ Dominum *CaMgPfTb; Deum Tc

³⁶ pac. ipse ann. *BeDa²PfSbTbVo; pac. ann. CaDa; ipse pac. ann. Mg; pac. denuntiat PcTc

³⁷ De presbitero *in mg.* Be

³⁸ De episcopo *in mg.* Be

virgines benedicit, et dum precessit³⁹ unusquisque in singulis, iste tamen est preordinator⁴⁰ in cunctis. Hi sunt ordines et ministeria clericorum⁴¹, que tamen auctoritate pontificali in archidiaconi cura, et primicerii ac⁴² thesaurarii sollicitudine dividuntur⁴³.⁴⁴ Archidiaconus enim imperat subdiaconis⁴⁵ et levitis, ad quem ista pertinent⁴⁶ ministeria: ordinatio vestiendi altaris a levitis, cura incensi et sacrificii necessaria sollicitudo. Quis levitarum apostolum et evangelium⁴⁷ legat, quis preces dicat, seu⁴⁸ responsorium in dominicis diebus aut solemnitatem⁴⁹ decantet. Sollicitudo quoque parochiarum⁵⁰ et ordinatio, et iurgia ad eius pertinent curam, pro reparandis diocesanis basilicis ipse suggeret sacerdoti. Ipse ambit⁵¹ parochias cum iussione episcopi, et ornamenta vel res basilicarum vel parochiarum⁵², gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idem refert⁵³. Collectam pecuniam de communione ipse accipit et episcopo defert, et clericis partes⁵⁴ proprias idem⁵⁵ distribuit. Ab archidiacono episcopo nuntiantur⁵⁶ excessus diaconorum⁵⁷, ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies atque⁵⁸ solemnitatum, et ab ipso in ecclesia publice predicantur⁵⁹. Quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus sequens adimplet.⁶⁰ Ad primicerium pertinent acoliti, exorciste, psalmiste, atque⁶¹ lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vite honestate et officium cantandi, et peragendi sollicite lectiones, benedictiones⁶², psalmum, laudes, offertorium, responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus

³⁹ precessit *BeCaMgPfPhTc; preceps sit Tb

⁴⁰ est pr. BePfTc; cum pr. Ca; pr. est Mg; pr. PhTb

⁴¹ clericorum *CaMgPfPhTc; angelorum Tb

⁴² ac CaMgPfTb; et Tc

⁴³ vel div. *ss over* traduntur Ad

⁴⁴ De archidiacono *in mg.* Be

⁴⁵ -nis *CaMgTc; -nibus PfTb

⁴⁶ ista pert. CaMgPfPhTb; pert. ista Tc

⁴⁷ Ap. et Ev. *CaMgPfPhTc; Ev. et Ap. Tb

⁴⁸ seu *CaMgPfTb; quis Tc

⁴⁹ -nitate BePfTc; -nitatibus Ca; -tatum Mg; -nitatum PhTb

⁵⁰ -iarum *CaPfTbTc; -ianorum Mg

⁵¹ ambit CaMgPfPhTc; ambiat Tb

⁵² -iarum *PfTbTc; -ianorum CaMg

⁵³ ep. idem refert *PfPhVoVp; ep. idem referet CaMg; ep. id referat Tb; idem refert ep. Tc

⁵⁴ partes *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁵⁵ idem *CaPfTbTc; ipse Mg

⁵⁶ ep. nunt. BdCaMgPcPfPwTc; nunt. ep. *Pa²PhTb; ep. PaPk

⁵⁷ et *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵⁸ iei. dies atque *CaPfTb; iei. dies et Mg; dies iei. et Tc

⁵⁹ publ. pred. *BeMgTbTc; pred. publ. Ca; pred. Pf

⁶⁰ De primicerio *add.* Be

⁶¹ atque *CaMgPfTb; et Tc

⁶² benedictiones *PhPrTbVm; *om.* AdBdCaCeDaLdMgPaPcPfPkPwSbTcTfVo

psallendi in choro pro solempnitate et tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid⁶³ etiam necessarium est pro reparatione basilicarum que sunt in urbe, ipse denuntiet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parochianis per ostiarios ipse dirigat, clericos quos delinquere cognoscit, ipse distringat, quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat, basilicarios ipse constituat, et matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea que predicta sunt ipse⁶⁴ exquirat qui ei aut lege⁶⁵ est proximus⁶⁶, aut eruditione his exemplis certus. ⁶⁷Ad thesaurarium pertinet ostiarii basilicarum ordinatio, incensi preparatio, cura chrismatis conficiendi, cura⁶⁸ baptisterii ordinandi⁶⁹, preparatio luminariorum⁷⁰ in sacrificio⁷¹ et sacrificii⁷².

ID 6.20] D 25 c 1

⁶³ quid *CaMgTbTc; quidem Pf

⁶⁴ ipse *Tc; iste CaPfTcVp; ille Mg

⁶⁵ aut lege AdCaLdMgTcTf; aut longe CePfPr; haud longe PaPh; aut non longe Tb

⁶⁶ est pr. *CaMgPfTc; pr. est Tb

⁶⁷ De thesaurario *in mg.* Be

⁶⁸ chrism. conf. cura *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶⁹ ordinandi Tb. cura chrismatis conf. – ord. *after* et sacrificii *below* Ce

⁷⁰ -ariorum *CaMgPfTb; -arium Tc

⁷¹ sacrificio *CaPfTbTc; sacrario Ca²Mg

⁷² et sacr.] *om* PqSb; *add.* ss Sb²; sanctuarii Vp. preparatio lum. – sacrificii *om.* PaPk

42

¹*Ex concilio Hilerdensi*², cap. xx³

Si quis in infirmitate positus clericus in medicorum incisione claudus efficitur, promoveri eum⁴ ad sacros ordines non denegamus.

ID 6.34] +D 55 c 10

¹ Hic incipit de illis qui ordinandi sunt, de clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant promoveri *in mg.* AdBeCaDaGcMgPrSIVm, *in text* Vo(*adding* xliii); iii. De ordinandis *in mg.* Bd²; De clericis qui medicorum incisione claudi efficiuntur quidem quod promovendi s. Ce *mg.*; De clericis *in mg.* Db²; De clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant ordinari. Qui non sponte sed casu membrum amputaverit promoveri ad ordines non denegatur *in text* (*no insc.* cf c 43) Ea; De ordinandis et non ordinandis Mj (*mg.*); Hic incipit de illis qui ordinandi sunt OaPa *in text*, *in mg.* SbTc (cf c 43); De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt ut promoveantur Pf(*mg.*); De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis Ph; De clericis – efficiuntur quod debeant promoveri *in mg.* QeWc; *om.* BbLcMoMqPcPtRaTbVp

² conc. Hil. *CaMgPfTb; Hil. conc. Tc

³ xx *om.* Mk. Quod clerici qui medicorum incisionem claudi efficiuntur debeant promoveri *add.* Pa

⁴ prom. eum *BbBe²GcMhMkMmOaPhTbTcVm; prom. BeCaDbMgPfVoVp; eum prom. MfMj

43

*[Qui non sponte sed casu membrum sibi amputaverint promoveri ad ordines non denegentur]*¹. *Innocentius*² *Felici episcopo Nucerino salutem*³

Qui igitur partem cuiuslibet⁴ digiti sibi⁵ ipse volens abscidit⁶, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero⁷ casu aliquo⁸ contigit, dum aut⁹ operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones precipiunt et clericos fieri, et si in clero fuerint reperti¹⁰, non abici. In illis enim voluntas est¹¹ iudicata, que sibi causa fuit¹² ferrum inicere¹³ quod scilicet et alii id facere dubitare non possit. In istis vero casus veniam meruit.¹⁴

4L 2.63; ID 6.58] D 55 c 6

¹ Qui non (ss Ca) – amp. promoveri ad ordines non denegentur (-etur BeSbVo, -atur CeDa) BeCaCeDaGcMgSb mg, Vo text, adding xliiii; De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt (efficiuntur Ad) quod debeant promoveri in mg. AdTc; Quod mutilatus sponte non recipiatur in clerum, non sponte recipiatur, et si clericus mutilatus est non abiciatur in text Pa; Qui – amp. promoveantur Pf mg; om. MqPcPtTbVp

² papa add. OaTb; episcopus add. Tc, om. BeCaGcMgPf; Innocentius papa (only) Ea

³ Nucerino salutem Be²CaFcGcMgPwTbVoVp; Nuc. cp. i Da; Nucleino Pf; Nucerino sal. cap. i Sb; salutem Tc; (ad Felicem ep. Nucerinum Oa)

⁴ partem cuiusl. *CaFcMgPfPwTb; cuiusl. partem Tc

⁵ sibi *CaMgTbTc; sui Pf

⁶ -dit *CaPfTc; -derit GcMgTb

⁷ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

⁸ hoc add. MgTc, om. *BeCaGcPfTb

⁹ aut *CaMgPfPhTc; adhuc Tb

¹⁰ fu. rep. CaPfTbTc; rep. fu. Mg

¹¹ vol. est *CaMgPfTb; est vol. Tc

¹² causa fuit CaMgPfTb; fuit causa Tc

¹³ inicere *CaPrTbTc; incidere MgPf

¹⁴ In istis – meruit om. Lc

44

*[De eodem]*¹. *Stephanus Roberto*² *Metensi episcopo*

Lator³ presentium, Flavinius⁴ scilicet⁵ clericus ad sanctam sedem apostolicam veniens, detulit a te nobis directam⁶ epistolam qua indagare⁷ studuisti, eum⁸ a

¹ De eod. BeCaCeDaGcMgOaPaPrRa(after episcopo)Tc, in mg. Ha; Quod non sponte sed casu membrum sibi amputaverit promoveri ad ordines non denegatur Ad mg.; Quod qui a Normannis habuit digitum abscisum possit ordinari in mg. Sb; De non abiciendo clerico ab ordinatione cuius digitus per vim abscisus est xlv Vo; om. MqPcPfTbVp

² Roberto *CaPcPfTbTc; Ridberto Ad; Ruberto CePa; Roperto Gc; Ruperto Mg; Deberto Pt

³ Dator OaPr(subs. corr.)Py. vero add. BdMqPfSbVp, om. *BeCaDaGcMgOaPrTbTcVo

⁴ -inius BeMgPfTb; -imus Ca; -ianus Tc

⁵ scil. *CaMgPfTb; om. Tc

⁶ nob. dir. *CaMgPfTb; dir. nob. Tc

⁷ indagare *CaPfTbTc; indicare Mg

⁸ eum CaPfTb; cum MgTc

Northmannis nuperrime captum sinistre manus digitum⁹ habere abscissum, sciscitans si hic ad ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. Quod etiam nos reperientes, quia solertia tua¹⁰ magis super hoc sollicita a sede apostolica doceri flagitat, normam iustitiae semper sequi¹¹ exoptans studium tue sanctitatis¹² merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes¹³ quoniam si ita est, quod a Northmannis digitum ipsum habeat abscissum¹⁴, ad promovendum, si alias dignus fuerit, non ei nocebit, eo quod quid¹⁵ de his qui a dominis sive¹⁶ medicis vel a paganis non sponte¹⁷ tale quid¹⁸ patiuntur sacri censeant canones¹⁹, dilectionem tuam latere non credimus, quod ei obviare debere, si ita est minime reperimus monentes religionem tuam, ut circa illum ita peragat, quatenus et mercedem pro eo magnam incurrat, et desiderium istius canonica auctoritate ei in aliis non obviante, Deo²⁰ adiuvante, perficiat.

ID 6.118] D 55 c 11 to latere non credimus only

⁹ digitum *CaMgPfTb; abscissum Tc

¹⁰ tua *BeTbTc; *om.* CaMgGcPf

¹¹ semp. seq. *CaMgPfTb; seq. semp. Tc

¹² tue sanct. *CaMgPfTb; sanct. sue Tc

¹³ vol- *CaMgPfTb; nol- Tc

¹⁴ dig. ipsum hab. absc. CaMgPfTb; absc. dig. hab. Tc

¹⁵ quid *BeCaTbTc; *om.* Mg; quidem Pf

¹⁶ *corr. fr.* suis Vo; a *add.* BeCaGcMgTc, *om.* *PfPhTbVo

¹⁷ sed *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTc

¹⁸ tale quid *BeTbTcVo; quid CaGcMg; quidem Pf

¹⁹ *corr. fr.* -ores Mg

²⁰ Deo *Da²MgPfSbTbTc; eo CaDa

45¹

*Qui laici debeant ordinari*²

Laici vero qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt ut opinio eorum³ in nullo vacillet, ut⁴ aut clericis iuncti sint⁵ aut monasteriis ex quo baptizati sunt heserint, si non⁶ concubinam, non⁷ pellicem norint, si in omnibus operibus

¹ MkVc reverse cc 45-6

² Qui (Quod AdBeDaMq) - ord. *in mg.* AdBeCaCeDaGcFcMgPfPr; *in text* EaMqOaPaTc; Qui laici merito debeant ordinari. Innocentius Felici cap. iii *in text* Da, *in mg.* Sb; De laicis ordinandis *in text and mg.* Db; Idem. Qui – ord. Ra; Quod laici debeant baptizari *in text* Tb; Idem. Qui – ordinari xlv Vo; *om.* BdEgPw. Innocentius Felici episcopo Nucerino *add.* Eg, Idem *add.* Pf, Innocentius papa Lucrino episcopo *add.* Tc, *om.* BdCa(with lacuna)EaFcMgPhPtPwTb. Idem (*only*) Oa

³ eorum *MgPfTbTc; illorum Ca

⁴ ut *BeDaGcOaPfTbVo; qui CaEaEg(vel ut ss)MgRaTc

⁵ sint *Be²GcPfTb; sunt BeCaEgMgTc

⁶ non *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁷ non CaMgPfTc; nec Tb

vigilaverint non prohibentur huiusmodi⁸ ad clericatus sortem assumi, ita sane ut in eis tempora a maioribus constituta servantur⁹, ne¹⁰ cito quilibet lector¹¹, ne¹² cito acolitus, ¹³cito diaconus, cito sacerdos fiat¹⁴.

4L 2.65a; ID 6.95b] D 33 c 6 to sortem assumi

⁸ non prob. hui. *CaMgPfPhTb; hui. non prob. Tc

⁹ serv. here *CeOaPaPhPkRaTbVm, before tempora CaMgPfPwTcVp

¹⁰ non Ce

¹¹ ne (vel add. PcTc) cito quil. lector *BeCaCeMgPaPcPfPwTc; cito ne quil. lector PrVm; om. PhTb

¹² non Ce

¹³ non add. Ce

¹⁴ cito sac. fiat *OaRaTbTf; cito sac. AdCeGcPaPhPkPwQeVmVoWc; fiat cito sac. BeCaMgPf; cito fiat sac. Tc

46

[Qui liberti debeant ordinari]¹. Ex concilio Toletano cap. lxxxiii²

Quicumque libertatem a dominis suis ita percipiunt ut nullum³ sibimet in eis obsequium patronus retinet, isti si⁴ sine crimine capitali sunt⁵ ad clericatus ordinem liberi suscipiantur quia⁶ directa⁷ manumissione absoluti esse noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc⁸ patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus ad ecclesiasticum ordinem sunt promovendi⁹, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis servi¹⁰.

ID 6.126] D 54 c 5

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrTc; in text Ea (no insc.)MqPaVo(adding xlvii); Et de non ordinandis in text and mg. Db; Qui liberti debeant ad ordines promoveri in mg. Sb; om. LcOaPcPtTbVp

² lxxxiii *AdBeGcMqPfPrRaTb; lxx Ca; IIII cp. lxxii Da; lxxxiii MgTcVp; lxxiiii Oa; lxxxxiii Vo

³ nullum *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ si DaMgPa²PcPhPwSb²TbTc; om. BeCaCeGcPaPfPqPrSbVm

⁵ et add. CaGcPfPh, om. *BeEaMgTbTc

⁶ quia *BeMgPrTbTc; qui CaGc; et Da; et si Pa; si after obsc. corr. Pf

⁷ directa *GcMgPfTbTc; recta CaDaPa

⁸ adhuc *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ sunt prom. CaMgTbTc; prom. sunt Pf

¹⁰ vel salvi add. ss Vo

47

[Qui nullatenus sint ordinandi]¹. Ex epistola² Gelasii pape, cap. xvi

¹ in text Ea(after Hic - ord.)MkPtTcVo, mg. AdBePfPr; om. BbDaMjMoTb. Hic (om. Pt) incipit de non ordinandis in mg. BeCaDaGcMgPrRa, in text EaMmMqPcPtSbVo(adding xlviii); iiii. De non ordinandis in mg. Bd; Hic incipit de ordinandis Ce mg.; Hic incipit de non ordinandis qui nullatenus sint ordinandi Mh; Quod illiterati aut corpore minuti non prmoveantur ad clerum Pa

² -olam Ca

Illitteratos³ quoque, aut aliqua parte corporis imminutos⁴, nullus presumat ad clerum⁵ promovere, quia nec litteris carens sacris potest esse aptus officiis, et vitiosum nihil Deo⁶ prorsus offerri legalia precepta sanxerunt. Similiter⁷ qui seipsos abscidunt.⁸

ID 6.37, cf 4L 2.75] D 36 c 1

³ Illustratos Lc

⁴ immin- *Da²OaPhRaSb²TbTc; min- AdBeCaCeDaEaGc²MgPaPfPkPrPwSbTfVmVp; minitos Gc; inmundos Vo

⁵ pres. ad clerum CaMgPfTb; ad clerum audeat Tc

⁶ nihil Deo *CaMgPfTc; nihil prorsus Deo Ph; Deo nihil Tb

⁷ eos add. Tb, om. *CaEaMgPfPhTc

⁸ Similiter – abscidunt om. Pt

48

¹Ex concilio Triburiensi², cap. v³

Ut⁴ nulli de servili conditione ad sacros ordines promoveantur⁵, nisi a dominis legitimis propriam⁶ libertatem consequantur. Cuius libertatis carta ante ordinationem in ambone⁷ publice legatur⁸, et si nullus contradixerit, rite⁹ consecrabuntur. Porro servus non canonice consecratus, postquam de gradu deciderit¹⁰, eius conditionis sit cuius fuerat ante gradum.

ID 6.41] D 54 c 2

¹ Qui (Quod CaDa ac) nullatenus sint ordinandi add. in mg. CaCeDaGcMgTc, cf c 47; Quod nullus servus ordinetur nisi a domino suo legitimo liber fiat et nullus contradicat Pa; Quod servi ad sacros ordines nullatenus sunt promovendi in mg. Sb; De non ordinandis servis nisi concessa libertate a dominis suis TdVo, xlviii add. Vo

² Tribur- *CaGcPfPh²PrTc; Tridumensi CePa; Triburnensi Mg; Tribar- Ph; Tiber- Tb; Tibur- Vo; Tribulensi Vp

³ cap. v om. Ea; cap. vi Oa

⁴ Et Oa

⁵ proveantur Mg

⁶ a dominis legitimis (-ime Ad) propriam AdBdCaCeDaGcMqPaPfPkPwRaSbTfVoVp; prius a dominis propriis legitimam Be; a dominis propriis legitimam prius EaMgPcTc; prius a propriis dominis Oa; prius a dominis legitimis propriam PhTb; a dominis legitimis propria <libertate> Pq; a dominis propriis legitimam PrVm

⁷ ambone *DaGcMgMoPfRaTbTc; ambitione Ca; locus predicationis add ss. Mo²; id est pulpita add. in mg. Ra²

⁸ pub. leg. *CaMgPfTc; pub. legatur Ph; leg. pub. Tb

⁹ rite *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ dec- *CaMgTbTc; cec- Pf

49

[Quod bigami non sint¹ ordinandi]². In decretis Leonis, cap. iii³

¹ sint] sunt CeEaSb

Leo urbis Rome episcopus omnibus episcopis. Quicumque ad sacerdotium vel viduarum mariti, vel habentes numerosa coniugia promoti fuerint, ab omnibus ecclesiasticis officiis et sacerdotali nomine apostolice sedis auctoritate iubemus arceri⁴.

4L 2.69]

² in mg. AdBeCaCeGcDaMgPfPrSb; in text after insc. EaPaVo(adding l); om. MqPcPtTbTcVp

³ cap. iii] pape Ea; pape cap. iii DaOaRa. Capitulum tertium de bigamis as insc. Pt

⁴ iub. arc. CaOaPfRaTbTc; arc. iub. EaMg

50

¹In decr' Hilarii², cap. ii³

Hilarius⁴ Romane ecclesie episcopus sinodo residens dixit, Cavendum est in primis ne ad sacratos⁵ gradus⁶ qui uxorem virginem non duxit aspiret. Repellendi sunt etiam quique⁷ in secunde uxoris nuptias contra apostolica convenerint⁸ precepta.

4L 2.70] D 34 c 9 var. to aspiret only

¹ De eodem in mg. Ca, Quod coniugatus non ordinetur nisi virginem dux' uxorem Pa, Quod qui virginem non duxerit vel qui secundus nuptias fecerit non ordinetur in mg. Sb, Quod liberti debeant ordinari in mg. Tc, De his non ordinandis qui uxorem non virginem duxerint TdVo, lii add. Vo; om. CeDaEaMgMqOaPfTbVp

² pape add. GcMgPr, om. CaPfTbTc

³ cap. ii] om. Ea

⁴ Hilarius BeCaEaFcMgOaPfPwTbTcVo; Nicholaus Rf; Hylarus Vp

⁵ sacratos CeGcPaPfPhPrTbVo; sacros BeCaDaEaMgOaTcVp

⁶ ordines (with gradus in mg.) Mq

⁷ quique BeDaEaPfPh²PrVmVo; quicumque CaRaTbTc; qui GcMg; quisque Ph

⁸ -erint BeCaEaPfPrTc; -erunt Mg; -iunt PhTb

51

[Quod filii presbiterorum non sint ordinandi nisi probabilis vite fuerint]¹. Ex²

decretis Gregorii VII et Urbani II³ de filiis sacerdotum⁴

Presbiterorum filios a sacris altaris ministeriis⁵ removendos⁶ decernimus⁷, nisi aut in cenobiis aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conversari.⁸

¹ Quod – fuerint (sint Be) in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPr(adding remedium below)SbTc, in text after insc. Ea, Quod non sint ordinandi nisi probabilis vite fuerint Pa, De filiis sacerdotum. De filiis presb. – fuerint lii Vo; om. MqPtTbVp

² Ex BeCbRaPf; In MgPaTc; om. *CaEaGcMqOaPcPhQeTb

³ om. PrVm

⁴ II – sac. om. Ea, de filiis sac. om. DaPtSb

⁵ alt. (ss Gc) min. *CaGcMgPfTb; min. alt. Tc

⁶ corr. fr. promov- Ca²

⁷ decern-*BeEaGcMgPfTb; decrev- CaDaOaSbTc

⁸ Sed hoc intelligendum est de illis – fieri possunt (D 56 dp c 1) add. Vp

ID 6.410] D 56 c 1, here as enlarged in later version.

52¹

[Exemplum]². Ex libro pontificatus³

Felix⁴ tertius⁵, natione Romanus ex patre Felice presbitero fuit, a temporibus Odoacri⁶ regis usque ad tempora Theodorici regis⁷. Item. Gelasius natione Afer⁸, ex patre Valerio⁹ episcopo¹⁰, sedit annos quatuor, menses viii, dies xix¹¹. Item. Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbitero, sedit menses xi, dies xviii¹². Item. Silverius¹³ natione Campanus, episcopo Romano¹⁴ ex patre Ormisda¹⁵, sedit annum unum¹⁶, menses v, dies ix¹⁷. Item¹⁸. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano subdiacono, sedit annos iii¹⁹ et dies xxiii. Item. Iohannes IV, natione Dalmata²⁰, ex patre Venantio scholastico, sedit annum²¹ unum, menses novem, dies xix²². Item. Theodorus natione Grecus, ex patre Theodoro episcopo de²³ civitate Hierosolima, sedit annos sex, menses quinque, dies x et viii²⁴.

Ars. 713 fo.132v] +D 56 c 2, Palea, is remote.

¹ for Vp see Cconspectus

² Exemplum BeCaCeDaGc(mg.)MgMhPaPfPr(mg.), after pont. PaPtTdVoWc; Exemplum de his qui cum essent filii presbiterorum ordinati fuerunt in mg. Sb; Quod filii presbiterorum et clericorum ordinentur si fuerint bone vite Tc mg.; om. MjMoMqOaPcPdRaTbVp (for AdMkVm see below)

³ -atus AdBeCaGcMgPfTbVoA; -ati Sb; -um Tc; De libro pontificali Mj; In libro pontificali Ra. Remedium add. Vm

⁴ episcopus add. GcMgMoPtRa(after terius)TcVoVp, om. AdBbBeCaCeDaMfMhMjMkMmMqOaPaPdPfPhPrSbTbA

⁵ tertius] om. GcPtVo

⁶ Odoacri AdGcMgOaPfPhA; Odoagri BeCaTb; Odogarii Ra; Odogari TcVo

⁷ Exemplum add in text AdVm, in mg Mk

⁸ Afer BeMgOaTcA; vafer CaCeDaPfPhQeTb

⁹ -erio CaPfTbTcA; -eriano Mg

¹⁰ ep. CaMgPfPhTcA; fuit et Tb

¹¹ xix PhRaTbA; xxx BeGcMgTc; xxix CaPf

¹² xviii Pf; xx BeGcMgTc; xxx Ca; xxv Gc²; xxii PhRaTb; iixx A

¹³ Silverius CaMgPfTbA; Silvestrius Tc

¹⁴ episcopo Romano BeCeDaOaPaPfPhVo(after Ormisda)A; episcopus Romanus AdCaGcMgPrTbTc

¹⁵ Ormisda MgPfTbA; om. Ca; Orm. episcopo Tc

¹⁶ unum CaPfTbTcA; om. Mg

¹⁷ ix BeCaMg²PfRaTbTc; xx Mg; xi A

¹⁸ Item BeCaMgPfTbA; om. Tc

¹⁹ iii CaMgPfTbA; iiii Tc

²⁰ -ata CaPfTbA; -acia Gc; -atica MgTc

²¹ annum CaPfTc; anno Tb; ann' PhA

²² xix PfTbTc; x et ix CaMgA

²³ de CaPfTbTcA; ex Mg

²⁴ dies x et (om. AdGcTcTf) viii (viii BdCeSb) AdBdCaCeDGcMgPfPrTcTfA; om. PaPhQeTb

53¹

²*Bartholomeo Turonensi*³ *archiepiscopo*⁴

Cenomanensem⁵ electum, pro eo quod filius sacerdotis⁶ dicitur, si cetera in eum virtutes⁷ conveniunt, pro tempore non reicimus, sed⁸ suffragantibus meritis patienter⁹ suscipimus, non tamen ut pro regula in posterum assumatur sed ad tempus ecclesie periculo consulatur¹⁰.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 13

¹ For Vp see conspectus

² Urbanus add. Pt; De eodem add. in mg. Da, in text PaVo

³ Turonensi CaEaMgTbTcA; Tulonensi Pf

⁴ archiep. CaEaMgPfTbA; ep. MqTc. liii add. Vo

⁵ Cenomanensem BeCaOaTbTcVo; Cenomagensem Ea; Cenomagensem BdGcMqPf; Celomagensem Mg; Senomagensem Td; Cenomanssem A

⁶ fil. sac. CaMgPfTbA; sac. fil. Tc

⁷ in eum virt. CaGcMgOaPfPhA; virt. in eum TbTc

⁸ sed CaMgTbTcA; om. Pf

⁹ patienter CaMgPfPhTcA; om. Tb

¹⁰ -atur CaPfTbTcA; -itur EaMg; -etur Wc

54

[Quod non debeat ordinari qui natus est ex adulterio sed tamen ordinatus si bene vixerit manere debeat¹ in officio]². Urbanus II Petroni Legionensi³ episcopo⁴

Quia simpliciter⁵ ad sedem apostolicam veniens peccatum humiliter confessus es, quod pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet quod ex matre non legitima procreatus⁶ sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse cognoscitur, nos apostolice mansuetudinis gratia immunem te⁷ a ceteris que sacerdotium impediunt criminibus tam tui professione⁸ quam fratrum qui tecum sunt testimonium⁹ agnoscentes, et vitam tuam religiosam audientes, ab huius te peccati vinculo¹⁰ absolutum, in suscepti sacerdotii officio confirmamus.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 14

¹ manere debeat (corr. fr. -ent Ca) AdCaGcMgWc; maneat Pf

² in mg. AdCaDaGcMgPfPrSbWc; in text Ea(no insc.)PaVo(adding liiii); Quod - tamen si ordinatus manere debet in officio si bene vixerit Be mg.; om. CeMqPcPtTbTcVp

³ Legionensi BeCaCeFcGcMqOaPaPfPqPt²Ra²TbA; Legiensis Ra; religionensi Rf; Lingonensi Tc; Legidonensi Vo

⁴ Urb. II (om. Da) - ep. BeCaDaPfSbTbTcA; Legionensi episcopo patroni Urbanus secundus Mg

⁵ simpl- AdBdBcCaCbCeEaFcGcMgPaPcPhPqPtPwQaSbTbTcVmVo; suppl- OaPfA; sim simpliciter Pk

⁶ procreatus CaFcMgPcPfTbA; natus Tc

⁷ immunem te CaMgPfPh?TcA; imminente Tb

⁸ -one CaMgPfTbA; -onem Tc

⁹ -ium CaMgPfTb; -io Tc; -iis A

¹⁰ pecc. vin. CaMgPfTcA; vin. pec. PhTb

55

¹*Gelasius Palladio episcopo*²

Precepta canonum quibus ecclesiastica³ regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur⁴ venire⁵, ita et si quis in eo⁶ actu⁷ fuerit constitutus⁸ ac⁹ fuerit sauciatus¹⁰, amittere non potest quod tempore¹¹ sue sinceritatis accepit¹². Stephanus siquidem presbiter pretorio¹³ nobis deflevit, ablato quod habebatur in subditis¹⁴. Olim sibi ante annos plurimos collatam presbiterii dignitatem, quam revera immaculati corporis suscepit¹⁵ iudicio¹⁶. Sed nuper propter provincie vastitatem quam Tuscie pre omnibus¹⁷ barbarorum¹⁸ diversa sectantium, et ambiguitas invexit animorum¹⁹, cum imminentes gladios evadere fuge presidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggestit, que vix adhibita curatione biennio potuisset abstergi²⁰. Et ideo, frater carissime, supradicto locum suum dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta

¹ De eo quod sicut ad sacerdotium ecclesiastica disciplina (doctrina Ca) *add. in mg.* CaGcMgPr, *in text* Vm, Gc² *adding*: debiles corpore venire non patitur [*sic*] et si quis in eo constitutus sauciatus fuerit amittere non potest; De eo – ecclesiastica disciplina debiles corpore non recipit, sic in sacerdotio constitutus aliquaque parte corporis imminutus ab officio non reic' *in mg.* Ln; Quod debiles corpore ad sacerdotium non recipiantur sed postquam recepti sunt casu debilitati non deponuntur Pa; Quod si quis in sacerdotali officio fuerit diminutus vel sauciatus, sui officii dignitate non privetur *in mg.* Sb; Ut si quis post ordinationem suam presbiter corporaliter fuerit imminutus ab officio non repellatur TdVo, lv *add. Vo; om.* AdBeCeDaMoMqOaPcPfPtTbTcVp

² Pall. ep. *om.* Ea

³ ss Be²

⁴ -iuntur BbBeEaGcMfMgMjMoPtTbTcVo; -itur CaCeLgMhMkMmObOdOeOfPdPfPrTfVm; -imur Brant

⁵ pervenire Of

⁶ in eo *om.* Brant

⁷ autu Ca; actus Pt

⁸ iniciatus Pa

⁹ ac *PhPrOaVmVo; ac te Tc; aut BdBeCaCeDa(*subs.*

canc.)DbEaGcMfMgMhMjMmObOdOeOfPcPfPkPwSbTf; ut Tb; in eo aut Brant

¹⁰ ac fuerit sauc. *om.* Pa

¹¹ quod temp. *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² Ea *ends cap. here*

¹³ pretorio

AdBbBdBeCaCeDbFcGcLgMfMgMhMkMmMoOaOb²OdOeOfPaPcPdPfPhPkPqPwRaTbTfVmBrant
; petitorio DaPt² SbID, Migne; preto Ob; petitorio Vo; *om.* Tc

¹⁴ ab. quod hab. in subd. *CaFcMgPfPwTb; *om.* Tc

¹⁵ suscepit *CaPfTb; suscepisset MgTc

¹⁶ iud- *MgPfTbTc; ind- Ca

¹⁷ pre omnibus *CaMgPfTc; partibus Tb

¹⁸ rabies *add.* BbCaDaMgTbVp(*after diversa*), feritas *add.* TcMigne, *om.*

*AdBdBeCeDbGcMfMhMjMkMmMoOaPaPcPdPfPhPkPqPrPtPwRaSbTfVmVoBrant

¹⁹ animorum *CaMgPfTb; annorum Tc

²⁰ biennio potuisset abstergi *CaOaPfTb; potuissent abstergi biennio Mg; biennio potuissent astringi Tc

misteria sicut²¹ consuevit exerceat. Nec enim convenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem in quo postmodum²² invaletudinem corporis casu probatur faciente collapsus²³.

ID 6.107] D 55 c 12

²¹ sicut *MgPfTbTc; om. Ca

²² in add. DbTbTc, om. *BeCaGcMgPfVm

²³ corr. fr. prolapsus Ra

56

[*Quod eunuchi ad clericatum possint¹ accedere*]². Ex concilio Martini pape³, cap. xxi⁴

Si quis per egritudinem naturalia⁵ a medicis habuerit⁶ secta, similiter et qui a⁷ barbaris aut dominis stultis fuerint castrati, et moribus digni fuerint visi⁸, hos⁹ canon admittit ad clericatus officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis et abstinentie, sed per abscissionem plasmati a Deo corporis existimans posse a se carnales concupiscentias¹⁰ amputari, castraverit se, non eum admitti decernimus¹¹ ad aliquod clericatus officium. Quod si iam ante¹² fuerat promotus ad clerum, prohibitus a suo ministerio deponatur.

ID 6.374] D 55 c 9

¹ -sunt Pa

² Quod – accedere in mg. BeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text PcPa, Qui – accedere in text with no insc. Ea, Qui –accedere, qui non Vo; om. AdCeMqOaPtTbVp

³ Martini pape] orientalibus a Martino episcopo collectis Da

⁴ xvi Sb; xx Ra; xii Vo

⁵ -uralia *CaPfTbTc; -alitia Mg

⁶ -erit *CaMgPfTb; -erint Tc

⁷ qui a *CaPfTbTc; quia Mg

⁸ dign. fu. visi CaMgPfPhTc; dignis fu. usi Tb

⁹ corr. fr. hoc Ca

¹⁰ concup. *MgPfTbTc; passionis Ca

¹¹ decern- *CaMgPfPhTc; decrev- Tb

¹² iam ante *BeCaMgPhTc; ante iam Pf; ante Tb

57

[*Que sit natura quorundam¹ eunuchorum*]². *Isidorus Ethimologiarum libro X, cap. v*³

Eunuchus Grecum nomen⁴ est, quod est spado. Horum quidam coeunt, sed tamen virtus in semine nulla⁵ est. Liquorem enim habent et emittunt semen, sed ad gignendum inane atque⁶ invalidum.

Ars. 713 fo. 171]

¹ quorumque Ad

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text PaPcVo; om. CeMqOaPtTb

³ lib. – v] l' xcc.v Vp. Insc. placed before c 58 Ad

⁴ Gr. nom. CaMgPfTbA; nom. Gr. Tc

⁵ virt. in sem. nulla CaMgPfTbA; in sem. nulla virt. Tc

⁶ atque CaMgPfTbA; et PcTc

58

[*Quod ab hereticis baptizati non sunt¹ ordinandi*]². *Innocentius papa ad Felicem episcopum Nucerinum*³, cap. iiii⁴

Nostre⁵ lex est ecclesie⁶ venientibus ab hereticis qui tamen ibi baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

ID 6.60b] +C I q 1 c 18b is remote

¹ non sunt CaEaGcPfTc; sint <non> Be; non sint Mg; <non> sunt Pa

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSb, in text PaPcEa(no insc.)TcVo(adding lviii); om. CeMqOaPtTbVp

³ Micernium Ca. ad Felicem – Nucerinum] Rufo et Eusebio episcopis DaSb, cf XP 3.20.1

⁴ iiii *CaMgPfTc; iii Tb (?). Insc. placed before c 59 Ad

⁵ vel grece add ss Sb², vel gratie add ss Vq²

⁶ Nostre lex est ecclesie *BdBeCaCeEaGcMgPaPfPhPkPqPwQe²SbTcVmVo; Gratie lex est eccl. Qe; Gratie lex est Tb; Gratie Py

59¹

[*Quod penitentes nec² repudiatum mariti³ sunt promovendi ad sacerdotium⁴ nec inergumini ad clericatum*]⁵. *Ex concilio Arelatensi III*⁶, cap. iiii⁷

¹ CaDaLlLn reverse cc 59-60 with their rubrics, but CaLf leave inscriptions as here

² nec CaEaMgTc; et Pf

³ non add. Pf om. BeCaEaMgTc

⁴ prom. ad sac. BeCaMgPf; ad sac. prom. Tc

⁵ Quod (Si Pr) – clericatum in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSb, in text EaPaPcTc (EaPc with no insc.); Quod nec penitentes nec digami nec repudiatum mariti ad sacerdotium nec inergumini ad clericatum sint assumendi, sed si ordinati fuerint deponendi Lk mg.

Quod –mariti ad sac. promoveantur nec – clerum lviii Vo; om. CeMqOaPtTbVp

⁶ Arel. III *BeCaGcMgPrPw(which reverses inscs. of cc 59-60)RaTb; Arel. IIII DaPtSbVo; Arelatensi CeFcOaPf; Aurel' III Mq; Aurelianensi Tc; Relatensi III Vp

⁷ viii Vo. III – iiii corr. fr. lccxviii Oa. Insc. before c 60 Ad

Ut⁸ digami vel⁹ penitentes vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non promoveantur¹⁰. Energumeni non solum assumendi non sunt ad clerum¹¹, sed inventi¹² ab officio removendi.

ID 6.134, 135 rubric]

⁸ Et Oa

⁹ vel *BeCaPfTbTc; et EaMg

¹⁰ -eantur *BeMgPfTbTc; -eatur Ca. Vo *treats rest as separate cap. with insc.* Ex concil' Aurasico cp. vi, and widely variant text: Energumini non solum non assumendi sunt ad ullum clericatus ordinem sed etiam illi qui ordinati sunt ab imposito officio repellendi sunt.

¹¹ -um *CaMgTbTc; -icatum Pf

¹² vel inviti *add. ss.* Vp

60

[*Quod penitens per ignorantiam episcopi ordinatus sit deponendus*]¹. Ex concilio Cartaginensi cap. lxxviii²

Ex³ penitentibus quamvis bonus clericus non ordinetur. ⁴Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinis tempore non prodidit fuisse in penitentia.

ID 6.136] D 50 c 55a

¹ Quod – sit deponendus *in mg.* Ad(to c 61)CaDaGcMgPfPrSbTc, *in text (no insc.)* Ea; Quod – ordinatus deponatur BeVo(*adding lx*); Quod penitens si (*p.c.*) perignoranciam ordinatus fuerit deponatur Pa; *om.* CeMqOaPcPtTb

² lxxviii] xxviii Ce; lccxviii Oa; lxxvi Vp. IIII cp. lxxviii Da. *Insc. before c 61* Ad

³ Ex *BeCeGcMgOaPaPfPtQaTbTc; De AdDaHaRaVo; []e Ca

⁴ sed *add.* Tc, *om.* *CaMgPcPfTb

61

[*Determinatio quod¹ penitentes non debeant ordinari*]². Ex concilio Toletano³, cap. i⁴

Placuit ut penitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum⁵ si necessitas aut usus exegerit⁶ inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita ut evangelia et⁷

¹ quod MgPfTc; qui CaSb

² Determinatio – ordinari *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* Ea(*no insc.*)Ra; Quod penitentes in hostiarios et lectores tantum ordinari possint (*corr. fr.* –ent) si necessitas exegerit Pa; Determinatis qua penitentes – ordinari lxi Vo; *om.* CeMqOaPcPtTbVp

³ I *add.* DaSb, cf XP 3.21.2

⁴ i BeCaGcPfTcVo; ii DaMgSb?VpIDm; iiiii Tb(?); i IDp. Ex – i] Item (*no break*) Oa; *insc. in mg.* Ra², *before c 62* Ad

⁵ nisi tantum *BeCaOaPfTbVp; nisi tamen EaMg; sed tamen Tc

⁶ exeg- *BeMgTbTc; exig- Be²CaPf

⁷ et *CaPfTbTc; vel Mg

apostolum non legant. Si qui autem⁸ ante ordinati sunt⁹, inter subdiaconos¹⁰ habeantur, ita ut manum non imponant aut sacra contingant. Eum¹¹ vero penitentem dicimus¹² qui post baptismum aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque¹³ peccatis, publicam penitentiam gerens sub cilicio¹⁴, divino fuerit reconciliatus altario.

ID 6.138] D 50 c 68

⁸ autem *MgPfTbTc; om. CaDaOa

⁹ subdiacones add. EaMgTbVp, subdiaconi add. PcTc, om.

*AdBdBeCaCeDaGcOaPaPfPhPkPqPrPwSbTfVm

¹⁰ subdiaconos *BeCa²CeDaGcMgOaPfPrSbTcVm; diaconos Ca; subdiacones AdTbVp

¹¹ Eum *DaMgPfTbTc; Cum Ca

¹² pen. dic. *PhTb; dic. pen. AdBdCaCeEaMgPfPrPwSbTcVmVp

¹³ -que BeEaMgOaTc; qui CaDaPf; qui pro GcPr²Vm; qui et Pf²; aut Pr; -que pro <vel qui> Tb

¹⁴ cilicio CaMgPfTc; concilio <vel cilicio> Tb

62

[*Quod¹ laici non sint² ordinandi*]³. *Ex concilio Aurelianensi, cap. viii⁴*

Si quis de laicis post uxorem⁵ aliam cuiuscumque⁶ conditionis cognoverit mulierem, in clerum⁷ nullatenus admittatur.

ID 6.139] +D 34 c 8

¹ Quod BeCaGcMgTc; Qui DaEaPf

² non sint BeCaGcMgTc; sint non Pf

³ in mg. CaDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)PaVo(adding lxii); om. CeMqOaPcPtTbVp

⁴ Insc. before c 63 Ad

⁵ suam add. Tc, om. *BeCaMgPfTb

⁶ cuiuscumque EaGcMgTbTc; cuiusque BeCaPf

⁷ clerum *BeCa²MgPfTb; clerem Ca; clericatum Tc

63

[*Quod transmarini et incogniti homines¹ non ordinentur nisi testimonio suorum episcoporum²*]³. *In decretis Anastasii⁴, cap. i⁵*

Anastasius Romanus⁶ episcopus universis⁷ episcopis⁸. Transmarinos vel⁹ incognitos homines in clericatus honorem nolite suscipere¹⁰, nisi quinque aut eo

¹ trans. et incog. homines BeCaGcMgPrSbVo; trans. et incog. Pf; ignoti homines et trans. Tc

² suorum epp. BeCaMgPf; epp. suorum SbTc

³ in mg. BeCaGcMgPfPrSbTc, in text (no insc.) EaPaVo(adding lxiii); against c 64 Da; om.

CeMqOaPcPtTbVp

⁴ pape add. Tc, om. CaMgPfRfTb

⁵ Insc. before c 64 Ad

⁶ Romanus CaMgPfTc; Romane ecclesie Tb

⁷ universis CaMgPfRfTb; omnibus Tc

⁸ Anast. Rom. - epp. CaMgPfTbTcBrant; om. PtMigne

amplius episcoporum chirographis sint designati, quia multa per subreptionem solent evenire. Ideo et hec summopore sunt cavenda.

4L 2.79] D 98 c 2 to solent evenire

⁹ vel CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ susc- CaPfTbTc; rec- Mg

64

[Quod episcopus clericum¹ de aliena ecclesia ordinare non debeat]². In decretis Innocentii³, cap. vii⁴

Innocentius urbis Rome episcopus Victorico⁵ Rothomagensi episcopo. De aliena ecclesia clericum ordinare aut⁶ iudicare, nullus usurpet, nisi eius episcopi precibus exoratus concedere voluerit, quod etiam Nicena synodus videtur continere. Abiectus a sua ecclesia clericus ab altera non suscipiatur ecclesia⁷.

4L 2.81] +D 71 c 2 to concedere voluerit

¹ clericos Vo

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text EaPa(no insc. in Ea); Quod – non presumat lxiiii Vo; om. CeMqOaPcPtTbVp

³ Innocii Vp; pape add. CaCbTc, om. BeCeMgOaPaPfTb

⁴ Insc. in mg. Ad

⁵ -ico CaMgPfTc; -ino PhTb

⁶ aut CaPfTbTc; ac Mg

⁷ eccl. CaCbMgPfTb; om. PcTc

65

[Quod nec clericus nec laicus¹ in altera civitate recipiatur² preter commendatitias³ epistolas⁴]⁵. Ex canone apostolorum⁶

Ut⁷ si quis clericus vel⁸ laicus ad alteram properat civitatem et suscipitur preter commendatitias epistolas⁹, et qui suscepit¹⁰ et qui susceptus est communione privetur¹¹.

ID 6.210]

¹ nec laic.] om. EaLc

² -iatur BeMgPfTc; -iantur Ca; non recipiatur SbVo

³ commendatias PaPr

⁴ litteras Vo

⁵ in mg. AdBeCaDaGcMgPfSbTc, in text EaPaVo (no insc. in Ea); om. CeMqOaPcPtTbVp

⁶ cp. xiiii add. Da, cp. xiii add. Sb

⁷ Ut *BdBeDaPaPfMgPhSbTbTc; []t Ca; Et CeGcLkMqOaPcPrPwPySIVm

⁸ vel CaMgPfTb; aut Tc

⁹ preter comm. (-dantias Mg) epistolas CaMgPfTc; absque commendatitiis literis Tb

¹⁰ -eperit *CaMgTbTc; -epit Pf

¹¹ -etur *CaPfTbTc; -entur Mg

66

¹Ex² concilio Aurelianensi, cap. viii³

In concilio Antiocheno, similiter et in⁴ Chalcedonensi precipitur, ut fugitivi clerici et peregrini⁵ a nullo recipiantur⁶ nec ordinentur, nisi cum commendatitiis⁷ litteris, et sui episcopi vel abbatis licentia⁸.

ID 6.212]

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, Quod fugitivi et peregrini clerici non recipiantur nec ordinentur *in mg.* Sb

² Ex *CaMgOaPfTb; In Tc

³ De eodem *add.* PoVo (Vo *adding* lxvii). Ex - viii] Item de eodem Ea

⁴ in *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁵ monachi *add. ss* Ce

⁶ rec- CaLgObOdOeOfPfTcVmBrant; susc- PhTb

⁷ -datitiis (-tii *ss* Pf) CaEaPfTbTc; -dantiis Mg

⁸ vel ab. lic. *CaPfTbTc; lic. vel ab. Mg

67

¹Ex concilio Cartaginensi, cap. xxxvi²

Clericis vel monachis sine³ commendatitiis epistolis⁴ licentia non pateat evagandi⁵.

ID 6.214] +C 20 q 4 c 3 *med. from C. Agde*

¹ Quod clericis vel monachis non liceat evagari sine commendatitiis epistolis *in mg.* Sb

² conc. - xxxvi (xxvi BeCe, xxxv GcMgPrVm, viii Pt) *BeCaGcMgOaPfPrPtSbTbVmVo; conc. Agathensi cp. xxxviii Da, *cf* XP 3.22.3 (3); conc. Cart. Ea; eodem cap. xxiii Tc; De eodem *add.* PaVo (lxvii *add.* Vo)

³ sine *MgPfTbTc; nisi Ca

⁴ comm. (-ti *ss* Pf) ep. CaPfTbTc; ep. commendantiis Mg

⁵ lic. non pat. ev. *CaOaPfTbTc; non pat. ev. lic. Ea; non pat. lic. ev. Mg

68

[Quod mutatio episcoporum debeat fieri utilitate aut¹ necessitate non² ambitione]³.

In decretis Calixti⁴, cap. ii⁵

Calixtus urbis Rome episcopus episcopis omnibus⁶. Si episcopus utilitatis causa fuerit mutandus, non per se hoc agat sed fratribus invitantibus et auctoritate huius sancte sedis faciat, non ambitus causa sed utilitatis vel necessitatis.

4L 1.126b] C 7 q 1 c 39b var.

¹ aut CaMgGcPfSb; vel BeTc

² alia add. Be

³ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text after insc. EaVo(adding lxviii); (v. Bd) De mutatione episcoporum in mg. BdDb, Db also in text; Quibus causis fiat mutatio episcoporum Pa; De mutatione episcopi in mg. Vp; om. CeMqOaPcPtTb

⁴ pape add. CaEaTbTc, om. MgPf

⁵ In - ii (iii Ca) BeCaMgPfTbTcVo; In - Cal. pape Ea; In decretis Anterii cap. i Ld (cf c 69). iiii add. in mg. Be². Insc. before c 69 Ad

⁶ ep. omn. BdBeCaOaPfPwTbVm; omn. ep. EaMgTc; omn. Mq; om. Gc. Calixtus – omnibus om. Pt

69

[Quod mutatio episcoporum¹ possit fieri]². In decretis Anterii³, cap. i⁴

Anterius⁵ presul Romanus episcopis omnibus⁶. Mutationem⁷ episcoporum scitote communi utilitate vel necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione⁸. Petrus sanctus magister noster et princeps apostolorum de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere⁹ posset. Eusebius quoque de quadam parva¹⁰ civitate apostolica auctoritate mutatus est in¹¹ Alexandriam. Similiter Felix de¹² civitate qua ordinatus erat electione civium propter doctrinam et bonam vitam¹³ quam habebat, communi episcoporum¹⁴ et reliquorum¹⁵

¹ episc. mut. Be

² in mg. AdBeCaDaGcLdLjMgPfPrTcVm(adding Exemplum), in text Lm; Quomodo et quibus auctoritatibus liceat fieri mutationes episcoporum Pa; Quod – fieri multorum exemplis comprobatur in mg. Sb; De eodem lxviii Vo; om. CbLfMkMoMqOaPcPtTbVp

³ episcopi add. Lf, pape add. CbLjTb, om. BdBeCaMgMKMoOaPfTcVp; In – Ant. om. Pt

⁴ cap. i BdBeCaMgOaPfPtTbTc; cap. I Vo; om. Lf; for Ad see c 68; insc. attached to c 68 Ld, omitted Qa; Exemplum add MfPt(in large script)

⁵ Int- PyQa

⁶ ep. omn. CaOaPfTbTc; omn. ep. LfMg

⁷ -ionem CaPfMgTbTc; -iones CePa; -ione Lf

⁸ ambitione (vel dominatione ss) Bb; donacione Ce. Exemplum as rubric to new text add. PtSl, in mg. BeDaGcLd²Pr

⁹ potius prof. BdBeCbDaLdLfLjLmMgPc²PfTb; om. Ca; positus prof. PcTc

¹⁰ parva BeCaCbLdLfLjMgPr²PwTbTc; prava FePfPr

¹¹ in BeCaDbLdLfMgTbTc; om. CbLjPf

¹² parva civitate - Felix de CaMgPfTbTc; om. Lm

¹³ doct. et bon. vit. CaMgPfTbTc; bon. vit et doct. Ld

sacerdotum ac populorum¹⁶ consilio¹⁷ translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate in civitatem qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut¹⁸ necessitate aliorum hortatu et consilio potiorum transfertur. Nec etiam transfertur de minori civitate ad maiorem qui hoc non¹⁹ ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a²⁰ propria sede pulsus²¹, aut necessitate coactus aut utilitate loci aut populi non superbe sed humiliter ab aliis cum huius sancte sedis auctoritate translatus²² et intronizatus²³. Alia²⁴ est enim²⁵ causa utilitatis et necessitatis²⁶, et²⁷ alia avaritiae et²⁸ presumptionis et proprie voluntatis.

4L 1.127 (74T 188) nearer than ID 5.183] C 7 q 1 c 34

¹⁴ communi ep. BeMgOaPfPrTcVoVp; coepiscoporum AdBdCaDaLjTf; communi ep. utilitate CePa; cum omni ep. Pk; communi consilio ep. Tb

¹⁵ bellicorum Pr; belli quorum Vm. ep. et rel.] utilitate Pa; ep. utilitate Pk

¹⁶ populorum BeCaDaFcGcLd²LjMgMoOaPaPcPdPh(after consilio)PkPqPrPw²Ra²TbVmVoVp; apostolorum BdBcCeDbLmMfMhMkMjMmMqPfPwSbTfWc; plurimorum LdRa; populorum communi Lf; ac populorum Mj²; episcoporum Pt; et reliquorum - populorum om. Tc

¹⁷ consilio CaMgPfPhTcVo; om. Tb

¹⁸ quadam aut CaCbLdLfljLmMgPfTb; vel Tc

¹⁹ hoc non CaMgPfTbTc; non hoc Lf

²⁰ a CaMgPf²Tc; aut BdBdLdLfljTb; om. Lm

²¹ pulsus BdGcMgPfTbTc; depulsus BeCaLf

²² est add. CbLjMoTc, om. BeCaGcLdLgLfLmMgPfTbVo

²³ est add. AdBbBeCaCeDaGcLd²LgLfMfMgMmOaOdPdPhPkPtRaTbVmVo, om.

BbDbMkMhMjMmMoMqObOeOfPfSeTcTfWc. ID and BD 1.77 (the source for ID) end here. Nam sicut episcopi habent potestatem regulariter ordinare episcopos et reliquos sacerdotes, quotiens utilitas aut necessitas coegerit supradicto modo et mutari et intronizare potestatem habet, non tamen sine auctoritate sacrosancte Romane sedis add. Brant, 74T; om.

AbBdBeCaCbCeDaDbEcEgFcGcLbLdLflgLfLmKaMgMoMqOaObOdOeOfPaPcPdPfPhPkPrPtPwQaRaRfSbSdSlTbTcTfVmVoVpWaWbWcZa. 74T also has the last sentence, Alia - voluntatis as here, but BD, ID lack it.

²⁴ ss Lf²

²⁵ est enim CaMgPfPhSeTc; enim <est> TbTf; est Vo

²⁶ et nec. ss Ha²

²⁷ et CaCbFcLdLfljLmMgPfSe; om. PhTbTc

²⁸ et CaMgPfSeTbTc; om. Lm

70

[Quod mutatio episcoporum non debeat fieri nisi in presentia sinodi, mutatio vero aliorum¹ clericorum consilio suorum² episcoporum]³. Ex concilio Cartaginensi IV, cap. xxvii⁴

Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec⁵ quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate⁶ ecclesie faciendum poposcerit, decreto⁷ pro eo⁸ clericorum et laicorum episcopis porrecto⁹, in presentiam¹⁰ sinodi transferatur, nihilominus alio in loco eius¹¹ episcopo¹² subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes vel¹³ alii clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

ID 5.125] +C 7 q 1 c 37

¹ cler. al. CaGcPrVm; al. cler. BeMg; cler. PfSbVm

² suorum BeMgPf; aliorum Ca

³ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSb, in text VmVo(adding lxx); De eodem Pa; om. CeMqOaPaPcPtTbTcVp

⁴ xxvii *BeCaMgPfTb; xxvi Ad; xvii Tc

⁵ ss Ca

⁶ pro util. BbBeCaDbGcLgMfMgMhMjMkMmObOdOeOfPdPfPtRaTbVmVoVpWcIDcp; id utilitas MoTcIDm; utilitas Brant

⁷ -eto *BeCaPfTbTc; -eti Mg

⁸ aliquorum add. Mg, om. *BeCaPfTbTc

⁹ ep. porr.] porr. ep. Be

¹⁰ -tiam BbBeCaDbLgMfMhMjMkMmMoObOdOeOfPdPfPtPwVmVoIDcp Brant; -tia GcMgTbTcIDm; poenitentiam Migne

¹¹ alio in loco eius OaPhQeTbIDcp; alio eius loco

AdBbBdBeCaEaMjMmMoObOdOeOfPcPdRaVpBrant; alio eis Db; alio eius

CeGcLgMfMkMqPaPkVo²; alio loco eius MgMhTc; alio eius conloco Mm²; alio ei Pf; alio eius in loco PrVm; alio in locum eius IDm

¹² om. Bb; before loco Pt

¹³ vel *BeMgPfTbTc; et Ca

71

[Quod nec presbiter nec¹ clericus² relictā cura ecclesie sue debeat proficisci ad orationes³ inconsulto⁴ episcopo suo⁵]⁶. Ex dictis⁷ Augustini

Interdicendum est ut nullus ordinatus migret⁸ de sua parochia⁹ ad¹⁰ aliam, nec ad limina¹¹ apostolorum causa orationis, sue ecclesie¹² cura derelicta, nec ad palatium causa¹³ interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi¹⁴ aut ordinatio aut¹⁵ demigratio, et hoc omnibus denuntiandum¹⁶, ut qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, et sic proficiscantur, quia a proprio episcopo suo aut¹⁷ sacerdote ligandi aut solvendi¹⁸ sunt, non ab extraneo.

ID 6.170]

¹ presbiter nec BeCaDaEaMgTc; laicus nec Gc; clericus nec SbVo; om. Pf

² laicus SbVo. nec laicus add. Pf, om. BeCaEaMgOaTc

³ -ones CaPfMg; -onem Tc

⁴ -to CaMgTc; -tu Pf

⁵ suo epis. BeDa

⁶ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text after Aug. EaPaVo; om. CeMqPcPtTbVp

⁷ Ex dictis *BeCaPfTc; Ex decr' Ph; Ex decretis Tb; om. Ea

⁸ ss Sb

⁹ sua par. *CaMgPfTb; par. sua Tc

¹⁰ ad *Mg; in CaPfTbTc

¹¹ ad limina CaMgPfTc; in limina Ph; in limino Tb

¹² sue eccl. *CaMgTc; eccl. sue PfPhTb

¹³ causa *CaPfTbTc; cura Mg

¹⁴ huiusmodi *EaOaPfTc; huiuscemodi BeCaCeEa²GcMgPaPhTb

¹⁵ aut ord. (orditiario Ea) aut CaEaMgPfTbTc; om. Brant

¹⁶ demandandum Brant; est add. PhTb, om. *BeCaEaMgPfTc

¹⁷ aut CaPfTbTc; vel Mg

¹⁸ -endi *CaMgPfPhTc; -andi Tb

72

[Quid faciendum sit de presbiteris et diaconibus sua loca relinquentibus et ad alia¹ se transferentibus]². Ex concilio Arelatensi³, cap. ii

De presbiteris aut⁴ diaconibus qui⁵ solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt, et ad alia loca se⁶ transferunt, placuit ut isdem⁷ locis⁸ ministrent, quod si derelictis locis suis ad alium se locum⁹ transferre voluerint, deponantur.

¹ alia BeCaEaPfTc; aliam Mg

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)Vo; De presbiteris et diaconibus ad alia loca se transferentes in text Pa; om. CeMqOaPcPtTbVp

³ Arel. *CaCbMgPcPfTb; Areticensi Ad; Aurelianensi Tc

⁴ aut *CaMgTb; et PfTc

⁵ qui *MgPfTbTc; que Ca

⁶ loca se *CaPfTbTc; se loca Mg

ID 6.172]

⁷ isdem CaGcLgOdOfPfTc(*obsc. corr.*)Vm; hisdem BeObOePhTb; his in *Brant*

⁸ quibus prefixi sunt *add. with IDm* PcTc, *om.* AdCaCeEaLgMgObOdOeOfPaPfSbTbVm*Brant*

⁹ se loc. *CaMgPf; loc. se PhQeTbTc

73

[Quod clericus non debeat conscribi simul¹ in ecclesiis duarum² civitatum]³. Ex concilio Chalcedonensi, cap. x⁴

Non licere⁵ clericum in duarum civitatum conscribi simul ecclesiis sed in qua ab initio ordinatus est ministret, nec ad aliam confugiat quasi ad potiore ob inanis glorie cupiditatem. Hoc autem faciens revocari debet ad suam ecclesiam in qua primitus⁶ ordinatus est, et ibi tantummodo⁷ ministrare.

ID 6.173]

¹ simul CaEaMgTc; *om.* Pf. simul *before* consc. Be

² secundarum Vo

³ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* Ea(*no insc.*)PaVmVo(*adding lxxiii*); *om.* CeMqOaPcPtTb

⁴ xv PrVm; xxxxi Vp

⁵ -ere *CeGcOaPaPrTbVm; -et AdBeCaEaEgHaMgPfTcTdTfVoVp

⁶ prim. *CaMgPfTb; primum Tc

⁷ tantummodo *CaMgPaPfPhQeTc; tantum Tb

74

[Ut presbiteri¹ non mutantur² per diversa loca nisi cum magna discretione]³. Ex concilio Arelatensi, cap. iii

Statutum est ut presbiteri sicut hactenus factum est indiscrete per diversa non mutantur loca⁴, nec ab episcopis nec a prelati, ne forte propter eorum absentiam et animarum pericula et ecclesiarum in quibus constituti⁵ sunt, negligantur officia.

ID 6.176]

¹ episcopi Be

² mittentur PrVm; mittantur Sb

³ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* Ea(*no insc.*)VmVo(*adding lxxiii*); Ut presb. – loca indiscrete Pa *in text*; *om.* CeMqOaPcPtTbVp

⁴ diversa non mutantur loca AdBeCaGcOaPcPfTb; diversa loca non mutantur EaMgVp; diversa non mutantur Pr; singula loca non mutantur Tc; diversa non mittentur Vm

⁵ -uti *CaMgTbTc; -ute Pf

75

[Quod alienus presbiter non debeat¹ recipi nisi legitimam causam sue migrationis² ostenderit et litteras episcopi sui inde³ habuerit]⁴. Ex concilio Cabilonensi, cap. xli⁵

Presbiter proprio⁶ loco dimisso⁷ ad alium migrans⁸ nequaquam recipiatur, nisi sue migrationis causam dixerit, et se innocenter⁹ vixisse in parochia in qua ordinatus est sub testibus probaverit. Litteras etiam habebit¹⁰ in quibus sint nomina episcopi¹¹ et civitatis plumbo impressa. Quibus cognitis et talibus inventis quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

ID 6.270]

¹ -eat AdBeCaPf; -et GcMgTc

² transmig- Be

³ inde CaMgPf; om. Tc

⁴ Quod – habuerit (habeat Be) in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc; Qualiter liceat recipere extraneum presbiterum in text Pa; Quod presb. al. non debeat – habuerit lxxv Vo; om. CeMqOaPcPtTbVp

⁵ no insc. Pt

⁶ proprio] suo Ad

⁷ prop. loc. dim.] dim. prop. loc. Db

⁸ ad al. mig. *CaMgPfTb; mig. ad al. Tc

⁹ -ter *CaMgPfTc; -tem PhTb

¹⁰ -ebit *CaMgPfTc; -uerit PhTb

¹¹ sint nom. ep. *CaOaPfTb; nom. sint ep. Mg; ep. sit nom. Tc

76

¹Gregorius² Iohanni episcopo³ Ravennati⁴

Illud quod dicitis ut ille qui ordinatus est iterum ordinetur valde ridiculosum⁵ est. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel in eodem ordine iterum non valet consecrari⁶. Sed si quis cum levi forsitan⁷ culpa ad sacerdotium venit, pro culpa indici penitentia debet, et tamen ordo servari⁸.

ID 6.82] D 68 c 1 var

¹ (vi. add. Bd) De ordinatis non reordinandis in mg. Bd, in text Ph; Quod nec ordinatio nec baptismus debeat iterari add. in mg. CaDa; De ordinatis non reordinandis in text and mg. Db; De ordinatis et non reordinandis Mj mg; Quod nec ordinatus iterum ordinari nec baptizatus iterum baptizari debeat Pa text; Quod qui ordinatur reordinari non debet sicut qui baptizatur rebaptizari non debet in mg. Sb; Quod ordinatus reordinari non potest nec baptizatus rebaptizari TdVo

² Ier' Pc

³ Iohanni ep. DbMgOaOfPaTc; episcopus Iohanni AdBe; episcopo Iohanni CaCeEaGcMqPcPhPrSbVp; episcopo Iohannis LgObOdOePfVmBrant; papa ep. Iohanni Tb

⁴ v add. in mg. Be²

⁵ rid- CaMgPfTc; per- PhTb

⁶ it. non val. cons. BeCaLgMgObOdOePfPrPtTcVmVo; non val. it cons. CeOaOfPaPhRaTb; it. baptizari non debet Gc; it. cons. non val. Brant. Ea here continues directly to first two lines of c 77, with no break, but Aug. in mg

⁷ cum levi for. *CaMgPfTc; for. cum levi PhTb

⁸ serv- *BeCaMgPfTb; reserv- MqTc; observ- Oa

77

¹Aug' libro II contra epistolam Parmeniani²

Utrumque sacramentum est et quadam consecratione utrumque homini datur, illud³ cum baptizatur, illud cum ordinatur⁴. Ideoque⁵ in catholica utrumque non licet iterari⁶. Nam si quando ex ipsa⁷ parte venientes⁸ et⁹ prepositi¹⁰ bono¹¹ pacis correcto¹² errore schismatis suscepti sunt, etiam si visum¹³ est opus esse ut eadem officia agerent que¹⁴ gerebant, non sunt rursus¹⁵ ordinati¹⁶, sed¹⁷ sicut baptismus in eis¹⁸ ita ordinatio mansit integra, quia in precisione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum¹⁹ est, non in sacramentis que ubicumque sunt ipsa, sunt. Et cum expedire ecclesie iudicatur ut prepositi eorum venientes²⁰ in catholicam societatem²¹ honores suos ibi non administrent, non eis²² tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed²³ super eos manent. Ideo non eis in populo²⁴ manus imponitur, ne non homini sed ipsi²⁵ sacramento fiat iniuria. De his qui ab ecclesie catholice unitate separati sunt²⁶,

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, Ca *continuing* Sententia huius capituli de hereticis tenenda est, *in text* Pa, De eodem quod scil' sacramentum baptismi nec ordinandi debeat iterari *add. in mg.* Sb

² Parmeniani] ep. lib. ii Ad. lxxviii *add.* Vo

³ quidem *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁴ bapt. illud cum ord. *CaMgPfTc; ord. illud cum bapt. PhTb

⁵ Ideoque *CaMgTc; Ideo BeTb; idemque Pf

⁶ Ea *omits all from here to* Sicut non recte *below*

⁷ impia Be

⁸ parte ven. *CaMgPfTb; ven. parte Tc

⁹ et BeCaDbLgMgObOdOeOfTbVmIDcpBrant; vel Pf; etiam TcIDm

¹⁰ prepositi BeCaDaDbHa²MfMgMhMjMkMmMoMqPfPh²PtSbTcVoIDc; propositi AdCeHaLgObOeOdPaPdPrVmTdTf²VpIDmBrant; vel proposito *add. ss* Ca; proposito BbGcOaOd²RaTbTfVm²; preposito Ph

¹¹ bonosi Brant

¹² correcto *CaDbMgPfTb; correpto Tc; corrector Brant

¹³ visum *CaPfTbTc; iussum Mg

¹⁴ quam Vo

¹⁵ rursus *CaMgPcPfTbVm; *om.* Tc; prorsus Vo

¹⁶ -ati Ad²BbGcOeLgMfMhMjMkMmMo²PfPtTbVoIDcp; -andi

AdBeCaDbMgMoOaObOdOfPdPhPtRaTcIDmBrant; vel ordinandi *add.* Lg²

¹⁷ *om.* Brant

¹⁸ bapt. in eis *CaMgPfPhTc; in eis bapt. Tb

¹⁹ correctum *CaMgVm; correptum GcPfTbTc; correctus Ph

²⁰ eorum venientes *CePaPkPqPrTbVm; eorum inde venientes AdCaDaMgPcRaTc; venientes Ad²Tf; convenientes BePhPwVo; eorum convenientes GcPh; etiam venientes Mq; cum venientes Pf

²¹ vel unitatem *add. in mg.* Ra

²² eis *CaPfTbTc; manus Mg

²³ sed *MgPfTbTc; *om.* Ca

²⁴ in pop. *CaMgPfTb; impositio Mg²Tc

²⁵ ipsi *CaMgPfTb; ipso Tc

²⁶ eccl. cath. un. sep. sunt *CePaPfPhTbTc; eccl. un. cath. sep. sunt Be; eccl. cath. sep. sunt un. Ca; un. eccl. cath. sep. sunt Gc; un. cath. eccl. sep. sunt Mg; un. eccl. sep. sunt Vm

nulla iam²⁷ questio est quod²⁸ habeant²⁹ et dare possint, sed³⁰ perniciose habeant, pernicioseque tradant³¹. Extra vinculum pacis hi sunt. Neutri³² sacramento iniuria facienda est³³. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit, sed tamen habet, et ideo redeunti non redditur, sic etiam non recte dat qui ab unitate discedit, sed tamen dat et ideo quod ab eo accipit³⁴, venienti ad unitatem non iteratur.³⁵

ID 2.97 med.] C 1 q 1 c 97 med. var., and partly a later addn

²⁷ nulla iam *CaMgPfTb; iam nulla Tc

²⁸ est quod PhTb; quod BeCePfVmVo; que BdCaTf; quam Gc; quin Mg; est quin Tc

²⁹ habeant *MgPfPhTbTc; habuerant Ca

³⁰ si *add.* MgTc, *om.* CaPfTb

³¹ habeant pernicioseque tradant *CaMgPfTb; habent perniciose tradunt Tc

³² -utri *CaMgPfTb; -utro Tc

³³ in. fac. est *CaMgPfPhTc; fac. est in. Tb

³⁴ -ipit CaMgPfTb; -epit *Tc

³⁵ Neutri sacramento iniuria – iteratur *in smaller script over erasure* Sb

78

¹Augustinus² de unico baptismo, libro II³

Aliud est non habere aliquid, aliud⁴ non iure habere vel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta Christi et ecclesie, quia eis⁵ illicite utuntur non heretici solum sed etiam omnes⁶ iniqui et impii, sed tamen illi⁷ corrigendi aut puniendi, illa vero agnoscenda⁸ et veneranda⁹ sunt.

ID 2.93]

¹ De eadem re *add. in mg.* CaDa, *text* Vo, Quod si aliquis illicite utatur sacramentis Christi non ideo minus sunt sacramenta *in mg.* Sb

² Aug. *CaMgOaTbTc; Idem Pf; Item Aug' *only* Ea

³ De eodem *add.* Pa; lxxviii *add.* Vo

⁴ est *add.* BdCaCeMgPaPfPwSbTc, *om.* *PhPkTb

⁵ eis *CaMgPfTb; eius Tc

⁶ etiam omnes BdBeCaCeEaGcMgPaPcPhPkPwTbVoVp; et omn. *Tc; omn. etiam Pf

⁷ set tamen illi] *corr fr.* agnoscend Vo

⁸ agn- *CaMgPfTc; cogn- Tb

⁹ reverenda Wc

79

¹*In decr' Gregorii², cap. i³*

Augustinus in libro questionum Veteris Testamenti⁴. Dictum est a Domino in Numeris ad Moisen et Aaron, Vos ponite nomen meum super Israel, ego Dominus benedicam eos, ut gratiam traditio per ministerium ordinati⁵ transfundat hominibus, ⁶nec voluntas sacerdotis obesse⁷ aut prodesse possit⁸, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas ordinis sacerdotalis⁹ hinc advertamus. Dictum est autem¹⁰ de nequissimo Caipha interfecitore Salvatoris inter cetera, Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset¹¹ princeps sacerdotum¹² anni illius, prophetavit, per quod ostenditur Spiritum gratiarum non personam sequi aut digni aut¹³ indigni¹⁴, sed ordinem traditionis, ut, quamvis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii¹⁵ exhibeat, Dei est¹⁶ autem effectum¹⁷ tribuere benedictionis¹⁸.

ID 2.100] C 1 q 1 c 96

¹ Item de eodem *add. in mg.* CaDa, Quanta sit dignitas sacerdotalis officii *add. in mg.* Sb, De eodem *add. Vo*

² pape *add.* GcMgPrTb, *om.* BeCaOaPfTc

³ Quod presbiter gratie tantummodo minister est, Deum autem dator *add.* Pa; lxxviii *add.* Vo

⁴ Aug. - Test. (-entum Gc) *in text* BeCaGcMgPfPhTc; *in mg.* Ra; *as second insc.* Tb

⁵ ordinati *MgPfPhTcVo; ordinantis CaTb; *ss* Ra

⁶ Ea *omits insc. and preceding text, running text directly on from c 78 from here*

⁷ valeat *add.* Pa (*not* Ce)

⁸ possit *BeOaPrTbTc; potest MgVp; *om.* AdCaCeDaGcPaPf (ob. aut prod. *over erasure* Pf)Vo

⁹ sacerdotalis *CaMgTbTc; sacerdotis Pf

¹⁰ autem *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ pontifex *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

¹² princ. sac. *CaMgPfPhTc; sacerdos Tb

¹³ aut *BeMgPfTc; vel CaDaMqPaPhPrTb

¹⁴ indigni *DaGcMgMqOcPqPrTc; mali Be; maligni AdBdBe²CaCePaPfPhPkSbTbTf; aut indigni *om. but suppl. in mg* Vo

¹⁵ off. min. *PfTcVo; officii ministerium CaGcMgPhTb

¹⁶ est CaMgPfTb; *om.* TcIDc *bef. corr.*

¹⁷ eff- *CaMgPfTc; aff- Tb

¹⁸ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

80

¹*Ex concilio Toletano IV, cap. xxviii*²

Episcopus presbiter aut³ diaconus, si a gradu suo iniuste⁴ deiectus, in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos⁵ recipiat coram⁶ altario de manu episcoporum: si episcopus est, horarium, anulum⁷ et⁸ baculum, si presbiter horarium et planetam⁹, si diaconus horarium et albam, si subdiaconus patenam et calicem. Sic et reliqui gradus eam reparationem sui recipiant, quam cum ordinarentur perceperunt.

ID 6.237] C 11 q 3 c 65

¹ Qualiter presbiter gradus iniuste amissas recipere de manu episcopi debeat *in mg.* CaDa; Degradatus si peniteat quomodo restituatur *in mg.* Lj; Qualiter fiat reconciliatio episcopi, presbiteri, diaconi et ceterorum si iniuste depositi fuerint *in text* Pa; Quod quicumque a gradu suo iniuste deicitur iuxta ordinem suam gradus amissos recipiat *in mg.* Sb; Quomodo hi qui iniuste degradati sunt gradus suos recipiant TdVo

² IV cap. viii] *om.* Ea ?; lxxx *add.* Vo

³ aut *BeCaGcMgOaPf; *om.* PhTbTc; an Vo

⁴ iniuste *CaMgPfTc; non iuste PhTb

⁵ amissos *CaMgTbTc; admissos Pf

⁶ *Mf breaks off here and resumes at c. 86 - ? missing leaf*

⁷ *in mg.* Ea

⁸ et *corr.* to ut Mo²

⁹ et planetam CaDa²GcMqPaPhPkPqPrTbVm; et patenam AdBdBeCeEaPcPfPwSbTcTfVo; panetam Da; patenam MgMo²; et casulam Ra; patenam et planetam Wc. baculum – patenam *in mg with tie mark* Mo². Mo *main hand adds*: ut beati Innocentii pape sententia constat declaratum.

81

¹*Urbanus II Petro Pistoriensi episcopo et Rustico*² *Vallis Umbrose*

Daibertum³ a Gnezelone⁴, licet simoniaco non⁵ simoniace eiusdem⁶ confessione⁷ comperimus⁸ in diaconum ordinatum, et beati⁹ Innocentii pape constat

¹ Quod ab hereticis ordinatus non est ordinatus quoniam qui nichil habet nil dare potuit *in mg.* Sb, Quod qui ordinatus est ab heretico, si iterum ordinatur a catholico, non <est> iteratio sed integra ordinis datio *add.* TdVo

² Urb. II Petro. Pist. ep. et Rustio (Rustico Vo) LmPtVoA; VII a Petro Pist. (hist- Se) ep. et (*om.* BdFcMmOeOf) R. BbBdFcGcMjMmMoMqOdOeOfPcPfPwSeSIWc; Gregorius VII (a *add.* LdMg) Petro Pist. ep. et (*om.* Ld) Rustico CaLdLfMgObOd²Pt; Titulus viii a Petro Pistor. ep. et Rust. Vallis Umb. Be; Pius papa VII a Petro Rustico Pistoriensi episcopo CbLj; VII a Petroensi (Petensi Ce) episcopo et Rustio Vallisumb. CePa; VII a Petro Pastoriensi ep. et Rust. Vall. Da; Thelesphorus VII a Petro Rustico Pistoriensi ep. Vallisumbrose (*om.* Tc) EgTc; VII Petro (Petrus Tb) Pist. ep. et Rustico (Rustio Oa) OaPhTbVm; Gregorius Petro Pastoriensi ep. Qa; Systus Petro Pistoriensi ep. Ra; <Urbanus> II – Rustico Sb; Sextus a Petro Pist. ep. et Rust. Vp

³ Galbertum Ce; Daiab- Mg

⁴ Gnezelone LdLjLmMq²OaPfPtPwSbVoA; Gnezelone Ad; Gnezelone BeVp; Gnezo locie Ca; Nezelone CbLfMq; Nezelone DaGcRaVm; Negelone Mg; Guezelone OaPh; gne et Zolone Sl; Neszolone Tb; Gezelone Tc

⁵ non CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; *lacuna* Tc

⁶ eiusdem CaMgPfTbTc; eius de Lm

sententia declaratum¹⁰ quod¹¹ Guezelon¹² hereticus constat¹³ ab hereticis ordinatus, quia¹⁴ nihil habuit¹⁵, dare nil potuit ei cui¹⁶ manus imposuit. Nos igitur tanti pontificis auctoritate firmati¹⁷, Damasi etiam pape testimonio roborati, qui ait reiterari oportere quod male actum¹⁸ est¹⁹, Daibertum²⁰ ab hereticis corpore et spiritu digressum, atque utilitati²¹ ecclesie pro viribus insudantem ex integro, necessitate ecclesie ingruente²², diaconem²³ constituimus, quod non reiterationem²⁴ estimari²⁵ censemus, sed tantum integram diaconii²⁶ dationem, quoniam quidem ut²⁷ prediximus, qui nihil habuit²⁸ nil dare potuit.

Ars. 713 fo. 129] C 1 q 7 c 24

⁷ -one CaCbLdLflJLmMgPftbA; -onis Tc

⁸ comp- CbLjPftbVoA; rep- BeCaDaGcLdLflJLmMgPrTcVm

⁹ beati DaMgPftbTc; beatum Ca

¹⁰ const. sententia dec. BeLd²MgPftcVo; sententia const. dec. AdCaCbGcLflJLm; const. dec. LdOaPrVmA; const. dec. sententia Tb; constat <sententia> esse dec. Wc. Daibertum – declaratum] Constat Pq

¹¹ quod GcPftbTcVoA; quia CaLd

¹² Guez- OaPtA; Gnez- Be; Negz- CbDa²GcLdLjMgPftbVo; Nez- CaLfPrVm; Negelon Lm; Genez- Mq; Gez- Tc

¹³ constat AdBdCaCbDaGcLdLflJLmOaPhPqPrPtPwTfVmA; cum sit MgPcTc; constanter Mq; constet Pa; *om.* CeDa²PfSbTbVo. declaratum quod Gnezelon hereticus constat ss Be².

¹⁴ *after corr.* Ld

¹⁵ -uit CaMgPftbTc; -uerit Cb

¹⁶ ei cui GcMgTbTcVmA; cui BeCaCbLdLflJLmPfVo; ei qui Oa

¹⁷ -ati CaCbLdLflJLmMgPftbA; -ate Tc

¹⁸ actum BeMgPftbTc; auctum CaLm

¹⁹ est CaCbLdLflJLmMgPftbA; esset Tc

²⁰ Daib- MgPftbTcA; Dahib- Ca; Diab- Lj

²¹ -ati CaCbLdLflJLmMgPftbA; -atibus Tc

²² *corr. fr.* -entem Ld

²³ -nem CbLdLflJLmMgPftbA; -ne Ca; -num Tc

²⁴ -onem CbLdLflJLmMgPftbA; -one CaTc

²⁵ -ari CaCbLdLjLmPftbA; -are LfMgTc

²⁶ int. diac. CbLdLflJLmPftbVoA; int. diaconi CaMg; diac. int. Tc

²⁷ quon. quid. ut MgPftbTcVoA; quando quod Ca; quandoquidem Lf

²⁸ -uit MgPftbTcA; -uerit CaLf

82

[*Quod in¹ loco apostolorum sunt episcopi, ²loco lxx discipulorum³ presbiteri⁴.*

Anacletus in secundo decretali⁵

In Novo Testamento⁶ post Christum Dominum⁷, a Petro sacerdotalis cepit⁸ ordo, quia ipsi primo⁹ pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino¹⁰ ad eum, Tu es, inquit¹¹, Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et porte inferi non¹² prevalebunt adversus eam et tibi dabo claves regni celorum¹³. Hic¹⁴ ergo ligandi solvendique potestatem primus accepit a Domino, primusque ad fidem populum virtute sue¹⁵ predicationis adduxit. Ceteri vero apostoli cum eodem pari¹⁶ consortio honorem et potestatem acceperunt, ipsumque¹⁷ principem eorum esse voluerunt. Qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi, evangelium¹⁸ predicaverunt. Ipsius quoque decedentibus in loco eorum surrexerunt episcopi. Quorum ordinatio pretaxato¹⁹ fieri debet ordine et modo. Quos qui recipit et verba eorum, Dominum recipit. Qui autem spernit eos²⁰, eum a quo missi sunt et cuius funguntur legatione spernit²¹, et ipse indubitanter spernetur²² a Domino. Videntes autem ipsi apostoli²³ messem esse multam et operarios²⁴ paucos, rogaverunt dominum messis ut

¹ *om. pr*

² *in add. MgTc, om. CaEaPfVo*

³ *lxx disc. GcTc; disc. AdCaDa; disc. lxx EaPf; lxxii disc. Mg*

⁴ *in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)Vo(adding lxxxi); Unde incepit sacerdotalis ordo in novo testamento in text Pa; om. CeMqOaPcPfTbVp*

⁵ *sec. dec. *BeCaGcMgPfTbVo; ii decretarii Ce; tertio decretali Pc; tertio decreto RfTc*

⁶ *Testamento *BeCa²MqOaPcPhRaTbTcVo; sacramento AdBdCaCeDaEaEg(vel testamento ss)GcLcLdLflmMgPaPfPkPqPrPwPySbTfVmVpVqWc; ...mento add. in mg. Ra²*

⁷ *nostrum add. Tc, om. *CaMgPfTb*

⁸ *cepit *BeCaPfTb; incepit EaGcMg; incipit Tc*

⁹ *primo *CaMgPfTb; primum Tc*

¹⁰ *dic. Dom. *CaPfTbTc; Dom. dic. Mg*

¹¹ *inquit *CaMgPfTb; om. Tc*

¹² *non *CaMgTb; isl' Pf; irl Tc*

¹³ *e. t. d. c. r. c. *CaMgPfTb; om. Tc*

¹⁴ *Hic *MgPfTbTc; Hoc Ca*

¹⁵ *virt. sue *CaMgPfTc; sue virt. PhTb*

¹⁶ *pari *CaMgTbTc; Patris Pf*

¹⁷ *ipsumque *MgPfTbTc; ipsum quoque Ca*

¹⁸ *corr. fr. evangelii to doctrinam in mg. Ca*

¹⁹ *pretaxato *BeCaOaPfVo; pretextato EaGcPhPrTc; pretestato Mg; pretextato Tb*

²⁰ *obscurly corr. Ca, spernit add. Tc, om. *CaMgPfTb*

²¹ *spernit *CaMgPfTb; om. Tc*

²² *-etur *CaMgPfTb; -untur Tc*

²³ *ipsi ap. *CaMgTb; ap. ipsi Pf; ap. Tc*

²⁴ *in messem suam add. and canc. Ca*

mitteret operarios in messem²⁵ suam. Inde electi ab eis sunt²⁶ lxx²⁷ discipuli, quorum tipum gerunt presbiteri, atque in eorum loco constituti sunt in ecclesia.

ID 5.1] +D 21 c 2

²⁵ -sem *CaMgTbTc; -se Pf

²⁶ ab eis sunt *CaPfTc; sunt ab eis PhTb [in IDc sunt is in mg]

²⁷ lxx CaEaPfTbTc; lxxii Mg

83

¹Ex decretis² Clementis pape, cap. xxx

Episcopos vero³ vice⁴ apostolorum regere Dominum⁵ docuisse dicebat⁶, et reliquorum discipulorum vicem tenere presbiteros debere insinuabat, et si quis⁷ aliquem ex his scandalizaret, gravissimam penam inferri⁸ debere predicabat. Cunctos se invicem diligere et adiuuvare debere, et neminem ab adiutorio fratris⁹ se abstrahere instruebat.

ID 5.227]

¹ De eodem add. in mg. CaSb, in text Vo; Quod episcopus episcopum, presbiter presbiterum diligere et adiuuvare debeat (obsc. corr.) Pa text

² -etis MgPfTb; -eto Ca; dec' Tc

³ om. QeTf

⁴ vice *CaCbGcMbPfTb; vicem BePcTc

⁵ regere Dominum *FcOaPwRa²Tf; gr<e>gem Dominum Be; gregem Domini CaCeDaGc²Ld²MgPrRaSb²TbVmVp; regem Dominum CbLdPaPhSb; regem Domini Gc; gerere Dominum MqTcVo; legem Domini Pf

⁶ Petrus add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁷ si quis *CaMgPfTb; quisquis Tc

⁸ -erri PfTbVo; -erre BeCaGcMgTc

⁹ fratris *CeDa(over erasure)PaPhPkSbTbVoVm; om. BeCaGcMgPcPfPwTc

84

[Quod in orientali ecclesia scilicet in Grecia¹ presbiteri, diaconi², subdiaconi matrimonio copulantur³, in occidentali ecclesia⁴ omnino prohibentur⁵]⁶. Actus prime⁷ sinodi⁸ Stephani pape cap. iii⁹

¹ sc. in Grecia CaDaGcMgTcSbVq; om. BeEaPaPf

² et add. PaTc, om. CaEaMgPf

³ qui add. Mg, om. CaPfTc

⁴ om. Vo

⁵ occ. eccl. omn. prohibentur EaSbTc; eccl. occ. prohibentur omn. AdCaDa; occ. eccl. omn. prohibetur BePf; eccl. occ. prohibentur (-etur Gc) GcMg

⁶ in mg. AdBeCaDaGcMgPfSbTc, in text Ea(no insc.)PaVo(adding lxxxiiii); (vii. add. Bd) De continentia ordinatorum in mg. BdLjPt²(?)RaVp, in text Ph; om. CeMqOaPcPrTbVm (cf c 85). vi add. in mg. Be²

⁷ Actus i BdBeGcMgPhPrTcVoVpA; Actis primi Ca; Actus Oa; Aug' prime Pf; Actus iii Ra; Actus idem Tb

Aliter se habet¹⁰ orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sancte Romane¹¹ ecclesie¹². Nam eorum sacerdotes, presbiteri scilicet¹³, diaconi atque¹⁴ subdiaconi, matrimonio copulantur. Istius autem ecclesie vel occidentalium¹⁵, nullus sacerdotum a subdiaconis usque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 14

⁸ om. Pt

⁹ cap. iii BeCaMgMqPfPtRaTcVoVp; iii Ph; tertii TbA

¹⁰ se habet DaMgPfTbTcA; vero Ca

¹¹ Romane BeCaMgPfTbA; om. Tc

¹² traditio add. Tc, om. BeCaMgPfTbA

¹³ scil. MgPfTbA; om. BeCaTc

¹⁴ atque BeCaPfA; et MgTc; om. PhTb

¹⁵ -alium CaPfTbTcA; -alis Mg

85

[Pasmutius¹ confessor² episcopos³, presbiteros, diacon', subdiac' cum suis si vellent coniugibus⁴ debere dormire rationabiliter exposuit⁵]⁶. ⁷Tripartita Historia, libro II, cap. xviii⁸

Nicena sinodus volens corrigere hominum vitam in ecclesiis commorantium, posuit leges quas canones vocamus, in quorum⁹ tractatu videbatur aliquibus introducere legem ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi, cum coniugibus quas ante consecrationem duxerunt, non dormirent. Surgens autem Pasmutius¹⁰ confessor contradixit¹¹, honorabiles confessus nuptias, et castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum, suasitque¹² concilio ne talem poneret legem, gravem esse¹³ asserens causam¹⁴ que aut ipsis aut eorum¹⁵ iugalibus occasio fornicationis

¹ Pascunt- Pr; Pam- Vo

² Pasm. conf. CaPfTc; Pathnutius conf. Be; Pasuncius Gc?; Pausinicius Mg

³ episc. BeCaMgPf; om. Tc

⁴ si vel. con. BeMgPfTc; con. si vel. Ca

⁵ sinodus laudavit add. CaGcHa²Mg, et hoc synodus laudavit add. Sb, sinodus add. Tc, om. Pf

⁶ in mg. BeCaGcMgPfSbTc; against Surgens below PrVm, in text Vo(adding Synodus laudav' [see text below]. lxxxv); Quod episcopi, presbiteri, diac', subd' cum coniugibus quas ante consecrationem acceperint dormire possint si velint Pa text; Quod in orientali – copulantur (cf c 84) in mg. Pr, in text Vm; Leo primus dedit constitutum de continentia clericorum in mg. Ra; om. CeMqOaPcPtTbVp

⁷ Ex add. Tc, om. CaMgPfTbA

⁸ xviii BeCaMgPfTbA; xxviii Tc. cap. xviii om. Oa

⁹ quorum TbA; quarum BeCaGcMgPfTcVo

¹⁰ Pasmut- CaDaOaPaRaTcVoA; Pasinit- Ad; Pannut- Be; Panificius Ce; Pasunt- GcPrRa; Pausinicius MgPc; Pasmut- PfPh²; Pathnut- Tb; Pafnut- Vm; Pausitius Vp²

¹¹ contrad. CaMgTbTcA; om. Pf

¹² suasitque CaMgTbTcA; suasit with lacuna Pf

¹³ esse CaMgTbA; om. PfTc

¹⁴ talem add. Tc, om. CaMgPfTbA

¹⁵ eorum CaPfTbTcA; ipsorum Mg

existeret¹⁶, et hec¹⁷ quidem Pasnūtius¹⁸, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit, sinodusque laudavit sententiam eius, et nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscuiusque voluntate non necessitate permisit¹⁹.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 12

¹⁶ existeret MgPfTbTcA; assistent Ca

¹⁷ hec CaA; hoc Pf; MgTbTc *uncertain*

¹⁸ Pasn- DaPaPh²TcVoA; Pasinitius Ad; Pann- Be; Pafn- Ca; Panificius Ce; Pasuntius GcPr; Pausinicius MgPc; Pasm- Pf; Paphn- Ra; Pathn- Tb; Pausitius Vp

¹⁹ permisit CaMgPcPfTbA; posuit Tc

86

[Quod presbyteri, diaconi, subdiaconi, si uxores habuerint, professionem continentie¹ non faciant in tempore sue ordinationis sed tamen continentes sint in² tempore sue ministrationis]³. Sexta⁴ sinodus, cap. xiii⁵

Quoniam⁶ in Romani ordine canonis⁷ esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri, confiteri⁸ quod iam suis non copulentur uxoribus, nos antiquum sequentes canonem, apostolice diligentie et constitutionis sacrorum virorum, legales nuptias, et⁹ amodo valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicumque ergo¹⁰ dignus fuerit inventus subdiaconali¹¹ ordinatione aut diaconali¹², aut sacerdotali, hi nullo modo prohibentur ad talem¹³ ascendere gradum, pro uxoris sue cohabitatione, nec¹⁴ in tempore ordinationis sue¹⁵ profiteri cogantur, quod abstinere debeant a legalis uxoris familiaritate. Item. Oportet eos qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus, ut a Deo

¹ *om.* Sb

² in CaMgSbTc, *om.* GcPfVo

³ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* VmVo; Quod clerici coniugati ordinari debeant absque professione abstinencie legalis uxoris nisi in tempore oblationis *in text* Pa; *om.* CeMqOaPcPtTbVp

⁴ Sexta BeCaPfTbTcA; VII Mg

⁵ cap. xiii BeCaGcMgPfPwSbTbA; cap. xiii Greco sermone facta PcRaRfTc; Greco sermone facta cap. xiii Fc; cap. xiii Pt; cap. xvi Vo; cap. iii Vp; Sexta – xiii *om.* PrVm

⁶ etiam *add.* BeCaCbMgPySb²TcTd, *om.* CeGcOaPaPfPhSbTbVmA

⁷ ordine canonis BeCaGcMgPfTb; ordinis canone Tc; in ordine canonis A

⁸ *corr. ss fr.* constitutis Ad

⁹ et GcMgPfTcA; *om.* CaTb

¹⁰ ergo CaPfTbTcA; igitur Mg

¹¹ -onali MgPfTbTcA; -oni Ca

¹² ord. aut diac. CaMgPfPhTcA; aut diac. Tb; aut diac. ordine Tc

¹³ ad talem CaPfTbTcA; *om.* Mg

¹⁴ nec CaMgPfTbA; ne Tc

¹⁵ cohabitatione nec – sue *in upper mg.* Pa

possint consequi que¹⁶ simpliciter postulant. Si quis igitur¹⁷ presumpserit¹⁸, contra apostolicos canones, aliquos presbiterorum, diaconorum privare¹⁹ a contactu et communione legalis uxoris sue, deponatur. Similiter et²⁰ presbiter aut²¹ diaconus, qui religionis causa uxorem suam²² expellit, excommunicetur. Si vero in hoc permanserit, deponatur.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 13

¹⁶ que CaMgPfTbA; quod Tc
¹⁷ igitur CaMgPfPhTbA; ergo Tc
¹⁸ presum- CaMgPfPhTcA; sum- Tb
¹⁹ -are PfPhTcA; -ari BeCaMgTb
²⁰ et CaMgPfTbA; om. Tc
²¹ aut CaMgPfTb; et Tc; cui A
²² suam CaMgTbTcA; om. Pf

87

[Diaconus cum ordinatur si se non posse continere dixerit¹, uxorem libere sortiatur², si autem³ tacuerit vel⁴ professionem continentie fecerit⁵ uxori postea non copuletur, copulatus a ministerio⁶ removeatur]⁷. Anchiranum concilium⁸, cap. x⁹

Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati¹⁰ sunt, et dixerunt¹¹ se velle coniugio copulari, quoniam sic manere non possunt. Hi, si postmodum uxorem duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis¹² episcopus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerunt et susceperunt manus impositionem, professi¹³ continentiam, et¹⁴ postea nuptiis obligati sunt, a ministerio sane cessare¹⁵ debent.

Ars. 713 fo. 131v] D 28 c 8

¹ non posse (possit Ca) continere dixerit (dux- Ca) BeCaMgTc; incontinentem Pf; cont. non posse dix. Vo
² ux. libere sortiatur BeCaTc; ux. lib. societur Mg; ux. sortiatur Pf
³ autem BeCaMgTc; ante Ad; om. Pf
⁴ vel BeCaMgTc; om. Pf
⁵ fecerit BeCaMgTc; facies Pf
⁶ ministerio BeMgPfTc; ministracione Ca
⁷ in mg. AdBeCaDaGcMgPfSbTc, text Vo; as separate canon, in black RaVm; Quod diacones possunt habere uxores et quod non Pa; om. CeMqOaPcPtTbVp
⁸ Anc. conc. BeCaMgPfPhTbA; Ex Anciritano concilio Tc; Anchirane conc. Vo
⁹ ix Da; vi Pc. Anc. - x in mg. Mq
¹⁰ protestati BeCaCeDaGcMgOaPaPcPkPqPrRaSbTcVm; prestolati BdPfPw(vel protestati ss)Tf; postulati PhTbVo; pretestati Vp; protestata A
¹¹ -unt CaPfTbTcA; -int Mg
¹² eis RaTc; ei A; om. CaMgPfPhTb
¹³ sunt add. GcMgMoPcTc; et add. Mo²; om. BbBeCaCeMfMhMjMkMmPaPdPfPhRaTbVoA
¹⁴ si add. Mg, om. CaPfTbTcA
¹⁵ sane cessare BeCaPcPfTbA; cessare sane Mg; sane abstinere Tc

88

¹*Toletanum concilium I* ², *cap. ii* ³

Placuit diaconos si vel integri vel casti sunt etiam si uxores habeant⁴, in ministerio constituentur⁵.

Ars. 713 fo. 131v]

¹ De eodem *add.* Vo

² Tol. conc. I BeCaMhMkMmOaPfTb; Toletano conc. I Mg; Ex Toletano concilio Tc; Tol. conc. ... MfPtA; Toletanus conc. I Vo

³ De eodem *add.* Pa; lxxxviii *add.* Vo

⁴ ut *add.* Tb, *om.* CaMgMhMjMkMmPfPhPtTcA

⁵ -tuantur CeGcOaMhMkMmMqPaPkTbA; -tui BdBeDaMjMoPfPhPwRaSbTcVo²; -tuti CaMgVo; studeantur Mf

89

[Mos Romane ecclesie est¹ ut non ordinetur presbiter, diaconus, subdiaconus nisi professionem continentie² fecerit³] ⁴. Gregorius⁵ Petro subdiacono Sicilie⁶

Ante triennium omnium ecclesiarum subdiaconi⁷ Sicilie⁸ prohibiti fuerant, ut more Romane ecclesie suis uxoribus nullatenus⁹ misceantur¹⁰, quod mihi durum atque incompetens¹¹ videtur, ut qui usum continentie non invenit neque castitatem promisit, compellatur a¹² sua uxore separari, atque per hoc, quod absit¹³, deterius cadat¹⁴. Unde¹⁵ videtur mihi¹⁶ ut a presenti die episcopis omnibus¹⁷ dicatur ut nullum facere subdiaconum presumant, nisi qui se victurum caste promiserit¹⁸, quatenus et¹⁹

¹ Rom. eccl. est CaMgTc; est Rom. eccl. BePfSb

² ss Vo

³ -erit BeMgPfTc; -erint Ca

⁴ *in mg.* BeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* Vo; Quod episcopus nullum facere presumat subd' nisi promiserit se caste victurum Pa; *om.* CeLaMqOaPcPtTbVp

⁵ Greg. BePhPrTbTcA; Ieronimus CaBdDaGcMgMqPaPcPfSbWc; *om.* Vp

⁶ Sicilie BeCaPfTbTcA; Scilicie Mg; Cilicie Oa. *No insc., AdCeLa, no break* CeLa

⁷ omn. eccl. subd. CaMgPfTbA; subd. omn. eccl. Tc

⁸ Sicilie CaFcPfTbTcA; Scilicie Mg

⁹ *in mg.* Ra

¹⁰ -eantur CaMgPfTbA; -erentur Tc

¹¹ incompetens Ca

¹² a CaMgPfTbA; ab Tc

¹³ *in add.* Tc, *om.* CaMgPfTbA

¹⁴ cadat CaMgSb²TbTcA; *om.* PfSb

¹⁵ Unde CaTbTcA; Inde MgPf

¹⁶ vid. mihi CaPfTcA; mihi vid. PhTb

¹⁷ ep. omn. CaPfTbTcA; omn. ep. Mg

¹⁸ caste prom. CaFcPfTcA; caste promisit Mg; prom. caste PhTb

¹⁹ que *add.* BeCaMgPfPhTf, *om.* TbTcA

preterita que²⁰ per²¹ propositum²² mentis appetita non sunt, violenter²³ non exigantur, et futura caute caveantur. Qui vero post eandem prohibitionem que ante triennium²⁴ facta est continenter cum suis coniugibus vixerunt, laudandi atque²⁵ remunerandi sunt, atque ut²⁶ in bono suo permaneant exhortandi. Eos autem qui post prohibitionem factam, se a suis uxoribus continere noluerunt²⁷, ad sacrum ordinem nolumus promoveri, quia nullus debet ad altaris ministerium accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium²⁸ fuerit approbata.

Ars. 713 fo. 131v] D 31 c 1

²⁰ que PhTbTcA; queque BeCaMgPfTf

²¹ per MgPfTbTcA; om Ca

²² corr. fr. appetitum Tf

²³ violenter CaMgPfTbA; om. Tc

²⁴ corr. fr. testimonium Vo

²⁵ atque CaMgPfTbA; et Tc

²⁶ atque ut CaPfTbTcA; utque Mg

²⁷ -unt CaMgPfTcA; -int PhTb

²⁸ here Lg fo 40vb continues without a break with the end of 3.186 at et religioni semper inhereat, with partly ploughed mg. note.

90

¹ Leo IX² contra epistolam Nicete³ abbatis de monasterio Studii⁴

Apud nos, nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur⁵, nisi perpetuam continentiam etiam⁶ a propria coniuge profiteatur⁷, nec post gradum cuiquam⁸ uxorem ducere⁹ conceditur.

Ars. 713 fo. 149v]

¹ De eodem add. Vo

² om. Vp

³ -ete BeCaMgPfTbA; -eti Tc; -eni Vp

⁴ monasterio Studii (unii Oa) BeCaCbGcMgOaPfRfTbVo(adding xc)A; ab. de monaster' Studii in mg. Ra; monasterii Studio Tc; monasterio Studio Vp

⁵ -itur BeCaMgPf²PhTcA; -atur PfTb

⁶ etiam MgPfTbTcA; et Ca

⁷ prof- CaMgPfTbA; conf- Tc

⁸ admittitur nisi – cuiquam om. Pa

⁹ ux. duc. CaPfTbTcA; duc. ux. Mg

91

Neocesariense concilium¹, cap. i²

Presbiter si uxorem acceperit³ ab ordine⁴ deponatur. Si vero fornicatus fuerit aut adulterium perpetraverit amplius⁵ pelli debet, et ad penitentiam redigi.

Ars. 713 fo.150, ID 6.185a] D 28 c 9

¹ Neoc. conc. CaEaEgGcOaPfPkPrPwQaQeRaSeTbA; Ex Cesariensi conc. Be; Leo Cesariensi concil' FcPc; Neocesariensi conc. Mg; Leocesarense conc. Mo; Neoc. Pa; Ex concilio Neocesariensi Tc; De continentia presbiterorum TdVo, xci *add.* Vo

² cap. i BeCaGcMgMqPfQeTbTc; cap. ii Mo; cap. xv Vp; *om.* Qa. Quod presbiter deponatur nisi caste vixerit *add.* Pa

³ acceperit *AdBdBcCaCeDaDbEaLdMkMmMoMqOaPaPcPfPhPkPqPtPwQeSbSeTbTcTfVoA; duxerit EgGcMfMgMjPrQaRaVm

⁴ ab ord. *om.* Ra

⁵ adult. - amplius

*AbAdBdBcCaCbCeEaEcEgFcGcLbKaMfMgMjMoObOdOeOfPaPfPkPtPwQaRaSdSeSgTbTcTfVm VoVpWaWbWcA; adult. perp. eo amplius MhMkMmMq; adulterii perpetratus fuerit amplius Oa; ad alterum properaverit coniugium extra ecclesiam *Brant*

92

¹Beda super Lucam, libro I, cap. ii²

Sacerdotibus ut semper queant altari³ assistere, semper ab uxoribus continendum⁴ castitas observanda precipitur.

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 2 var.

¹ De eodem *add.* PaVo

² xcii *add.* Vo

³ semper queant alt. CaFcPfTbTcVo; queant semper (*ss* Be) alt. BeGcMg; super altare (-ari A) queant OaA

⁴ cont- CaFcMgPfTbA; abst- Tc

93

Concilium II Cartaginense¹, cap. ii²

Episcopos³, presbiteros, diaconos⁴ ita⁵ placuit⁶, ut decet sacrosanctos⁷ antistites aut⁸ Dei sacerdotes⁹ et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt¹⁰, continentes esse¹¹ in omnibus¹².

¹ Conc. II Cart. BeDaGcMfOaPrRaTbVpA?; Ex Cart. conc. II Pf; Conc. Cartag. CaMj; Ex conc. Cart. II MgTc; Cart. conc. II MhMq; Carthag. conc. Pt

² ii BeCaMgMfMhOaPfPtTcVoA; iii Tb. De eodem et de episcopis et diachonibus *add.* TdVo, De eodem *add.* Pa, xciii *add.* Vo

³ Cpos Pf

⁴ presb. diac. (-es Ca) BeCaOaMfMjRaTcA; diac. pres. GcMgPaPfPhPkPrPtPhQeSbTbVo. et levitas - inserviunt *add.* (*from below*) Tb, *om.* CaMgPfTcA

⁵ ut *add.* CaGcMfMgMjMkMmPtVoVp, *om.* BeMoPfPhTbTcA

⁶ et *add.* Vp

Ars. 713 fo. 150] D 31 c 3 var.

⁷ decet sacrosanctos BeCaMfMhMjMmMoPfPtPhTcA; sacrosanctos decet Mg; decet sacros Tb

⁸ aut BeCaMfMgMjTbA; ac Pf²Tc

⁹ Dei sac. BeCaMfPfPtTbTcA; sac. Dei MgMj; Dei sac. necnon Ph

¹⁰ et lev. - ins. *here* CaMgPfTcA; *after* diac. presb. *above* PhTb

¹¹ debent *add.* Oe

¹² decet *add.*

Ad²BdBcCaCeDaDbGcLdMfMgMhMjMkMmMoMqObOdOfPaPdPkPqPt(?)PwRaSbTfVoVpWcBra
nt, docet *add.* Ad, esse *add.* Pf, *om.* OePcPhPrQeTbTcVmA

94

*[Qua¹ dispensatione in veteri lege Zacharie et aliis sacerdotibus usus uxoris
relaxatus est]². Innocentius Victorico³ Rothomagensi episcopo⁴*

Tenere debet ecclesia omnimodo, ut sacerdotes et levite cum uxoribus suis⁵
non misceantur, quia⁶ ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est
enim, Sancti estote, quoniam ego⁷ sanctus Dominus Deus vester. Nam⁸ priscis
temporibus de templo⁹ Dei anno vicis sue non discedebant, sicut de Zacharia
legimus¹⁰, nec domum suam omnino tangebant¹¹. Quibus utique propter sobolis
successionem uxoris¹² usus fuerat relaxatus¹³, quia ex alia tribu et preter ex semine¹⁴
Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat preceptus¹⁵ accedere¹⁶, quanto magis hi
sacerdotes vel¹⁷ levite pudicitiam¹⁸ ex die ordinationis sue servare¹⁹ debent, quibus²⁰
vel²¹ sacerdotium vel ministerium sine successione²² est, nec preterit dies qua vel a
sacrificiis divinis vel a²³ baptismatis officio vacent.

¹ Qua AdBeCaDaGcPf; Quod MgTc

² *in mg.* AdBeCaDaMgPfPrSbTc, *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding* xc et iiii); Quod sacerdotes et levite
cum uxoribus non debent misceri ex auctoritate veteris testamenti Pa; Qua disp. – sac. rel. est usus Gc;
om. CeMqOaPcPtTbVp

³ -ico *BeCaMgOaPfVo; Victrico Tb; -ino Tc; *corr. fr.* Victroco to Victroci A

⁴ ep. *BeCaMgPfPhTcA; ep. cp. viiii DaSb; archiep. Tb

⁵ ux. suis *CaPfTcA; ux. Mg; suis ux. PhTb

⁶ cum uxoribus – quia *in mg* Mk²

⁷ ego *PhSbTb; *om.* AdBdBcCaCeDaMgPaPcPfPkPrPwTcTfVmVp; ego sum Ph²

⁸ Nam *MgPfTbTc; Quoniam Ca

⁹ de templo *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ -imus *CaMgPfPhTc; -itur Tb

¹¹ -ant *CaPfTbTc; -at Mg

¹² uxoris *DaPhPrSb²TbTcVm; *om.* AdBdBcCaCeMgPaPcPfPkPwSbTfVp

¹³ us. fu. rel. *CaMgPfPhTc; rel. us. fu. Tb

¹⁴ ex semine *CaMgPfTb; semen Tc

¹⁵ prec- *MgPfTc; *om.* Ca; acc- PhTb

¹⁶ nullus accedere permittebatur *add.* Migne, *om.* *BeCaDbEaMgOaPcPfTbTcVmVoBrant

¹⁷ vel CaMgPfPh; et Tb; *om.* Tc

¹⁸ -ti- ss Mg

¹⁹ serv- *GcPfTbTc; observ- CaMg

²⁰ quibus *MgPfTbTc; quibusque Ca

²¹ vel *CaMgPfPTc; *om.* PhTb

ID 6. 94 var. at beginning; Ars. 713 fo. 149v has to occupantur only] D 31 c 4

²² sine succ. *MgPfTbTc; ante successionem Ca

²³ a CaPfTbTc; om. Mg

95

[Sacerdos quia semper debet pro populo¹ offerre, matrimonio semper debet²
carere]³. Innocentius⁴ Exuperio⁵ Toletano⁶ episcopo⁷

Eos⁸ ad sacrificia fas sit⁹ admitti qui non¹⁰ exercent, vel¹¹ cum uxore carnale
officium¹².

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 6

¹ semper deb. pro pop. CaPfRaTc; debet semper pro pop. Be; semper pro pop. deb. Mg

² semper deb. mat. Vo

³ in mg. BeCaDaMgPfPrRaSbTc, in text VmVo(adding xcv); om. CeMqOaPaPcPtTbVp. cf c 96

⁴ Inn. CaMgPfTbA; Idem Tc

⁵ ex concil' Pc

⁶ Tol. CaMgPfTbA; om. Tc

⁷ cp. i add. Da (not Sb)

⁸ Eos DaGcMqOaQePaPhPrTbTcTfVmA; [Jos Ca; Hos BdBeCeMgPfSbVoVpVqWc; Nos Pk

⁹ sit CaPfTbA; est Mg; om. Tc

¹⁰ qui non CaMgPfTbA; non est qui Tc

¹¹ vel MgPfTcA; om. CaTb

¹² off. CaMgPcPfTbA; vel commercium add. ss Pc²; commercium Tc

96

¹Hieronimus² contra Iovinianum³

Si⁴ laicus et⁵ quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali,
sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt⁶ sacrificia, semper orandum est⁷. Si
semper orandum⁸, ergo⁹ semper carendum matrimonio.

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 7

¹ Sacerdos (et add. Pr) quia semper debet pro populo offerre matrimonio semper carere debet add. in mg. BeCaGcPr, in text Vm; Quod sacerdos semper orare debet et semper vivere caste add. Pa; De eodem add. Vo; Quando diaconus ordinatur si dixerit se non posse continere non ordinetur add in mg. Wc

² Hieron. BeCaMgTbTcA; Greg' Pf

³ contra Iov. om. Ce. xcvi add. Vo; insc. in mg. Mq

⁴ Si quis Py

⁵ et CaMgPfRaTbA; vel Ra²Tc

⁶ pro pop. off. (offenda Oa) sunt OaPrRaVmA; off. sunt AdBdBeCaCeDaGcLdMgPaPfPkPqPwSbTbTfVoVp; off. sunt pro pop. PcTc

⁷ est CaMgPfPhTcA; om. Tb

⁸ est add. Tb, om. CaMgPfPhTcA

⁹ ergo CaPfTbTcA; om. Mg

97

[Quando diaconus ordinatur, si dixerit se non posse¹ continere non ordinetur]².

[Araunicum concilium cap. xxii]³

Diaconus qui eligitur si contestatus fuerit pro accipiendi matrimonio, et dixerit non posse in castitate⁴ permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit⁵ et postea matrimonium desideraverit, alienus sit a ministerio, et vacet a clero.

ID 6.376] D 27 c 1

¹ se non posse BeMgPfTc; non posse Ad; non possit Ca

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text Vo(adding xcvii); Quod diaconus non ordinetur si dixerit se non posse continere Pa; om. CeMqPcPtTb

³ Araunicum (Arausicum Be) concilium cap. xxii BeCaMgPtVp; Item idem Cb; Araun. conc. Mg; Ex concilio Bracharensi III cap. xxxix Sb, cf XP 3.28.2 (9); Ex canone Martini Bracharensis episcopi. Quando diaconus ordinatur Tc; om. AdDaGcOaPcPfTbVo

⁴ non posse in cast. *CaGcMgTb; in cast. (se add. Tc) non posse BePfTc

⁵ ord. fu. *CaMgPfPhTc; fu. ord. Tb

98

Araunicum concilium¹, cap. xxii²

Si quis³ post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua incontinens invenitur, ab officio removeatur.

Ars. 713 fo. 149v] D 50 c 29a, var.

¹ Araunicum concilium BeCaGcMqOaPhPtTbVoA; Arausicum conc. DaSb²; Araunico concilio MgPc; Ex Ar. concilio PfTc; Araunicum concilio Vp

² xxii BeCaCbGcMqOaPcPfPtTbVoVpA; xxiii DaSb; xxvii Mg; xvii Tc. Quod levita incontinens ab officio removeatur add. Pa; Item de castitate diachonorum ac subdiachonorum observanda xcvi add. Vo

³ diaconus aut presbiter add. Brant, om. BeCaDbGcMgPfTbTcA

99

Gregorius¹ Bonifacio episcopo Regitano²

Subdiaconibus tuis, hoc quod de singulis³ statuimus decernimus observari⁴ nec illam⁵ diffinitionem nostram cuiusquam contumacia sinas aut temeritate corrumpi⁶.

¹ om. Vo

² Regitano BeCaMgPfTbVo(adding xcvi)A; Rogitano Ad; Reitano GcTc; Reginato Pt; om. Pc

³ quod de sing.] de Sicul OaPrVm; quod de singulis (with vel Siculis in mg) Ra

⁴ statuimus decernimus (decrev- DaGcPrVmVp) observari DaGcMgPhPqPrTbVmVpABrant; statuimus AdCaCeObOdOePaPfPkPtPwSbVo; constituimus BdOf; stat. obs. decernimus Be; statuimus observari decrevimus OaRa; constituimus decrevimus observare PcTc; et decernimus observari (partly in mg.) Sg

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 9

⁵ ulla Ob

⁶ nec illam - corrumpi BdBeCaCeDbGcMgOaObOdOeOfPaPfPhSgTcVmVoABrant; om. Tb

100¹

Innocentius² Anastasio episcopo Thessalonicensi³

Ad exhibendam tamen perfecte continentie puritatem nec subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur ut et⁴ qui habent sint tanquam non habentes⁵, et qui non habent permaneant singulares.

cf 4L 1. 124 but widely var.; ID 6.98 med.]D 32 c 1 med.

¹ inscription retained but canon om. Pq

² Leo [cf 74T 172 etc] DaSb

³ Thess. BeCaMgPcPfTbVo; om. TcVp; c add. Vo. No insc. Pt

⁴ et CaOaMgTbVm; etiam Gc; om. BePfTc

⁵ sint tanquam non hab. CaMgPfTb; tanquam non hab. sint Tc

101

Urbanus II, in sinodo apud Melfiam¹

Eos² qui post subdiaconatum³ uxoribus vacare noluerint⁴ ab omni sacro ordine removemus, officioque atque beneficio ecclesie carere decernimus⁵. Quod si ab episcopo commoniti non correxerint, principibus licentiam indulgemus⁶, ut eorum feminas mancipient servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione multentur.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 10

¹ Melfiam BeDaGcMgMqOaPfPrPtSbTbVoVpWcA; Melfiani Ca; Nicetiam Tc. II – Melfiam] papa Ea; no insc. Pq

Quod presbyteri, diaconi coniugati ab omni sacro ordine et officio et beneficio removeatur^a ecclesie, et episcopus eis consentiens multetur officio add. Pa; Quod ultio exercenda est in subd' incontinentes. ci add. Vo.

² Eos DaGcMqOaPaPhPrQeRaTbTcTfVpA; < >os CaPt; Hos

AdBdBcCbCeEaLaMgPcPfPkPwPySbTdVqWc; Ees Vo

³ subdiac. Ad²CePaPhPkPr²QeRaTbVmVoA; diac. AdBdBcCaDaEaGcMgOaPcPfPwSbTfVpWc; diaconum MqPqPt; subdiaconum Pr; diac. ab Tc

⁴ nol- AdCeGcMgOaPcPfPhPkPtPwTcTfVmVoVpWc; vol- BdBcCaDaMqPaPq?QeRaSbTbA

⁵ decernimus AdBdBcCaCeMg?MqPaPcPfPhPrPtPwTbTfVoA; decrevimus GcOaPqPrRaSbTcVmWc

⁶ lic. ind. AdDaGcMgMqPcPfPhPtSbTcTfVmVoA; ind. lic. BeCaOaPw; ind. Tb; lic. tribuimus Wc

102

¹*Sexta*² *sinodus*, *cap. vii*³

Si quis eorum qui ad clerum accedunt voluerit⁴ nuptiali lege mulieri copulari⁵ hoc⁶ ante ordinem subdiaconatus faciat.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 7

¹ e eodem *add.* Vo

² Gr' Vp

³ vii BdBeDaGcMgOaPcPfVo(*adding* cii)A; vi CaSbTc; ii Tb

⁴ *corr. fr.* -unt Ca

⁵ mul. cop. CaMgPfTbA; cop. mul. Tc

⁶ hoc CaMgPfPhTcA; *om.* Tb

103

*Dominico Gradensi patriarche*¹

Erubescant impii, et aperte nos intelligant, iudicio sancti Spiritus eos qui in tribus sacris² gradibus presbiteratu scilicet³, diaconatu, subdiaconatu positi, mulierculas non abiecerint⁴, et caste non vixerint⁵, excludere ab eorumdem⁶ graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur. Secretorum⁷ autem cognitor et iudex Deus est⁸.

Ars 713 fo. 150v] D 32 c 11

¹ Grad. (Gardensi Be, -ensis Ea) pat. BeCaCeEaGcMgPfTcVoA; pat. Cartaginensi Tb; *om.* Pa. Quod presbiteri, diaconi, subdiaconi deponantur nisi caste vixerint (*p.c.*) *add.* Pa; Ut hii qui in tribus gradibus presbiteratu, diaconatu, subdiaconatu positi mulieres non abiecerint ab eorum graduum dignitate excludantur *add.* Vo

² sacris Ca²MgPcPfTbOaA; sacros Ca; *om.* Tc

³ scil. Da²GcMgPfTbA; *om.* BeCaCbDaTc

⁴ -erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁵ -erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁶ eorundem CaMgPfTcA; eorum PhTb

⁷ *lacuna follows in Pf*

⁸ Deus est CaMgPfTbA; est Deus RaTc

104

¹*Urbanus II*² *Melfensi*³ *sinodo presidens ait*⁴

Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probate castitatis, et qui usque ad subdiaconatum unicam et virginem uxorem⁵ habuerit.

¹ Quod nemo ordinetur nisi virgo aut probate castitatis vel qui unicam virginem uxorem habuerit *add.* Pa; Item de castitate clericorum *add.* Vo

² *om.* Oa

³ Melfensi A; Meldensi AdBeCaCeMgMqPaPcPrPtRaSbTcTb; Meldenso Pf; *obsc. corr.* Ph; Melfiensi Vo; Moldensi Wc

⁴ pres. ait BeCaCeMgOaPaPfRfTbA; pres. dixit Mq; *om.* PtTc. Meld. – ait *om.* Ea; *no insc.* La

Ars 713 fo. 152] D 32 c 12

⁵ et virg. ux. BeCaEaMgOaPfPtA; virg. et ux. Ph; virg. ux. Tb; ux. et virg. Tc

105

*[Quod episcopi, presbyteri¹, diaconi², subdiaconi a suis³ debeant etiam⁴ uxoribus
abstinere aut ab officio cessare]⁵. ⁶Carthaginensi concilio⁷, cap. iii⁸*

Placuit episcopos, presbiteros, diaconos⁹, subdiaconos secundum priora
statuta¹⁰, etiam ab uxoribus abstinere¹¹. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico
removeantur officio. Ceteros vero¹² clericos ad hoc non cogi, sed secundum
uniuscuiusque ecclesie consuetudinem observari debere.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 13, +D 84 c 4b

¹ et add. GcTc, om. CaMgPfPr

² et add. GcPrTc, om. CaMgPf

³ a suis BeCaMgTc; om. Pf

⁴ etiam BeGcMgPrTc; om. AdCaDaVo; ab Pf

⁵ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text PaVo(adding cv); om. CeMqOaPcPtTbVp

⁶ Ex add. Pf, om. CaMgTbTcVpA

⁷ Cartaginensi concilio GcPfTc; Cartaginense concilium BeCaOaPaTbVo; Carth. conc. V (ss Sb)
DaSb; Cartag' conc' VII Mg; Cart' conc' A

⁸ iii BeCaGcPhTcVoVpA; iiii MgPf; ? Tb

⁹ diac. CaMgPfPhTcA; om. Tb

¹⁰ priora stat. CaPfTbTcA; propiora (propria Gc) constituta GcMg

¹¹ ab ux. abs. MgPfTbTcA; abs. ab ux. Ca

¹² vero CaMgPfTbA; autem Tc

106

*[Quod¹ clerici licenter² possint³ uxores ducere et filios procreare]⁴. Leo⁵ Rustico
Narbonensi, cap. vi⁶*

Lex⁷ continentie eadem est altaris ministris⁸ que episcopis atque⁹ presbiteris,
qui cum essent laici, sive lectores licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt,
sed cum ad predictos pervenerunt gradus, cepit eis¹⁰ non licere quod licuit. Unde ut

¹ Quod BeCaMgTcVo; Qui Pf

² licenter BeCaMgPfVo; qui licent Tc

³ -int CaMgPf; -unt BeTc

⁴ in mg. AdBeCaDaGcMgPaPfPrSbTc, in text Vo; om. CeMqOaPtTbVp

⁵ papa add. Tc, om. CaMgPfTbVoA

⁶ vi CaCeOaPfTb?TcA; iii DaSb, cf ID 6.68; vii Mg. Leo IX contra ep. Nicete abbatis de monasterio
Studii Pc (repeated before c 107)

⁷ Rex Vo

⁸ alt. min. *MgPfTbTcA; min. alt. Ca

⁹ atque CaPfTbA; et Mg; om. Tc

¹⁰ eis *MgPfTbTcA; eos Ca

de carnali fiat spirituale¹¹ coniugium, oportet eos¹² dimittere uxores et quasi non habeant habere, quo¹³ et¹⁴ salva sit qualitas connubiorum et¹⁵ cessent opera nuptiarum.

ID 6.68 with var. insc., Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 10

¹¹ fiat sp. CaMgPfTbA; sp. fiat Tc

¹² non add. Sb

¹³ quo *MgPfRaTbTc; que Ca; ?A

¹⁴ et *PfPrA; ut CaMgPhRaTbTcVm

¹⁵ et *MgTbTcA, om. CaPf

107

[Quod clerici nec¹ viduas nec repudiatas accipiant uxores, quia post tale matrimonium non possunt provehi² ad subdiaconatum]³. Leo IX⁴ contra epistolam Nicete⁵ abbatis de monasterio Studii⁶

Seriatim et⁷ aperte prosequamur⁸ quod sancta Romana ecclesia⁹ in gradibus clericorum agat¹⁰. Clericos tantum¹¹, ostiarios, lectores, exorcistas, acolithos, si extra votum et habitum monachi¹² inveniantur, et continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit. Non autem viduam aut¹³ repudiatam, quia propter hoc¹⁴ deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, nec laicus non¹⁵ virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum¹⁶. Quod si quis ex prefatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere¹⁷, non potest sine consensu uxoris sue, ut fiat de carnali deinceps coniugium spirituale, nemine eos cogente. Nec

¹ vel Ad

² etiam add. Be

³ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text Vo; Quod acolitus et infra virginem ducens provehi possit si tamen coniux permittat, nec eidem nec cuiquam se carnaliter postea iungat Pa; om.

CeMqOaPcPtTbVp

⁴ XI Vo; om. DaVp

⁵ -ete CaCbMgPfTbA; -eti Tc

⁶ monasterio Studii (Studui Vo) BeCaGcMgOaTbVoA; monasterii studio PfTc; monasterio Vp

⁷ Ser. et] Veritatem SeWc

⁸ -amur BeCaGcMgPhPrRaTc; -imur PfTb; -emus Vo; -emur A. per- (vel pro ss) Qe

⁹ etiam add. Mg, om. CaPfTbTcA

¹⁰ agat PhTbA; agit BeDaGcMgPfRaTc; ag' CaPr

¹¹ tantum PhPrA; enim BeCaMgPfTcVo; tamen Tb

¹² -achi CaMgPfPrTc; -achorum PhTb; ?? A

¹³ aut CaPfTbTcA; et Mg

¹⁴ hoc CaMgPfTbA; om. Tc

¹⁵ non BeCaMgPrTcA; nec Pf; nisi PhTb

¹⁶ potest ascendere add. Brant, om. BeCaGcMgOaPfTbTcVoA

¹⁷ ad subd. asc. CaMgPfTbA; asc. ad subd. Tc

permittitur¹⁸ postea uxor iungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere¹⁹ in vita aut post mortem illius.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 14

¹⁸ Nec permittitur MgPfTbTcA; Neque permittatur Ca

¹⁹ nubere CaPfTbTcA; permittitur Mg

108

[Quod clerici uxorati stipendia exterius¹ accipiant]². Beda in historia Anglorum libro I, cap. xxix³

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possint⁴, sortiri uxores debent⁵, et stipendia sua exterius accipiant.

Ars. 713 fo. 149, ID 6.86a] D 32 c 3a

¹ ext. Ad²BeCaEaGcPf; om. LcMgTc

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)PaVo; om. CeMqOaPcPfTbVp

³ xxix BeDaOaPfTbTcVoA; xxviii Ca; ? Mg

⁴ -int BeCaGcMgPfPrA; -unt PhTbTc

⁵ ux. deb. CaMgPfPrTcA; deb. ux. PhTb

109

¹Canones apostolorum, cap. xxvii²

Innuptis³ qui ad clerum provecti sunt precipimus ut, si voluerint, uxores accipiant, sed lectores cantoresque⁴ tantummodo.

Ars 713 fo. 149]

¹ Quod clerici uxores alterius secte non accipiant (*cf c 110*) add. Be; De eodem add. Vo

² cap. xxvii BeCaDaOaSbTbTcVo(*adding* cviii)A; cap. xxviii GcMgMqPaPrVp; xxvii Pf. *Insc. in mg.* Ha²

³ Innuptis AdCeDaMgMqPcPhPrRa²SbTcTfA; []nnuptis Ca; Innupti GcPa; In nuptiis PfRaTb

⁴ cantoresque BeCaCeMgPaTbVoA*Brant*; res cantoresque Pf; et cantores PcTc; cantores Tf; om. Mq

110

[*Quod clerici uxores alterius secte non accipiant*]¹. ²*Calcedonensi concilio*³, *cap. xiv*⁴

Quoniam in quibusdam provinciis concessum est lectoribus et psalmistis uxores ducere, constituit sancta synodus non licere cuicumque ex his accipere secte alterius uxorem.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 15

¹ *in mg.* AdCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* PaVo; *om.* BeCeMqOaPcPtTbVp

² *Ex add.* MgPf, *om.* BeCaTbTcA

³ Calc. concilio MqPfTc; Calcedonense concilium BeCaGcTbVo; conc. Calcedonensi Mg; Calcedon' conc' A

⁴ xiv BeCaOaPfPrTbVoA; xxiiii Mg; xiii GcTc; xv Vp; *om.* Pc

111

¹*Ex concilio Cartaginensi III, cap. xix*²

Lectores³ cum ad annos pubertatis veniunt⁴, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 8

¹ De eodem *add.* Vo

² Concil. Cart. III, cap. ixx (xviii Ce, xix PaSb) CeOaPaSbA; Ex conc. Cart. IIII cap. xix Mg; Conc. Cart. iii cap. AdCaPrVp; Cart. conc. cap. iii BePcTc; Cart. conc. III (l. *add.* Pr) cap. xix DaGcPr?; Conc. Cart. III cap. xx Mq; Ex eodem, cap. iii Pf; Conc. Cartag. cap. iii PhTb; Ex conc. Cartaginense III cp. cxi Vo. Quod lectores in pubertate cogantur aut uxores ducere aut continentiam profiteri *add.* Pa; *neither insc. nor rubr.* Ea

³ Luxores Pa

⁴ -iunt BeMgPfTbA; -iut Ca; -erint Tc

112

*Nicenum concilium*¹, *cap. iii*²

Interdixit per omnia sancta synodus, non episcopo, non presbitero, non diacono³, non alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem,

¹ Nic. concilium BeDaEaGcMgOaTbVo; Niceno concilio Tc; Concilium Nic. Ca; Ex Niceno concilio Pf; ? A

² cap. iii *om.* Ea. Quod nullus ordinatus suspiciosam secum habeat mulierem *add.* Pa; Quas mulieres liceat tantum cum clericis habitare *add.* Vo. *No insc.* Qe (*cf c 113*)

³ non subdiacono *add.* Be²DaGcMgPc²PrRaVmVp, *om.*

*AdBdBeCaCeEaLdMqPcPfPaPhPkPqPtSbTbTcTfVoA

nisi forte matrem aut sororem aut amitam, aut eas etiam idoneas⁴ personas que fugiunt⁵ suspiciones.

Ars 713 fo. 151, cf ID 6.186] D 32 c 16

⁴ eas etiam id. CaGcPfPhRaTb; eas tantum id. Be; etiam eas id. EaVoVp; etiam id Ld; tantum eas Mg; eas tantum Oa Ra²A; tamen eas etiam id. Tc

⁵ fug- CaPfTbTcA; effug- *Mg

113

[Ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi¹ proprias non relinquant uxores sustentando sed cohabitando]². Canones apostolorum, cap. vi³

Episcopus aut presbiter propriam uxorem nequaquam⁴ sub obtentu religionis⁵ abiciat. Si vero reiecerit⁶ excommunicetur.

Ars. 713 fo. 151]

¹ diac. (et add. CaGc) subdiac. AdBeCaDaGcLdPrVm, d. s. Mg, subdiaconi Vo; om. PaPf

² in mg. AdBeCaDaLdGcMgPfPrSb (cf Ea c 114), in text PaVmVo; om. CeMqOaPcPtTbTcVp

³ vi BeCaGcMgOaTcVoVpA; v PfPhTb. Nicenum concil' cp. iii Qe (cf c 112)

⁴ Ca uncertain; ss Pc

⁵ non add. Ca, om. MgPfTbTcA

⁶ reiecerit CaMgTbTcA; reicit Pf

114

¹*Gregorius in dialogo, libro IV²*

Presbiter quidam commissam sibi regebat ecclesiam cum magno timore Domini, qui ex tempore³ accepti ordinis, presbiteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius nunquam accedere sinebat, eamque sibimet⁴ propinquare⁵ nulla occasionem⁶ permittens⁷, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absciderat. Habent quippe sancti viri hoc proprium, nam⁸ ut semper ab

¹ De eodem add. PaVo

² IV BeCaCeEaOaPaPfPhPrSbTbVo(adding cxiiii)VpA; III DaGcMgPcQeTc (insc. in mg. Gc). Ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi proprias non relinquant uxores sustentando sed cohabitando add Ea (cf c 113)

³ ex timore (vel ex tempore ss) Ad

⁴ sibimet CaGcPfTbTcA; sibi BeMg

⁵ appropinquare, after occasione Be

⁶ -ionem MgPfTcA; -ione BeCaGcTb

⁷ corr. fr. nul. occ. perm. Tb

⁸ nam CaMgPfTbA; om. Tc

illicitis longe sint, a se plerumque etiam⁹ licita abscondunt. Unde idem vir nequam¹⁰ per eam incurreret culpam, sibi per eam etiam ministrare refutabat necessaria¹¹.

Ars 713 fo. 151] D 32 c 18 to familiaritatis abscondit

⁹ a se pler. et CaMgPfPhTcA; et. a se pler. Tb

¹⁰ nequam CaMgPfTbA; ne Tc

¹¹ etiam ministrare ref. nec. CaEaOaPfQeTbVoVpA; etiam min. nec. refut. Be; ministrare ref. nec. GcPrSe; ministrari etiam ref. nec. Mg; ref. ministrari etiam nec. Ra; ministrari ref. etiam nec Tc

115¹

²*Ambrosius super epistolam secundam³ ad Corinthios⁴*

Omnes apostoli, Iohanne excepto⁵ et Paulo, habuerunt⁶ uxores⁷.

Ars. 713 fo. 149v]

⁸*Leo IX contra epistolam Nicete⁹ abbatis de monasterio Studii¹⁰*

Omnino¹¹ confitemur¹² non licere episcopo, presbitero, diacono, subdiacono propriam uxorem causa¹³ religionis abicere a¹⁴ cura sua, scilicet ut¹⁵ ei victum et vestitum¹⁶ largiatur, sed non ut cum illa ex more carnaliter iaceat¹⁷. Sic¹⁸ et sanctos apostolos legimus egisse, beato Paulo dicente. Nunquid non¹⁹ habemus²⁰ potestatem

¹ *Insc. and text in mg. Wc. Pt has insc. but not text*

² De eodem add. Vo

³ ep. sec. EgGcLcLmMgPfPrRaTc; sec. BdBeDaLc²OaPkPtQeSe; sec. ep. Be²CaCbLjMqObPhPt²TbVo; ep. and lacuna Pa; Amb. secundam only A

⁴ Amb. - Cor. after hab. ux. Lf, om. Qa. Ambrosius Leo Ea. cxv add. Vo

⁵ Ioh. exc. CaEaEgMgPfPkTbTcA; exc. Ioh. BeLmOaObOfRa

⁶ hab. CaEaGcLd²MgPf(with lacuna)TbTc; hab. omnes LdPkSe; omnes hab. A

⁷ Omnes - uxores after Omnino - coniugium TfBrant; as here

AaAbBdBcCaCbCeDaDbEcEgFcGcLbLdLfLjLmKaMgMqOaObOdOeOfPaPcPfPhPkPqPrPwQaQeRaSbSdSeSgSkSITbTcVmVoVpWaWb, as rubric Ad; om. Td. EaLc omit rest of c 115

Explicit iii, incipit iiiii add. Lc

⁸ De eodem add. Vo

⁹ -ete BeCaCbEgLfLjLmMgObSeTbA; -eti Pf; -etii Tc

¹⁰ monasterio (corr. fr. -erio Tb) Studii BeCaCbGcLdLfLjLmMgPaSeTbVo(adding cxii)VpA; de mon. St. om. ObEg; monasterii studio PfTc; Ambr' super sec. ep. Qa. Ad has Leo - Studii as insc. to c 116, Lf has Leo - Stud. in mg., with Ambros. - Corint. (above) in text here. Qua auctoritate non debeant ordinari. proprias abicere uxores sustendendo sed commiscendo^a add. Pa

¹¹ corr. fr. Omnes Ld

¹² conf- CaMgObPfTbTcA; prof- Lf

¹³ ss Cb

¹⁴ a BeCaCbFcGc²Ld²LfLjMgObTbTc; om. GcLdLmPrPfVo

¹⁵ non add. CbLj, om. BeCaGcLdMgObPfTbTcVoA

¹⁶ vict. et vest. BeCaMgObPfTbTcA; vestium et vict. Lf

¹⁷ iaceat BeCaCbFcLdLfLjLmMgObPfTbA; dormiat Tc

¹⁸ corr. fr. sicut Ld

¹⁹ non CaMgObPfTbTcA; om. Lm

²⁰ habemus CaCb(obsc. corr.)MgObPfTbTcA; habeo Lf

sororem mulierem circumducendi²¹, sicut frater²² Domini et Cephas. Vide insipiens quia²³ non dixit²⁴, Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi²⁵, sed circumducendi, scilicet ut mercede predicationis sustentaretur ab eis, nec tamen deinceps foret inter eos ulterius²⁶ carnale coniugium²⁷.

Ars 713 fo. 151] D 31 c 11

²¹ -ducendi CaCbLdLflJLmObPfTbA; -cidendi Tc

²² frater CaCbLdLflJLmObPfTbA; fratres Tc

²³ hoc *add. ss* Vo

²⁴ dixit BeCaCbLflJLmTbTcVoA; dixi GcLdObPf. Numquid non - dixit *om.* Mg

²⁵ -ectendi BeMgObPfTbTcVoA; -ectectendi Ca; -ectandi CbLd

²⁶ dein. foret inter eos ult. BeCaCbFcGcLflJLmMgObPfPwTb²Vo; deinde foret inter eos Ld; inter eos foret dein. Tc; foret dein. inter eos A

²⁷ *corr. fr. carn. off. Ce, fr. carn. officium ult. Tb; carnale officium (omitting ult.) Qe (but not Ph).*

Incipit sextus *add. Ce*; Explicit liber v. Incipit liber vi *add. Pa*

116

¹[*Si quis*² *pro ordinibus aliquid dederit vel*³ *acceperit vel*⁴ *promiserit*⁵, *ordinator et ordinatus*⁶ *ab officio deponantur*⁷]⁸. *Ex canone*⁹ *apostolorum, cap. xxx*¹⁰

Si quis¹¹ episcopus¹² aut¹³ presbiter aut abbas¹⁴ per pecuniam hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur ipse et ordinator eius, et a communione sancta modis omnibus¹⁵ abscondatur, et¹⁶ sit anathema sicut Simon magus a Petro.

ID 5.78]

¹ Incipit sextus *add. Ce*, Explicit liber tertius. Incipit quartus *add. and canc. Ld*

² Si quis BeCaEaMgPf; Qui BeTc

³ vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

⁴ vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

⁵ -erit BeCaEaPfTc; -it Mg

⁶ ordinator et ordinatus BeCaGcMgPf; ordinator et ordinator Tc

⁷ ab off. deponantur BeDaGcMgPfPr; deponantur ab off. Ca; ab off. deponatur Tc

⁸ Si quis – deponantur *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* EaVo, *in mg. against c 118* ?Td, *as separate cap.* Tf; viii. De simoniace ordinatis et eorum ordinatoribus *in mg.* Bd; De simoniace ordinatis et ordinatoribus *in mg.* Db²Lj; De simoniace ordinatis et ordinatoribus qui omnino deponendi et qui misericorditer (merito La) sunt reconciliandi LaPh; Quod si quis pro ordinibus ante vel post aliquid promiserit, ordinator et ordinatus ab officio deponantur Pa; *om.* LcMqOaPcPtTbVp

⁹ canonice Vo

¹⁰ xxx *BeCaGcMgObOdOeOfPfPhPtTc; i PaPk; lxxx, lib. iiii [*cf* Ld] Vo; *om.* Tb. Ex can. ap. c. ii *in mg.* Ad (*cf c 115*); Ex can. ap. *only, before rubr.* Ea. vii *add. in mg.* Be²

¹¹ Si quis *with large initial* LdPaPk] Quisquis Ph(*with large initial*)Qe. quis *ss* Be

¹² vel abbas *add.* Tc², *om.* *BeCaMgPfTbTc

¹³ aut *BeCaPfTbTc; vel Mg

¹⁴ abbas *BeCaMgPcPfTb; vel diaconus *ss* Pc²; diac' Tc

¹⁵ mod. omn. *BeCaMgPfTb; omn. mod. Tc

¹⁶ et *BeCaMgPfTc; ut Ph; *om.* Tb

117

¹*Ex concilio Bracarense IIII², cap. viii³*

Quicumque⁴ pro conferendo cuiquam sacerdotii gradu, aut munus quodcumque aut promissiones muneris⁵ antequam ordinetur acceperit, vel etiam postquam ordinatus fuerit, in aliquo se pro hoc ipso presumpserit munerari, sive ille qui dederit, sive qui acceperit, iuxta sententiam Chalcedonensis concilii, gradus sui periculum sustinebit.

ID 5.85]

¹ De eodem *add.* PaVo

² Ex - IIII MgPf; Bracarense concil' IIII BeGcMgPhPr; Bracanensi concilio CaTcVp; Bracharense conc. II DaSb; Bracarense conc. OaVo; VII Bracarense concilio iiiii capitulo SI; ? Tb

³ cp. vii DaSb. cxiii *add.* Vo

⁴ Uicumque Oa

⁵ prom. mun *BeMgOaTbVo; mun. prom. PfTc

118

¹*Ex concilio Calcedonensi², cap. ii³*

Si⁴ quis episcoporum, accepta pecunia ordinationem fecerit, et sub pretium⁵ deduxerit impretiabilem gratiam atque ordinaverit per pecunias episcopum⁶ sive⁷ coepiscopum⁸ sive presbiterum sive diaconum aut quemcumque alium⁹ qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinaverit euconomum¹⁰, id est defensorem¹¹ sive paramonarium¹². Quicumque ergo hoc¹³ meditatus¹⁴ fuerit, si convictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum. Et qui sic¹⁵ ordinatus fuerit¹⁶, nullum habeat fructum ex huiusmodi¹⁷ mercimonio et creatione probrosa,

¹ De eodem *add.* Vo

² conc. Calc. BeCaMgOaTbTcIDp; Calc. conc. PfIDm

³ De eodem *add.* Pa; cxv *add.* Vo. Ex – ii] Item Ea. *For rubric in Td see above, c 116*

⁴ *Large initial S here Pk*

⁵ -ium *EaTb; -io BeCaMgPfTc

⁶ impretiabilem (-alem Tb)- episcopum *CaMgPfTbTcVo; imprecieabiliter pecunia ordinationem fecerit Brant

⁷ sive *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ sive coep- MgPfTbTcVo; sive corep- CaPf²Vo²; *om.* Be

⁹ alium *MgPfTbTc; *om.* Ca

¹⁰ Euconomus qui res interiores domus Dei dispensat, paramonarius qui res exteriores tantum ad domum Dei pertinentes procurat. Vel secundum alios paramonarius quasi parans monasterium. Sb(*mg.*) Ra(*mg.*)Td, Ra *continuing* Iconomus vero portans imaginem Dei. Icon imago.

¹¹ defensorem *BeCaMgPfTb; dispensatorem PcTc; id est dispensatorem *add.* ss. Lk²

¹² param- *BeGcOaPfTbTc; pamon- Ca; paxam- Mg; Parim- Vo. id est defensorem *add.* Eg²Tc

¹³ hoc *MgTbTc; hec BeCaOaPf

¹⁴ *obsc. corrected Pf*

¹⁵ sic *CaPfTbTc; *om.* Mg

¹⁶ ipse quidem subeat – ordinatus fuerit *in mg.* Be²

sed sit alienus et¹⁸ dignitatis et sollicitudinis eius in quam per¹⁹ pecunias²⁰ intravit²¹. Sed et ille²² qui tam turpibus et illicitis²³ intercessor apparuit²⁴, si quidem clericus fuerit, de proprio decadat gradu²⁵, si vero²⁶ laicus sive monachus²⁷ fuerit²⁸, anathema sit.

ID 5.118] C 1 q 1 c 8 is very remote

¹⁷ huiusmodi CaMgPfTb; huiusmodi Tc

¹⁸ et *CaMgTb; om. PfTc

¹⁹ per *MgPfTbTc; om. Ca

²⁰ -ias *MgPf; -iam BeCaTbTc

²¹ -avit *CaMgPfTc; -averit Tb

²² in add. Tb, om. *CaMgPfPhTc

²³ et ill. ss Ra²

²⁴ -uit *CaMgPfTc; -uerit PhTb

²⁵ dec. gradu BeCaGeMgObOdOeOfPfTbVmVoIDcpBrant; gradu deiciatur Tc; gradu decadat IDm

²⁶ vero *CaMgPfTc; om. PhTb

²⁷ laicus sive mon. *CaPfTb; mon. vel laicus Tc

²⁸ de proprio - fuerit add. ss Oe

119

¹ Omelia XIII²

Vendentes et ementes e³ templo eliminat Christus, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui⁴ donum Dei emere nituntur, dampnat⁵. Item. In templo vendentes sunt qui hoc quod quibusdam iure competit, ad premium largiuntur. Iustitiam enim vendere est hanc pro premii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum hoc quod iustum est proximo persolvere nolunt, dumque rem iure debitam facere contempnunt, dato patronis pretio emunt peccatum.

ID 5.88] +C 1 q 3 c 10

¹ Greg' in libro x omeliarum add. Ca (cf c 120 below)

² Omelia XIII *AdBeCaCeGcMgMqOaPaPcPfPhPr; Omel. XIII Gr' Pt; Omel. XIII Greg. pape Tb; Ex omelia XIII Greg. Tc; Quid sit columbas vendere Ea (cf c 120); Omelia Greg' XXIII Ra; De eodem. Urbanus Herimano episcopo Metensi. Qui sint vendentes et ementes cxviii Vo (cf below 122); Omel' Gg' XIII Vp. Qua auctoritate dampnantur vendentes et ementes in templo, et quid iusticiam vendere add. Pa

³ e PfPhPrTb; ex BeCaMgTcVo; de MqPcRaVp

⁴ pro munere impositionem – qui in mg. Pc

⁵ dampnat *MgPf?TbTc; corr. fr. dampnatum to dampnati Ca

120

[*Quid sit¹ columbas vendere*]². *Gregorius in libro omeliarum XL, omelia iii³*

Columbas vendere est impositionem manus qua Spiritus sanctus datur non ad vite meritum, sed ad premium dare. [121]. Sed sunt nonnulli qui quidem⁴ nummorum premia ex ordinatione non accipiunt, et tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem querunt. Hi⁵ nimirum quod gratis⁶ acceptum est gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis nummum favoris expetunt. Unde bene cum⁷ virum iustum describeret propheta, ait, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit, Qui excutit manus suas a munere⁸, sed adiunxit ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus⁹ a manu, aliud munus¹⁰ a lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio indebite impensa. Munus a manu pecunia, munus a lingua favor¹¹. Qui ergo sacros ordines tribuit¹², tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

ID 5.86] C 1 q 1 c 114 from Sunt nonnulli

¹ sit CaMgPf; est OaTc

² Quid – vendere in mg. AdCaDaGcMgPfPrSbTc, in text after insc. OaVo(adding cxvii); Qui sint (corr. fr. sunt) vendentes et ementes in mg. Be; Quid sit columbas vendere et quid munus obsequii manus et lingue add. Pa; De eodem Vo before Greg.; in mg. to previous cap. Wc; om. CeEaPcPtTbVp

³ in libro omel. xl (xi Mg) om. iiiii BeDaEaGcMgMqPcPfVo; om. Ca; omel' XL omelia iiiii Ph; Omelia IIII Pt; ... xl omeliarum, omelia IIII Tb; omelia iiiii Tc

⁴ quidem *CaPfTbTc; quod Mg

⁵ Hi *Da²MgPfTbTc; om. CaDa

⁶ gratis *DaMgPfTbTc; om. Ca

⁷ bene cum *CaMgTbTc; cum bene Pf

⁸ manus - munere *CaPfTbTc; a munere manus Mg

⁹ munus *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ munus *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ est add. Mg, om. *CaPfTbTc

¹² ord. trib. *CaMgPfTb; trib. ord. Tc

122

[*Qui sunt¹ vendentes et ementes*]². *Urbanus Herimanno³ Metensi episcopo*

Vendentes vel⁴ ementes honores ecclesiasticos, et sacerdotes⁵, diaconos⁶ ac⁷ subdiaconos⁸ coniugatos, quamdiu in suo errore permanserint nullam sui⁹ ordinationis¹⁰ potestatem in ecclesia habere¹¹ permittas.

¹ sint GcVo

² in mg. AdCaGcMgPfPrTc, in text EaVo(adding cxviii); Quid faciendum sit de vendentibus honores ecclesiasticos et ementibus in text Pa; om. BeCeDaMqOaPcPtSbTbVp (cf c 120)

³ Erimantiis Pc; et Herimantio Vp

⁴ vel OaPfPtTbVoA; et BeCaGcMgMqPkPrRaTcVp

Ars. 713 fo. 149v]

⁵ et sacerdotes CaPcPfTbVoA; ac sacerdotes ac Mg; sacerdotium Tc

⁶ -nos CaMgPfA; -nes Tb; diac' Tc

⁷ ac CaMgPfTbA; om. Tc

⁸ -nos CaMgA; -nes Tb; subd' PfTc

⁹ sui MgTcA; sue AdBeCa?PfTbTfVp

¹⁰ ordinationis AdBeCaCeDaPaPfPhTbTfVpA; ordinis GcMgMqPrRaTc

¹¹ in eccl. hab. om. Tf

123

Ex¹ decretis² Paschasii pape, cap. xviii³

Si quis autem obiecerit non consecrationes emi, sed res ipsas que ex consecratione proveniunt, penitus desipere probatur. Nam cum corporalis ecclesia aut episcopus aut abbas aut tale aliquid⁴ sine rebus corporalibus et exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum haberi⁵ provenit, neutrum vendere non⁶ derelinquit⁷. Quam tamen obiectionem sacer penitus canon⁸ exterminat, cum procuratorem vel defensorem ecclesie, vel regule subiectum, adeo per pecunias ordinari prohibeat, ut mediatores quoque huius sceleris⁹ anathematis mucrone incidat.

ID 2.84 med.] C 1 q 3 c 7 to invenditum derelinquit, then distinct.

¹ Ex BeCaMgPfTb; In Tc

² Ex dec. om. PcVp

³ (cap. cxviii add. Vo) Contra eos qui dicunt non consecrationes (*corr. fr.* obsecrationes Vo) emi sed res que ex consecratione proveniunt add. PaTdVo

⁴ aut tale aliquid MgOaPcPfTb; aut aliquid tale Be; aliquid tale Ca; aut talis aliquis Tc

⁵ -eri CaMgPfTb; -ere Tc

⁶ non *BeCaGcPfSbTb; om. MgPrTcVm

⁷ derelinquit BeCaGcMgOaObOd²PfPrSbTbVmVoIDmp; relinquit Ea; derelinquantque Od; derelinquit OeOf; derelinquit Tc; derelinquat IDc

⁸ pen. can. *CaPfTbTc; can. pen. Mg

⁹ scel. *PhPrRaSb²TbVp; om. CaDaMgMqPfSbTc

124

¹Beda in libro omeliarum XX²

Non solum venditores sunt³ columbarum et domum⁴ Dei faciunt domum⁵ negotiationis qui sacros ordines largiendo⁶ pretium pecunie vel laudis, vel etiam⁷

¹ Qui sint venditores columbarum add. Pa, (Item Vo) De symoniacis add. TdVo

² in – XX om. Ea; Bede - XII Pt; XX om. Vo

³ sunt *CaMgPcPfPwTb; sed etiam emptores Tc

⁴ et domum *BeCaFcMgOaPwTb; et donum Pf; domum Tc

⁵ domum *CaMgPfTc; om. PhTb

⁶ -iendo *CaPfTbTc; -iando Mg

honoris⁸ inquirunt. Verum hi quoque qui gradum vel gratiam⁹ in ecclesia spiritualem quam Domino largiente percepere¹⁰ non simplici intentione sed cuiuslibet humane causa retributionis exercent contra illud¹¹ Petri apostoli: Qui loquitur quasi sermones Dei, qui ministrat tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum¹². Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

ID 5.97] +C 1 q 3 c 11

⁷ etiam *BeMgPfTb; om. CaTc

⁸ honoris *BeCaFcPfPwTbTcBrant; honores GcMg; vel etiam laudis add. Tc

⁹ grad. vel grat. *CaMgPf; grat. vel grad. Tb; grad. et grat. Tc

¹⁰ corr. fr. -cip- Tb

¹¹ agunt add. Tc, om. *CaFcMgPfPwTb

¹² Iesum Christum *CaMgPfTb; Christum Iesum Tc

125

[Quod simoniaci¹ sine misericordia deponantur]². Nicolaus iunior sinodo presidens in ecclesia Constantiana dixit

Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate servanda habendam³ esse decernimus⁴, sed iuxta canonum sanctionem, et sanctorum patrum decreta, eos omnino dampnamus, ac deponendos eos apostolica auctoritate⁵ sancimus⁶. [126] Item⁷. De cetero si quis⁸ in posterum ab eo quem simoniacum esse non⁹ dubitat, se consecrari permiserit, et consecrator et consecratus non disparem dampnationis sententiam subeant, sed et uterque depositus penitentiam agat, et privatus a propria dignitate persistat.

ID 5.79] +C 1 q 1 c 110, C 1 q 1 c 109

¹ si monachi Ce

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)PaVo(adding cxxi); om. MqOaPcPtTbVp

³ -dam *MgPfTbTc; -da Ca

⁴ decernimus *BeDaEaPfRaSbTbTfVo; decrevimus CaGcMg?OaPrTc

⁵ ap. auct. *CaMgPfPhTc; auct. ap. Tb

⁶ sancimus *BeCaPf; sanctimus GcMgRaTb; sentimus Tc

⁷ Item *CaCbMgPfTb; Iterum Tc

⁸ si quis *DaMgPfTbTc; quicquid Ca

⁹ esse non *AdCaMgPfTcTf; nemo esse PhTb

127

[Determinatio sententie qui simoniaci¹ omnino sint² deponendi, qui misericorditer reconciliandi³]⁴. In decretis Nicolai, , cap. ii⁵

Nicolaus episcopus episcopis omnibus⁶. Statuimus decretum de simoniaca tripertita heresi, id est de simoniacis simoniace⁷ ordinatoribus vel⁸ ordinatis, et de simoniacis simoniace⁹ a non simoniacis, et¹⁰ simoniacis non simoniace a simoniacis. Simoniaci¹¹ simoniace ordinati vel ordinatores¹², secundum ecclesiasticos canones a proprio gradu decidant. Simoniaci quoque simoniace a¹³ non simoniacis ordinati similiter ab officio male accepto removeantur. Simoniacos autem non simoniace a simoniacis¹⁴ misericorditer per manus impositionem pro tempore et necessitate concedimus permanere¹⁵ in officio.

4L (Arundel 173 vers.) fo. 98v after 2.50] C 1 q 1 c 107, widely var.

¹ simoniaci CaMgPfTc; om. GcPrVm

² omn. sint BePfSbVo; sunt omn. CaTc; sint omn. GcMgPrVm

³ revocandi Be; reconcilia Ce

⁴ in mg. BeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text Vo(adding cxxii); Qui omnino sunt (sint add. Pa) deponendi et (om. Pa) qui misericorditer reconciliandi in text and mg. Db, in text only Pa; om. MqOaPcPtTbVp

⁵ ii CaMgPfRfTb; iii PcTc. Be has In decretis Silvestri pape cp. vii, subsequently partly erased (cf c 128)

⁶ epp. omn. CaGcPfTb; omn. epp. BeMgTc

⁷ simoniace CaMgPcPfTb; om. Tc

⁸ vel CaMgPfTb; et Tc

⁹ ordinatoribus – simoniace in mg. Vo²

¹⁰ de add. Tb, om. CaMgPfTc

¹¹ -aci CaMgPfTb; -ace Tc

¹² ordinatoribus CaMgPcPfTb; ordinantes Tc

¹³ erasure follows Ca

¹⁴ ordinatis add. Tb, om. CaMgPfTc

¹⁵ perman- BeCaCeDaGcLdMgPaPfPrTfVoVp; per munere after officio Oa; man- PhQeTbTc

128

[Quod ordinati ab hereticis omnino non sunt¹ ordinati]². In decretis Silvestri pape, cap. vii

Silvester papa in generali residens³ sinodo dixit, Constituimus ut presbiterum Arianum resipiscentem nemo suscipiat, nisi episcopus eiusdem loci⁴ eum

¹ sunt BeCaGcTcVmVo; sint MgPf

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text PaVo(adding cxxiii); ix. Qui omnino sunt deponendi et qui misericorditer reconciliandi in mg. Bd; De dampnandis et de misericorditer reconciliandis in mg. Lj; om. MqOaPcPtTbVp

³ residens sin. CaMgPcPfPh; sin. residens Tb; respondens Tc

⁴ eiusd. loci CaMgPfTc; loci illius PhTb

reconciliaverit, et sacrosancto chrismate per episcopalis manus⁵ impositionem sancti Spiritus gratia, que ab hereticis dari non potest, confirmaverit.

4L 2.131]

⁵ manus CaMgPfPhTc; om. Tb

129

[Quod ordinati ab hereticis debeant deponi¹, quia heretici gratiam quam amiserunt dare non potuerunt]². In decretis Innocentii³, cap. ii⁴

Innocentius papa Romanus Alexandro Antiocheno episcopo. Arianos⁵ ceterosque huiusmodi pestis⁶, quia eorum laicos conversos ad Dominum sub imagine penitentiae ac sancti Spiritus⁷ sanctificatione⁸ per manus impositionem suscipimus, non videtur clericos eorum cum⁹ sacerdotii ac ministerii cuiuspiam suscipi¹⁰ debere dignitate¹¹. Quoniam quibus solum baptismum ratum esse¹² permittimus, quod utique in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti perficitur, nec Spiritum sanctum eos habere ex illo¹³ baptismate, illisque ministeriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide¹⁴ eorum auctores discederent¹⁵, perfectionem Spiritus quam¹⁶ acceperant amiserunt, nec dare eius plenitudinem possunt, que maxime in¹⁷ ordinationibus operatur, quam per impietatis sue¹⁸ perfidiam potius quam per fidem dixerim¹⁹ perdiderunt. Quomodo fieri²⁰ potest ut eorum profanos sacerdotes dignos Dei honoribus

¹ debeant deponi BeDaEaGcMgPfVo; deponi debeant Ca; deponi Tc

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text Ea(before c 130)Vo; Quare ordinati ab hereticis non debeant suscipi in text Pa; De professione hereticorum in mg. Vp; om. MqOaPcPtTb

³ in dec. Inn. BeOaPfPhSbTcVo; Inn. in dec. CaGcMgPr; om. Pt; in dec. Inn. pape Tb

⁴ In – ii] Idem Rufo et Eusebio cp. iiii Da

⁵ presbiteros add. CaMg, pravos add. Tc, om. BeOaPfPrRaTbVo

⁶ -tis MgPfTbTc; -tes Ca

⁷ s. Sp. PfTc; Sp. s. CaMgTb

⁸ sanctificatione BeOaPfPrSbTbVpBrant; fornicatione Ad; sanctificationem CeTc; significatione CaGcMg

⁹ cum CaMgPcPfTb; non Tc

¹⁰ -ipi CaMgPfPhTc; -ipere Tb

¹¹ -ate CaMgPfPhTc; -atem Tb

¹² esse BeMgTbTc; est CaPf

¹³ illo BePfTbTc; eo CaMg

¹⁴ cath. fide CaMgPfTb; fide cath. Tc

¹⁵ after corr. Pf

¹⁶ quam CaMgPfTb; quem Tc

¹⁷ in CaMgTbTc; cum Pf

¹⁸ penam add. Ca, om. MgPfTbTc

¹⁹ dix- CaPfTbTc; dux- Mg

²⁰ Quomodo fieri CaMgPfTbTc; propter quod fieri non Brant

arbitremur, quorum laicos²¹ imperfectos ut dixi ad²² sancti Spiritus percipiendam²³ gratiam, cum penitentiae imagine recipiamus²⁴? Gravitas²⁵ itaque tua²⁶ ad notitiam coepiscoporum, vel per sinodum, si potest, vel perstrarum recitationem litterarum faciat pervenire, ut hoc quod ipse tam necessario percunctatus es, et nos tam eliminate²⁷ respondimus communi²⁸ omnium²⁹ consensu, studioque servetur.

4L 2.132] C 1 q 1 c 73 as here to fidem domini perdiderunt, then very different

²¹ laicos CaMgPfPhTc; om. Tb

²² ac Pr

²³ percipiendam CaMgPfPhTc; pertinendam Tb

²⁴ -iamus CaPfTbTc; -imus Mg

²⁵ Gravitas BeMgTbTc; Gratuitas Pf; Gravimus Ca

²⁶ hoc add. PcTbTc, om. BeCaGcMgPfBrant

²⁷ eliminate CaMgPfTb; elimate Tc

²⁸ cum omni Pa

²⁹ omnium BeCaCeGcLdOaPfTbTf; coepiscoporum omnium Ad; vel coepiscoporum omnium MgVp; hominum Pa; omnium coepiscoporum PcTc

130

¹Item de eadem re², cap. iii³

Innocentius Rufo et Eusebio episcopis. Ordinati ab hereticis vulneratum per illam⁴ manus impositionem caput habent. Ubi autem⁵ vulnus infixum est, medicina est adhibenda⁶ qua possit recipere sanitatem. Que sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi penitentiae remedium necessarium est, illic⁷ ordinationis honorem⁸ locum habere non posse. Nam si, ut legitur, Quod⁹ tetigerit immundus immundum¹⁰ erit, quomodo ei tribuetur¹¹ quod munditia ac¹² puritas consuevit accipere? Sed econtra asseritur eum qui honorem amisit, honorem dare non posse, neque illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat quod ille¹³ posset

¹ Quam professionem debent facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint add. in mg. Ad (cf c 131)

² Item de eadem re BeCaGcMgOaPhSbTbVo; Idem Rufo et Eusebio Da; Idem MqPf; om. Pt; Idem de eodem Tc; Ea has here rubr. to c 129, but no insc.

³ cxxv add. Vo. cap. iii om. Pt

⁴ illam BeEaPfSbTbVo; illorum CaGcMgTc

⁵ autem MgPfTbTc; habent Ca

⁶ est ad. BeCaGcPfPhTc; ad. est MgTb

⁷ illic BeCaCeGcLdOaPaPrRaTbTdTfVoBrant; certum est illic MgRa²; illic certum est Tc; om. Pf

⁸ -rem MgPfTbTc; -re Ca

⁹ Quod CaMgPfTb; Qui Tc

¹⁰ immundus immundum CaMgPfTb; immundum immundus Tc

¹¹ trib- BeMgTbTc; retrib- CaPf

¹² ac BePfTbTc; aut CaMg

¹³ ille CaMgPfTb; ipse Tc

accipere. Aquiescimus, et verum est certe, quia quod non habuit¹⁴ quis, dare non potuit. Dampnationem utique quam¹⁵ habuit per pravam manus impositionem dedit, et qui particeps factus est dampnati¹⁶ quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum¹⁷. Verum¹⁸ dicitur, vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio¹⁹ auferre omne vitium quod a vitioso fuerat iniectum. Et si ita est applicentur ad ordinationem²⁰ sacrilegi, adulteri atque²¹ omnium criminum rei. Quia per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putantur auferri, nullus sit²² penitentiae locus²³, quia id potest prestare ordinatio, quod longa satisfactio prestare consuevit²⁴. Sed nostre lex est²⁵ ecclesie venientibus ab hereticis, qui tamen illic baptizati sunt²⁶, per manus impositionem laicam tantum²⁷ tribuere communionem, nec ex his²⁸ aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

4L 2.133, cf ID 6.59-60] +C 1 q 1 c 18 begins var.

¹⁴ habuit BePfTbTc; habuerit CaMg

¹⁵ quam CaPfTbTc; om. Mg

¹⁶ fac. est dam. CaMgPfTc; dam. fac. est PhTb

¹⁷ inv. non (ss Ld) possum LdPfTbTc; non possum inv. CaMg

¹⁸ Verum BdCeDaLdPaPcPfPhPkPqPwSbTbTcTfVm; Unum? Be; Unde CaGc; Sed Ld²Mg; Verum si Pa²

¹⁹ vera ac iusta - benedictio BeCaEaMgPfTb; veram ac iustam - benedictionem Pf²Tc

²⁰ ordinationem CaPfTbTc; ordinem Mg

²¹ atque CaMgPfTb; et Tc

²² nullus sit CaMgPfTb; ita nullus

²³ sit add. Tc, om. CaMgPfTb

²⁴ prest. con. CaMgPfTb; con. prest. Tc

²⁵ est CaMgPfPhTc; om. Tb

²⁶ illic bapt. sunt CaMgPfPhTc; ibi baptizentur Tb

²⁷ tantum CaMgPfTb; om. Tc

²⁸ ex his CaMgPfTb; om. Tc

131

[*Quam*¹ *professionem debeant facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint.*]² *In decretis Leonis*³, *cap. vi*⁴

Leo urbis Rome episcopus Ianuario episcopo. Omnis cuiuslibet ordinis clericus qui catholicam deserens communionem heretice se pravitati miscuerit⁵, si ad

¹ Quam BeCaEaGcPfTc; Quod Mg

² in mg. Ad(against c 130)BeCaCeDaEa(no inscr.)GcMgPfPrSbTc, in text Vo(adding cxxvi); De professione hereticorum in text and marg. Db, in text Ph; Quomodo heretici sunt reconciliandi in text Pa; om. MqOaPtTbVp. viii add in mg Be²

³ pape add. MqTbTc, om. BeCaMgPf

⁴ vi BeCaCe²Pf?PrTbTcVo; vii CeGcMgVp; iii Oa. viii add. in mg. Be²

⁵ misc- MgPfTbTc; inmisc- Ca

ecclesiam et⁶ communionem⁷ catholicam reverti voluerit, prius errores suos et ipsos auctores⁸ suos⁹ dampnatos a se sine ambiguitate fateatur, et proprie manus scriptis protestationibus¹⁰ plene et aperte loquatur, et sic in eo gradu quo erat, sine aliqua promotione recipiatur. Qui tamen pro magno habeat beneficio, si adepta¹¹ sibi omni¹² spe promotionis, in eo quo invenitur ordine¹³, stabilitate perpetua permaneat¹⁴, si tamen iterata tinctione non fuerit maculatus¹⁵. Non levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros ordines promovendos¹⁶ iudicaverit. Quod si cum¹⁷ grandi¹⁸ examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet¹⁹ licere suspectis. Igitur apostolica auctoritate precipimus ut circumspecte ab omnibus amodo impleantur, que ad totius ecclesie incolumitatem et laudabiliter suggesta sunt et salubriter ordinata.

4L 2.134]

⁶ ad *add.* CePkTb, *om.* CaMgPaPfPrTc

⁷ heretice se – comm. *in mg.* Pa

⁸ auct- CaMgPfPhTc; act- Tb

⁹ suos AdBeDaMgTbTc; *om.* CaCeDa²LdPaPfPhPkPr

¹⁰ -ationibus CaMgPfTb; -antibus Tc

¹¹ adepta BeMgPfTb; adempta Ca?Gc; adepti Tc

¹² omni CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ quo inv. ord. *in mg.* Pa

¹⁴ perp. perm. CaMgPaPfPkTc; perm. perp. PhTb

¹⁵ non fuerit mac. CaPfTbTc; mac. non fuit Mg

¹⁶ ord. prom. CaMgPfTb; prom. ord. Tc

¹⁷ cum CaMgTbTc; eum Pf. Ad *has one obscure word*

¹⁸ grandi AdBdCeLdMqPaPfPkSbTbTfVo; gravi BeCaDaEaRaTf; grandi gravi Gc; grandi et gravi MgPcTcVp; grande Ph; gratia Dei PbPrVm

¹⁹ debet CaMgPfTb; *om.* Tc

132

[De illo qui de aliqua¹ heresi infamatur quod² in sacro conventu formulam³ istius libelli recitare⁴ debeat⁵] ⁶. Ex epistola⁷ Cirilli ad Iohannem Antiochenum⁸

Ego ille⁹ nomine hac¹⁰ scriptura quam manu mea scripsi, profiteor sequens sanctum¹¹ iudicium patrum Nicene sinodi cccxviii, vel Chalcedonensis sinodi universale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmavit, quod etiam beatissimi¹² pape Leonis¹³ epistola ad sancte memorie Flavianum Constantinopolitane urbis episcopum¹⁴ data predicatione lucidissime veritatis exposuit. Confiteor unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum Dei Patris, perfectum eundem¹⁵ in deitate, perfectum eundem¹⁶ in humanitate¹⁷, Deum verum et hominem verum, ipsum eundem¹⁸ ex anima rationali et carne, consubstantialem¹⁹ Patri secundum deitatem²⁰, consubstantialem nobis eundem²¹ secundum humanam rationem²² in omnibus similem, absque peccato, ante secula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis vero²³ diebus eundem propter nos et propter nostram salutem de virgine Maria natum, que eundem Deum peperit secundum humanitatem, unum eundemque Christum Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, inconvertibiliter, individue et²⁴

¹ De illo qui de aliqua BeCaEaGcMgVo; Qui de aliqua Pf; De illo qui de Tc

² quod BeCaEaMgTc; *om.* Pf

³ conv. form] conventa formula Ce

⁴ -are BeMgPfTc; -ari AdCeEa

⁵ -eat AdBeCaEaGcMgVo; -et PfTc

⁶ *in mg.* AdBeCaCeDaMgPfPrSbTc, *in text* Vo(*adding* cxxvi); x. (*om.* Lj) De professione hereticorum *in mg.* BdLj; De professione catholice fidei quam facere debet heresi infamatus Pa; *om.* EgMqOaPtQeTbVp

⁷ Ex ep. *BeCaEgGcPfTbTc; Exempla Mg

⁸ episcopo *add.* Tc, *om.* *BeCaEgMgPfPwTb; *no insc.* Ea

⁹ ill' AdBdCeDaGcMqOaPa²PfPhPkPqPtSbVmWc; Iohannes BePw; ille CaLdMgQeTb; ille N. Cb; Cirillus DbEgFcPcPyRfTcVp; N. Ea; illis PaVo

¹⁰ ac Mg

¹¹ seq. sanct. CaMgPfTb; sanct. seq. Tc

¹² beatissimi *CaMgPfTb; beati Tc

¹³ pape Leon. *MgPfTbTc; Leon. pape Ca

¹⁴ confirmavit *add.* Tc, *om.* *CaDeMgPfTb

¹⁵ -dem *MgPfTb; -demque Ca

¹⁶ perf. eumd. BeCaFcObOdPfPhPkRa²; eumd. perf. Eg; eumd. GcMgRa; perf. eundemque Tb

¹⁷ eundem in deitate - hum. CaEgFcMgObOdOeOfPcPfSgTbVm; *om.* Tc

¹⁸ -dem DaMgPfTbTc; -demque *CaGc. Patris, perfectum - eundem *over erasure* Da

¹⁹ consub- *BeCaDa²TbTc; sub- AdDaGcLdMgPfPr

²⁰ deitatem AdBeCeDaDbLdPfTbTc; divinitatem CaGcMg. Patri sec. deit. *om.* Pa

²¹ consubst. nobis eundem *susbs. canc.* Pa

²² humanam rationem *AdBeCeEaGcLdMgPaPfTb; humanam naturam CaDaTf; humanitatem Tc

²³ vero *MgPfTb²Tc; nec Ca

²⁴ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

inseparabiliter cognitum²⁵, nequaquam naturarum differentia sublata, propter unionem, sed potius salva manente proprietate utriusque nature²⁶, in unam, non in duas concurrissse personas, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum²⁷ verum Dominum²⁸ Iesum Christum, sicut olim prophete, de eo vel ipse nos²⁹ Christus per semetipsum Dominus³⁰ erudivit. Qui autem ita non sentiunt, cum Nestorio et Eutiche vel³¹ eorum sectatoribus eterno anathemate dignos esse pronuntio.

ID 5.344]

²⁵ cognitum *AdCaLdMgPfPrTc; congenitum PhTb

²⁶ -ure *CaMgPfTb; -uram Pf

²⁷ ss Gc

²⁸ nostrum add. BeMgPfTc, om. *CaGcPrTb

²⁹ nos *CaMgPfPrTc; om. Tb

³⁰ Dominus *CaMgPfTb; om. Tc

³¹ vel CaMgPfTb; et Tc

132bis¹

[*Quod consecrati ab excommunicatis deponantur*]². Gregorius Maximo³ presumptori

Salone

Auditur inauditum nefas, quod post interdictionem quoque nostram, que sub excommunicatione quoque nostra⁴ ordinantiumque te facta est, cesis⁵ presbiteris diaconibus⁶ manu militari ad medium diceris⁷ deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo⁸ possumus, quia ab excommunicatis est⁹ hominibus¹⁰ consecrata¹¹.

ID 14.54; cf 5.134 med., var.]

¹ Whole canon in cramped script at foot of column in Sb

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgOaPfPrTc, Ea(in text after Greg. only)PaVo(adding cxxviii); De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare in text and mg. Db; De lapsis qui - ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere (cf c 133) LaPh; om. MqOaPcPfTb

³ Maximo *BeFcGcMgPfPwTbVo; Maxime Ca; Martino Tc; Marino Rf

⁴ nostra CaPfTbTc; tua Mg

⁵ ceteris Pa

⁶ -onibus BdBeCaCeOaPaPfPkPqSbTcVm; -onibus ceteroque clero Mg; -onis PhTb

⁷ diceris MgPfTbTc; dictis Ca

⁸ dic. nullo modo CaMgPfTb; nullo modo dic. Tc

⁹ est MgPfTbTc; cum Ca

¹⁰ hom. AdCaDaMgPaPfSb²Tb; omnibus Ce; om. SbTc

¹¹ consecrata AdBdBeCaCeGcPaPfPhPkPqPwTbVm; celebrata MgPcTc; est consecrata Vo

133

[Quod clerici in sacris ordinibus constituti si in peccato carnis¹ fuerint, deponantur]². Gregorius Ianuario episcopo Caralitano³

Pervenit⁴ etiam ad nos⁵ quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post penitentiam, vel ante penitentiam⁶ ad ministerii sui officium revocari. Quod omnino prohibemus, et in hac⁷ sacratissimi canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccato⁸ carnis fuerit, sacro ordine ita careat ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

4L 3.18a; Ars 713 fo. 150v; ID 6.78] D 50 c 9

¹ lapsi add. BeTc, om. AdCaEaGcMgPf

² in mg. AdBeCaDaGcMgPfSbTc, against c 134 CePr mg., in text EaVo(adding cxxviii), before c 134 Vm ; xi. (om. Lj) De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere in mg. BdLj; De lapsis qui sunt deponendi, qui vero per misericordiam reconciliandi Of; Quod lapsi in sacris ordinibus post penitentiam etiam non ministrent in text Pa; om. MqOaPcPfTbVp

³ Gregorius Ianuario episcopo Caralitano (Catal' Mq) BeCaMgMqObOdOeOfTcVo; Greg., before rubr. Ea; Idem Ianuarii episcopi Caralitan' Pf; Greg. Ian. Caral. ep. PhTb; Ian. ep. Caral. Greg. A. ix add. in mg. Be²

⁴ Prev- Vp

⁵ et. ad nos *BeGcMgPfPhTcVo; ad nos et. Tb; ad nos RaA

⁶ vel post pen. vel ante pen. *BeMgPfTbTc; vel post pen. Ca; vel post vel ante pen. A

⁷ hac PfA; hac re CaGcMgVo; hoc PhTb(obsc. corr.)Tc

⁸ -ato *CaPfTbTc; -atis GcMg

134

¹Gregorius omnibus per regnum Italicum² et Teutonicorum³

Si qui sunt presbiteri vel diaconi vel subdiaconi⁴ qui in crimine fornicationis iaceant, interdicimus eis⁵ ex Dei parte⁶ omnipotentis, et sancti Petri auctoritate ecclesie introitum usque dum peniteant et emendent. Si qui vero⁷ in peccato suo⁸ perseverare maluerint⁹, nullus vestrum eorum audire presumat¹⁰ officium, quia

¹ De eodem add. in mg. CaDaLn²; Quid faciendum sit de presbiteris, diac' subdiac' qui in fornicationem manent, et quid sit non obedire in text Pa; Ut presbiteri, diaconi, subdiaconi fornicantes ecclesiam non intrent, et si ministrare presumpserint nullus eorum officium eorum audiat add. TdVo; cf c 133 for CePrVm

² Italicum BeCaGcMgPfTbA; Italie PcTc; Itolorum Ra; Ytalicorum Vo; Italium Vp

³ omn. – Teut. om. Ea

⁴ vel sub. BeDaMgPfTbTcA; om. Ca

⁵ rep. and canc. Tb

⁶ Dei parte MgPfTbTcA; parte Dei Ca

⁷ qui vero CaMgPfTcA; vero Ca; qui PhTb

⁸ peccato suo PfTbTcA; peccatis suis MgPr

⁹ maluerint BeCaMgPfPrA; voluerint PhTc; voluerunt Tb

¹⁰ eor. aud. pres. MgOaTbA; eor. pres. aud. BeCaPf; pres. aud. eor. Tc

benedictio eorum vertitur¹¹ in maledictionem, et oratio¹² in peccatum, Domino testante¹³ per prophetam, Maledicam, inquit, benedictionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo precepto obedire noluerit¹⁴ idolatrie peccatum incurrerunt¹⁵, Samuele teste et beato Gregorio instruente¹⁶, Peccatum ariolandi est, non obedire: et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit, sedi apostolice obedire contendit¹⁷.

Ars. 713 fo. 150] +D 81 c 15

¹¹ vert- OaPfTbTcA; convert- BeCaMg

¹² oratio CaMgPfPhTcA; omnino Tb

¹³ test- CaPfTbTcA; attest- Mg

¹⁴ -erit PhTbTcA; -erint BeCaMgPf

¹⁵ incurrerunt BeCaMgPfA; incurrit PhTb; incurrunt Tc

¹⁶ et beato Greg. inst. BeCaMgPfA; et b. Greg. astruente Tb; *om.* Tc

¹⁷ contendit AdCeGcMqPaPhPkPrPwTbTfVmA; contempnit BdBeCaDaEaLdMgPcPfSbTcVo

135

¹*Decretum Nicolai iunioris*²

Nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter³ habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam⁴ ipsa sancta sinodus hoc⁵ capitulum sub excommunicatione posuit dicens, Quicumque sacerdotum, diaconorum aut⁶ subdiaconorum post constitutum beate memorie predecessoris nostri sanctissimi⁷ Leonis pape de castitate clericorum concubinam palam duxerit⁸, vel ductam non reliquerit⁹, ex parte omnipotentis Dei¹⁰, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli precipimus et omnino contradicimus, ut missam non cantet, neque¹¹ evangelium vel¹² epistolam legat ad missam, neque in presbyterio ad divina officia¹³, qui prefate¹⁴

¹ Quod nullus audiat missam presbyteri quem scit concubinam habere *add. in mg.* CaDaLn², Ut nemo audiat missam presbyteri concubinaris^a *in mg.* Ce, De presbyteris, diac' subdiac' concubinariis qua sententia feriendi sint *in text* Pa, Quod non sit audienda missa presbyteri concubinam habentis *in mg.* Sb

² De eodem cxxxi *add.* Vo

³ conc. ind. BeCaGcMgOaPfPrA; ind. conc. PhTbTc

⁴ etiam CaMgPfTbA; hoc Tc

⁵ hoc MgPfTbTcA; vel Ca

⁶ aut CaMgPfTbA; *om.* Tc

⁷ *corr. fr.* -ime Mg

⁸ dux- *MgPfTbTcA; dix- Ca

⁹ reliq- MgPfTbTcA; derelinq- Ca

¹⁰ omn. Dei CaMgPfTbA; Dei omn. Tc

¹¹ neque CaPfTbTcA; nec Mg

¹² vel CaMgPfTcA; neque PhTb

¹³ officia CaMgPfTb; maneat officia cum his PcTc

¹⁴ -ate BePfTbTcA; -ata Ca; -ati Mg

constitutioni¹⁵ fuerint¹⁶ inobedientes¹⁷ maneat¹⁸, neque partem ab ecclesia suscipiat¹⁹, quousque a nobis sententia super²⁰ huiusmodi, Deo concedente, procedat.

Ars. 713 fo. 150] +D 32 c 5, D 32 c 6 to ab ecclesia suscipiat, then distinct]

¹⁵ non *add. ss* Pa

¹⁶ -erint MgOaTbTcA; -erit BeCaPfVo; fuerint *om.* Sb

¹⁷ inobedientes Gc²Ld²MgOaTbTc; inobediens BeCaDaEaPfSbVo; obedientes CeGcLdPaPhPrTf; obediens A

¹⁸ maneat BeCaEaPcPfPhVoA; maneant MgPrTb; *om.* Tc

¹⁹ -iat BeCaPfTcA; -iant MgTb

²⁰ super MgPfTbTcA; *om.* Ca

136

¹*Nicolaus Carolo archiepiscopo² et eius suffraganeis³*

Sacerdotes si in fornicationis ceciderint laqueum⁴, et criminis manifestus sive ostensus fuerit actus⁵, sacerdotii non possunt habere honorem secundum canonice institutionis auctoritatem.

Ars. 713 fo. 150v] +D 50 c 33

¹ De eodem *add. in mg.* CaDaLn², Quod sacerdotes diaconi si fornicatores vel incontinentes fuerint omni ecclesiastico honore debeant privari *in mg.* Sb

² Car. archiepiscopo Be²DaGcMgPtTcVoVpA; Car' Be; Car. archid' CaOaPf; arch'o Car. Tb

³ De eadem re *add.* Pa; xcv.. *add.* Pt; De eodem cxxxi *add.* Vo

⁴ cec. laq. CaMgPfTbA; laq. cec. Tc

⁵ sive ostensus fuerit (fuit Ca) actus BdBeCaCeDaLdMgPaPcPfPkSbTfVmA; fuerit actus sive ostensus PhTb; sive confessus fuerit Pq?; fuerit actus Tc

137

¹*Innocentius Exuperio Tolosano² episcopo³*

Proposuistis⁴ quid de his observari⁵ debeat quos in diaconii ministerio an⁶ in⁷ officio presbiterii positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodiderunt. De his et divinarum legum est⁸ disciplina et beate recordationis Siricii⁹ episcopi monita evidentialia¹⁰ cummearunt¹¹, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore

¹ De eodem *add.* Vo

² Tolosano BdBeCaCeDaLdOaPaPfPrSbVmA; Toletano GcMqPhPqTbTcVp; Tolestano Mg; Teletano Pc; Tolesano Pk; Thelosano Pw

³ De eadem re *add.* Pa; cxxxiii *add.* Vo

⁴ Prep- Pc

⁵ observari CaMgPfTbA; obseri Tc

⁶ an GcMqPfPhA; aut BeCaGc²MgTc; vel Tb

⁷ ss Tb

⁸ est MgPfTbTcA; cum Ca

⁹ Siricii MgPfTbTcA; Siriati Ca

¹⁰ -tia MgPfPhTcA; -tius Tb

ecclesiastico¹² privarentur, nec admittantur¹³ ad tale ministerium¹⁴ quod sola continentia oportet impleri.

Ars. 713 fo. 150v] D 82 c 2a

¹¹ cummeantur MgPfTcA; comeantur Ad(vel commemorant ss)BeCePhVo; commeantur (vel commemorant ss) Ca; commeantur GcRaBrant; commemorant Tb; emanaverunt *Migne*

¹² hon. ecc. CaMgPfTcA; ecc. hon. PhTb

¹³ -antur CaMgPfPhTcA; -erentur Tb

¹⁴ minist- MgPfTbTcA; mist- Ca

138

¹*Alexander² II³ episcopis et regi Dalmatiarum⁴*

Si quis amodo episcopus, presbiter, diaconus⁵ feminam acceperit vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat usque⁶ ad satisfactionem veniat, nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 16

¹ De eodem *add.* Vo

² Alex. Be²CaMgTbTcA; Aliis Ad; A. Be; *om.* (??) Pf; Ambrosius Vo

³ Al. II] Urbanus II Sb; *om.* Da

⁴ Dalmatiarum OaPfRaTbVo(*adding* cxxxiiii)A; Dalmatiorum AdCaGcMgPr; Salmatiarum Be; Dalmaticarum PcTc. De eodem *add.* Pa

⁵ diac. CaPfPhTcVpA; diac. vel subdiaconus Mg; *om.* Tb

⁶ usque BeCeLdOaPaPhTbWcA; quousque CaPfTcTfVp; usque dum GcLd²MgPrRa; quoadusque Vo

139

¹*Idem clero Mediolani²*

Si quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum officium contumaciter deserens, feminam sibi potius eligit³, sicut sponte ob fornicationem dimittit⁴ officium, ita⁵ ob prevaricationem dimittere cogatur et invitus beneficium.

Ars. 713 fo. 150v, has more] +D 81 c 17

¹ De eodem *add.* Vo

² -lani BeCaOaPfVo(*adding* cxxxviA; -lano GcMgPrTb; -laneo Ph; -lanensi Tc. De eodem *add.* Pa

³ eligit BeMgPfTbVoA; degerit Ca; eligerit Tc

⁴ -tit BeCaMgTbTc; -tunt Pf; ?? A

⁵ Oa *runs on* beneficio ecclesiarum privatos *etc at end of c 140, omitting rest of c 139, beginning of c 140*

140

¹*Idem² populo Mediolano³*

¹ De eodem *add.* Vo

² Idem CaMgPfTb; Item Tc

Eos⁴ etiam qui ut fornicari liceat divinum officium derelinquunt, et a Deo recedentes diabolo et eius operibus⁵ serviunt, sicut se iustissime officio⁶ alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse abiudicamus⁷.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 18

³ -lano CaMgPfPrTb; -lani SbVo(Vo adding cxxxvi); -lanensi Tc; De eodem add. Pa; no break or insc.

A

⁴ Eos CaCeDaGcMqPaPcPhPrRaTbTfA; Hos BdBeHaMgPfPkQeTcTdVoVpVqWc; Nos Py

⁵ eius op. BeCaPfTbA; op. eius MgTc

⁶ officio CaMgPfTbA; officii Tc

⁷ abiud- BeCaMgPfTbA; audiamus Oa; iud- Tc

141

¹*Martinus papa Amando*²

Qui semel post suam ordinationem³ in lapsu cecidit⁴, deinceps iam⁵ depositus erit, nullumque gradum sacerdotii⁶ poterit adipisci.

Ars. 713 fo. 150v] D 50 c 2

¹ De eodem add. Vo

² De lapsis post ordinationem add. Pa; cxxxvii add. Vo

³ ordinationem Mg

⁴ in lapsu cec. GcPaPfPhPrRa; in lapsu (-sum Ce) ceciderit BeCeEaMgVo; de lapsu cec. Ca; in lapsu decedit Oa; lapsus cecidit Tb; in lapsum ceciderit TcVp; in laps... cecidit A

⁵ ss Be

⁶ gr. sac. CaPfTbTcA; sac. gr. Mg

142

¹*Gregorius Venantio episcopo Lunensi*²

Statuimus diaconem et abbatem quem de portu Veneris indicas³ cecidisse, ad sacrum ordinem non debere vel⁴ posse aliquomodo reparari. Quem quidem sacro ordine⁵ privatum⁶ in penitentiam te deputare convenit. Cuius si postea actus⁷ et⁸ conversatio meruerit, priorem inter monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconos⁹ quoque quos similis culpa¹⁰ constringit, ab officio suo

¹ De eodem add. Vo

² ep. Lunensi BeCaMgOaTcVo(adding cxxxv)A; ep. Luversi Pf; Lunensi ep. PhTb. De clericis adulteris add. Ce, De eodem add. Pa

³ -cas CaPfTbTcA; -cans Mg

⁴ vel CaMgPfTbA; nec Tc

⁵ ordine CaMgPfPcTbA; om. Tc

⁶ puatum Ca

⁷ auctus Ca

⁸ et CaMgTbTcA; om. Pf

⁹ -nos MgPfTbTc; -nes Ca; -ni Ph; ?A

¹⁰ culpa CaMgPfPhTcA; pena Tb

irrevocabiler depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu¹¹ autem Veneris loco lapsi, diaconum¹² alium qui hoc officium implere¹³ debeat ordinabis.

Ars. 713 fo. 150] cf D 50 c 10 med.

¹¹ portu CaMgPfTcA; porticu PhTb

¹² -num CaMgPfTbA; -nem Tc

¹³ impl- CaMgPfTbA; adimpl- Tc

143

¹*Sinodus Aurelianensis*² *tempore Childeberti regis*³, *cap. vii*⁴

Si quis clericus adulterasse aut confessus fuerit aut convictus⁵, depositus ab officio suo⁶ communione concessa⁷ in monasterio toto vite sue tempore trudatur⁸.

Ars. 713 fo. 150v, ID 8.285] +D 81 c 10

¹ Clericus adulterasse confessus aut convictus in monasterium trudatur *add. in mg.* MgPfTc; De clericis adulteris *add. in text* Pa; De eodem Vo; *om.* AdBeCaCeEaGcMqOaPcPrPtTbTdVp

² Sin. Aurel. *BeDaEaPfTbA; VII sinodus Aurel' CaGcMgPr; Si quis Sin. Aur. Pc; Ex sinodo Aurelianensi Tc

³ Child. reg. *CaDaGcPrTcA; Hildeberti reg. Be; Childiperti regis Mg; Hyldiperti Mq; reg. Child. PhTb; ?? Pf; Gildeberti regis Vo

⁴ cap. vii *BeDaMgTbTcVo(*adding* cxxxviii)A; *om.* Ca; ? Pf; temp. – vii *om.* Ea

⁵ fu. aut con. MgOaPfTbA; aut con. fu. *CaDa

⁶ suo *BeCaDaTcTf; *om.* GcLdMgPfPhPrTbA

⁷ *corr. fr.* decessa Ca

⁸ trucidatur Ce

144

¹*Pelagius Constantino defensori*²

Romanus ecclesie Teanensis clericus, pro crimine adulterii quod admisisse perhibetur, clericatus ordine deposito³, in monasterio⁴ hic in urbe Romana⁵ ad agendam penitentiam ex nostra iussione retrusus est⁶.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 11

¹ De eodem *add.* PaVo

² cxxxx *add.* Vo

³ -ito CaMgTbTcA; -itus Pf

⁴ -erio CaMgPfTbA; -erium Tc

⁵ est *add.* CaPfPtWc, est detrusus *add.* Be, detrusus *add.* Pw; est retrusus *add.* Tc, *om.*

GcMgOaTbABrant

⁶ retrusus est CeGcMgOaPaPhPkPqPrRaTbVmVoA; detrusus est DaLdBrant; etrusus est Mq; est retrusus Pc; retrusus *add.* Sb²; *om.* BdBeCaFcPfPtPwRfSbTcTfWc

145

¹*Gregorius Constantino Mediolanensium episcopo*²

Si lapsis³ ad suum ordinem revertendi licentia concedatur⁴, vigor canonice procul dubio frangitur discipline, dum pro reversionis spe, prave actionis desideria quisque concipere non formidat⁵. Et post pauca⁶. Illud pre omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis⁷ supplicatio aliquomodo revocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata⁸ credatur esse vindicta.

ID 6.80 (Ars. 713 fo. 150r-v has to formidat and ends variant)] D 50 c 1

¹ Quod pro nullius supplicatione nullus in sacro ordine lapsus restituatur *add. in mg.* Sb, Lapsi ad suum ordinem non revertantur *add. in mg.* Tc; De eodem *add.* Vo

² Const. – episc.] papa Ea; Item de lapsis ab ordine quod non debeant reparari *add.* Pa; cxli *add.* Vo

³ -sis *BeMgPfTbTc; -sus Ca

⁴ -atur *PhOaTbVm; -itur BdBeCaCeMgPaPfPkPwSbTcVo

⁵ -idat *MgPfTbTc; -idet Ca

⁶ Et post pauca *CaEaMgPfPwTb; *om.* Tc

⁷ vobis *CaPfTbTc; nobis Mg

⁸ dil- *CaPfTbTc; del- Mg

146

*In decretis Gregorii*¹, cap. xcvi²

Gregorius³ Sabiniano⁴ Ladertino episcopo. Presbiterum de quo nos fraternitas tua latoris presentium legatione⁵ consuluit, nulla ratione in sacro ordine post⁶ lapsum aut permanere aut revocari posse cognoscas. Circa quem⁷ tamen mitius agendum est propter commissum facinus, quia⁸ facili⁹ dicitur professione confessus.

Coll. Sem. 3.124; AL 8.23] D 50 c 3

¹ Gregorii BeCaMgTbTc; Greg. de eodem Vo; eiusdem Pf; *om.* Ce. In – Greg. *om.* Pt

² xcvi BdBeCaOaPfPrQeRfTb; xcvi Cb; xviii Mg; xxviii GcPfTc; cp. xcvi. cp. cxlii Vo. De eodem *add.* Pa

³ presul *add.* PhQe, episcopus *add.* Tb, *om.* CaMgPfPrTc

⁴ Sabiniano CaCbMgPfTb; Sabino Tc

⁵ legatione CaMgPfTb; relatione Tc

⁶ post CaMgPfTb; *om.* Tc

⁷ ss Mg²

⁸ quia CaMgPfTc; *om.* PhTb

⁹ facili CaMgTbTc; fallaci *after corr.* Pf

147¹²*Beatus Gregorius*³ ad Secundinum⁴ inclusum⁵

¹ Lc lacks all to Quid est ergo gravius

² De lapsis ab ordine reparandis *add. in mg.* Ce, *in text* Pa; Et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere *add. in text and mg.* Db; Lapsi post penitentiam ad ordinem redire possunt et honorem *add. in mg.* Tc

Sanctitas tua hoc⁶ a nobis requisivit ut tibi rescriberem⁷ de sacerdotali officio post lapsum resurgendi⁸, dum dicis de hoc canones diversos⁹ te legisse, diversasque sententias alias resurgendi alias nequaquam. Nam nos generaliter a Nicena synodo incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur¹⁰, que ipsam¹¹ sequentes in cunctis sententiis unanimes concordant. Nos ergo precedentes patres¹² sequimur, quia auctore Deo¹³ a sacra doctrina illorum¹⁴ non discordamus. A capite itaque¹⁵ incipientes usque in quartum altaris ministrum¹⁶ hanc formam servandam cognoscimus, ut quem¹⁷ minorem maior precedit, sicut maior est¹⁸ honore, ita sit in crimine. Et quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta, et sic postea penitentia credatur esse¹⁹ fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, et fructum eius non²⁰ colligere? Aut domum²¹ construere et²² non illic habitare?²³ Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum redire posse²⁴ ad honorem, propheta dicente, Nunquid qui cadit, non adiciet²⁵ ut resurgat? Et, Qui aversus²⁶ est, non revertetur? Quid est ergo²⁷ gravius, carnale delictum admittere sine quo pauci inveniuntur, aut Dei Filium negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum²⁸ Petrum, ad cuius²⁹ corpus nunc³⁰

³ Beatus Greg. BeCaCbMgOaTb; Beatus Greg. papa *only* Ea; Greg. PtTcVo; Idem Pf

⁴ ad Secundinum BeGcMgOaPfPrTcVoIDcpd; ad Sedunium Ca; Secundino Pt; ad Secundinum servum Dei TbIDm

⁵ Beatus – inclusum BeCaMgPfTbTc; *om.* Lc. Qualiter lapsi reparandi sunt (cxliii *add.* Vo) *add.* TdVo

⁶ hoc *BeCaMgTb; hec Pf; ??Tc

⁷ rescr- *CaMgPfTb; scr- Tc; *om.* Brant

⁸ scriberemus Brant; scriberem dum de tali officio post lapsum resurgendi scriberemus *add.* Migne, *om.* *CaEaMgPfTbTcVoVp

⁹ de hoc can. div. *CaMgPfTb; div. de hoc can. Tc

¹⁰ quat. ven. *CaMgPfTc; ven. quat. PhTb

¹¹ ipsam *CaMgPfTb(*after corr.*); se Tc

¹² patres *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ Deo *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ illorum *CaPfTbTc; eorum Mg

¹⁵ itaque *CaMgPfPhTc; igitur Tb

¹⁶ ministrum *BeCaTbTc; ministerium MgPf

¹⁷ quem *CaPfTbTc; quia Mg

¹⁸ sicut maior est *CaMgPfTbTc; *om.* Brant

¹⁹ pen. cred. esse *CaMgPfTc; cred. pen.esse Ph; cred. esse pen. Tb

²⁰ fruc. eius non *CaPfTbTc; non eius fruc. Mg

²¹ domum *BeCaMgTbTc; *om.* Pf

²² *suppl.* Pf²

²³ Aut domum construere – habitare *in mg.* Sb

²⁴ red. posse CaMgPfTb; posse red. Tc

²⁵ -iet *CaPfTbTc; -iat Mg

²⁶ av- *CaMgTc; adv- PfTb

²⁷ ergo *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁸ beat. pr. ap. CaMgObOdOeOfPfTc; pr. ap. beatum PhTb

²⁹ Petri *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁰ nunc *CaMgPfTb; non Tc

indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem³¹, penitentia³² secuta est, et post penitentiam indulgentia³³ data est, quia illum ab apostolatu non deiecit quem ante seipsum negaturum esse³⁴ predixit. Tibi hec, fili³⁵ carissime, dicta sufficient³⁶, ut illum quem conspicias delicta fletu delere, non dubites in conspectu divinitatis misericordiam consequi, quia nullum peccantem reversum³⁷ despicit, qui peccatores sanguine suo³⁸ redimere venit.

4L 3.18 is widely variant; ID 6.85] D 50 c 16 to ipsum se negare predixit

³¹ vel penitentia *add. ss* Bd

³² venia vel indulgentia *add. ss*. Bd

³³ penitentiam indulgentia BeCaMgTbTc; negationem penitentia Pf

³⁴ esse *RaTbTc; *om.* BeCaGcMgPf

³⁵ mi *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁶ dicta sufficient *CaMgTbTc; dicta <sufficient> Sb; *om.* Pf

³⁷ -sum *MgPfTbTc; -sus Ca

³⁸ suo BeDa²MgTbTc; *om.* CaDaPf

148

In decretis¹ Calixti pape², cap. ii³

Calixtus papa Romanus, dilectis episcopis per Galliam constitutis. Errant qui putant Domini sacerdotes⁴, post lapsum, si condignam⁵ egerint penitentiam Domino ministrare non posse, et suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, et suum sacerdotium condigne⁶ custodierint. Et ipsi quidem qui hoc putant, non solum errant⁷, sed etiam traditas ecclesie claves despiciere videntur, de quibus dictum est, Quecumque solveritis⁸ in terra⁹, erunt soluta et¹⁰ in celo. Alioquin hec sententia aut Domini non¹¹ est, aut vera¹². Nos vero¹³ indubitanter tam Domini sacerdotes¹⁴ quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante

¹ decretali Ea

² In – pape *om.* Pt

³ cap. ii BeCaGcLdLfLmMgOaPfPhPrPfTb; cap. v AdBdCbDaLjRfSbVo; *om.* Ea; cap. vi TcVp
Quod post lapsum sacerdotes iterum possint ministrare, si condignam egerint penitentiam *add. in mg.* CaDa; De eodem *add.* PaVo, Vo *adding* cxliiii

⁴ Dom. sac. CaEaMgPfTbTc; sac. Dom. Cb

⁵ condignam BeCaCbEaLdLfLjPfPrTbVo; dignam GcMgTc; cum dignam Lm

⁶ sac. cond. BePfTcVo; con. sac. GcMg; sac. cum digne Oa; sac. digne PhTb

⁷ *corr. fr.* erant Lm

⁸ solveritis BeCaCbLdLfLjLmMgTbTc; solveris Pf

⁹ in terra BdGcMgPfPrTc; super terram BeCaLfPhTb

¹⁰ et BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* LfTc

¹¹ Dom. non BeCaCbLdLfMgPfTb; non Dom. Lm; non Tc

¹² est *add.* Mg, *om.* PfTbTc

¹³ vero CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ -otes CaMfPfTbTc; -otis Cb

Domino per prophetam, Nunquid qui cadit non adiciet¹⁵ ut resurgat? Et, Qui aversus est, non revertetur? Et alibi, Nolo, inquit Dominus¹⁶, mortem peccatoris¹⁷, sed ut¹⁸ convertatur et vivat, et propheta David penitentiam agens dixit, Redde mihi letitiam salutaris tui¹⁹ et spiritu principali confirma me²⁰. Ipse namque²¹ post penitentiam et alios²² docuit, et sacrificium Deo²³ obtulit, dans exemplum doctoribus sancte ecclesie, si²⁴ lapsi fuerint, et condignam Deo penitentiam gesserint²⁵, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit, Doceam iniquos vias tuas²⁶. Sacrificium²⁷ pro se²⁸ obtulit dum dicebat²⁹, Sacrificium Deo spiritus contribulatus³⁰. Videns enim³¹ propheta scelera sua mundata per penitentiam³² non dubitavit predicando et Domino libando, curare aliena. Lacrimarum³³ effusio movet animi passionem, satisfactione³⁴ autem³⁵ impleta avertitur³⁶ animus ab ira³⁷. Superabundant³⁸ peccata, superabundet et misericordia. Quoniam³⁹ apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Mundatur ergo homo⁴⁰ a peccato, et resurgit gratia⁴¹ Dei a lapsu, et in

¹⁵ adiciet CaCbLdLfLjMgPfTb; adiciat Lm; om. Tc

¹⁶ Dominus CaDbEaMgPhTc; Deus Be; om. PfTb

¹⁷ mort. pecc. BeCaCbLdLfLjLmMgTbTc; pecc. mort. Pf

¹⁸ ut BeDa²Ld²OaLfPrTbTc; ut magis CaGcMg; om. CbDaDbEaLdLfLmPfTf

¹⁹ sal. tui BeCaCbLdLfLjLmTbTc; sa' Ea; s. t. LfTc; salutis tue Mg; sal. Pf

²⁰ me CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

²¹ et add. CaTc, om. BeDbMgPfTb

²² post pen. et alios CaCbLdLfLjLmMgPfTb; et alios post pen. Tc

²³ Deo CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

²⁴ illi add. Lf, om. CaMgPfTbTc

²⁵ gesserint BeCaCbLdLfLjLmMgPf; egerint PhTbTcTf

²⁶ et impii ad te convertentur et add. CbDaLjBrant, om. TbTc

²⁷ Deo add. CbLj, om. TbTc

²⁸ pro se Tc; om. Tb

²⁹ Doceam (Docebo Tb)- tuas. Sacrificium - dum dicebat (dum dixit Eg, quando dixit Tb)

CbEgLjTbBrant; Sacrificium pro se – contribulatus. Sacrificium – pro se Mo. Doceam - tuas et Tc;

Docebo iniquo v. a. s. t. et i. a. t. c. et sacrificium – dicebat DaVo; om.

AbAdBbBdBeCaCeDbEaEbEcFcGcLbLdLfLmMfMgMhMjMkMmMqOaObOdOeOfPaPdPfPhPkPqPrPtPwQaRaSbSdSeSgSITfVmVpWaWbWcZa

³⁰ Sacr. - contrib. before Sacrificium pro se MoPcTc

³¹ enim CaCbGcLfLjLmMgTbTc; om. BeEaFcLdPfPwTf

³² proph. scel. sua mun. per pen. BeCaCbEaLdLfLjLmPfTb; scel. sua proph. mun. per pen. Mg; proph. sua scel. per pen. mun. Tc

³³ ergo add. CbLj, om. BeCaMgPfTbTc

³⁴ obsc. corr. Lf

³⁵ autem CaMgPfTbTc; aut Lm; om. Sl

³⁶ avertitur CaMgPfSITbTc; avertit Lm

³⁷ Qui enim non ignoscit alteri, quomodo sibi putat subveniri (partial erasure followed by misereri for put. subv. Tc?) add. MoPcTc, om.

AdBdBeCaCbCeDaEaFcGcLdLfLjLmMgMqOaPaPfPhPkPqPtPwRaSbSITbTfVm; satisfactione impleta – ab ira in mg. Sl²

³⁸ enim add. Tc, om. CaCbLdLfLmMgPfTb

³⁹ Quoniam BeCaMgPfTbTc; Quia CbLj

⁴⁰ ergo homo CaMgPfTbTc; homo ergo Cb

⁴¹ gratia CaMgPfTbTc; gloria Cb

pristino manet officio, iuxta predictas auctoritates⁴². Videat ne amplius⁴³ peccet, ut sententia evangelii maneat in eo, que ait⁴⁴, Vade, et amplius noli peccare. Sententiam itaque, fratres, que misericordiam vetat, non solum tenere, sed et⁴⁵ audire refugite, quia potior est⁴⁶ misericordia omnibus holocaustomatibus et sacrificiis.

4L 3.16, cf ID 6.48] cf D 50 c 14b

⁴² pred. auct. CaMgPfTbTc; auct. pred. Lf

⁴³ iam add. Cb, om. CaMgPfTbTc

⁴⁴ ait CaPfTbTc; dixit Mg

⁴⁵ et CaCbGcLjMgTb; etiam BeLdLfTc; om. LmPf

⁴⁶ est BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

149

¹Ex epistola² Isidori ad Massanum³ episcopum, cap. i⁴

Domino sancto⁵ meritisque beato fratri Massano episcopo, Isidorus episcopus. Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet⁶ quod in canone Anciritano, capitulo xix legitur, post lapsum corporalem, restaurandum honoris gradum post penitentiam. Alibi vero legitur, post huiusmodi⁷ delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hec diversitas hoc modo⁸ solvitur. Illos enim ad pristinos gradus canon redire⁹ precepit, quos penitentie precesserit¹⁰ satisfactio, vel condigna¹¹ peccatorum confessio. At contra hi¹² qui neque a¹³ vitio corruptionis emendantur¹⁴ atque¹⁵ hoc¹⁶ ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum¹⁷ utique honoris nec¹⁸ gratiam

¹ De eodem add. in mg. Ca²DaLn²

² Ex ep. BeCaEaPfTb; Exempla Mg; Epistola Tc

³ Massanum CaPfPhTc; Massonum BeTb; Damasonem GcMg²; Damasium Mq

⁴ cap. i BeCaMgPfTb; om. Tc; ad M. – cap i om. Ea

De eadem re add. Pa; De discretionem lapsorum quomodo quidam reparandi sint, quidam vero non (cxlv add. Vo) add. Td²Vo

⁵ sancto BeCaMgGcLdMqPhPrOa; suo PfTbTcTf; Anno sancto Py; om. CeVo

⁶ vid. CaMgTbTc; om. Pf

⁷ huiusmodi BePfTbTc; huiuscemodi CaMg

⁸ Hec div. hoc modo CaMgPfPhTc; Hoc modo hec div. Tb

⁹ can. red. CaMgPfTb; red. can. Tc

¹⁰ -serit MgPfTbTc; -sit Ca

¹¹ condig- CaMgPfTc; dig- PhTb

¹² contra hi CaMgPfTc; hi contra PhTb

¹³ a MgPfTbTc; om. Ca

¹⁴ corruptionis emendantur CaFcMgPfPwTb; corporis emundantur Tc

¹⁵ atque BeCaGcMgPf; aut after corr. ?Ph; cui Tb; neque Tc

¹⁶ hoc BePfTbTc; om. Ca; id GcMg

¹⁷ -dum CaPfTbTc; -du Mg

¹⁸ nec CaMgPfPhTc; neque Tb

recipiunt communionis. Ergo ita est dirimenda¹⁹ sententia ut necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per penitentiam reconciliationem merentur divine pietatis, hi non immerito consequentur adepti²⁰ dignitatis statum²¹, qui per emendationem penitentiae recepisse noscuntur remedium vite. Id autem ne forte magis sit ambiguum, divine auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem²² propheta sub tipo prevaricatricis Ierusalem ostendit post penitentiae satisfactionem pristinum restaurari honorem. Confundere, inquit, O Iuda²³, et porta²⁴ ignominiam tuam²⁵. Et post paululum, Et tu, inquit, et filie tue²⁶ revertimini ad antiquitatem vestram²⁷. Quod dixit confundere²⁸, ostendit²⁹ post confessionem³⁰, id est peccati opus debere quemquam erubescere, et pro admissis³¹ sceleribus verecundam³² frontem, humoque³³ prostratam demergere, pro eo quod dignum confusionis³⁴ perpetravit³⁵ opus. Deinde precepit ut post ignominiam id est deiectionem³⁶ nominis sive dignitatis, revertatur ad antiquitatem³⁷. Ergo dum quisque post opus confusionis sue confunditur, atque ignominiam portans depositionem suam cum humilitate luget³⁸, revocari³⁹ secundum prophetam ad priorem poterit statum⁴⁰. Item. Iohannes⁴¹ evangelista Angelo Ephesi ecclesie inter cetera quedam⁴² similia scribit, Memor esto⁴³ unde excideris⁴⁴, et age penitentiam et prima⁴⁵ opera fac. Alioquin veniam tibi

¹⁹ est dir. BeLdMg²PfTfVo; est determinanda Ca(vel dirimenda ss)GcMgPr; est dirimenta Ph; determinanda est Tb; dir. est Tc

²⁰ adepti CaCeGcPaPfTcTf; adepti BeMgPhTb

²¹ hi non immerito - statum *add. ss* Ca²

²² quidem CaMgPfTb; *om.* Tc

²³ *lacuna follows in Pf*

²⁴ porta CaPfTbTc; portam Mg

²⁵ tuam CaMgPw²TbTc; *om.* Pf

²⁶ *ss* Be

²⁷ ad antiquitatem vestram CaCeDaGcLdMgPaPfPrPwTf; ad iniquitatem vestram Be; ad antiquitatem tuam PhTb; ab iniquitate vestra Tc

²⁸ *corr. fr.* ostendere Ca³

²⁹ quod *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

³⁰ confessionem CaMgPfPwTbTc; confusionem Pf²

³¹ adm- Ca²MgPfPhTc; am- CaTb

³² -dam CaMgPfTb; -diam Tc

³³ humoque CaMgPfPhTc; humique Tb

³⁴ dig. con. MgPfTbTc; con. dig. Ca

³⁵ -avit BePfTc; -averit CaMgTb

³⁶ sui *add.* BeCaTc, *om.* MgPfTb

³⁷ antiquitatem CaMgPfTb; antiquam dignitatem Tc

³⁸ cum hum. lug. CaMgPfTb; lug. cum hum. Tc

³⁹ revoc- MgPfTbTc; voc- Ca

⁴⁰ pot. stat. CaMgPfTb; stat. pot. Tc

⁴¹ apostolus et *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

⁴² quedam MgPfTbTc; quodam Ca

⁴³ esto CaMgTbTc; *om.* Pf

⁴⁴ excideris CaMgPfTb; cecideris Tc

et movebo candelabrum tuum de loco eius⁴⁶. Ecce, in quantum valui, concilii Anciritani⁴⁷ antiquam plane et plenam auctoritate sententiam sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restaurari in proprio⁴⁸ ordine, qui per penitentiae satisfactionem novit propria delicta⁴⁹ deflere. Qui vero nec⁵⁰ luget que gessit, et lugenda sine ullo pudore religionis vel timore divini iudicii committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari⁵¹. In fine autem epistole huius⁵² hoc adiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis conciliorum discors sententia⁵³ invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cuius antiquior aut⁵⁴ potior extat auctoritas.

4L 3.19] D 50 c 28

⁴⁵ prima CaMgPfTb; priora Tc

⁴⁶ eius CaMgPfTb; suo Tc

⁴⁷ -ani CaMgTbTc; -ati Pf

⁴⁸ proprio BeMgPfTbTc; primo Ca; vel priori *add. ss* Mg

⁴⁹ *ss* Be

⁵⁰ nec MgPfTbTc; non Ca

⁵¹ -ari CaMgTc; -are BePfTb

⁵² ep. huius CaMgPfPhTc; huius ep. Tb

⁵³ sent. CaPfTbTc; causa (vel sent. *ss*) Mg

⁵⁴ aut CaPfTbTc; et Mg

150

Ex concilio Cabillonensi, cap. xxv¹

Si quis presbiter ante² ordinationem peccaverit et post ordinationem peccata³ confessus fuerit quod ante erraverit, non offerat sed tantum⁴ pro religione nomen presbiteri⁵ portet. Si autem non ipse⁶ confessus⁷ sed ab alio publice convictus⁸, nec hoc ipsum habeat, ut nomen presbiteri⁹ portet. Similiter de diaconibus observandum est¹⁰, ut si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi¹¹ retineat¹².

¹ cap. xxv *EaMgOaPfSbTbTcVo; cp. xiii? Be; cap. lxxv *before* Ex Ca; cp. lxxv Da
De presbitero qui ante ordinationem peccavit *add. Pa*; Presbiter qui peccavit ante ordinationem, si confessus fuerit solo nomine sit presbiter *add. in mg. Tc*; De his qui per ignorantiam ordinantur et postea deteguntur criminaliter peccasse. (cxlvi *add. Vo*) *add. TdVo*

² ante *MgPfTbTc; aut Ca

³ pecc. *CaMgPfPhTc; *om. Tb*

⁴ tantum CaPfTbTc; tamen Mg

⁵ -eri *CaMgPfTb; -erii Tc

⁶ ipse *CaMgPfTb; *om. Tc*

⁷ fuerit *add. Tc*, est *add. Pf, om. *BeCaMgTb*

⁸ sit *add. Tb, om. *CaMgPfTc*

⁹ -eri *CaMgPfTb; -erii Tc

¹⁰ de diac. obs. est *CaMgPfPhTc; obs. est de diac. Tb

¹¹ subdiaconi *BdCaCeDa²EaGcLdMqPaPcPfPhPqPrSbTfVmVo; diaconi BeDaMgPwTc; subdiaconii PkTb

ID 6.149] C 15 q 8 c 4

¹² retineat *CaMgTbTc; obtineat Pf

151

¹Ex concilio Neocesariensi², cap. viii³

Presbiter si preoccupatus⁴ corporali peccato⁵ promoveatur, et⁶ confessus fuerit de se quod ante ordinationem⁷ deliquerit⁸, oblatam non consecret, manens in reliquis officiis propter studium bonum. Quod si de se ipse⁹ confessus non fuerit¹⁰, et argui manifeste nequiverit, potestatis sue iudicio relinquatur.

ID 6.150]

¹ De clericis homicidis qui debeant minstrare, qui non add. *in mg.* Tc; De eodem add. PaVo

² -esariensi *CaMgMhMjPfPh; ?Tb; -anensi Tc

³ viii CaMfMgMhMjMmTc; viii DaSb; PfTb *unclear*

⁴ fuerit add. GcTc, *om.* *CaMfMgMhMjMkMkMoPfPrPtTb

⁵ si add. Tc, *om.* *BeCaGcMfMgMhMjMkMmMoPfTb

⁶ non add. Tc, *om.* *BeCaGcMgPfTb

⁷ ordinationem *BeCeMfMoOaPaRaTbTcVo; ordinem CaDaGcLdMgMhMjMkMmPr; *om.*

DbPfPtSbTf

⁸ deliquerit BeCeDaGcMgPaPf²PhTbTcTf; delinquitur Mf; relinquitur Mj; reliquetur Mm²; deliquit Ra; dereliquerit Sb

⁹ de se ipse BeCaCeDaMfMgMhMjMkMmMoObOd²OeOfPaPfPhPrSbTfIDp; si *with lacuna following* Gc; ipse de se OaTc; ipse Od; de se Tb; de se ipso DbPtVoIDm

¹⁰ fuerit *CaMfMgMhMjMkMmPfPtTb; fuit Tc

152

¹Ex epistola Rabani² archiepiscopi³ ad Heribaldum⁴. Ex concilio Hilerdensi, cap. x⁵

De his vero visum est nobis scribendum qui sacros ordines habent et ante vel post ordinationem⁶ contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus, ut mihi videtur, hec distantia esse debet, ut hi⁷ qui deprehensi vel capti fuerint⁸ publice in periurio, furto, atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum⁹ canonum instituta a gradu proprio¹⁰ deponantur, quia scandalum

¹ Quod qui publice in capitali crimine fuerit deprehensus a proprio gradu deponatur add. *in mg.* Sb

² Babini Ce

³ archiepiscopi *BeCaCeFcMgOaTbVp(*repeated*); episcopi Tc; *om.* Pw

⁴ Ex - Her. *BeCaCbEaFcMgOaPwRfTbTcVp; *om.* Pf

⁵ cap. x *BeCaCbFcMgPfRfVo; cap. xi Tc; *om.* Tb. Ex conc. - x *om.* Mq.

De illis qui ante sacros ordines vel post in capitalibus contaminati sunt add. Pa; Qua distantia sit inter eos qui publice lapsi sunt in crimine et eos qui occulte (cxviii add. Vo) add. TdVo

⁶ vel post ord. *CaMgPfPhTc; ord. vel post Tb

⁷ *supersc.* Tc

⁸ vel capti fu. *MgPfTbTc; fu. vel capti Ca

⁹ sacrorum *MgPfTbTc; sacrum Ca

¹⁰ grad. prop. *CaMgPfTc; prop. grad. PhTb

est populo Dei tales personas superpositas¹¹ habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur, et rebelles hinc¹² atque contrarii existentes eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt¹³. Qui autem de predictis peccatis abscondite a se admissis¹⁴ per occultam confessionem coram oculis Dei, presente etiam sacerdote, qui eis indicturus est penitentiam, confitentur, et semetipsos¹⁵ graviter deliquisse queruntur, si se per ieiunia et elemosinas, vigiliisque¹⁶ et sacras orationes cum lacrimis purgare certaverint¹⁷. His etiam gradu servato, spes venie de misericordia Dei¹⁸ promittenda¹⁹ est.

ID 6.400] D 50 c 34

¹¹ superpositas *CaMgPfPhTc; super se positas Tb

¹² hinc *BeMgTbTc; huic CaPf

¹³ fiunt *CaMgPfTb; existunt Tc

¹⁴ adm- *MgPfTbTc; comm- Ca

¹⁵ semetipsos *CaMgPfPhTc; se ipsos Tb

¹⁶ -que CaMgPfTb; om. Tc

¹⁷ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

¹⁸ mis. Dei *CaMgPfTb; Dei mis. Tc

¹⁹ prom- *CaMqPaPhTcVo; perm- BeCeDaGcMgPcPfPrRaTbTfWc

153

¹Iohannes VIII Cennemoco Venetiensi episcopo²

Miror minus³ doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in sacerdotio⁴ ministrare⁵, immo, quod est ineptius, nobis suadere velle ut ipsi tali presumptioni preberemus assensum⁶. Quis enim tam demens tamque perversi sensus⁷ tale quid estimaret⁸, vel post⁹ quantamcumque penitentiam concedendum, cum omni sit canonice discipline contrarium? Debet ergo sacerdotio

¹ xii. (om. Lj) De clericis homicidis qui debent, qui non debent ministrare *add. in mg.* BdLj; Quod sacerdos post perpetratum homicidium in sacerdotio ministrare non debeat *add. in mg.* Ca²DaLn²; Quod sacerdos post omicidium non potest ministrare *in text* Pa; De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare Ph; Quod presbiter post perpetratum homicidium amplius non possit ministrare. (cxlviii *add.* Vo) *add.* TdVo; De clericis homicidis qui debeant ministrare, qui non *add.* Vp

² x *in mg* Be²

³ minus *CaPfTbTc; nimis Mg

⁴ posse in sacerdotio *OaPcTc; in sacerdotio BdDaEaPfPhPwSbTfVo; in sacerdotio posse BeCaCeDa²GcMgMqPaPkPrPw²RaVm; in sacerdotium Tb

⁵ ministrare *CaEaMgPcPfPwTb; permanere Tc

⁶ assensum *CaMgPfPhTc; exemplum Tb

⁷ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁸ est- BePfTb; exist- CaGcMgTc

⁹ post *CaMgPfTb; *om.* Tc

privatus lacrimarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

ID 6.114, 10.51] D 50 c 4

154

Urbanus II¹ Garnerio Mereburgensi² episcopo³

Clericum quo iaciente lapidem puer dicitur interemptus nos pro amore tuo in eodem ordine⁴ permanere permittimus, ut tamen semper in penitentia et timore⁵ permaneat.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 37

¹ Urb. II CaGcMgPrPwTbTdVoA; Rab. II BeCbCeDaEaMqOaObPaPcPfPtRaSbTd; Rabanus II CePaPk; Rabanus FcOdTc; Urbanus Od²

² Mereburgensi BeCaCeEaGcMgOaOdPaPfPrPwTbA; Mersunensi Tc; Meburcensi Cb; Meburnensi Fc; Morenburgensi Pt; Mereburcensi Vo

³ De fortuito homicidio et non spontaneo *add.* Pa; De his qui in ordine constituti homicidium non sponte commiserunt *add.* TdVo

⁴ eod ord. CaMgPfTcA; ord. eod. PhTb

⁵ pen. et tim. CaPfTbTcA; tim. et pen. Mg

155

¹Stephanus V² Sichiperto³ Corsice episcopo⁴

Quia te quasi obnoxium iudicas⁵ eo quod a Saracenis captus homines interficere⁶ videris, bene facis. Sed quoniam non tua sponte⁷ interfecisse cognosceris, inde canonice nullo modo⁸ iudicaris.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 38

¹ De eodem *add.* Vo

² Steph. – V] Ste<panus> Be; *om.* Pt

³ Sichiperto BeCeDaMqOaPaTbVpA; Sigberto Mg; Sichiberto CaPfRaVo; Sicperto Gc; Sic inperto PrVm; Sichicperto Pt; Sigiberto Tc

⁴ cl *add.* Vo. Steph. – ep.] Item Ea

⁵ Tf *ends on fo. 162r, leaving rest of leaf blank*

⁶ interficere CaMgPfTbA; interfecisse Tc

⁷ tua sponte CaMgPfTbA; sponte tua Tc

⁸ nullo modo *main text* BeCaMgOaTb, *after corr.* PfTc

156¹

²Eliberitanum concilium, cap. xx³

¹ 156-7 as here

BbBdBcCaCbCeDaDbEaEgFcGcHaLcLdLfLjLmMfMgMhMjMkMmMqObOdOeOfPaPdPfPkPqPrPt
PwQaRaSbSeSgTdVmVoVpVqWcBrant; *reversed* CeLaMoOaPcPhPyQeTbTc

Si quis clericorum⁴ detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari⁵ et abstinere.

ID 13.12] +D 47 c 5

² Quod usuras clerici non accipiant *in mg. here* Tc, *before c 157* Pf; xiii. (*om. Lj*) De usurariis *in mg. BdCb²Db(and in text)Lj*; Quod clerici usuras accipere non debeant *in mg. Ca²DaLn²*; De usura *in text* Ea; De clericis usurariis Ce(*mg.*)Pa; Ut clericus accipiens ab ordine deponatur (*clii add. Vo*) TdVo, *cf c 157. xi in mg. Be²*

³ Eliberitanum (Elibitanum Lf) concilium cap. xx (x CaGcPw) BdBeCaCbGcLdLfLjLmMqPwRaTb; Ex Liberitano concil' cp. xx CePa; Elibertano conc. cp. xx DaDb; *om. Ea*; Ex conc. El. cap. xx EgMg; Ex Elib. conc. cap. xx FcPf; Concil. III Cart. cp. xvi Ph (*cf cc 157-8*); Eliberitano concilio Qa; Ex Traconensi concilio cap. ii [*i.e. insc. to ID 13.13*] PcTc; Eliberitano conc. cp. Vo

⁴ clericorum BeGcMgPfTbTc; clericus PtVo

⁵ -ari BeMgPfPtTbTc; -are Ca

157

¹Canones apostolorum, cap. xliiii²

Episcopus aut presbiter aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut certe dampnetur, aut desinat et³ communione privetur.

ID 13.15] D 47 c 1, *end var.*

¹ *cf c 156 for Pf rubr.* De eodem *add. Vo*

² Can. - xliiii BeCaCbGcLdLjLmMgOaObOdOeOfPfPhPrPwSbTb; Can. ap. EaMq; Can. - xxliii Lf; Eliberitanum concilium cap. xx PcPh(*as second insc.*); Ex Heliberitano concilio, cap. xx Tc; Can. - clxiii. cliii Vo.

De episcopis, presb' diac' usurariis *add. Pa*; De usuariis *add. Ph*

³ et CaMgObPfTc; *om. Tb*

158

¹Concilium III Cartaginense, cap. xvi²

Nullus clericorum³ amplius recipiat⁴ quam accommodaverit, si pecuniam, pecuniam, si speciem, speciem, eandem quantam⁵ dederit accipiat, et quicquid aliud tantum quantum dederit.

ID 13.9] C 14 q 4 c 6

¹ Quod clerici usuras accipere non debeant *add. in mg. Ca*; Item de usuris (*no insc.*) Ea; De specie et cantitate usure *add. Pa*; De eodem *add. Vo*

² Concil' III Cartaginense cap. xvi *BeCaDaGcOaPaPh(*repeated from c 156*)TbVoVp (*Tb continues*, Ex eodem concilio cap. xvi) ; Concil' IIII Cartaginense, cap. xvi CbMq; Ex conc. Cart. III cap. xvi Mg; Concil. II Cartag', cap. v PcTc; Ex Cart. conc. cap. xvi Pf. cliiii *add. Vo*

³ clericorum *MgPfTbTc; *om. Ca*

⁴ rec- *CaMgPfTb; acc- Tc

⁵ quantam *BeCaCeEaGcMgOaPaPrTcVo; quam PfTb; quantum Ph

159

Terraconense concilium cap. iii¹

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc² de vino vel de³ frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto⁴ decretum fuerit venundari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine ullo augmento⁵ recipiat.

ID 13.14] + C 14 q 4 c 5

¹ Terraconense (Tarrac- Tb) concilium cap. iii BeCaGcOaPhTbVo(*adding* clv)Vp; Item Ea; Ex conc. Terraconensi cap. iii Mg; Ieronimus super Iezechielem, libro V PcTc; Ex Terragonensi concilio, cap. iii Pf; Item iii IDp

De eodem *add.* Pa

² hoc *BeCaPfPrTb; vel GcTc; hoc vel Mg

³ de *BeGcMgPfTbTc; *om.* CaOa

⁴ temp. stat. *CaMgPfPhTc; stat. temp. Tb

⁵ argumento Ph

160

¹Hieronimus super Ezechielem, libro VI²

Putant quidam usuram tantum esse in pecunia, quod providens divina scriptura³ omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti. Item. Alii⁴ pro pecunia fenerata solent munuscula⁵ accipere diversi generis⁶, et non intelligunt usuram appellari et superabundantiam quicquid illud est⁷, si ab eo⁸ quod dederint plus acceperint⁹.

ID 13.18] C 14 q 3 c 2

¹ Quod usura non sit tantum in pecunia *add.* Pa; Quod non tantum de pecunia sit usura, sed de omni re *add.* TdVo

² lib. VI *om.* Vo; super – VI *om.* Ea

³ div. scr. *BeCaMgTbTcVp; scr. div. OaPf

⁴ Alii *BeCaCePaPfPrTbTc; Quidam EgMgVp

⁵ inunusolam Ca

⁶ acc. div. gen. *CaMgPfTb; div. gen. acc. Tc

⁷ illud est *BePfTbTc; est illud CaGcMgPr

⁸ *repeated* Mg

⁹ *corr. fr.* accipiant Tb

161

Ex concilio Agatensi, cap. i¹

¹ Quid sit usura *add.* PaVo (Vo *adding* clxvii); Ex – cap i] Item Ea

Usura est ubi amplius requiritur quam datur². Verbi gratia, si dederis solidos decem et amplius quesieris, vel dederis frumenti modium unum et super aliquid exegeris³.

ID 6.200] +C 14 q 3 c 4

² Usura – datur *as rubric* Wc

³ et super – exegeris] amplius requisieris Ra; Ea *adds here* hoc turpe lucrum dicimus *from the end of c* 162

162

Ex decretis Iulii pape usuariis missis¹, cap. cxxxi²

Quicumque enim³ tempore messis vel vindemie non necessitate sed propter cupiditatem comparat⁴ annonam vel vinum⁵, verbi gratia, de duobus denariis comparat⁶ modium unum et servat usque dum venundetur⁷ denariis quatuor aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus⁸.

ID 6.201] C 14 q 4 c 9

¹ us. (usurar- Wc) missis BeCaCeEaVoVpWc; usura.... *add.* Tb, de us. missis Cb(*after cxxxi*) ; us. messis DaGcPhPrRaSb; usariis mensis Oa; *om.* EgMqPaPcPfPtQaTc

² cxxxi *BeCaEgPfPrPtTbTcVo; xli GcMgWc; *om.* EaQa.

De eodem *add. in mg.* Ca²Mj, *in text* Pa; De lucro *add. in mg.* CeDa; Quid sit turpe lucrum tempore messis vel vindemie, annona, vel vinum non necessitate comparare et servare donec plus venundatur (clviii *add.* Vo) *add.* TdVo

³ enim *BeEaMqPhPtTb, *om.* BdCaEgGcMfMgMoOaPfPrQaSbTcVq

⁴ *suppl. ss* Mh

⁵ ut carius vendat usura est *add.* Mg, *om.*

*AdBdBcEaEgMfMjMkMoOaObOdOeOfPfPtQaSgTbTcVmVoBrant. non nec. set propter cupiditatem *after* vinum Pt

⁶ annonam vel - comparat MgPfTbTc; *om.* Ca

⁷ venundetur *CaMgPfPrTc; venditur PhTb

⁸ dicimus BeCaEgMgTbTc; dominis Oa; Pf *obscure*; hoc turpe luc. dic. *at end of c* 161 Ea

163

Capitularum libro I, cap. lxxxii¹

Si quilibet² servus dominum fugiens, aut latitans, aut³ adhibitis testibus pretio conductis vel⁴ corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos

¹ lxxxii BeCaEaGcMgPhSbTcVoA; lxxii DaVp; lxx... Pf; lxxxiii Tb. (xiii. *add.* Be)

De servis per ignorantiam ordinatis qui debeant manere in ordine, (et *add.* Db) qui non *in mg.* BdLjTc, *in text* DbPh; xii *add. in mg.* Be²; De servis ad ecclesiasticos ordines venientibus *add.* Pa; Ut si quilibet servus ignorante domino suo ordinatus fuerit, ab ordine deiciatur (clviii *add.* Vo) *add.* TdVo

² quis Py

³ aut BeCaMgTbTcA; vel Vo; *om.* Pf

⁴ vel BeCaGcMgMqOaPcPfPrTbVo; aut TcA

pervenerit, decretum est ut deponatur, et dominus eius eum recipiat. Si vero avus vel pater, ab alia patria in aliam migrans⁵ in eadem provincia filium genuerit, et ipse filius ibidem educatus, et⁶ ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, et utrum servus sit ignoraverit, et postea veniens dominus eius legibus eum adquisierit, sancitum est⁷ ut si dominus eius illi⁸ libertatem dare voluerit⁹, in gradu suo permaneat, si vero eum¹⁰ catena¹¹ servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat¹².

ID 6.132 has more; Ars. 713 fo. 125 has a preceding sentence, missing here] +D 54 c 6 med., Palea, as ID 6.132

⁵ in al mig. BeCaMgPfTc; <in al.> mig. A; mig. in al. PhTb

⁶ et CaMgPfPhTcA; om. Tb

⁷ sanc. est DaMgTbTcA; statutum Ca

⁸ eius illi TbTcA; ei BeCaMg

⁹ sancitum - voluerit CaMgTbTcA; om. Pf

¹⁰ cum add. Mg, om. CaPfTbTcA; cum (with eum in mg.) Ra

¹¹ -ena CaMgPfTbA; -is Tc

¹² gradum amittat] deponatur Ra; Ea here adds the rubric to c 164 as part of the text of c 163

164¹

[Si servus per ignorantiam ordinatus fuerit in presbiterum, in gradu permaneat² et peculium amittat. Si ordinatus fuerit in diaconum aut vicarium prestat aut reddatur. In ceteris ordinibus vicarium³ non prestat sed deponatur et domino⁴ reddatur]⁵.

Gelasius⁶ Martino⁷ et Iusto episcopis

Actores⁸ siquidem⁹ illustris viri filii nostri Amandiani graviter conqueruntur, homines iuri suo¹⁰ debitos¹¹, alios adhuc clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum quod¹² tantorum collectione pontificum sub omnium saluberrime provisionis assensu constat esse perfectum¹³, huiusmodi personas¹⁴ suscipere non debere¹⁵, verum etiam si qui forte in divine cultum¹⁶ militie ante

¹ Ea lacks canon, but incorporates rubric as end of c 163

² in gradu permaneat CaGcMgTcVp; maneat in gradu AdBeCeEaSbVo; in gradu maneat Pr

³ om. Sb

⁴ -inio Sb

⁵ in mg. BeCaCeDaGcMgPrSbTc; in text EaVo(adding clx)Vp(as separate canon); De eodem Pa; om. MqOaPtPfTb

⁶ papa add. BePfTbTc, om. *CaGcMgOaVp

⁷ Esculentio Stephano Gc (cf c 165); corr. to Martirio Vo²

⁸ Act- BeGcMgOaPfTbTcVp; Auct- CaOf

⁹ siquidem *CaMgTbTc; quidem PfSb

¹⁰ iuri suo BeCaCeGcMgOaOfPaPfPhPkPwSbTcVmVoVp; suo iuri *Tb

¹¹ deb- DbOaPcPfRaTcVoIDpBrant; ded- BdBe²CaCeDaGcMgMqObOdOfPaPhPkPrPwSbTbVmIDm

¹² quod *BeCaPfTbVo; tempus quemquam Mg; quidem Tc

¹³ constat esse perfectum *CaPfTbTc; perspectum constat esse Mg

¹⁴ in mg. Ra²

¹⁵ sus. non deb. MgPfTb; accipere (suscipere ss) non deb. Ca; non deb. sus. Tc

fuerint, ignorantia faciente, suscepti, eliminare¹⁷ prorsus et exutos religioso privilegio ad dominorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli¹⁸. Et ideo, fratres charissimi, eos quos supradicti viri actores¹⁹ in clericatus²⁰ officio monstraverint, adtineri discussos et obnoxios approbatos²¹, custodito legum tramite, sine intermissione restituite, ita ut si quis iam presbiter reperitur, in eodem gradu peculii sola amissione permaneat. Diaconus vero aut vicarium prestat, aut si non habuerit, ipse reddatur. Residua officia sciant neminem posse ab obnoxietate²², si convincitur²³, vindicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum iura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

ID 6.353, Ars. 713 fo.137v has more] D 54 c 9b

¹⁶ -tum *CaMgPfTb; -tu Tc

¹⁷ -are *MgPfTbTc; -atos Ca

¹⁸ debuerint admon. compelli *BeDbPfTbVo; admon. debuerint compelli CaGc(*obsc. corr.*)Pr; admon. debere compellere Mg; debere admonitionem compelli Tc

¹⁹ act- *DbMgPfTbTc; auct- CaGc

²⁰ *corr. fr.* -tos Mg

²¹ approb- BeCaGcMgTbTc; approbato Mq; ac prob- *Pf

²² -ietate *BeCaDbPf²TbTc; -iatate Gc; -itate MgPf

²³ -itur *CaDbMgPfPhTc; -untur Tb

165

¹*Gelasius*² *Herculentio*³, *Stephano et Iusto*⁴

Actores⁵ illustris femine Placidie⁶ petitorii oblatione⁷ conquesti sunt Sabinum Marcellianensis⁸ sive Cusilinitis⁹ urbis antistitem, Antiochum servum iuris patrone¹⁰ sue absentis domine, occasione captata, ad presbiterii honorem usque perductum¹¹, eiusque fratrem Leontium clericalis officii privilegio decorasse. Et ideo, fratres carissimi¹², inter¹³ supradictos actores¹⁴ et eos qui conditionis extreme repetuntur,

¹ De eodem *add. in mg* Mj, *in text* PaVo

² Gelasius *BeCaFcGcMfMgMhMjPtTbTc; Idem Pf; Gel. papa Pt

³ Herculentio *DaPfGcVo; Exculentio BePwTbTc; Erculenio CaFc; Erculeio Db; Erculentino Mg; Herculenio Mq; Erculentios Oa; Erculentio PhPr; Eleulentio Vp

⁴ Stephano et Iusto *DaGcMgPaPfTbTcVo; et Stephano et Iusto Be; et Iusto Stephano MhMkMq. clxi *add. Vo*

⁵ Act- *BeGcMgPfPtTbTcVo; Auct- CaMhMjMkOfPy; Factores LmPk; *corr. fr.* Hoctores Ce, Maiores Oa

⁶ -die CaGcMfMgMhMjMkObOdOeOfPf(*lacuna follows*)PtTcVm; -de BeCePaPhPkTbVoBrant

⁷ pet. obl. *om* Pt

⁸ -sis *CaMfMhMjMkPfPtTbTc; -sem GcMg

⁹ Cusilinitis Da²MgPfTb; Silinitis CaDa; Cusmaltis Ce; Culismatis Gc; Culsunatis Pw; Cusumatis Ra; ...sinatis ss Ra²; Culisnitis Tc

¹⁰ patrone *BeMgPfTc; viri matrone Mf; matrone Mj

¹¹ -ductum *CaMfMhMjMkPfPtTb; -duxisse MgTc

¹² mei *add.* Mf

obiectam cognitionem¹⁵ vobis nostra¹⁶ auctoritate deputamus, ut¹⁷, omni veritate discussa, si revera obiectam sibi maculam¹⁸ iuste¹⁹ refragationis²⁰ non potuerit ratione diluere²¹, Leontium clericum, quem²² gradus definitus legibus non defendit, ad sequendam cognationis sue necessitatem modis omnibus redibete²³. Antiochum vero, quia per sacerdotium iam non potest²⁴ retolli, si in suam ecclesiam²⁵ in hoc in quo est honore desiderat collocare²⁶, non velut redditum sibi sed²⁷ habeat pro ministeriorum celebratione susceptum.

ID 6.354, Ars. 713 fo. 138 has more] D 54 c 10b

¹³ in Pt

¹⁴ act- *BeMfMgPfTbTc; auct- CaMhMjMkPt

¹⁵ obiectam cognitionem

BdBeCaCbCeDbGcMfMgMhMjMoOaObOdOeOfPaPcPfPkPqPwSbVmVoVpIDpBrant; obiecta cognitione PhTb; obiectam conditionem (id est cognitionem *superscr.* Tc) DaMkMmMqTc; obiectu cognitionem *Migne*

¹⁶ nostra CaMfMgMhMjPfTc; vestra PhTb

¹⁷ om. Mj

¹⁸ masculam Bd

¹⁹ iuste Bd(*lacuna follows*)BeCaCbDaFcMgOaPqPtPwSbTcVo; iustitie

CeDbGcMkMqPaPhPkPrTbVm; ratione iuste Mf; iustitiam Mj; iustitia vel iuste Pf

²⁰ -ione Pa

²¹ ratione diluere *BeFcPrPtPwRaTb; ratione divellere CaGcMgTc; rationem diluere CbMqPf; diluere MfMh; ratione dilui Oa

²² quem *MfMgMjMkOaPfPtTbTc; quam Ca

²³ redibete *Mq²OaTb; exhibete BeCaGcMgPf²TcVo; rehibite Ce; exhibite MfMjPfPt; rehibite Mk; reddite MqRa

²⁴ iam non potest*BePfRaTb; non iam potest CaGcMfMgPtVo; non iam post Oa; non iam poterit Tc

²⁵ suam ecclesiam *GcMfMgMhMjMkPfPtTb; sua ecclesia BeCaTc

²⁶ -are *BeCaMfMgMjPfPtTc; -ari MkPhTb

²⁷ sed *CaMfMgMhMjMkPtTbTc; *lacuna* Pf

166

[Si servus ordinatus fuerit¹ sciente et non contradicente domino², liber maneat. Si ignorante domino intra annum liceat probare et servum suum recipere, post annum minime liceat³. Quod si servus laicorum vitam assumpserit, deponatur et in servitio redigatur⁴. Novellarum constitutio V, cap. xxiii⁵

¹ et add. Sb

² ord. fuerit sciente (-enter Ea) et non contrad. domino AdBeEaVo; scienter et non contrad. domino

ord. fuerit CaMgTc; sciente domino et non contrad. ord. fuerit Gc; sciente et non contr. domino Pr

³ liceat BeCaEaGcTc; om. Mg

⁴ in mg. AdBeCaDaFcGcMgPrSbTc, Ea in text after insc, Vo(here, adding clxii); Si servus ordinatus fuerit in mg. Ce; De eodem Pa; om. MqOaPcPfPtTbVp; for Pk see *Conspectus*

⁵ Nov. (in black Tb) const. V (et Fc) cap. xxiii BdBeCbEaFcOaPcPfPwTbVo; Nov. constitutiones cap. xxiii Ca; Novellar' constit' CXVII (ss Sb) cp. xxviii DaSb; Nov. const. cap. xiii GcMg;

Constitutionum lib. II cap. xxiii Tc; cap. xxiii only QaA. xiii add. in mg. Be²

Si servus, sciente et non contradicente domino⁶, in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber et ingenuus fiat. Si enim⁷ ignorante domino consecratio facta fuerit, liceat domino intra annum tantum conditionem probare et proprium servum recipere. Sin autem servus, sciente domino vel ignorante, secundum ea que diximus, ordinatus fuerit, ex ipso honore clericatus libertatem meretur, et si postea ministerium ecclesiasticum reliquerit, et ad laicorum vitam transierit, in⁸ servitio tradatur⁹.

Iuliani epitome Const. CXV (CXVI) c. 28; Ars. 713 fo. 138] +D 54 c 20 begins so, but ends widely var.

⁶ et non cont. dom. CaGcMgPfTcA; dom. et non cont. PhQeTb

⁷ enim CaMgPfPwTbA; autem Tc

⁸ in BeMgPfTbA; in in Ca; om. Tc

⁹ tradatur GcMg(vel reddatur ss)MqOaPaPcPfPrTbVoA; reddatur BeCa(vel redigatur ss)DaRaTcVp; reddetur EaPt; tradetur Lc

167

[Que¹ penitentia sit danda episcopis, presbiteris, diaconibus² venationi studentibus]³. Ex concilio Meldensi, cap. viii⁴

Episcopum, presbiterum aut diaconum⁵ canes ad venandum aut accipitres aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus a communione suspendatur⁶, presbiter duobus mensibus, diaconus⁷ uno⁸, ab omni officio et⁹ communione suspendatur¹⁰.

ID 6.288, cf 5.366, 13.30] +D 34 c 2, Palea

¹ Quod Vo

² de add. Vo

³ in mg. AdBeCaCe(against c 168)DaGcMgPfPrSb, in text EaMfPaVo(adding clxiii); (xv. add. Bd) De clericis ebriosis, scurrilatoribus in mg. BdLj, in text and mg. Db, in text Ph; Episcopis – studentibus Mj in text; om. MkMqOaPcPtTbTcVp; De canibus non habendis in mg. Ra²

⁴ Ex – viii om. EaMj. xiii in mg. Be²

⁵ -num *EaPtTbTc; -nem CaCbMfMgMjMkPf

⁶ suspendatur *BdBeCeCbOaPcTcBrant; privetur

BeCaDaEaGcMfMgMhMjMkMqPaPfPhPkPrPtRaSbTbVmVoWc

⁷ vero add. Mj

⁸ et add. Cb, et si non resipuerit add. Tc, mense add. Tb, om. *BeCaEaFcGcMfMgMjMkPcPfPtPw

⁹ et *BePfTbTcVo; et a CaDa²GcMgRa; a DaEa; om. MfMhMkPt.

¹⁰ suspendatur *BeCaDaEaFcGcMfMgMhMjMkMqOaPaPfPhPkPrPtRaVoWc; privetur MoPcSbTbTcVm

168

Ex eodem concilio, cap. xviii¹

Quicumque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis sue vocabulum religiosi moribus et religioso habitu prebeant². Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, et ecclesiastice sanctitatis³ profanatores proprii gradus amissione multentur⁴, quia non possunt simul Deo⁵ et seculo militare.⁶

ID 6.286] + C 23 q 8 c 6

¹ eodem – xviii] Concil. Meldensi Ea.

Quod clerici arma non ferant. Quod si fecerint deponantur *add.* Pe, Ut clerici qui arma militaria sumpserint proprii gradus amissione multentur (clxiii *add.* Vo) *add.* TdVo; *cf c 167 for Ce*

² preb- CaGcMgPfPhTc; hab- PhTb

³ eccl. sanct. *CaMgPfPhTc; ecclesie sancte Tb

⁴ am. mult. *CaMgPfTb; mult. am. Tc

⁵ sim. Deo *BeOaPfTbTc; Deo sim. CaGcMgPr

⁶ ministrare Da. quia non possunt – mil. *om.* Sb (*cf c 169 end*)

169¹

[Quod clerici qui consulunt² sacrilegos, magos, aruspices deponantur]³. Toletanum concilium IV⁴, cap. xxx⁵

Si quis⁶ episcopus aut⁷ presbiter aut diaconus vel⁸ quilibet ex ordine clericorum aruspices aut⁹ ariolos, aut certe augures vel sortilegos vel eos¹⁰ qui profitentur artem magicam aut aliquos eorum¹¹ similia exercentes consuluisse¹² fuerit deprehensus, ab honore dignitatis sue depositus¹³ monasterii curam excipiat¹⁴, ibique perpetue penitentiae¹⁵ deditus scelus admissi sacrilegii solvat.¹⁶

¹ *after c 170 Ce*

² -lunt BeCaGcMfPfTc; -ltant Mg

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, *in text* EaPaMf; Qualiter episcopus, presbiter vel quilibet clericus tractandus sit qui fuerit deprehensus consuluisse augures vel sortilegos vel magos vel eorum similia exercentes lxx Vo; *om.* MkMqPcOaTbVp

⁴ Toletanum concilium IV (*corr. fr.* III Gc) CaDaGcMfMkMqPaPrSb?TbVm; Ex Tol. conc. IV PfTc; Toletanum conc. Be; Ex conc. Tol. IV Mg; Toletano concilio IV MhMoPcID; Toletanum concilium IV Oa; Toletano concilio III Pt; Toletano concilio *Vo; Ex eodem concilio Vp

⁵ xxix DaSb(?*subs. erased*); xviii Vp; cp. xxx *om.* PrVm. No *insc.* Ea

⁶ clericos *add.* Py

⁷ aut *BeCaMfOaPfTbTc; vel Mg; *om.* Pf

⁸ *corr. fr.* aut Ca

⁹ aut *CaPfTbTc; et Mg

¹⁰ *om.* Mf

¹¹ eorum *CaMfMgPfPtTb; *om.* Tc

¹² -lu- *supersc.* Pf

¹³ depositus MoPhTcIDm; depulsos Ca³; depulsus BeCeDaMgOd²Sb²Brant; multatus Oa; cadat Pa²; exutus Tb; deiectus Vo; depressus IDp; suspensus Migne; *om.*

CaDbEaGcMfMkMmMqObOdOeOfPaPfPrPtRaSbVmWc

ID 11.5, cf 8.64] C 26 q 5 c 5

¹⁴ accipiat Mf

¹⁵ perpetue pen. *CaEaMgMhMkOaPfTb; pen. perp. Pt; pen. Tc

¹⁶ quia non possunt simul Deo et seculo militare *add.* Sb (*cf c 168*). Ra² *in mg.*: Auruspices, horarum inspectores. Ariolos propter aras idolorum; augures qui volatus avium intendunt et voces; sortilogos qui sub nomine fictae religionis per quosdam sanctorum <quas> sortes vocant divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Magi qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, vel Vel magi dicunt interpretes stellarum quomodo se habeant cum quisque nascitur. (*cf below 8.66*)

170

[*Quod clericus aleator aut ebriosus deponatur*]¹. *Canones apostolorum, cap. xlii*²

Episcopus³, presbiter, aut diaconus alee atque⁴ ebrietati deserviens, aut desinat aut certe deponatur. Cap. xliii⁵. Subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat aut communione privetur, similiter et laicus⁶.

ID 13.73] D 35 c 1

¹ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPfPrSbTc, *in text* EaVo; De clericis aleatoribus aut ebriosis *add.* Pa; *om.* CeMqOaPfTbVp

² cap. xlii *om.* Ea

³ aut *add.* PhTb, *om.* *CaMgPfTc

⁴ atque *CaGcMgPf; vel Be; et Ph; aut TbTc

⁵ cap. xliii BeCaMgPfPrSbTc; xliii DaPkSb; Ibidem cap. xliiii Pt; Sermo Aug' in letaniis secundis (*cf c 171*) Tb; De eodem cp. xliii. clxvii Vo; Ysidorus Ethimologiarum Wc; *om.* Qe

⁶ sim. et laic. *supersc.* Tc; et laicus similiter Vo. Wc has a tie-mark here, and at head of fo. 61: Ab hac arte fraus et mendacium atque periurium nunquam abest. Postremo et odium et dampna rerum. Unde et aliquando propter hec scelera interdicta legibus fuit.

171

¹ *Sermo Augustini in letaniis II*²

Luxoriosum³ et saluti anime contrarium tabule ludum velut seminarium peccatorum non solum his diebus, sed etiam omni⁴ tempore fuge⁵.

¹ Quod lusus tabule omni tempore sit fugiendus *add.* Pa, De eodem *add.* Vo

² Sermo Aug. in let. II BeCaDaEaFcGcMgOaPaPhSeVo (*adding* clxviii); Sermo – II. Quod clerici – deponantur (*cf 172*) Lc; Sermo Aug' lect. ii Mq(*mg.*); Ex sermone Aug. in let. II Pf; Sermo Augustini super let. II Rf; Ex concil' Cart' cap. xlx (*cf c 172*) Tb; Aug' in sermone de Tc

³ Luxoriosum AdBdCaCbDaEcEgMgOaObOfPcPdPwQaRaSbTcWa; Furiosum AaBbBeDbEaGcKaLbLcMfMhMjMkMmMoMqPfPrQeRfSdSgTbVmVqVtWbWcZa; Luxoriosum vel furiosum Eb; Curiosum CeFcLaOePaPhPkPqPtSeVo; vel furiosum *add.* ss Mg²; Euriosum Oa; <u>xiosum Od; Iuriosum Sl; *obsc. corr.* Ab

⁴ etiam omni BeCaFcMgPfPtPwTb; in omni Ad; omni etiam Tc

⁵ fuge BbCeDaGcMfMgMjPf²PhPrQaSlVm; fugiat Ad; fugite BeMkMmMqOaPaPcRaTbTc; fugiet BdEaFcPdPkPqPtPwQeSbVoWc; fugens Lc; fugere Mh; *om.* Ca

172¹

*[Quod clerici² scurriles et³ ioculatores deponantur]⁴. Ex concilio Carthaginensi,
cap. lx⁵*

Clericos scurriles, et verbis turpibus ioculatores⁶ ab officio detrahendos⁷.

ID 6.263] +D 46 c 6 var.

¹ om. Lc, but cf rubric to c 171.

² -ici BeMgPf²Tc; -icos Ca; -ice Pf

³ aut Be

⁴ in mg. AdBeCaCe(against c 173)DaGcMgPfPrSbTc, in text LcPaVo(adding clxviii); om.

MgOaPtTbVp

⁵ Ex conc. Cart. cap. lx BeCaGcMgOaOePfPrVo; Ex conc. Cart. IIII (ss Sb) cp. lx DaSb; Ex concil' Cart. i Mq; Ex - xix ObOd; Ex - lvix Of; Ex eodem conc. cap. xlx Tb; Ex conc. Cart. cap. x Tc; Ex - ix Vp; Ex eodem cap. lx IDp; Ex Cartag. cap. lx IDm; om. Ea

⁶ ioculatores BdCaDaMgPcPfPwSbTbTc; iocunditores Ce; iocundatores GcPaPkPqPrVm; iaculatores Ph censem add. Tc, censis add. Lc; om. *BdBcCaCeDaGcMgPfPqPwTbVo

⁷ censem add. Gc

173¹

²Ex eodem concilio, cap. lvi³

Clericus qui adulationibus et proditoribus vacare deprehenditur, degradetur
ab⁴ officio⁵.

ID 6.267] D 46 c 3

¹ Entire canon is rubricated in Py

² De clericis adulatoribus et proditoribus add. Pa, De clericis proditoribus add. TdVo; cf c 172

³ concil' cap. lvi BeDaDbMgMqPaOaSbTbVo(adding clxx)IDp; cap. lvi PfPtIDm; concilio CaPcTc; Ex concilio Cartaginensi Ea; concil' cap. vi Vp

⁴ ab BeDa²MgPfTbTc; om. CaDa; de Ea

⁵ suo add. Tc, om. *BeCaEaMgPfTb

174

*[Hic incipit de monachis¹ quod subiecti debeant esse episcopo]². Ex concilio
Calcedonensi, cap. iii³*

¹ de mon. ss Vo²

² Hic (om. GcMgPr) incipit – esse (om. Pc) episcopo (-pis Lf)

AdCaCeEaGcLd(mg.)LfLmMgObOdOe(mg.)PcPdPrPwSbSIVcVo; (xvi. add. Bd) De monachis in mg. BdLjVp, in text PhTb; Hic – quod deb. sub. esse episcopo Be; De monachis quod subiecti debeant esse episcopis in text CbLjPa, Cb adding in mg. De monachis et religiosis; Qui vere de monachis quod subiecti debeant esse episcopo add. in mg. Da; Hic incipit de monachis in text and marg. Db; Quod monachi ...iecti esse deb.... aut exc....Pt; Hic incipit debeant episcopo (sic) Tc; om.

MfMjMmOaPfPkRaWc

³Ex - iii *BeCbCeFcGcLdLfLjMgOaPaPfPrVo(adding clxxi)Vp; Ex - iiiii CaDaSb; Ex conc. Calc. Ea; Ex eodem capitulo lvi MoPc; Ex - xxx PhTb; Ex eodem cap. libro VI Tc; om. LmPw. xiiii in mg. Be²

Qui⁴ vere et pure solitariam eligunt vitam⁵, digni sunt convenienti honore. Quia tamen sunt quidam monachi habitantes indifferenter per civitates, nec non et⁶ per monasteria, seipsos presumptione propria⁷ commendantes, placuit neminem aut edificare, aut constituere monasteria, aut oratorii domum⁸, sine conscientia ipsius civitatis episcopi. Eos vero qui per singulas civitates seu⁹ possessiones in monasteriis¹⁰ sunt, subiectos esse debere episcopo¹¹, et quieti operam dare, atque¹² observare ieiunia et orationes¹³ in locis in¹⁴ quibus semel Deo se¹⁵ devoverunt¹⁶, permanentes, et neque communicare¹⁷ ecclesiasticis neque seculares aliquas attrahere¹⁸ actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis episcopo, et neminem servorum suscipi in monasterium¹⁹ ut sit cum eis monachus, nisi cum domini propria²⁰ conscientia. Pretereuntem vero hec decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit vero²¹ civitatis episcopo curam sollicitudinemque necessariam²² monasteriis exhibere.

ID 7.1] C 16 q 1 c 12, a short passage of which was a later addn

⁴ Space for large initial Pc

⁵ el. vit. *CaMgPfTbTc; vit. el. Lm

⁶ et *BeCaMgPfTbTc²; om. LmTc

⁷ pres. prop. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; prop. pres. Tc

⁸ or. dom. *CaMgPfTbTc; dom. or. Lm

⁹ per add. CaCeGcLfMgMqPaTc, om. *BeCbLdLjLmPfTb

¹⁰ in monasteriis *Da²LdPf²; monasterii BeCaCbCeEaGcLfLjMgPaPfPrRaTbTcVo; monasteriis

DaLmMq; monasterium Oa

¹¹ esse deb. ep. *EaGcMgOaPfTcVo; debere esse ep. BeCa; esse deb. (*obsc. corr.*) Christo Lf; esse ep. deb. PhTb

¹² atque *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; ac Tc

¹³ iei. et or. *CaMgPfTbTc; or. et iei. Lf

¹⁴ locis in *CaMgPfTbTc; om. Ld

¹⁵ semel Deo se *CaCbGcLdLjLmMgPfTb; se Deo semel Be; Deo semel se Lf; semel se Deo Tc

¹⁶ de- ss Mg

¹⁷ decimis et huiusmodi *interlined* Ld²

¹⁸ -ectare *CaLmMgPfTbTc; -actare CbLf

¹⁹ -erium *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; -erio Tc

²⁰ -ria CaGcMgPfTbTc; -rii CbGc²Lj

²¹ vero *BeCaPfTc; enim CbLj; ergo GcMgPhTb

²² nec. *CaMgPfTbTc; necessaria Gc; <nec.> in Ld

175

[*Quod episcopi, presbiteri locum tenent*¹ *apostolorum, monachi vero locum*² *heremitarum*]³. *Hieronimus in epistola ad Paulinum presbiterum*⁴

Si cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus⁵? Que utique non sunt solorum⁶ habitacula⁷, sed multorum. ⁸Habet unumquodque propositum principes suos. Et ut ad nostra⁹ veniamus, episcopi, presbiteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos viros quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem¹⁰ habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilarios, Macharios¹¹. Habeto simplicitatem columbe, ne¹² cuiquam machineris dolos, et serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris¹³ insidiis. Non multum distat in¹⁴ vitio vel decipere posse vel decipi. Christianum quem senseris tibi aut semper aut crebro de nummis loquentem, excepta eleemosina que indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto quam monachum¹⁵. Preter victum et vestitum¹⁶ et manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem¹⁷ canes comedant.¹⁸

ID 7.2] C 16 q 1 c 5, of which the end was a later revision

¹ teneant Be

² om. BePaPrVm

³ in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc, in text Ea(after Ieron')PaVmVo(adding clxxii) ; om. MqOaPcPtTbVp

⁴ in ep. – presb. om. Ea, presb. corr. fr. episcopum Mq

⁵ qui solus es add. PhTb, om. *CaCeDbMgPfTc

⁶ sunt sol. *OaPfTbTc; sol. sunt CaMg

⁷ -ula *MgPfTbTc; -ulum Ca

⁸ Item add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁹ vestra *GcTc; nostra CaMgPfTb

¹⁰ autem *CaMgPfTb; vero Tc

¹¹ Qe here has substantial addition, for which see Conspectus

¹² ne CaEaMgPfPhTcIDp; nec TbIDm

¹³ corr. fr. -aris Tb

¹⁴ in *CaMgPfPhTc; obsc. Tb

¹⁵ monachum *CaMgPfPhTb²Tc; clericum Tb

¹⁶ vestitum *CaMgPfTc; vestimentum PhTb

¹⁷ panem *BePfTbVo; panes CaGcMgSbTc

¹⁸ Ea here adds Idem. Monachus non doctoris – pretoletur adventum from beginning of c 176

176¹

²*Idem in epistola ad Riparium*³ *et Desiderium presbiteros unde supra*⁴

¹ For Ea, which omits most of this canon, see end of c 175

² Quod monachi frequentiam urbium et oppidorum debeant vitare add. in mg. Sb

³ Riparium *CaDbMgPfTb; Ripacium Tc

Monachus non doctoris habet sed plangentis officium⁵, qui vel se vel⁶ mundum lugeat, et Domini pavidus pretoletur adventum, qui sciens imbecillitatem suam et vas fragile quod portat, timet⁷ offendere ne impingat⁸ et⁹ corruat atque¹⁰ frangatur. Unde et mulierum maximeque¹¹ adolescentularum vitat¹² aspectum¹³, et in tantum castigator sui est¹⁴, ut etiam que tuta sunt pertimescat¹⁵. Cur, inquis¹⁶, pergis¹⁷ ad¹⁸ heremum? videlicet ut te non audiam, non videam¹⁹, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar. Ne me capiat oculus meretricis, nec forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis, Hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, adversariis armatus obsiste, ut postquam²⁰ viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victorie, ne perdam aliquando²¹ victoriam.

ID 7.3] C 16 q 1 c 4 to prest. adventum only

⁴ presbiteros (-erum Od) unde supra AdBeCaCeDbGcMgOaOdOeOfPrVmVo(*adding* clxxiii)IDcp; presbiteros DaPaPfPhSbTbTcIDmBrant; presbiterum Mq; unde supra Ob; presb. episcopos unde supra Vp

Quod monachus non habebat officium doctoris sed plangentis *add.* Pa

⁵ hab. sed pl. off. *CaMgPfTb; sed pl. hab. off. Tc

⁶ vel se vel *MgPfTbTc; se hec Ca

⁷ -et *BeOaPfTbTc; -eat CaMg

⁸ impingat *CaGcMgTbTc; impinguat Oa; impinguatur Pf

⁹ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁰ atque *CaPfTbTc; et Mg

¹¹ maximeque *CaMgPfTb; et maxime Tc

¹² -at *BeOaPf; -et CaMgTbTc

¹³ *corr. fr. eff.* Tb

¹⁴ est *BePfTb; sit CaMgTc

¹⁵ ut etiam - pert. *CaMgOaTbTc; queque tuta timeat Da; al. ut etiam que ... sunt pertimes... *in mg.*

Da; ut etiam que tuta pertimescat *in mg.* Sb; *om.* PfSb

¹⁶ -uis *BeCaMgPfPh; -uit TbTc

¹⁷ *after corr.* Pf

¹⁸ ad *PhTbTc; in BeCaGcMgPf

¹⁹ non aud. non vid. *MgPfTbTc; non vid. non aud. Ca

²⁰ posquam Tb

²¹ perdam aliquando *CaMgPfTb; quando Tc

177

*Idem in epistola ad Rusticum monachum*¹

Mihi oppidum carcer, et solitudo paradisi est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de² singularitate censemur? Moises, ut preesset populo Iudeorum, quadraginta annis eruditur³ in eremo. Pastor ovium hominum factus est pastor⁴.

¹ Quod monachi non desiderent frequentiam urbium *add.* Pa, Unde supra lxxiiii *add.* Vo

² hac *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

³ -itur *CaMgPfTbTc; -itus est Pf²

Apostoli de piscatione lacus Genezareth ad piscationem hominum transierunt. Tunc habebant patrem, rete, naviculam, secuti⁵ Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem⁶ suam, et ne⁷ virgam quidem in manu habentes.

ID 7.4a]

⁴ factus est pastor *CaMgPfTb; pastor factus est Tc

⁵ sunt add. BePfTbTc, om. *CaGcMg

⁶ domini add. and canc. Ca

⁷ ne *BePfTbTc; nec Ca; om. Mg

178

[*Quod monachi¹ debeant vivere de labore manuum*]². Idem³ in eadem epistola⁴

Facito⁵ aliquid operis, ut semper te diabolus⁶ inveniatur⁷ occupatum. Si apostoli habentes potestatem de evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, et aliis tribuebant refrigeria, quorum pro⁸ spiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in usus tuos successura⁹ non prepares¹⁰? In desideriis est omnis otiosus. Egiptiorum monasteria hunc morem tenent¹¹, ut nullum absque opere ac labore¹² suscipiant. Non tam propter victus necessaria quam propter anime salutem, ne vagentur perniciosas cogitationibus¹³, et instar fornicantis Ierusalem¹⁴ omni transeunti¹⁵ divaricent pedes suos.

ID 7.5, extracts only] De cons. D 5 c 33 med.

¹ semper add. Be

² in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text EaPaVo(adding clxxv); om. MqOaPfTbVp

³ Idem *CaTc; Item BeGcMgOaPfTbVo

⁴ Idem – ep.] Idem in ep. eadem Da; Ieronimus before rubr. Ea; Item in ep. in eadem Vp

⁵ Facto Pk

⁶ te diab. *BeCaGcMgPh; te Pf; diab. te Tb; diab. Tc

⁷ te add. Tc, om. CaMgPfTb

⁸ quorum pro *CaMgPfTb; pro quorum Tc

⁹ corr. fr. -uras Ca; vel necessaria add. in mg. Ra²

¹⁰ -es *CaDa(vel a ss)MgPfPh²Tb²; -as PhTbTc

¹¹ -ent *CaMgPfPhTc; -ebant Tb

¹² op. ac lab. *CaMgPfTb; lab. ac op. Tc

¹³ suis add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁴ cum add. CaMgTcVp, om. *BeGcOaPfTb

¹⁵ -unti *BeDa²GcPfTbVo; -unte CaDaMgTcVp; -unt Oa

179

¹Augustinus in epistola ad Eudoxium²

¹ De eodem add. Vo

² Quod perseverent monachi in proposito et laborent ad opus matris ecclesie add. Pa, clxxvi add. Vo

Vos³ autem fratres exhortamur in Domino ut propositum vestrum custodiat, et usque ad finem perseveretis, ac si qua⁴ opera vestra mater ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiat⁵, nec blandiente desidia respuat, sed miti corde obtemperetis Deo cum mansuetudine, portantes eum qui vos regit, quia dirigit⁶ mites in iudicio⁷ docebit mansuetos⁸ vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus preponatis ecclesie⁹, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent¹⁰, quomodo nasceremini non inveniretis.

ID 7.8b] +C 16 q 1 c 30

³ Nos AdCeEg

⁴ qua *CaDa²MgPfTb; quando Tc; om. Da

⁵ ac si qua - susc. in mg. Ph

⁶ -git *CaMgPfTb; -get Tc

⁷ mites in iudicio *CaMgPfTb; in iudicio mites Tc

⁸ mansuetos *BeCaCeOaPaPfPh; mites MgTbTc

⁹ nec. prep. eccl. BdBeCaCeGcMgPaPfPkPwSbVm; nec. eccl. prep. *Oa; prep. nec. eccl. PhTbVo; eccl. prep. nec. Tc

¹⁰ min. vellent *DaMgPfTbTc; ministrares (obsc. corr.) velint Ca

180

[*Quod monachi debeant¹ ad dignitatem clericatus provehi²*]³. *Augustinus⁴ in epistola ad Aurelium⁵*

Ex⁶ his qui in monasterio permanent, non tamen nisi⁷ probatiores atque meliores in clerum assumere solemus. Nisi forte sicut vulgares dicunt, Malus coraula⁸, bonus simphonicus est, ita idem ipsi vulgares de nobis⁹ iocabuntur dicentes, Malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum¹⁰, si ad tam¹¹ ruinosam superbiam monachos¹² subrigimus¹³, et tam gravi contumelia clericos dignos putamus, in quorum numero sumus, cum etiam aliquando bonus monachus

¹ ss Vo²

² ad dig. cl. prov. CaCeEaGcPaPfPrVo; prov. ad dig. cl. AdMgTc; ad cl. dig. prov. Be

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text EaPaVo(adding clxxvii); om. MqOaPcPtTbVp

⁴ Aug' BeCaMgOaTcVo; Idem PfTb; Eurilianum Vp

⁵ in ep. - Aur. om. Ea

⁶ Ex CaMgPfTbTc; De Rf

⁷ nisi *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ mal. cor. in mg. Pr

⁹ nobis *CaPfTb; vobis MgTc

¹⁰ -dum *BeOaPfVo; -dus est Ca; -dum est GcMgTbTc

¹¹ tam *CaMgPfTb; om. Tc

¹² corr. fr. man- Tb

¹³ erigimus, with vel subrigimus in mg. Ra

vix¹⁴ bonum clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia et tamen desit instructio necessaria aut persone¹⁵ regularis integritas.¹⁶

ID 7.7 med.] + C 16 q 1 c 36 med.

¹⁴ bon. mon. vix *CaMgPfPhTc; vix bon. mon. Tb

¹⁵ persone *CaMgOaTbTc; om. Pf

¹⁶ aut pers. reg. integ. om. Ra

181

[Quomodo debeat fieri abbatis electio]¹. Ex decretis² Gregorii pape³

Defuncto vero abbate cuiusque congregationis, non extraneus nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate concors⁴ fratrum societas elegerit, et qui electus fuerit⁵ sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur⁶. Quod si aptam inter se personam invenire nequeunt, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Neque constituto⁷ abbate⁸ quemcumque persona qualibet occasione preponatur⁹, nisi forte exstantibus¹⁰ quod absit criminibus¹¹, que sacri canones punire monstrantur¹². Pariter autem custodiendum est, ut invito abbate ad ordinanda alia¹³ monasteria, aut ad¹⁴ ordines sacros¹⁵, vel clericatus officium, tolli¹⁶ exinde monachi non debeant.

ID 7.11b] C 18 q 2 c 5 med. has defuncto vero abbate – eligant ordinandum but ends, partly after revision, widely var.

¹ in mg. AdBeCaCeGcMgPfPrSbTc, in text PaVo(adding clxxviii); om. DaOaPcPfTb

² Ex decretis PfVo; Decreta Be; Decretum CaGcMgRaSbTc; Decr' CeDaOaPaTb

³ Greg. pape CaGcMgTbTc; pape Greg. BeEaPf

⁴ et (concors ss) Ad

⁵ et qui electus (est add. Oa) fuerit *BeCaCeDa(subs. canc.)GcMqOaOd²PaPhPkPqPrRaSbTbTcVm; om. BdEaFcMgObOdOeOfPfPtPwVoWc

⁶ aliq. ord. *CaMgPfTb; ord. aliq. Tc. et qui electus – ord. all over an erasure Sb

⁷ defuncto Pa

⁸ -ate *CaMgPfPh; -ati TbTc

⁹ preparatur (preponatur ss) Ad

¹⁰ exstantibus *MqOaPfPhPrTb; existentibus BeCaDaGcMgTcVoBrant

¹¹ -inibus *CaPfTbTc; -inalibus Mg

¹² -antur *BeCaPfTb; -ant GcMgTc. Ea ends cap. here

¹³ ord. alia MgPfTbTc; alia ord. Ca

¹⁴ ad *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ ord. sac. *CaMgPfTc; sac. ord. Tb

¹⁶ corr. fr. tali Mg

182

*[Quod monachus¹ votum vel propositum suum non debeat² frangere]³. Leo Rustico
Narbonensi episcopo, cap. xii⁴*

Propositum monachi⁵ proprio arbitrio aut⁶ voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Quod enim quis vovit⁷ Deo, debet et⁸ reddere, unde⁹ qui relict¹⁰ singularitatis professione¹¹ ad militiam vel¹² ad nuptias devolutus est, publice penitentiae satisfactione¹³ purgandus est, quia etsi innocens¹⁴ militia et honestum potest esse coniugium, electionem¹⁵ meliorum deseruisse transgressio est.

ID 7.19] C 20 q 3 c 1

¹ monachi Pa

² -eat GcMgPf; -et BeCaCeTc; -eant Pa

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text PaVo(adding clxxviii); om. MqOaPcPfTbVp

⁴ cap. xii BeCaMgOa(before Leo)PfTb; om. Tc

⁵ Prop. mon. in mg. in different ink Mq

⁶ aut *CaMgPfTb; et Tc

⁷ vovit *MgPfTbTc; novit Ca

⁸ et CaMgPfTb; om. Tc

⁹ et add. BeCaGcPfTbVo, om. *MgOaTc

¹⁰ relict *CaMgTbTc; recta GcPf; de recta Gc²

¹¹ sing. prof. *CaMgPfTc; prof. sing. PhTb

¹² vel *BePfTbTc; et CaGcMg

¹³ pen. sat. *CaMgPfTb; sat. pen. Tc

¹⁴ innocens Tc

¹⁵ -ionem *CaMgTbTc; -ione Pf

183

[Quod non debeat¹ effici monachus nisi prius probetur per annum² ad minus]³.

Alexander II⁴ Hudoni⁵ Treverensi et⁶ Theoderico⁷ Verdunensi episcopis⁸

Beati Benedicti canonica⁹, que¹⁰ et¹¹ precipue¹² patris et predecessoris¹³ nostri sancti Gregorii pape constitutio¹⁴, interdicat monachum ante unius anni probationem¹⁵ effici.

¹ -eat BeMgPfTc; -et Ca

² per annum ss after minus Pa

³ Quod – minus in mg. AdBeCaCeDaGcMgMjPfPrSbTc, in text MfPa; Quod non – nisi prius per annum probetur. clxxx Vo; om. LcMhMkMqOaPcPfTbVp

⁴ II *BeCaGcMfMgMhMjPfPtTc; om. PhTb

⁵ Hudoni Ad²BeDaFcGcMkPfPhPtRaTbVo; Hudini Ad; Hidoni CaPw; Hugoni CbPc; Hydoni CeSb; Ludoni Mf; Huidoni Mg; Hosdoni Mj; lacuna Tc

⁶ et *BeGcMfMgMjPfTbVo; om. CaPt; lacuna Tc

⁷ Theoderico CbFcGcPfRaTbVo; Theodorico BeCaOaPt; Theorico Mg; om. Tc

⁸ Verd. ep. *BeDaGcMfMgMjPfPtTbTcVo; Undumersi ep. Ca; om. Pw. et theod. – episc. om. Mk

⁹ canonica *BeCaCbFcGcMfMhMjMkMoOaPfPtPwQe(id est regula ss)TbVo; regula EgTc; regula canonica Mg

¹⁰ que *BeGcMfMhMjMkOaPc²PfPtTbVo; quo Ca; ?Mg?Tc; om. MoPc

¹¹ et *BeCaEgGcMfMgMhMjMkMoPfPtVo; om. PhQeTbTc

ID 6.428 pt] C 17 q 2 c 1 med.

¹² canonica add. Eg; canonica et add. Tc, om. *BeCaFcMfMgMhMjMkMqOaPcPfPtPwTbVo

¹³ et add. EgTc, om. *BeCaMgPfTb

¹⁴ -tio *BeCaEgTc; -tio est GcPfTb; -tionem Mg

¹⁵ unius anni prob. *BeCaEgGcMfMhMjMkMqPfPtTb; prob. unius anni Mg; unius anni propriatione Oa; unius anni prob. non Tc; anni huius prob. Vo

184

¹Ex² concilio Toletano³, cap. v⁴

Si aliquis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non⁵ prestetur,⁶ et si intra tres annos aut servus aut libertus vel⁷ colonus queratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus que attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra⁸ triennium non fuerit requisitus, postea queri non potest⁹ nisi sit tam longe quod inveniri non possit, sed tantum¹⁰ ea que in monasterium adduxit, dominus servi recipiat.

ID 7.41] +C 17 q 2 c 3, to non possit

¹ De eodem add. Vo

² Ex *MgPfTbTc; om. CaPa

³ LaPh insert here: De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt

⁴ Quod incognito venienti ad monasterium ante triennium habitus monachi non prestetur(p.c.) add. Pa, clxxxi add. Vo

⁵ mon. hab. ei non *GcMgPfTbVo; mon. ei hab. non Be; mon. hab. non ei Ca; ei mon. hab. non OaTc

⁶ Ce fo. 70r (of which the last third has been cut off) ends; fo. 70v is blank, and fo. 71r resumes, repeating ei non prestetur.

⁷ vel *CaMgPfTc; aut PhTb

⁸ intra *CaGcMgPf; infra PhTbTc

⁹ postea qu. non pot. *CaMgPfPhTc; qu. non pot. postea Tb

¹⁰ tantum *BeCaOaPfPhTc; tamen GcMgTb

185

[Quid faciendum sit de his¹ qui ante legitimos annos sine consensu parentum seu per vim² tonsorati³ sunt]⁴. Ex concilio Magotiensi cui interfuit⁵ Karolus imperator⁶ et Ricolphus⁷ archiepiscopus, cap. xx⁸

¹ fac. - his BeCaGcEaPfVo; de his fac. sit Mg

² seu per vim om. Sb

³ intons- Ce

⁴ Quid - sunt in mg. BeCeDaGcMgMjPfPrSb, in text Ea(no insc.)PaVo(adding clxxxii); (xvii. add. Bd) De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt (om. Tc) in mg.

BdLjTc, in text Db; Quid - parentum consecrati sunt Ca; De etate in mg. Db; om. AdPcPtTbVp

⁵ interfuit *GcMgMjSeTc; interfuerunt BeCaOaPfTbVo; inter Pt

⁶ imperator *CaGcMgPfSeTb; om. Tc

⁷ Ricolphus Pf; Ricolfus BeCaPhSbVo; Richoldus Da; Richolfus GcMgOa; Rocolfus PcTc; Arnulfus Tb

⁸ cap. xx *BeDaGcMgPfPhTc; cap. xxii after Mag. Vo; om. CaTb. xv in mg. Be²; Ex - xx om. Pt

Si quis ante annos legitimos⁹ tonsuratus est, sine consensu parentum suorum, et si ipsi parentes infra annum non se¹⁰ reclamaverint ad principem, aut ad proprium episcopum, aut ad missum dominicum¹¹, in ipso clericali permanent¹². Si vero post legitimos annos per vim clericus factus est¹³ et infra annum ad supra memoratas¹⁴ personas minime se reclamavit¹⁵, in clericali¹⁶ permaneant¹⁷, sicut¹⁸ is de quo superius dictum est. Si vero prefate persone¹⁹ infra annum reclamationem fecerint, hi qui eos clericos²⁰ fecerunt²¹ ipsis sive parentibus²² eorum hoc per legem exsolvent, quod contra eos²³ contraxerunt.²⁴ Ille vero qui ante legitimos annos tonsuratus est, utrum in eadem²⁵ tonsura permanere debeat necne, in potestate sit parentum²⁶. Si vero is²⁷ qui tonsuratus est alicuius servus fuit, domino per legem emendetur quicquid de eius servo contra eum contractum est. Ille vero qui tonsuratus est utrum in eadem tonsura permaneant²⁸ in potestate sit domini sui²⁹. Si vero hi qui liberi³⁰ sunt ante legitimos aut post legitimos annos³¹, hoc modo, sicut superius taxatum³² est, tonsurati sunt, et ad gradus ecclesiasticos pervenerint, in eisdem gradibus perseverare cogantur.

⁹ ann. leg. *CaMgPfPhTc; leg. ann. Tb

¹⁰ non se *CaPfTbTc; om. Mg

¹¹ dominicum *MgPc²PhTc; dominum BeCaPcPkPrRaSeTbVmVo; domini episcopi *after corr.* Gc; domini Pf

¹² perm- *CaMgPfPkTb; rem- Tc

¹³ est *CaMgPhPkSeTcVm; fuerit Tb

¹⁴ memoratas *CaMgSeTb; dictas Tc

¹⁵ -avit PhTb; -averit CaEgMgPkPqPrSbSe; -averint PaTc

¹⁶ ipso *add.* Vo

¹⁷ permaneant *MoTb; permaneant BeCePaPcPhVo; maneant CaEgMgPkQaRaSe; maneant DaGcOd²PkPqPrTdVm; permaneant Oa; remaneant Tc. Si vero post – (permaneant) *AbBeCaCe²(*omitting* ad supra mem.

pers.)DaEbEcEgGcMgMoOd²PaPcPhPkPqPrQaRaSbSdSeTbTcTd²VmVoVtWaWb; om. AaAdBdBcCeDbFcKaLbObOdOeOfPdPfPtPwSgTdZaBrant

¹⁸ *after corr.* Pf

¹⁹ pref. pers. *BePfTbTc; pers. pref. CaEgGcMgVm

²⁰ clericos *EgTbTc; ecclesiasticos Mg

²¹ (vel *add.* Sg) hi qui - fecerunt (-int PrTbVm) *EgMgOaPcPhPrSbSg²TbTcVm; om.

BdBeCaCeDaFcGcMhMjMkMmPaPdPfPkPqObOdOeOfPfPwRaSgVoBrant

²² ipsis sive parentibus *EgMgOaSbTc; ipsi (ipse GcVo) sive (sine Ca) parentes

BdBeCaCeDaFcGcMhPaPcPdPfPhPkPqPrPwRaTbVmVo

²³ dixerunt vel *add.* PhTb, om. *CaEgMgPfTc

²⁴ *Lc ends cap. here.*

²⁵ *corr. fr.* eodem Tb

²⁶ sit par. *PfTbTc; par. sit CaGcMg

²⁷ is MgPfTbTc; his Ca

²⁸ *corr. fr.* perm. ton. Ca

²⁹ sit dom. sui *CaMgPfPhTc; dom. sui sit Tb

³⁰ liberi *BeCaMgPfPhTc; legitimi Tb

³¹ aut post leg. annos *CePaPhPkTbTc; annos aut post BdBeCaGcMgPfPrPwSbVmVo

³² taxatum BdBePfPrTbTc; tractatum CaGcMgVo; vel taxatum *add.* Mg²

Si vero servus qui³³ superius taxato modo tonsuratus est, et ad gradus ecclesiasticos pervenerit³⁴, domino suo per legem emendetur, et ei redditus in suo gradu permaneat³⁵. Hoc et de velandis puellis observandum est.³⁶

ID 7.26]

³³ qui BeMgPfTb; quis CaTc

³⁴ -enerit *CaGcMgPfTb; -enit Tc. in eisdem gradibus perseverare – pervenerit in mg. Mq, the rest of c 185 and c 186 to nescientibus se in a smaller hand

³⁵ perm- *CaMgPfTb; rem- Tc

³⁶ permaneant – obs. est om. Oa

186

[Quod usque ad decimum annum filius vel filia tonsurari vel velari non possunt¹ inconsultis parentibus, postea vero possint illis nolentibus]². Toletanum concilium³ de minoribus etatibus⁴, cap. vi⁵

Si in qualibet minori etate vel religionis tonsuram vel religioni⁶ debitam vestem, in utroque sexu filiis, aut unus aut⁷ ambo parentes dederint, aut certe nolentibus aut⁸ nescientibus se susceptam, non⁹ mox visam in filiis abdicaverint, sed¹⁰ vel coram se, vel coram ecclesia palamque in conventu, eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reverti habitum ipsis filiis, quandoque penitus¹¹ non licebit¹², sed convicti quod tonsuram¹³ aut¹⁴ religiosam vestem aliquando habuerint¹⁵, mox ad religionis cultum habitumque revocentur, et sub strenua districtione huiusmodi observantie¹⁶ inservire¹⁷ cogantur. Parentibus sane¹⁸ filios suos¹⁹

¹ possint BeCeGc; debeat Vo

² in mg. BeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text Vo(adding clxxxiii); De illis qui susceperunt habitum religionis in minori etate consensu parentum vel sine consensu, et que sit illa etas Pa;om.

AdMqPtTbVp

³ Toletanum conc. BeOaPhTbVo; Ex Tol. conc. PfTc; Concilium Toletanum Ca; Tol. conc. X (ss Sb) DaSb; Toletano conc. GcMq; Ex conc. Toletano *Mg; Toletano concilio <x> Sb

⁴ de minoribus etatibus BeCeDaGcMgOaPrTbTcVoVp, de maioribus etatibus Ca, om. *MqPaPfPt

⁵ vi *BeCaPfTbTc; v Mg?

⁶ -ioni *MgTbTc; -ionis BeCaGcPfVo

⁷ aut *CaPfTbTc; om. Mg

⁸ aut *MgTbTc; vel BeCaGcPf

⁹ non *CaPfTbTc; nox Mg

¹⁰ sed *CaMgPfTb; si Tc

¹¹ penitus *CaMgPfTb; reverti Tc

¹² non lic. in mg, for insertion before quandoque Tb

¹³ religionem add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁴ in mg. Ra

¹⁵ aliquando habuerint *MgPfTbTc; habuerit Ca

¹⁶ observande obs. corr. Ca

¹⁷ viri add. ss Ca³

¹⁸ sane *CaMgTbTc; om. BdPfSb

¹⁹ filios suos *MgPfTbTc; filiorum suorum Ca

religioni contradere²⁰ non amplius quam usque ad decimum etatis eorum annum²¹ licentia poterit²² esse. Postea vero an cum voluntate parentum, an sue devotionis²³ sit solitarium votum, erit filiis licitum²⁴ religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione²⁵ tonsure vel secularis vestis²⁶ assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, excommunicationis censuram accipiat²⁷, et religioni semper inhereat.

ID 7.27, IDm only] C 20 q 2 c 1

²⁰ contradere *CeOaPfTbTcVo; tradere BePc; contradicere CaGcMgPa; vel tradere *add.* Mg²

²¹ eorum annum *OaPc²PhSb²TcVm; annum BdBeCaCeGcMgPaPcPfPkPwSbVo; annum eorum Tb

²² lic. pot. *CaMgPfTb; pot. lic. Tc

²³ vel voluntatis *add.* ss Mg

²⁴ voluntarium *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

²⁵ abolitione *BdBeCa²DaMgSb(*partly over ersaure*)TbVo; obligatione CaGcMqPa²PcPrTcVm; oblicione CePaPc²; oblivione OaRa; oblatione PfPhPkPq; ab abolitione Pw; vel abolitione *and* vel obligatione *in mg.* Ra

²⁶ vestis *DaPaTcSbVo; usus BdBeCaCeGcMgOaPfPhPwTbVm

²⁷ Lg *resumes*

187

[*Amplificatio sententie*]¹. *Ex concilio Triburiensi*², *cap. x*³

Virgines⁴ que ante duodecim annos insciis mundiburdiis⁵ suis sacrum velamen capiti suo imposuerint, et illi mundiburdi⁶ annum et diem⁷ hoc tacendo consenserint⁸, in sancto proposito permaneant. Et si in predicto anno et die pro illis se⁹ proclamaverint, petitioni eorum assensus prebeatur¹⁰, nisi forte Dei timore tacti¹¹ cum eorum¹² licentia in religionis habitu perseverent.

ID 7.33]

¹ *in mg.* BeCaCeDaGcMgPfPrTcTd, *in text* Ea(*after insc.*)Vo(*adding* clxxxiii); (xviii. *add.* Bd) De virginibus velatis *in mg.* BdLj; De velatione virginum <infra> xii annos Pa; De virginibus et viduis velatis Ph; *om.* AdMqOaPcPtSbTbVp

² Trib- *BeCaPfPhMgTc; Tib- TbVo

³ cap x] *om.* Ea. xvi *add in mg.* Be²

⁴ *corr. fr.* -ine Ca

⁵ -diis GcOaPfTc; -dis BeMgTbVo; -dus *obsc. corr.* Ca

⁶ -urdi BePfTbVo; -urdii CaGcMgTc

⁷ et diem *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

⁹ pro (ss Be) illis se *CaMgOaTbVo; se pro illis Tc; pro illis *and lacuna* Pf

¹⁰ eorum ass. preb. *CaMgPfTb; preb. ass. Tc

¹¹ tacti CaMgPfTc; tacte PhTb

¹² eorum *BePaPfTbTcVo; illorum CaGcMg

188

¹*Ex concilio Carthaginensi², cap. xi*

Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur in talibus vestibis applicetur³ qualibus semper usura⁴ est professioni et sanctimonie aptis.

ID 7.43] D 23 c 24

¹ Hic (om. Ad) incipit de consecratione sanctimonialium add. in text CaEa(no insc.)GcTdVo(adding clxxxv)Vp, in mg AdBeCeDaMgPr; De viduis et virginibus velatis add. in text, De viduis in marg. Db; de consecratione sanctimonialium add. Pa; om. MqOaTcTb

² IIII add. DaSb², as IDm

³ obsc. corr. Ca

⁴ usura *BeCaDaMgOaTbTc; usus PfSb

189

[Quo tempore debeat fieri¹ virginum consecratio]². Ex decr' Gelasii pape, cap. xii³

Devotis quoque⁴ virginibus nisi aut in Epiphania aut⁵ in Albis paschalibus, aut in apostolorum Natalitiis, sacrum minime velamen imponatur⁶, et non ante viginti quinque annos, nisi forte, sicut de baptismo dictum est, gravi languore correptis⁷ ne sine hoc munere de seculo exeant⁸ implorantibus non negetur.

ID 7.36] +C 20 q 1 c 11, adding Viduas - attemptet

¹ fieri BeCeEaDaGcMgPfTc; esse Ca

² in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrTc, in text Ea(no insc.)Vo(adding clxxxvi); Quo tempore et qua etate debeat fieri virginum consecratio Pa; Hic incipit de consecratione sanctimonialium et quo tempore debeant consecrari in mg. Sb; om. MqOaPtTbVp

³ cap. xii *DaGcMgPfTbVo; cp. xi Be; om. CaTc; insc. in mg. Mq

⁴ quoque MgPfTbTc; quippe Ca

⁵ aut *CaPfTbTc; vel Mg

⁶ min. vel. imp. *CaMgPfTb; vel. non imp. Tc

⁷ et add. Pf², om. *CaMgPfTbTc

⁸ de sec. ex. *BeOaPfTbTc; ex. de sec. CaGcMg

190¹

[Qua etate consecrande sint² virgines]³. Ex decretis Pii pape

Ut virgines non velentur ante viginti quinque annos etatis⁴, nisi forte necessitate periclitantis virginalis pudicitie. Et non sunt⁵ consecrande alio tempore

¹ Bb repeats this cap. at foot of fo 60v.

² cons. sint BeGcMg; cons. sunt CaCeDaPfPr; sint cons. Tc

³ in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc(also in text after pape), in text Vo(adding clxxxvii); De eodem Pa; om. MqOaPcPfTbVp

⁴ annos etatis *BeDaOaTbTcVo; etatis annos CaPr; annos GcMgPf; annos etatis sue Vp

⁵ sunt *MgPfTbTc; om. Ca

nisi in Epiphania et⁶ in Albis⁷ paschalibus, et in⁸ apostolorum natalitiis⁹ nisi causa mortis urgente.

ID 7.39] +C 20 q 1 c 15

⁶ et *CaMgPfTb; aut Tc

⁷ abis Pf

⁸ in *MgPfTbTc; om. Ca

⁹ ap. nat. *BeCaGcOaPfTcVo; nat. ap. MgPhTb

191

[*Quod omni tempore¹ velentur virgines si necesse fuerit²*]³. *Ex concilio Milevitano, cap. xxvi⁴*

Item placuit ut quicumque⁵ episcoporum⁶ necessitate periclitantis pudicitie virginalis, cum vel⁷ petitor potens vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquando mortis periculoso⁸ scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, seu velavit intra viginti quinque annos etatis, non ei obsit concilium⁹, quod de isto numero annorum constitutum est.

ID 7.37]

¹ et etate add. Pa

² fuerit BeMgPfTc; sit CaDaGcPr

³ in mg. AdBeCaCeDaGcMgPfPrSbTc, in text PaVo(adding clxxxclxxxviii); Quod omni – virgines in mg. Ha²; om. MqOaPcPtTbVp

⁴ Euticianus papa cap. xiii. cxxi add. Pt (cf c 194)

⁵ Item - quic. superscr. Tc

⁶ episcoporum *BeCaMgPfTc; om. Tb. Item – episcoporum in mg. Bb²

⁷ cum vel *BeCaGcPfPhTcVo; vel cum MgTb

⁸ -loso CaMgTbTc; -lo Pf

⁹ conc- *CaMgPfPhTc; cons- Tb

192

[*Quod virgo consecrata semper maneat innupta¹*]. *Hieronimus² contra Iovinianum³*

Si nupserit virgo non peccavit⁴. Non illa virgo que se⁵ semel Dei cultui⁶ dedicavit, harum enim⁷ si qua nupserit, habebit dampnationem quia⁸ primam fidem

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc, in text EaPaVo(adding clxxxviii); om. MqOaPcPtTbVp

² Item Pt

³ contra Iov. om. Ea

⁴ peccavit *CaMgTbTc; peccat Pf

⁵ se *MgPfTbTc; om. Ca

⁶ se add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁷ enim *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ quia *GcMgPrRaTcVo; quod BeCaMqPfTb

irritam fecit. Si autem hoc de viduis⁹ dictum obiecerint, quanto magis de virginibus¹⁰ prevalebit, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuerit? [193] Virgines enim que post consecrationem nupserunt¹¹, non tam adultere sunt quam inceste.

ID 7.124] D 27 c 5 to irritam fecit, D 27 c 9 from Virgines enim

⁹ hoc de vid. *CaMgPfTc; de vid. hoc PhTb

¹⁰ hoc add. Mg, om. *CaPfTbTc

¹¹ -erunt CaMgPfTb; -erint Tc

195¹

[Quantum peccatum sit² concumbere cum sanctimoniali³]⁴. Bonefacius⁵ martyr⁶

Hiltribaldo⁷ regi Anglorum

Apud Grecos et Romanos⁸ quasi blasphemiam Deo irrogasset⁹, qui in hoc reus sit, ut¹⁰ proprie de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inventus fuerit, ut cum velata et consecrata nonna¹¹ concubisset, ab omni gradu sacerdotii Dei¹² prohiberetur¹³. Propter hoc¹⁴, fili¹⁵ carissime, sollicite considerandum est quanti ponderis hoc peccatum esse videtur¹⁶ ante oculos eterni iudicis, quod facientem inter idolatrie servos constituet¹⁷, et¹⁸ divino ministerio altaris abiciet¹⁹, licet ante peracta penitentia reconciliatus sit Deo.

ID 7.129b]

¹ cc. 195-4 BdCbCeEaEgGcLfLjLkLmMhMkMmMoMqOaOfPaPfPhPkPwQaQeRfSbTcVo; cc 194-5 AdBeCaDaDbFcHaLdLgHhLnMfMgMjObOdOePdPqPrPtPyRaSeSgSlTbTdVmVpWc; cc 195-4 om. BbLc

² sit BeCaLdMgPf; est CeMjTc

³ -moniali BeLdMgPf; -monialibus Tc

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrTc, in text EaPaVo(adding clxxx); om. CbEgLmMhMqOaPtTbVp

⁵ papa et add. Pt

⁶ marturi Pr

⁷ Hiltribaldo BeCaDaEgLfLjLmOaPfPhSb; Iltribaldo Ad; Hildribaldo CbLdMq; Hiltibaldo MgPa; Hatvibaldo ?Pc; Tribaldo Pr; Histribaldo Pt; Hilitribaldo Qe; Hatribaldo Rf; Hiltrigaldo Tb; Atribaldo Tc; Hyltribaldo Vo; Tibaldo Vp. mart. Hiltr.] martutribaldo Gc

⁸ est add. MgTc, om. *BeCaCbGcLdLfLjLmMhMkPfPtTbVo

⁹ -asset *BeCaPfTbTc; -asse Mg

¹⁰ sit ut *CaCbLdLfLjLmMgMkTbTc; an obsc. corr. Pf

¹¹ nonna *BdBeCbCeDaDbLdLfLjLmOaObOdPaPcPkPwQeRaTbMigne; sanctimoniali CaEgGcMgMjPrTcVm; una EaLgBrant; nunna MhMkMmMqOePfSbVo; om. Mo; non Of; anna Ph; monacha PqPt; nuana (with abbrev. mark over) Sl; nona Wc

¹² Dei *BdBeCbLdLfLjLmMgMkPaPcPfPhPkPtPwTbVo; om. CaGcMjPqPrSbTc

¹³ -eretur *BeCaGcMgMjMkPfTbTc; -etur CbLjLmPtVo

¹⁴ hoc *Ce²MkPfTbTcVo; quod hoc BeCaGc; hec LfLm; quod MgMj; om. Ce

¹⁵ obsc. corr. Ld

¹⁶ esse videtur BeLdLfLjMgMjMkPfPtTbVo; videtur esse Ca; videtur Oa; esse videatur Tc

¹⁷ -uet BdBeCaMgMjMkPaPfPhPkPtPwTcVm; -uit *Tb

¹⁸ a add. Tc, om. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb

¹⁹ -ciet BeCaMgMjPfPtTcVo; -cit MkTb; abiecit Gc

194

*[Quod abbatissa nec virginem nec viduam¹ debeat velare]². Ex decretis³ Euticiani⁴
pape, cap. xiii⁵*

⁶Nihilominus⁷ etiam⁸ in quibusdam locis inolitum⁹ invenimus usum¹⁰ stultitie plenum, et ecclesiastice auctoritati contrarium, eo quod videlicet¹¹ nonnullae abbatisse, et alique ex sanctimonialibus, viduis et puellis virginibus, contra fas velum imponere presumant. Et ideo nonnullae iniuste velate putant¹² se liberius¹³ suis¹⁴ carnalibus desideriis¹⁵ posse inservire, et suas voluntates explere¹⁶. Quapropter statuimus ut si abbatissa aut quelibet¹⁷ sanctimonialis post hanc definitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam aut puellam virginem velare presumpserit, iudicio canonico usque ad satisfactionem subdatur.

ID 7.38] +C 20 q 2 c 3 from Statuimus ut si

¹ virg. nec vid. BeCaLdPf; vid. nec virg. EaGcMgMjPaTc

² in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdMgMjPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)Pa; (xix.add. Bd) De viduis in mg. BdLj; Ut nulla abbatissa vel monialis viduis, puellis, virginibus velum imponere presumat clxxxxi Vo; om. CbEgLfMqOaPcPtTbVp

³ Ex decr. om. Mj

⁴ Euticiani *BeCaCbLf(?)LjMgPtQaSbTb; Eutaciani DaEgGcLdLmPfPr; Eutichii Tc; Cuticiani Vo

⁵ cap. xiii *BeGcMgPfPtTbTcVo; xiii Ca; xiiii Lf; om. Mq

⁶ Si add. Oa

⁷ Sicichilominus Ce

⁸ etiam *CaMgPfTbTc; et Lf

⁹ inolitum *MgPaTcVo; inditum BdBeCaCbCeDaEaGcLdLfLjLmPfPrRaSbTb; inditiusnes Oa

¹⁰ visum Oa

¹¹ quod vid. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; vid. quod Tc

¹² vel. put. *CaMgMq²PfTbTc; put. vel. Lf; vel. Mq

¹³ obsc. corr. Ld

¹⁴ suis *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

¹⁵ in mg. Ra²

¹⁶ suas voluntates explere *CaCbEgLfLjLmMgPcPfTb; suam voluptatem habere Tc

¹⁷ et add. Lm, om. *CaMgPfTbTc

196

[Quod puellae ab episcopis tantum sint velande]¹ Ex concilio Rothomagensi, cap. ix²

Statutum est viduas³ non debere velare⁴. Simul et hoc statutum est ut si quispiam⁵ presbiterorum deinceps huius constitutionis norme contumaciter

¹ Quod – velande in mg. AdCaCeDaGcHaMgPrSbTc, in text Vo(adding clxxxxii); Quod puellae a presbiteris non sint velande sed ab episcopis tantum in mg. Be; Quod viduae non debeant velari, et quod puellae ab episcopis tantum velande sunt Pa; om. EaMqOaPcPfTbVp

² ix *BeDaMgPfTbTc; xx Ca; xi Vo; cap. ix om. Ea

³ Stat. est vid. CaGcMgMq²PfTbTc; Vid. stat. est Ea; Vid. Mq

⁴ deb. -are BeCaEaGcLgMgOaObOeOdOfPfTcVmVoIDp; deb. -ari Od²TbIDm; velari deb. Brant

⁵ quispiam BeCaGcMgOaObOeOfPfPhTcVmVoIDpBrant; quippiam Lg; quisquam TbIDm

transgressor extiterit, scilicet ut aliquas viduas velare presumat, quia hoc⁶ et episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter et de puellis virginibus a presbiteris non velandis statutum est ut si quis hoc facere temptaverit, tanquam transgressor canonum dampnetur⁷.

ID 7.52]

⁶ in tempore *add. ss* Mg

⁷ dampnetur *CaMgPfTb; deputetur Tc

197

[Quod vidue non sint velande ab episcopis, et si velum sumpserint spontanee quamvis¹ non consecratum² maneant caste]³. Ex Magontiensi concilio⁴, cap. vi

Viduas autem velare pontificum nullus⁵ attemptet, prout statutum est in decretis Gelasii⁶ capitulo xiii, quod nec auctoritas divina nec canonum forma prestitit⁷. Que⁸ si propria fuerit voluntate continentiam professa, ut in eiusdem Gelasii capitulo xxi legitur, eius intentio pro se reddat rationem⁹ Deo, quia sicut¹⁰, secundum apostolum, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitie Deo debet custodire. Nos autem auctoritate¹¹ patrum suffulti in hoc sacro conventu sancimus et libere iudicamus¹² si sponte velamen, quamvis non consecratum¹³, sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimonie habitum ulterius habere debet¹⁴, licet sacramento¹⁵ confirmare velit eo tenore et ratione velamen sibi¹⁶ imposuisse ut iterum posset deponere.

ID 7.55] + C 27 q 1 c 8, *Palea*

¹ quamvis BeCaPfTcVo; quasi Mg

² semper *add. pr*

³ *in mg. AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc, in text Vo(adding clxxxxiii); Quod vidue si sponte velamen sibi imposuerint sanctimonie habitum ulterius habere debent Pa; De viduis in mg. Vp; om. MqOaPcPtTb*

⁴ Magontiensi conc. *PhTb; conc. Magon- BeCaCePaPkPwVo; conc. Magunt- CbDaRaSbTcVm; conc. Mogunt- GcMg; conc. Magot- PaPf; conc. Magut- Vp

⁵ pont. nul. CaMgPfTc; nul. pont. PhTb

⁶ *in add. Tc, om. *CaMgPfTb*

⁷ -titit *CaMgPfTb; -tituit Tc

⁸ Que *BeCeGcPaPfTbTcVo; Quod CaDaMgOa

⁹ red. rat. *MgPfTbTc; rat. red. Ca

¹⁰ sicut *CaMgPfPhTc; *om. Tb*

¹¹ *in mg. DaMq*

¹² et lib. iud. *ss* Be

¹³ consec- *BeCaGcPfTcVo; sac- MgTb

¹⁴ ult. hab. deb. *CaMgPfPrTc; hab. deb. ult. Ph; deb. ult. hab. Tb

¹⁵ *corr. fr. sacra Mq*

¹⁶ vel. sibi *CaMgPfTb; sibi vel Tc

198

Ex concilio Aurelianensi, cap. iii¹

Vidue² que³ spontanea voluntate ab altari⁴ sacre conversationis⁵ velamen suscipiunt⁶, decrevit sancta sinodus in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decrevimus⁷ ut postquam se⁸ semel Deo sub velo consecraverint, et inter velatas oblationes⁹ fecerint, iterum eis concedi Spiritui sancto mentiri¹⁰.

ID 7.54] C 27 q 1 c 16

¹ De eodem *add.* PaVo(*adding* clxxxiii)

² -uas *Brant*

³ ab altari sacrum velamen acceperint (-unt *Migne*) *add.* *Brant*, *om.* *BeCaMgOaPfPhTbTcVoVp

⁴ ab altari *BeCaMgPfTbTcVo; *om.* *Brant*

⁵ conversationis *CaMgPfPhTc; conversionis Tb

⁶ vel. susc. *CaMgPfTbTcVo; *om.* *Brant*

⁷ decrevimus BeCaGcMgPfTbVo; decernimus *Tc

⁸ se *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁹ -ones *MgPfTbTc; -onem Ca

¹⁰ conc. Sp. sancto ment. *BeCaMgPfTbVo; ment. Sp. sancto OaTc

199

Nicolaus Carolo archiepiscopo et eius suffraganeis¹

Vidua quidem² que capiti posuerit³ sacrum velamen, si⁴ inter ceteras⁵ velatas feminas in ecclesia oraverit, et oblationem cum illis obtulerit, si professa est in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, a religionis observantia discedere non⁶ presumat.

ID 7.145] +C 27 q 1 c 34

¹ De eodem *add.* PaVo(*adding* clxxxv). Sb *reverses the inscriptions of cc 199-200*

² quidem *BeCaGcMgPfTbVo; quod Oa; quippe PcTc

³ posuerit *CaMgPfTb; suo imposuerit Tc

⁴ si BeCaCeGcLgMgObOeOdOfPfTcVmVoIDmBrant; et PhTb; *om.* OaIDp

⁵ ss Be

⁶ non *CaMgTbTc; *om.* with lacuna Pf

200

Augustinus de bono viduitatis¹

Vidue que se non continent nubant² antequam professe continentiam Deo voveant. Quod³ nisi reddant, iure dampnantur.

ID 7.146] +C 27 q 1 c 33

¹ Quod vidue non continentes ante professionem nubere debent *add.* Pa, De viduis incontinentibus (clxxxvi *add.* Vo) *add.* TdVo

² *add.* ss Sb

³ si voverint *add.* Tc, *om.* *CaMgOaPfTb

201

¹*Ex concilio Arausico, cap. vi*²

Viduitatis servande professionem coram episcopo in secretario³ habitam, imposita coram episcopo⁴ veste viduali non esse violandam. Ipsam talis professionis desertricem merito esse dampnandam decernimus⁵.

ID 7.61] +C 27 q 1 c 35

¹ Quod vidue debeant facere professionem *add.* in mg. CaCeDaGc, Quod professio servande viduitatis non est violanda *add.* Pa

² xxvii Da; xxv... Sb. De eodem clxxxxvi *add.* Vo

³ secretario *Be²CaCeDaGcOaPaPfPhPqPwSbTdVo; sacrario BeRaTb; secretorio MgTc; consecrario Pc;

⁴ coram ep. *MgPfTbTc; *om.* Ca. in secretario – episcopo ss Td

⁵ decernimus *BeCeDaPaPfPrVoVp; decrevimus CaGcMgOaTbTc

202

[*Quomodo*¹ *vidue debent*² *facere professionem*³]⁴. *Ex concilio Toletano*⁵, *cap. v*

Omnes femine venientes ad sacram religionem et pallio capita contegant⁶, et conscriptam roboratamque professionis⁷ faciant scripturam⁸, post quam ulterius non sinantur relabi ad prevaricationis audaciam. Que vero ex his omnibus⁹ fuerint reperte¹⁰ animum aut vestem in transgressione¹¹ dedisse, excommunicationis sententiam ferant, et rursus¹² mutato habitu in monasteriis donec diem ultimum claudant, sub erumpnis ardue penitentiae permaneant religate¹³.

4L 4.126] +C 27 q 1 c 36

¹ femine *add.* Gc

² -ent MgTc; -eant CaPf

³ fac. prof.] semper prof. fac. Be

⁴ in mg. BeCaCeDaGcMgPfSbTc, in text PaVo(*adding* clxxxviii); *om.* AdHaMqOaPcPrPtTbVp

⁵ conc. Tol. CaDaMgPfSb(*adding* x ss)Tc; Tol. conc. PhTb

⁶ contegant BeCaGcMgPfVo; non tegant Oa; tegant PhTbTc

⁷ -ionis BeGcMgPfTcVo; -ionem CaTb

⁸ prof. fac. script. (*corr. to* -ura Ca) CaMgPfTc; professionem faciant PhTb

⁹ his omn. CaMgPfTb; omn. his Tc

¹⁰ fu. rep. CaMgPfPhTc; rep. fu. Tb

¹¹ -ione MgPfVo; -ionem BeCaTbTc

¹² -sus CaMgPfTb; -sum Tc

¹³ -ate MgPfTbTc; -are Ca

203

Ex decretis Gelasii pape ad Sicilienses episcopos missis¹, cap. ix²

Neque viduas ad nuptias transire patimur, que religioso proposito diuturna observatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus³, quas annis plurimis in monasteriis etatem peregrisse⁴ contigerit.

ID 7.64] C 27 q 1 c 3

¹ missis *CeGcMgOaPaPfVo; om. BeCaMqTc

² Ex - ix *BeDaGcMgMqPfPhSbTc; Ex - episcopos Ca; Gelasius papa Tb

De viduis diu religiosis et de puellis in monasteriis nutritis *add.* Pa, Quod non liceat viduas religiosum propositum transgredi, nec virginem nubere que in monasteriis aliquandiu conversate (*corr. fr.* –ande Vo) sunt vel fiunt (clxxxviii *add.* Vo) *add.* TdVo

³ que religioso proposito – nubere prohibemus *in mg.* Mq

⁴ peregr- *CeGcMgMqOaPaTbTc; eg- BeDaCaPfRaSbVoVp

204

[Quod vidue a proposito continentie¹ discedentes excommunicande sint donec ad propositum redeant²] ³. Ex epistola Gregorii pape⁴ missa ad Bonifacium⁵

Viduas a proposito discedentes viduitatis, super quibus⁶ nos⁷ consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse a sancto Paulo et a multis sanctis patribus⁸ nisi convertantur, olim esse dampnatas. Quas et nos apostolica auctoritate dampnandas et a communione fidelium atque⁹ a liminibus ecclesie arcendas fore censemus, usquequo obediant suis episcopis¹⁰, et ad bonum quod ceperunt, invite aut voluntarie revertantur. De virginibus autem¹¹ non velatis, si deviaverint, a sancte memorie predecessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus. He vero que necdum sacro velamine¹² tecte, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt¹³ permanere, licet velate non fuerint¹⁴, si nupserint, aliquanto¹⁵ tempore his agenda

¹ cont. a prop. Be

² ad (*corr. fr.* a Pf) prop. red. BeMgPfTc; red. ad prop. Ca; donec – red. om. Ea

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcHaMgPfPrSbTc, *in text* EaPa; De eodem cc Vo; om. MqOaPcPtTbVp

⁴ pape *BeCaMgTbTc; om. DaPf

⁵ missa ad Bon. *BeCaPfTbTcVo; ad Bon. missa GcMg. Ex – Bonef.] Greg' Ea

⁶ quibus *CaMgPfTb; quas Tc

⁷ nos *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ patribus *CaMgPfTb; fratribus Tc

⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ ob. suis epp. *CaMgPfTc; epp. suis ob. PhTb

¹¹ autem *MgPfTbTc; om. Ca

¹² sacro velamine *CaMgPfTb; sunt velamine sacro Tc

¹³ -erunt *CaMgPf; -erint PhTbTc

¹⁴ fuerint *MgPfTbTc; fuerunt Ca

¹⁵ -anto *CaMgTbTc; -ando Pf

penitentia est¹⁶, quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bone fidei contactus¹⁷ nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio quam cum Deo¹⁸ pepigit, solvi sine vindicta non poterit, etc¹⁹. Nam si virgines nondum velate taliter penitentia publica²⁰ puniuntur, et a cetu fidelium usque ad satisfactionem veniant excluduntur, quanto potius vidue, que perfectioris etatis et maturioris sapientie atque²¹ consilii existunt, virorumque consortio multotiens use sunt, et habitum religionis assumpserunt, et demum apostataverunt, atque²² ad priorem vomitum sunt reverse, a nobis et ab omnibus fidelibus a liminibus ecclesie et a cetu fidelium usque ad satisfactionem²³ sunt eliminande et carceribus tradende, qualiter²⁴ iuxta beatum apostolum Paulum²⁵, Tradentes²⁶ huiusmodi hominem Satane ut spiritus salvus sit in die Domini²⁷. De talibus enim et Dominus²⁸ per Moisen loquitur, dicens²⁹, Auferte malum de medio vestri. De quibus et per prophetam³⁰ ait, Letabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris. De talibus namque et eorum similibus atque eisdem³¹ consentientibus dicitur, quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus³² rei sunt.

ID 7.63] C 27 q 1 c 2

¹⁶ ag. pen. est *BeMgPfTbVo; ag. est pen. Ca; est ag. pen. Tc

¹⁷ contactus CePaPfPhPkPrSbTbTcVmVo; tractus Be; contractus BdBe²CaDaGcMgPcPqPwSb²Td

¹⁸ Deo *CaMgPfPhTc; Domino Tb

¹⁹ etc *CaMgPfTb; om. Tc

²⁰ pen. pub. *CaMgPfTb; pub. pen. Tc

²¹ atque *CaPfTbTc; at Mg

²² corr. fr. adque Mg

²³ usque ad sat. *CaMgPfTb; om. Tc

²⁴ qual- *CaPfTc; equal- BeTb; et Gc; om. Mg

²⁵ ap. Paulum *CaGcMgPfPhVo; Paulum ap. BeTc; Paulum Tb

²⁶ -entes *BeTbTc; -ere CaGcPf; -entem Mg; -amus Vo

²⁷ Domini *CaMgPcPfTb; iudicii Tc

²⁸ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

²⁹ dicens *MgTc; om. BeCaPcPfTb

³⁰ per proph. *BePfTcVo; prophetam Ca; propheta GcMgPhTb

³¹ eisdem *CaPfTbTc; om. Mg

³² qui cons. fac. *BeCaEaMgPfVo; consentientibus fac. PhTb; qui fac. cons. Tc

205

[*Si mulier¹ post obitum viri sui sanctimoniale² velum sumpserit, tenere cogitur³ quod spocondit, licet figmentum fuerit⁴]⁵. Ex epistola Nicolai pape, cap. v⁶*

Nicholaus episcopus⁷ servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo confratri⁸ nostro⁹ Adalwino sancte Iuvavensis¹⁰ ecclesie archiepiscopo. Quod interrogasti de femina que post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit et finxit se¹¹ sub eodem velamine sanctimoniale esse, postea vero ad nuptias rediit, bonum mihi videtur, quia per hipocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, et non legitime in voto suo permansit¹², ut penitentiam agat de illusionem nefanda, et¹³ revertatur ad id quod spocondit, et in sacro ministerio¹⁴ inchoavit¹⁵. [206] Nam si consenserimus¹⁶ quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout vult fingat, et non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur¹⁷, nec Catholice fidei iura consistunt, nec canones sacri rite¹⁸ observantur. Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum¹⁹ fecte suscipere, et in Christianitate permansurum se²⁰ finxisse, cum per apostolum fraude eius detecta, quid²¹ sibi futurum esset prenuntiatum²² est²³? Ait enim, Pecunia tua tecum sit in perditionem²⁴, cor enim tuum non est rectum coram Deo²⁵. Penitentiam itaque age

¹ Si mul.] Quod mul. si Pa

² -ale] -alis CaCeSb; -l' BeGcMgPfTc

³ -itur CaMgTc; -atur BeCeGcPfPr

⁴ quod spop. - fuerit BeMgPfTc; om. Ca; licet fig. fuerit om. Pa

⁵ in mg. AdBeCa²CeDaGcHaMgPfPrSbTc, in text EaPa, no insc. Ea; De eodem Vo; om.

EgMqOaPcPtTbVp

⁶ Ex - v BdBeCaDaEgGcMgPfRfTbTc; Nicholaus ad Adalwinum episcopum Iuvac. Cb; cap. v Pt

⁷ episcopus *GcMgPc²TbTc; papa CePa; om. BeCaHaPcPfSbVo

⁸ confratri *CaPfTbTc; et fratri Mg

⁹ nostro *CaMgPfTb; suo Tc

¹⁰ Iuvav- CaOaTbIDp; Iuvac- BeGcLgVo; Vivac- CeMg?ObOdOePaPfTc?VmBrant; Viennensis Migne

¹¹ se *MgPfTbTc; om. Ca

¹² voto suo permansit *CaGcMgPfPhVo; voto permansit suo Be; suo voto permansit TbTc

¹³ et *CaMgTbTc; etiam Pf

¹⁴ maneat quod add. *Tc, permaneat quod add. Ca, om. BeDaGcMgMqOaPaPcPfRaTbVo

¹⁵ om. Oa

¹⁶ consenserimus *CaMgPfPhTc; conserimus Tb

¹⁷ contur- *MgPfTbTc; tur- Ca

¹⁸ rite *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁹ corr. fr. sacro Ca, ss Tb

²⁰ se *MgPfTcVo; om. CaPhTb

²¹ quid *PfVo; quod BeCaTb; quod id GcMgTc

²² pren- *CaMgPfTb; pron- Tc

²³ est *GcMgTbTc; fuit BeCaPfVo

²⁴ -one BeGcMgPfTbTcVo; -onem *Ca

²⁵ Deo *CaMgPfTb; Domino Tc

ab²⁶ hac nequitia tua, et roga Deum ut forte remittatur tibi hec²⁷ cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione²⁸ iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant²⁹, spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui sancto mentiri, sicut Ananias et Saphira mentiti sunt, et statim perierunt.

ID 7.65] D 27 c 6 to quod inchoavit; +D 27 c 7 to end

²⁶ ab *GcPfTbVo; de BeCaMgTc

²⁷ hec *TcTb; hoc GcMg; om. BeCaPf

²⁸ obligatione *BeEaGcOaTbTc; oblatione Ca(id est obligatione add. Ca²)Mg; obligationem PfVo

²⁹ -iscant *CaMgPfPhTc; -icant Tb

207

¹Ex concilio Arelatensi², cap. vii³

Sciendum est omnibus quod Deo sacratarum⁴ feminarum corpora, per votum proprie sponsionis, et verba sacerdotis Deo consecrata templa esse, scripturarum testimoniis comprobantur, et ideo violatores earum⁵ sacrilegi⁶ ac iuxta apostolum, filii perditionis esse noscuntur.

ID 7.69] +C 27 q 1 c 37

¹ Quod violatores feminarum Deo sacratarum filii perditionis dicuntur add. in mg. Sb

² Arelatensi *BeCaEaGcMgPfTb; Aurelian' MqTc; Ardatensi Vo

³ cap. vii om. Ea

De violatoribus sacra<ta>rum feminarum add. Pa, De sacratis Deo feminis et de ipsarum violatoribus (ccii add. Vo) add. TdVo

⁴ sacratarum *BeDaEaGcMgOaPfTbVo; sacratarium Ca; sacrarum Tc

⁵ earum *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁶ -egi *CaMgTbTc; -egii Pf

208

¹Apostolus dicit²

Precipe, inquit³, ut vidue irreprehensibiles sint. Vidua eligatur non minus xl⁴ annorum in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, etc⁵.

Adolescentiores viduas devita⁶. Cum enim luxuriate fuerint in Christo nubere volunt,

¹ Que vidue et in quali etate eligantur vidue add. in mg. Sb

² Ap. dicit BdCaCbDbMqPfPrSbVo(adding cciii)Vp; Apostolus ait BeCeEaGcMoPaPc(with no break)PhPk(as text); Apostolus ad Timoth' Eg; Apostolus Pt; Paulus apostolus Tc; om. Bb(running 208 into 207)MgTb; Timotheum in mg. Mo²

Qua etate vidue eligantur add. Pa

³ apostolus add. Mg, om. BeCaPfTbTc

⁴ xl *CaGcMqPfPrVo; lx BeMgPhTbTc

⁵ etc *BeCaMgTbVo; om. Pf; etc. Et Item Tc

⁶ vid. dev. marked for corr. Tb

habentes dampnationem quia⁷ primam fidem irritam fecerunt, simul et otiose loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. Iam enim quedam converse⁸ sunt retro⁹ Satanam.

ID 7.59]

⁷ quia *MgPf?TbTc; quod Ca

⁸ conv- *BeCaMgPfTb; rev- Tc

⁹ retro BdBeCe(repeated and cancelled)DaDbEaGcMgMqPaPcPfPkPqPwSbTbTcTdVmVo; retrorsum Ca. post add. CaEg(moved from after Sath.)PhTc, om. MgOaPfTbVo

209

[*Quomodo abbatisse debeant vivere et sanctimonialium curam agere*¹]². Ex concilio Magotiensi, cap. xiii cui interfuit Carolus imperator³

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omnino recte et iuste vivere⁴ censemus. Que vero professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter vivant. Sin autem canonice vivant pleniter et sub diligenti cura custodiam habeant, et in claustris suis permaneant⁵, nec foras exitum habeant, sed et⁶ ipse abbatisse in monasteriis sedeant, nec foras⁷ vadant⁸, sine licentia et consilio episcopi sui⁹.

ID 7.76]

¹ agere MgPfPrTc; gerere AdBeCaGc

² in mg. AdBeCaCeGcHaMgMjPfPrSbTc, in text EaPaVo(adding ccciii); (xx. add. Bd) De abbatissis in mg. BdLj, in text Ph; De abb' in text and mg. Db; om. MqOaPcPtTbVp

³ cui - imperator (rex Tb) *GcMgOaTb; om. BdBeCaDaEgMqPfPtSbTcVo; CePk run on without break or insc. from c 208, EaPa have no insc. but a break (cf c 210). xvii add in mg. Be²

⁴ recte et iuste vivere *CaGcMgOaPfPhVo; iuste ac recte vivere Be; recte vivere et iuste Tb; iuste et recte vivere Tc

⁵ et in claustris – exitum habeant in lower mg. Vo². Que spiritualiter nubunt - transmigravit (cf Conspectus) add. Qa, continuing nec foris without a break

⁶ et *MgPfTbTc; etiam Ca

⁷ -as *CaPfTbTc; -is Mg

⁸ exitum habeant – vadant suppl. in mg Mh

⁹ ep. sui *CaMgPaPfTcVo; ipsius episcopi Pc; sui ep. PhTb. Ea here runs on end of c 210: et si quando foras – peccandi, and then: Abbatissas iuenculas vehementissime prohibemus. Nullum igitur episcopum fraternitas tua nisi sexagenariam virginem cuius vita hac atque mores exigerint velare permittat.

210¹*Ex concilio Grangensi², cap. ix³*

Abbatissa nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui⁴. Et si aliquando⁵ foras pergit⁶, de sanctimonialibus quas secum ducit curam habeat maximam⁷, ut nulla eis detur occasio peccandi⁸.

ID 7.98]

¹ after c 211 Oe. For Ea see note to end of c 209

² conc. Grangensi *BeCaGcMgTb; conc. Graverensi DaPfRf; conc. angrensi Db; eodem conc. Eg; conc. Gangrensi MqPtVo; conc. Grangrensi OaPrSe; Conc. Magonciensi cp. xiii cui interfuit Karolus imperator CePaPk; conc. Egrangrensi Ph; conc. Granetensi Pw; conc. Graneresi SbTc; concilio Granensi Vp

³ ix GcLgMgMqPfPhPrPtSbTbVo; xi BeOa; ii CaDaPcRfTc; xxvi EgPw; vii RaVp.

De abbatissis qualiter vivere debeant *add. in mg.* Ce, De eodem *add.* PaVo(Vo *adding* ccv)

⁴ nisi per (*om.* Gc) lic. ep. sui DbEgGcLgMjMkOdOeOfPfTcVoIDmBrant; nisi per lic. sui ep.

BeCaMfMhOaObPaPdPtVmIDp; sine sui ep. lic. Mg; nisi per ep. sui lic. PhTb

⁵ aliqu- *PfVo; qu- BeCaGcMgMqOaTbTc

⁶ -git *BeCaMgPfTb; -get Tc

⁷ hab. max. *BeCaMgPfTb; max. hab. Tc

⁸ ut nulla eis detur (detur eis Se) occ. pecc. *BeCaEgGcMgPfSeTc; ne pecc. ulla eis detur occ. PhQeTb

211*Ex concilio Magantino¹, cap. xxvi²*

Abbatissa diligentem habeat curam³ de congregatione sibi commissa, et⁴ provideat ut in lectione et in⁵ officio et in modulatione psalmorum ipse sanctimoniales strenue sint, et in omnibus operibus bonis illa eis ducatum prebeat, utpote pro animabus earum rationem redditura⁶ in conspectu Domini, et stipendia sanctimonialibus prebeat⁷ necessaria ne forte per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur⁸.

ID 7.112]

¹ Magantino BeCaEaOaPfSeTb; Grantiensi Eg; Moguntino Gc; Moguntiensi Mg; Maguntiensi Tc

² xxvi BeCaGcMgPfPkSeTbTcVo; ix Eg; xvi Pt; xxv Vp. cap. xxvi *om.* Ea

De eodem *add.* PaVo (Vo *adding* ccvi)

³ hab. cur. CaMgPfTb; cur. hab. Tc

⁴ et *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁵ in *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁶ rat. red. *CaMgPfTb; red. rat. Tc

⁷ utpote pro animabus – sanctimonialibus prebe.. *in mg.* Vo²

⁸ comp- *CaMgPfTb; imp- Tc

212

*Ex*¹ *eodem*², *cap. xiv*³

Sanctimoniales nisi forte abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente⁴
mittente, nequaquam de monasterio egrediantur.

ID 7.77a]

¹ Ex *CaMgPfTbVo; In PcRfTc

² eodem PcPfTcIDp; concilio Mogontino (Magontiensi CaDaCePa, Maguntiensi BeDbOa, Magot' Ea, Moguntiensi Gc, Magont' MqPh; Magontino TbVo) BeCaDaDbEaMgMqPhPtTbVo; eodem concilio RaIDm; Maguntino Vp

³ Quod sanctimoniales non egrediantur de monasterio nisi (ex *add.* Ce) abbatissa mittente ex necessitate *add.* Ce(mg.)Pa, Quod sanctimoniales de monasteriis non egrediantur nisi pro grandi necessitate *add. in mg.* Sb, De eodem ccvii *add.* Vo

⁴ iuc- Ca

213¹

²*Ex concilio Gangrensi, cap. xiii*³

Si qua mulier propter continentiam que putatur⁴ habitum mutat, et pro solito⁵
muliebri⁶ amictum⁷ virilem sumit⁸ anathema sit.

ID 7.78

¹ cc 213-4

BbBeCaCbDaDbEaFcLcLdLfLgLhLjLkLmMfMgMhMkMmMoMqOaObOdOeOfPaPdPfPhPkPqPrPt
PwQeRaSbSeSITbTcTdVmVoVpWcBrant; cc 214-3 SgRf (for GcHaPc see c 214)

² Quod mulier habitum suum mutare et virilem amictum sumere non debeat *add. in mg.* Sb

³ Ex conc. Gangrensi (Gravensi CbPfTbTc, Grangensi MgQe, Grangrenti Ph, Grangrensi Pr, Gerundensi Ra) cap. xiii *BeCbGcLmMgPfPhPrQeRaTbTcVo; Ex conc. Grangrensi, cap. xiiii CaDaLfOa; Item Ea; Ex eodem conc. cap. xvii Ld; *om.* Mq.

De muliere que habitum virilem sumit *add.* Pa, Ne qua mulier pro continentia habitum virilem sumat ccviii *add.* Vo

⁴ que put. *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁵ pro solito] posito Mf

⁶ -ebri CaMgPfTbTc; -ebre Lm

⁷ -tum *CaMgPfTc; -tu Tb

⁸ -mit *BeCaCbGcLdLfLjLmMgPhVo; -mat PfTbTc

214¹

*Ex eodem concilio, cap. xvii*²

¹ In Gc there is a mark of omission, and the canon was supplied by another hand at the head of the leaf (partly ploughed); in mg. Ha¹, Pc²

² Ex (De Vo) eodem concilio cap. xvii *BeCaLfLjLmMgPaPhPrQeSbTbVoBrant; Ex eodem, cap. xvi CbTc; Ex eodem conc. cp. xiiii Da; Ex conc. Granerensi cap. xiii (xiiii Vp) LdVp; Ex conc. Gangrensi cap. xvii Mq; Ex conc. eodem cap. xvii Oa; Ex eodem, cap. xvii Pf; Ex concilio Rotomagensi c. iii Ra. De muliere que propter divinum cultum crines attundet *add.* Pa, De eodem ccviii *add.* Vo

Si qua mulier propter divinum cultum ut estimat crines attundet³, quos ei Deus ad subiectionis memoriam⁴ tribuit, tanquam preceptum dissolvens⁵ obedientie, anathema sit.

ID 7.80]

³ -det *BeCaCbLdLjLmPfTbVo²; -dit Mg; -dat TcVo

⁴ sub. mem. *BeCaMgPfTbTcVo; mem. sub. CbLj

⁵ dissolvens *CaMgPfTbTc; solvens Ld

215

Ex concilio Rothomagensi¹, cap. iii²

Ut³ episcopus monasteria monachorum et sanctimonialium frequenter introeat, et cum gravibus et religiosis personis in⁴ eorum vel in earum⁵ conventu residens, eorum vitam et conversationem diligenter discutiat⁶, et si⁷ quid reprehensibile invenerit corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam⁸ subtiliter investiget⁹, et si aliqua invenitur que, neglecto proposito castitatis¹⁰, clerico aut laico¹¹ impudenter misceatur, acriter verberibus coerceatur¹², et in privata custodia retrudatur, ubi quod male commisit, digne peniteat. Interdicatur etiam ex auctoritate sanctorum canonum, ut nullus laicus aut clericus¹³ in earum claustris et¹⁴ secretis habitationibus accessum habeat, neque presbyteri, nisi tantum ad missam¹⁵. Expleta missa ad ecclesias suas redeant. Omnibus preterea¹⁶ publice et privatim denuntiet

¹ -agensi BeCaCbLmMgOaTbTc; -acensi Pf; Ex eodem concilio Ra

² cap. iii om. Ea.

De cura episcopi quam agere debet super monachos et sanctimoniales *add.* Pa, Quod episcopi monasteria monachorum et sanctimonialium frequenter intrare, vitam eorum investigare et emendare debeat *idd. in mg.* Sb, Qualiter episcopus se erga claustra monachorum et sanctimonialium habere debeat (ccx *add.* Vo) *add.* TdVo

³ Ut *BeCaEaPfPkTbTcVo; Et MgOe

⁴ in *MgPfTbTc; et Ca

⁵ eorum vel in earum *PhOaTbTc; earum vel eorum BePw; eorum BdCaCeGcLmMq²PaPcPkRaSbVmVo; earum CbLmMgMqPf²; vel in earum Td

⁶ disc- *BeCaMgPfTc; exc- PhTb

⁷ si *CaMgPfTbTc; sic Lm

⁸ *corr. fr.* pudicitiam Lm

⁹ subt. inv. *BeCaGcPfTc; inv. LmVo; inv. subt. MgTb

¹⁰ cast- *CaCbLmMgPfTb; sanct- Tc

¹¹ cl. aut (vel Tc, an Vo) laico CaLmMgPfTbTcVo; aut laico aut clerico Cb

¹² *obsc. corr.* Cb

¹³ laicus aut cler. *CaGcMgPfRa; cler. aut (an Vo) laicus BeTbTcVo

¹⁴ et *CaMgPfTb; aut Tc

¹⁵ et *add.* Tc, *om.* *CaCbLmMgPfTb

¹⁶ et *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTc

quantum piaculum sit¹⁷ qui sponsam Christi¹⁸ vitiare presumit¹⁹. Si enim ille reus tenetur qui sponsam hominis violat, quanto magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit?

ID 7.84]

Explicit liber tertius²⁰

¹⁷ piaculum sit *BeCaCeDa(vel peri ss)LmMqOaPaPh; periculum sit Be²MgPrTbTc; sit piaculum CbPfSbTdVo

¹⁸ violare vel *add.* PhTb, *om.* *CaMgPfTc

¹⁹ require retro capitula Lf

²⁰ Exp. liber tert. AdDaDbMfMhMjMkMmMoOaPfQeSbSITbVo(*after insc. to 4. 1 below*); Expl. pars tertia Ea; Explicit tertia pars et liber vi Pa; Expl. tertius liber Pq; Expl. III Pt; Expl. ... tertius Se; Exp. tert. Tc; *om.* BbBdBeCaCeGcLcMgMqPcPhPrPwRaTdVmVpVqWc. *cf* Lc under 3.115a above

215A¹

Innoc' papa Victricio Rothomagensi episcopo²

Que Christo spiritualiter nubunt, si postea publice nupserint vel se clanculo corruerint³, non eas admittendas esse ad penitentiam nisi is cui se iunxerant⁴ de mundo recesserit. Si enim de hominibus hec ratio⁵ custoditur⁶, ut quecumque⁷ vivente⁸ viro alteri nupserit adultera habeatur, nec eis agende penitentie licentia concedatur nisi unus ex his fuerit defunctus, quantomagis de illa tenendum est que ante immortalis sponso se coniunxerat⁹ et postea ad humanas nuptias transmigravit?¹⁰

ID 7.17 var.] C 27 q 1 c 10

¹ EgLk²(*in marg. with tiemark*)MoPcTcVt *here*, MgWa *after* 3.206, Ed *after* 3.209, Qa *in mid-* 3.209, Ra² *at head of leaf*, Sk *after* 7.90, Vc² *at foot of leaf*, Vp *after* 3. 202, JaLcOc *at end of* 8

² Inn. - episc. EgVt; Ex decretis Innocentii pape cap. ix Mg; *no insc.* LkMo(*running on from c* 215)Qa; Ex decretis Gelasii pape Ra; Unde supra Tc; Item Vc

³ corruerint LkMgRaTc; curreint Qa

⁴ -ant *EgMgRaQa; -at LkTc

⁵ de hom. hec rat. *EgLkMgRaQa; hec rat. de hom. Tc

⁶ -itur *EgLkMgQa; -iatur Tc

⁷ -que LkMgTc; *om.* Qa

⁸ viv- *EgLkQaRaTc; conviv- Mg

⁹ coniunx- *EgLkMgQa; iunx- RaTc

¹⁰ Eg *has a longish marginal gloss*: Hoc de virginibus non de viduis – quam secunde